

Tuija Ketola

Ennustaminen

– modernin naisen
maaginen maailma?

Ennustaminen
– modernin naisen
maaginen maailma?

Tuija Ketola

Ennustaminen
– modernin naisen
maaginen maailma?

SoPhi 101

Toimitus:
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
PL 35 (MaB)
40014 Jyväskylän yliopisto

<http://www.minervakustannus.fi/sophi>

Kustantaja ja myynti:
Minerva Kustannus Oy
Viitaniementie 13, 40720 Jyväskylä
Puh. (014) 3386 845, 3342 800, fax (014) 3386 812
kustannus@minervakustannus.fi

© Kirjoittaja

Kansi Raisa Huittinen
Taitto Kalevi Nurmela

ISBN 952-5478-16-5

Paino:
Kopijyvä Oy, Jyväskylä 2006

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	7
Lähtökohtia	10
Kirjan rakenne	13
2. NÄKÖKULMIA ENNUSTAMISEEN.....	15
Ennustamisen perinteitä ja historiaa	16
Parapsykologit, skeptikot ja ennustaminen	24
Ennustaminen naisten maagisena rituaalina	27
3. KÄSITYKSIÄ ENNALTATIETÄMISESTÄ.....	43
Kohtalo ja vapaa tahto	44
Henkimaailma ja henkivoimat.....	46
Ennustaminen lahjana.....	48
Ennustaminen taitona	51
Ennustaminen ja ”itämaiset” ajatukset	53
Uskonnollisia, muttei uskovaisia.....	55
Ennaltatietämismagian elämyksellisyys	58
Uskon järkeistäminen	61
Ennustamisen maallinen ja maaginen järjestys	63
4. HYVÄT, HUONOT, JA PAHAN ENNUSTAJAT.....	65
Hyvä ennustaja	65
Huono ennustaja	68
Pahan ennustaja	73
5. ENNUSTUKSIA	77
Minä.....	77
Suhteita	81
Kunnes kuolema Teidät erottaa	84
Lapset	88
Naiset.....	89
Ennustukset vastauksina.....	90

6. NAISKULTTUURIA?.....	91
Puoliksi näkyvä kulttuuri.....	94
Naisten salattu huone.....	96
Neuvottelija.....	99
Kun mies käy ennustajalla.....	102
Naisten juhlat.....	103
Ennustajalla käymisen naiskulttuurisuus.....	105
7. TURISTEJA, KANTA-ASIAKKAITA JA MYSTIKOITA.....	109
Turisti.....	110
Kanta-asiakas.....	112
Mystikko.....	118
Etäännyttämiä	125
8. TERAPIAA?.....	127
Kohtalokkaita ja harmaita hetkiä.....	127
Halutaanko tulevaisuus tietää?	135
Miksi ennustajalle eikä terapeutille	136
Ennustaminen myyttiterapiana	141
9. TOIVON KULTTUURI JA ENNUSTAMISSOPIMUS	151
Ennustuskoukussa.....	152
Usko, toivo ja valhe	158
10. LOPUKSI	167
VIITTEET	177
LÄHTEET	182
LIITTEET.....	191

1. JOHDANTO

”Ennustaja katsoi minua kädestä ja sanoi: sinua on uhattu teräaseella” (H22).

Tässä kirjassa ennustamisella tarkoitetaan johonkin kansanomaiseen tai mystiseen ennustustapaan kuten selvänäkemiseen, pelikortteihin tai kädenviivoihin perustuvaa ammattimaista tulevaisuuden ennustamista. Suuri Ennustuskirja (1992) esittelee kaikkiaan 38 erilaista ennustustapaa tai suuntausta, minkä avulla voi tietää jotain tulevaisuudestaan. Ennustaminen voidaan jäljittää aina shamanistisiin istuntoihin saakka. Tulevien näkeminen muuntamalla tietoisuutta, vaipumalla transsiin tai unien avulla, katsomalla vedestä tai viinasta sekä henkimaailmaa puhuttelemalla ovat ennustamiskeinoina käytössä edelleen.

Ennustajalla käyminen on näyttäytynyt kulttuurissamme hölmöytenä, huuhaana. Sitä on pidetty merkinä uskomisesta ennaltatietämiseen, mitä ei nykytietämyksen perusteella pidetä mahdollisena. (Esim. Selin 2001) Ennustajalla käyminen vaikuttaakin ensi silmäyksellä modernille ajalle vastakkaiselta ilmiöltä ainakin, jos modernin ajatellaan merkinneen vapautumista yhteisöllisistä sidoksista ja rationaalisuutta. (Jallinoja 1997, 28) Ennustamiseenhan on sisäänrakennettu ajatus tapahtumien ja elämänkulun ennaltamääräytyneisyydestä toisin sanoen yksilöstä kohtalonsa ”vankina” eikä rationaalisia valintoja ja päätöksiä tekevänä itsemäärävänä olentona. Kun rationaalisuus merkitsee uskoa koulutukseen, teknologiaan, edistykseen ja tieteeseen, merkitsee ennustaminen magiana puolestaan uskoa lahjaan, mystiikkaan ja traditioon. Kuitenkaan modernisuus ei ole tarkoittanut, että traditio ja tavat olisi korvattu rationaalisella tiedolla. (Beck, Giddens ja Lash 1996, 7)

Naisiin yhdistettynä ennustamisen voi rinnastaa naisten suosimiin fiktion lajeihin, jotka on leimattu hömpäksi ja marginalisoitu pois kulttuurin keskiöstä. (Hietala 1999, 248) Myös koulutetut naiset ovat ylenkatsooneet ennustamista ja ennustamiseen osallistuvia miehiä on pidetty tyhminä. (Wigzell 1998, 126) Kuitenkin jopa presidenttien, esimerkiksi Francois Mitterandin ja Ronald Rea-

ganin, kerrotaan käyttäneen selvänäkijän palveluita. (Esim. Kivivuori 2003, 137) Virtasen (1990, 211–212) varovaisten arvioiden mukaan ammattiennustajilla on useihin satoihin nouseva vakainainen asiakaspiiri, joka koostuu erikäisistä ja hyvin erilaista sosiaalista asemaa edustavista ihmisistä.

Ilmeisen irrationaalista ja arkaaisesta luonteestaan huolimatta ennustajalla asioiminen näyttäisi olevan melko yleistä moderneissa yhteiskunnissa. Kirkon kyselytutkimuksen¹ mukaan 31 % suomalaisista sanoo nähneensä ennalta jonkin tulevaisuuden tapahtuman. Suomessa voisi muihin eurooppalaisiin maihin rinnastaen ja kirkon tutkimuskeskuksen tekemiin tilastoihin viitaten arvioida ennustajalla käyvän naisista noin reilut 20 %.²

Ennustajalla käymistä on luonnehdittu näkymättömäksi uskonnoksi ja naisten puolinäkyväksi alakulttuuriksi. (Wigzell 1998, 1; 118–125) Se on mainittu esimerkkinä ns. epävirallisesta uskonnosta. (McGuire 1992, 107) Ennustajalla käydään edelleen salaa ja itseään mainostamattomat ennustajat löytyvät vain kävijöiden sosiaalisten verkostojen kautta. Ennustamisen paikat ovat edelleen ei-julkisia. Ennustaminen on epävirallista, osin salaistakin, pinnanaista kulttuurin yöpuolta. Se ei ole samalla tavalla julkista magiaa tai kulttuuriteollisuutta kuten astrologia (Vrt. Adorno 1994), vaikka astrologia on myös yksi ennustussuuntaus.

Suomessa alkoi kuitenkin 1990-luvulla näkyä merkkejä ennustajien ja laajemmin magian tulemisesta näkymättömästä marginaalista julkisuuteen ja kulttuurin etunäyttämölle.³ Aiemmin enemmän tai vähemmän näkymättömien osa- tai alakulttuurien so. erilaisten parapsykologisten seurojen ja spiritualistien hiljaisten piirien huomasta, liikehuoneistojen takahuoneista ja yksityiskodeista sekä erikoislehdistä magia ilmestyi sanomalehtien palstoille ja muualle mediaan ennustajien mainoksina, selvänäkijöiden haastatteluina, astrologisina televisio-ohjelmina ja ennustamista koskevin lehtijuttuina. Naisten lehti Anna omisti kesällä 2004 yhden kokonaisen numeronsa (24) ennustamisteemalle. Magia elää renessanssia uususkunnoissa, wiccalaisuudessa, uskomuslääkinnässä ja erilaisissa vaihtoehtoisissa terapioissa ja hoitomuodoissa yhtä lailla kuin satanismissa ja saatananpalvonnassa. Se on alkanut näkyä uudelleen taiteessa, tieteessä ja markkinoilla. Myytävänä on ennustajien palvelujen lisäksi horoskoopikoruja, -viinejä ja -kylpypyyhkeitä. 2000-luvulla Harry Potter näyttää jatkavan voittokulkuaan lasten ja nuorten keskuudessa. Taloustieteilijä ja tulevaisuuden tutkija Rolf Jensen (1999) onkin nimennyt tulevan yhteiskunnan unelmayhteiskunnaksi kuvaten niitä markkinoita, jossa tunteisiin ja unelmiin perustuvat markkinat ylittävät informaatioperusteisen kaupankäynnin.

Magialta ei ole välttynyt nykytiedekään. Paljon käytetty persoonallisuustesti voi osoittautua perustuvan maagiseen ajatteluun (Tamminen & Lindeman 2000). Hoitotieteen piirissä julkaistu oppikirja ”Terapeuttinen kosketus” sai skepsisläisten myöntämän huuhaa -palkinnon vuonna 1996. Huuhaa -palkintoja

ovat saaneet 1990 -luvulla yhtä lailla sanomalehdet kuin Yleisradion televisio-ohjelmat (Akuutti, FST:n tulisielu -ohjelmasarja) ja uskomuslääkintää suosivat lääkärit sekä Vantaan työväenopisto.⁴ Ennustamista on käsitelty myös lähi- ja perushoitajaliiton sekä OAJ:n ammattilehdissä.⁵ Pitkään alalla toiminut astrologi Sven Stenberg on todennut ilmapiirin muuttuneen Suomessa 1990-luvulla magialle myönteisemmäksi: ”1970-luvun vasemmistolaiseen maailmankuvaan astrologia ei sopinut lainkaan... Vielä 1980-luvullakaan ilmapiiri ei ollut suopea, varsinkin akateemiset piirit hyökkäsivät rajusti astrologiaa vastaan. 1990-luvulla oli jo suvaitsevampaa.” (Helsingin Sanomat 29.12.2002) Myös muualla Euroopassa magia on tullut esiin: Sorbonnen yliopistossa hyväksyttiin 7.4.2001 tunnetun astrologin tekemä väitöskirja astrologiasta.⁶

Aika ajoin sanomalehtien palstoille nousevat ennustushuijaukset. Poliisin arvion mukaan ennustushuijauksilla kerätään vuosittain miljoonia markkoja. Kuitenkin vain harva huijaus johtaa rikostutkintaan tai tuomioon.⁷ Helsingin hovioikeus tuomitsi 10.5.2001 kaksi ennustajaa törkeistä petoksista. Summien suuruus ja uhrien vaikean elämäntilanteen hyväksikäyttö tuottivat rangaistuksen. Tuomitut ennustajat laskuttivat esimerkiksi sukukirouksen poistamisesta 20 000 mk.⁸ Ennustushuijausten uhreja näyttävät lehtijuttujen perusteella olevan epätoivoiset ihmiset. Ennustajia nimitetään lehdissä myös ennustajaeukoiksi ja heistä esitetään erilaisia pilapiirroksia. Heidät esitetään naurettavassa valossa ja pyritään saamaan heitä kiinni vilpistä.⁹ Ennustamiseen näyttää liittyvän jotain sellaista, mistä myös osa magian ammattilaisista haluaa irtisanoutua.¹⁰

Sosiologi Maffesoli (1995, 57) on todennut mystisen kokemuksen olevan yksi nykyaikaisen yhteisöllisyyden liikkeellepanevista voimista. Hänen (mt.168–172) mukaansa magia ei koske enää joitain marginaaliryhmiä vaan tartuttaa vähitellen koko sosiaalisen. Vaikka erilaisten ilmiöiden vaikutus vaihtelee, siltä ei voi välttyä. Näin ollen olisi tärkeää hermeneuttisesta näkökulmasta paneutua analysoimaan sosiologisen ”establishmentin” tyhjämpäiväisinä pitämiä ilmiöitä kuten mm. vaihtoehtoisten hoitomuotojen ja synkretististen kulttien kehittymistä. Näihin ”tyhjämpäiväisyyksiin” voitaneen lukea myös ennustaminen. Vaikka ennaltatietämiseen uskominen ja ennustajalla käyminen on melko yleistä, sitä on tutkittu vähän. Ylipäänsä naisten magiaa on tutkittu vähän. (Stark-Arola 1998) Ennustajien asiakkaista ja heidän näkökulmastaan tehtyä tutkimusta ei tiettävästi ole tehty lainkaan. Ennustamisen tutkimisen laiminlyöminen syynä Faith Wigzell (1998, 4) pitää sitä, että ennustamista on pidetty osoituksena naisten tyhjämpäisyydestä.

Ennustamisella on omanlaiset toimintakäytäntönsä: ennustajan ja asiakkaan vuorovaikutustavat, ennustamiskeinot, ajanvaraus-, palkkio ym. käytännöt. Ennustajan ja asiakkaan välinen kohtaaminen on henkilökohtainen, vaikka se olisi anonyymi. Ennustaja ja asiakas voivat olla yhteydessä toisiinsa kir-

jeitse, puhelimitse tai kasvokkain. Ennustusistunnossa yhdistetään toisiinsa yksilölliset merkit (esimerkiksi viivat asiakkaan kädessä, hänen syntymäaikansa, valitsemansa kortti tms.) ja kunkin ennustussuuntauksen laajemmat merkkijärjestelmät. (Aphex ja Tobin 1989, 10–13). Ennustamista harjoitetaan, harrastetaan, opiskellaan ja/tai tutkitaan erilaisissa yhteisöissä kuten Henkisen kehityksen yhdistyksissä, Teosofisessa ja Parapsykologisessa seurassa. Ennustamisella ja muulla rajatieteellä on löydettävissä myös vastayhteisönsä kuten vuonna 1987 perustettu Skepsis ry. Ennustamista ja muuta parapsykologiaa tunnetuksi tekeviä sosiaalisia ja kaupallisia tapahtumia järjestetään vuosittain, joista tunnetuimpia ovat Hengen ja Tiedon messut sekä Ultra-päivät.¹¹ Ennustamiseen ja yleensäkin rajatieteeseen tai vaihtoehtoihin hoitomuotoihin myönteisesti suhtautuvaa lehdistöä edustaa esimerkiksi Ultra-lehti, Minä olen ja Voi hyvin. Elantonsa ennustamisesta ja rajatiedosta hankkivat ennustajien lisäksi mm. alan lehtien ja kustantamoiden omistajat, vaihtoehtoisen lääketieteen harjoittajat ja hengellisten kurssien vetäjät. Ennustamisesta on julkaistu jo keskiajalla erilaisia oppaita ja kirjallisuutta¹² ja julkaistaan edelleen. Oppaiden avulla on mahdollista oppia ennustamaan. Suomen suurimpana esoteerisen alan kirjakauppana mainostaa itseään Era Nova Bookshop, jonka valikoimiin kuuluu yli 8000 nimikettä, joista 70 % on englanninkielisiä. (Kääriäinen ym. 2003, 61)

Ennustajien puhelinnumeroita ja osoitteita löytyy nykyisin lähes kaikista aikakausi- ja sanomalehdistä. Heidän palvelunsa on hinnoiteltu useimmiten minuuttitaksan mukaisesti vaihdellen 1,83-2,34 e/min+pvm (kesällä 2004). Puhelinennustajat ovat kuitenkin ennustajista kalleimpia. Astrologi Sven Stenberg arvioi erilaisia puhelinennustajia Suomessa olevan noin 60¹³. Ennustajat eivät ole ammatillisesti järjestäytyneet eikä heiltä vaadita mitään koulutusta¹⁴.

Lähtökohtia

Tässä kirjassa ollaan kiinnostuneita siitä, mitä ennustajalla kävijät itse ennustamisesta ajattelevat ja millaisia kokemuksia heillä on ennustajista ja ennustuksista. Ennustajalla käymistä tarkastellaan kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä ja kysytään, mikä tekee siitä mielekäästä ja merkityksellistä toimintaa: miksi ja millaisissa tilanteissa naiset menevät ennustajalle; mitä he sieltä hakevat ja mitä saavat?

Ymmärrän kulttuurin ”erottelujen järjestelmänä, jolla yhteisön jäsenet luokittelevat toisiaan, perustelevat omaa toimintaansa ja tulkitsevat muita.” (Sulkunen 1998, 71) Eroja ei tehdä vain meidän ja muiden välillä vaan myös meidän sisällä. (Hall 1999, Braidotti 1993, Beck 1996, 37) Näin ollen kulttuu-

rinen identiteetti voi vaihdella tilanteen ja yhteisön mukaan. Lähtökohtanani on ennustamiskulttuurin pitäminen maailmana, johon asiakkailla on omanlainen ja muuttuva suhteensa. Etsin kävijöitä erottavia ja yhdistäviä tekijöitä. Maailma puolestaan näyttäytyy erilaisena riippuen siitä, millä etäisyydellä havaitsija siitä sijaitsee. Kokemus ja käsitys maailmasta muuttuu sen mukaisesti, kuinka havaitsija on paikantunut. (Charpentier 2001, 29) Tämä lähtökohta on saanut minut kysymään, miten ennustajan asiakkaat määrittelevät itsensä ja toisensa ennustajalla kävijöinä ja miten he määrittelevät siellä käymättömät. Kulttuurina ymmärrän ennustamisen myös sosiaalisesti maailmaksi. Kysyn aineistoltani, miten ennustamisen maailmaan tullaan ja ketkä sinne tulevat ja millaista yhteisöllisyyttä ennustamiskulttuuriin sisältyy. Keille ennustajalla käymisestä kerrotaan ja keille ei? Keitä kutsutaan ennustajalle mukaan ja ketkä suljetaan pois?

Koska tarkastelen ennustajalla käymistä nimenomaan maagisena rituaalina, olen kiinnostunut siitä, millaisia käsityksiä ennustajan asiakkailla on ennaltatietämisestä ja millaisia uskomuksia siihen liitetään. Vaikka ennustajalla käymisen rituaalin ja ennustamiseen niveltävän maagisen uskomusjärjestelmän välinen side voi olla löyhä tai olematonkin (vrt. rituaali ja magia: Douglas 2000, 114), kysyn kuitenkin millaisiin asioihin ennustajalla kävijät uskovat ja mistä heidän mielestään ennustamisessa on kysymys.

Ennustamiskulttuurilla on sukupuolena nainen eli tarkastelen ennustamista kysymällä, miten aineistossani ennustamisen sukupuoli rakentuu ja mielletäänkö se ylipäänsä naistapaiseksi toiminnaksi. Lähtökohtani kiinnittyvät myös naistutkimuksen intresseihin siinä mielessä, että tavoitteena on tehdä näkyväksi naisten näkymätöntä kulttuuria, toisenlaista rationaliteettia, naisten omia arvoja ja käsityksiä, millaiseksi ennustajalla käyminenkin voidaan nähdä. (Vrt. Nenola 1986, 37; Oinas 2004, 207–208) Ymmärrän ennustamisen osaksi muita ”naisten salaisia maailmoja” (Pohjola 1999) ja naiskulttuuria. Se kertoo jotain siitä, mitä naiset haluavat, millaisia huolia heillä on ja miten he pulmiaan ratkovat. (Vrt. Stark-Arola 1998)

Ennustajalla asioiminen on luonteeltaan henkilökohtaiseen kontaktiin perustuvaa toimintaa, vaikka tämä kohtaaminen olisikin anonyymi. Myös asiakas voi olla ennustustilanteessa aktiivinen. Aphek ja Tobin (1989, 27–28) eivät pidä ennustajan ja asiakkaan kohtaamista kuitenkaan varsinaisena vuoropuheluna vaan pikemminkin monologina. Heidän mukaansa ennustaja ja asiakas kohtaavat toisensa tietyissä rooleissa eivätkä yleensä ole tavanneet toisiaan aikaisemmin. Tässä mielessä heidän tapaamisensa muistuttaa ammatillista kohtaamista asiakkaan ja jonkun ekspertin kanssa. Ennustustilanteessa myös oletetaan ja odotetaan, että ennustaja puhuu suurimman osan ajasta asiakkaan pysytellessä passiivisena tai vastatessa tiettyihin kysymyksiin. Ennustamissuhteessa on kysymys luottamussuhteesta, johon jo lähtökohtaisesti sen lii-

ketoimintaluonteen vuoksi sisältyy epäilyn tai laskelmallisuuden elementti. Millaisesta suhteesta on kysymys asiakkaan ja ennustajan välillä?

Tarkastelen ennustajalla käymistä naisten maagisena rituaalina. Ennustajalla käymiseen ei välttämättä tarvitse liittyä minkäänlaista maagista aspektia, vaikka sen taustalla oleva uskomusjärjestelmä onkin maaginen; se voi muistuttaa esimerkiksi ajanvietteellistä kortinpeluuta. Rituaalille voidaan antaa erilaisia – maallisia, uskonnollisia tai maagisia – merkityksiä. Näkökulmani on sosiologinen, mutta olen liikkunut myös teologian, uskontotieteen, folkloristien ja kansanperinteen tutkimusalueilla. Avainkäsitteitäni ennustajalla asioimisen käsittelyssä ovat rituaali, naiskulttuuri ja luottamus.

Tarkasteluni lähtökohtana on asiakkaiden kokemuksellinen suhde ennustamiseen. Yritän löytää asiakkaiden kokemuksille ja ennustamiselle annettuja merkityksiä vastaavia käsitteitä siten, että en syöllistyisi etsimään ei-rationaalisenä pidetyille toiminnalle merkityksiä ja funktioita, jotka vastaavat tieteen esittämää rationaalista maailmankuvaa ja jotka objektiivovat tutkimukseen osallistujia. (Vrt. Klemettinen 1997, 21; Knuutila 1989, 196-206) En esimerkiksi pyri osoittamaan ennustamista ei-terapeuttiseksi, jos asiakkaat kokevat sen terapeuttiseksi

Päätelmäni ennustamisen maailmasta ja ennustajalla käymisen merkityksistä perustuvat ensisijaisesti keräämäni teemahaastatteluaineistoon. Haastattelin 25 ennustajalla käynnystä naista. (Aineisto 1: H1-H25; teemahaastattelurunko liitteenä: LIITE 1)¹⁵. Haastatteluaineistoa täydentää kirjoitusaineistoon (N=24; aineisto 2: K1-K24).¹⁶ Olen käyttänyt kirjoituksia päätelmäni testajina. Kirjoitukset ja osan haastatteluista sain Anna-lehdessä 24.11.98 ”Kirjoita ja keskustele”-palstalla olleen ilmoituksen avulla.¹⁷ Näiden aineistojen lisäksi olen erotellut sekä kirjoituksista että haastatteluista yksittäiset ennustukset (aineisto 3; E1-E255). Ennustuksille annettu mieli ei avaudu kuitenkaan ilman kontekstin huomioimista. Tehdessäni päätelmiä ennustusten merkityksestä asiakkaalle olen palannut ennustuksen kertomisen kontekstiin. Ennustusten määrällisellä tarkastelulla pyrin saamaan käsityksen ennustusten painopistealueista ja huomaamaan asioita, jotka muutoin ehkä olisivat jääneet ulkopuolelle. Käytettävissäni on ollut myös yksi litteroitu kokonainen ennustusistunto. Olen erotellut aineistostani myös ennustajalla käyntikuvauksia (111), joiden avulla olen luokitellut kokemukset hyviksi, huonoiksi ja pahoiksi. Osa kuvauksista määrittyi ambivalenteiksi tai neutraaleiksi (5). Tutkimukseeni osallistuneiden taustatiedot ilmenevät liitteestä. (LIITE 2) Kaikki aineistoon liittyvät asiakkaiden, heidän läheisten ja ennustajien nimet on muutettu tai jätetty kokonaan pois.

Kirjan rakenne

Kirja jakaantuu kymmeneen päälukuun. Seuraavassa luvussa Näkökulmia ennustamiseen tarkastelen ennustajalla käymistä aiemman tutkimuksen valossa. Näkökulmissa käsitelen ennustamiseen liittyviä perinteitä, ennustamiseen nivoutuneita parapsykologien ja skeptikkojen erilaisia intressejä ja lopuksi paikannan ennustamiskulttuurin maagiseksi pyhän -käsitteen kautta ja ennustajalla käymisen naisten maagiseksi rituaaliksi. Kolmannessa luvussa Käsitteitä ennaltatietämisestä tarkastelen ennustajalla käymisrituaaliin niveltävää uskomusjärjestelmää. Luvussa Hyvät, huonot, ja pahan ennustajat kuvaan, millaisia kokemuksia aineistossani on ennustajalla käymisestä. Viidennessä luvussa kerron, mitä ennustajan asiakkaille on ennustettu. Ennustajalla käymisen sukupuolta ja yhteisöllistä ulottuvuutta käsitelen luvussa Naiskulttuuria. Asiakkaiden välisiä eroja pohdin luvussa Turisteja, kanta-asiakkaita ja mystikoita. Ennustajalla käymisen mielekkyyteen liittyy terapeutin ulottuvuus, mitä tarkastelen luvussa Terapiaa? Ennustajalla kävijöiden kokemukset eivät ole yksinomaan myönteisiä. Omaa ja toisten ennustajalla käymistä normitetaan sekä myös ennustajalta odotetaan tietynlaista asennoitumista asiakkaaseen, vaikka tätä ei sidokaan mikään virallinen eettinen normisto. Ennustuskulttuurin sopimusta tarkastelen luvussa Toivon kulttuuri ja ennustamissopimus. Viimeisessä luvussa teen päätelmiä ennustamisen paikasta ja vetovoimasta jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa.

2. NÄKÖKULMIA ENNUSTAMISEEN

Ennustajalla käymistä sinällään on tutkittu vähän, mutta ennustamista koskevaa tutkimusta löytyy folkloristien, antropologien, historioitsijoiden, sosiologien ja uskontotieteilijöiden tekemän magia- ja uskontotutkimuksen piiristä. Ennustaminen on luokiteltu niiden ilmiöiden luokkaan, joille on annettu monta nimeä: okkultismi, noituus, taikuus, valkoinen ja musta magia, parauskonnollisuus, uususkonnollisuus, paranormaalit ja oudot ilmiöt jne. nimeäjän intressistä ja viitekehyksestä riippuen. Ennustaminen on mielletty osaksi kansanperinnettä. Ennustamiseen outona tai paranormaalina ilmiönä taas on liittynyt skeptikoiden ja parapsykologien erilaiset näkemykset. Uskontotieteilijät ovat olleet kiinnostuneita siitä, kuinka moni uskoo ennaltatietämisen mahdollisuuteen. Psykologit ovat puolestaan miettineet, miksi ihmiset ovat taikauskaisia. Ennustaminen on näyttäytynyt siis ennen kaikkea uskomiskäytöksenä.

Olen löytänyt vain kaksi ennustajalla käymisestä tehtyä tutkimusta. Israelilaiset Edna Apeh ja Yishai Tobin (1989) ovat verranneet viittä erilaista ennustamisen suuntausta toisiinsa semioottisesta näkökulmasta. He ovat selvittäneet erityisesti kielen roolia ja ominaisuuksia ennustusistunnoissa. Faith Wigzell (1998) puolestaan on tutkinut muutoksia ennustusten lukemisessa, asennoitumista ennustamiseen ja ennustajien roolia Venäjällä ennen vallankumousta ja sen jälkeen aineistonaan ennustuskirjallisuus. Anna Anttilan (1994) tekemä folkloristiikan pro gradu -tutkielma käsittelee varhaisnuorten keskenään harrastamaa ennustamista, joten se kuuluu ns. kotiennustamisen piiriin. Aiempi ennustustutkimus on lingvistikkojen, folkloristien ja kirjallisuuden tutkijoiden tekemää. Suomalaisen folklore -tutkimuksen piirissä ennustamista ovat sivunneet shamanismin yhteydessä Anna-Leena Siikala (1994) ja muun taikauskon yhteydessä Leea Virtanen (1988, 1990 ja 1991). Marko Nenonen (1994) on sivunnut aihetta noituusouikeudenkäyntejä koskevassa historian tutkimuksessaan samoin kuin Pasi Klemettinen (1997) ns. räyhähenkiä koskevassa tutkimuksessaan. Tutkimusaihetta lähelle tulee myös Kirsi Pohjolan (1999) sosiologian väitöskirja Naisten salaiset maailmat. Lisäksi Stark-Arolan (1998)

tutkimus naisten magiasta traditionaalisessa yhteiskunnassa on aiheen kannalta tärkeä. Oma lähtökohtani on tarkastella ennustajalla käymistä naisten maagisena rituaalina, kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä. Tutkimukseni viitekehys rakentuu käsitteistä rituaali, naiskulttuuri ja luottamus.

Ennustamisen perinteitä ja historiaa

Nykyisten ennustajien ja samalla ammattimaisen ennustamisen historia voidaan jäljittää sekä yhteisössä arvostettuihin tietäjiin että alhaisen statuksen omaaviin kerjäläisiin ja muukalaisiin. Ennustamisen historiaa löytyy myös oppineiden maagikoiden ja spiritualistien perustamien yhdistysten ja (sala)seurojen siipien suojasta sekä naisten keskuudesta.

Tietäjätraditio

Anna-Leena Siikala (1994) on tutkiessaan shamanistista mielikuvamaailmaa tehnyt päätelmiä myös tietäjälaitoksen historiasta, minne selvänäkijöiden historia voidaan liittää. Hän päätyy siihen, että tietäjää edeltää laulaja-tietäjä, jota puolestaan edeltää shamanistinen noita. Siirtymä laulaja-tietäjästä tietäjään ajoittuu keskiaikaa varhaisempaan aikaan. Shamanismi taas puolestaan kuuluu mitä ilmeisemmin ihmiskunnan varhaisimpiin kulttuuri-instituutioihin. Jo paleoliittisen ajan pohjoiset metsästäjät ovat todennäköisesti tunteneet loveenlankeamisen taidon (mt.39). Kun shamanistiselle istunnolle oli tyypillistä julkisuus, niin tietäjän toiminnassa korostui tietouden ja kykyjen salainen luonne. (mt.285) Näin ollen ammattimainen ennustaminenkin alkoi perustua salaiseen tietoon. Toisaalta Kervinen ja Nenonen (1994, 106) huomauttavat, ettei taikuus (valkoinen magia) ollut salattua tietäjäkulttuuria. Kuitenkin myös tietäjissä oli näkijöitä.

Siikalan (1994, 285–297) mukaan loitsuja käyttävän ja kylvetyseriitteihin turvautuneen tietäjän lisäksi on tavattu toisenlaisia uskomusperinteen erikoisosajia kuten ennustajia, unennäkijöitä ja pikku parantajia. Naisten kannattaman seid -laitoksen rinnalla on tavattu myös miesten hallitsemaa manausperinnettä. Siikala olettaakin, että suomalais-karjalaisella alueella on jatkuvasti ollut erilaisia uskomusperinteen spesialisteja, näkijöitä, arpoja ja loitsujen tuntijoita. Suomalaisen shamanismin perintö näyttää hänen mukaansa eläneen pisimpään karjalaisten arpojen ja sisäsuomalaisten näkijöiden menetelmissä.

Traditionaalisen yhteiskunnan uskomusperinne on ollut moninainen. Sitä kuvaa esimerkiksi Lönnrotin keräämät kansanlääkintää harjoittavien nimityk-

set: tietäjä, tietomies, lohtia, lukia, osaja, laulaja, runoa, lumoja, puolijumala, poppamies jne. (Siikala 1994, 72, ks. myös Koskinen 1986, 21; Nirkko 1991, 130) Puolijumala ilmentää tietäjän asemaa tuon ja tämänpuoleisen välimiehenä. Näkijä on selvänäköinen ja tapahtumia ennakoimaan kykenevä ihminen, arpoja otti arpakeinoillaan selvää muille tuntemattomista asioista; noita, velho, kade viittaavat noitaitoisen kykyyn vahingoittaa lähimmäisiään. Edellä mainittuja sanoja on käytetty myös myönteisessä merkityksessä. Nimitykset kuvastavat alueen hajanaisuutta ja monivivahteisuutta, jota uudella ajalla Skandinaviasta Länsi-Suomeen omaksuttu eurooppalaisen noituuden perinne paholaisen liittolaisuutta koskevine oppeineen entisestään hämmensi. (Siikala 1994, 72) Klemettisen (1997, 63) mukaan karjalaisessa uskomustarinaperinteessä kerrotaan yksittäisten tietäjä-noitien hakevan keskiyöllä salattua tietoa esimerkiksi paikallisesta synkässä vuoresta tai kalliossa asuvalta pahalta hengeltä. Tämän toiminnan juurten epäillä olevan jo esikristillisessä skandinaavisessa peikko-, haltija-, hiisi- ja maahisperinteessä.

Tietäjäyys on Suomessa ja Karjalassa ollut eräänlainen sivuammatti, jota on harjoitettu muun työn ohella. Tietäjä ei määrännyt yleensä maksua, mutta yhtä tavallista oli se, että jotain kuitenkin annettiin. (Siikala 1994, 74) Wigzell (1998, 127) toteaa tämän käytännön Venäjällä liittyneen oletukseen, jonka mukaan palkkion pyytäminen mitätöisi ennustusten ja hoidon vaikutukset. Nenosen ja Kervisen (1994, 95) mukaan noidalle luvutut palkkiot olivat suuria. Esimerkiksi leiviskä voita saattoi olla puolet huonon lehmän vuosituotosta. Palkkioita lienee maksettu varallisuuden ja asian tärkeyden mukaan.

Tietäjän toimi periytyi suvunsisäisesti, vaikka se voitiin jättää myös taipumuksia osoittavalle ulkopuoliselle. Tietäjäyys perustui salaiseen tietoon, joka koski yliluonnollisia voimia ja vaikutuksia sekä näiden rituaalista hallintaa. Tietäjäksi valmentautuminen merkitsi paitsi taudinselitysten, loitsusäkeiden ja taikamenettelyn oppimista myös tuonpuoleista, sen olentoja ja topografiaa koskevan tiedon omaksumista. Tämän tietonsa sekä persoonallisen voimansa eli väkensä turvin tietäjä saattoi harjoittaa tointaan. (Siikala 1994, 74-76) Tietäjän status yhteisössä oli korkea, koska arvostetun tietäjän uskottiin pitävän pirua käskyläisenään, vallitsevan kuolleita ja mahtinsa avulla kykenevän parantamaan sairaita samoin kuin kiroamaan ihmisen kitumaan ja kuolemaan (Virtanen 1988, 244)

Näkijätaradition yhdistää shamanismiin Siikalan (1994, 223) mukaan toisaalta tietoisuuden muuntaminen sekä yhteys avustavaan olentoon tämän tilan aikana. Erilaisilla apuvälineillä ennustavien historia jää sen sijaan avoimeksi. Kädestä ennustaminen on Nenosen & Kervisen (1994, 67) mukaan tunnettu Suomessa ainakin jo 1600-luvulla. Korttiennustaminen on jäljitetty 1500-luvun Eurooppaan ja John Lothalin tiedetään tuottaneen vuonna 1590 ensimmäiset ennustamiseen tarkoitettut kortit. (Wigzell 1998, 32) Tarot-kortit on keksitty

Pohjois-Italiassa 1400-luvun puolivälissä, jotka vuonna 1781 pantiin Ranskassa uutteen uskoon okkultistisina kortteina varustaen ne tarinalla egyptiläisestä alkuperästä (mt.34). Virtasen (1988, 210) mukaan taas tarokit ovat jo 1200-luvulla arabialaisten Eurooppaan tuomia ennustusvälineitä.

Ennustaminen köyhien ja muukalaisten perinteenä

Kortti- ja kädestäennustajien historiaa löytyy ainakin kerjäläisten, kaupustelijoiden, kuljeksijoiden, köyhien ja romaanien historiasta. Siikala (1994, 74) huomauttaakin joidenkin varattomien kulkeneen ”tietohutta harjoittamassa kerjäämisen ohella”. Halukkuus ja elannon tarve lienevät ohjanneen tietäjäksi valikoitumista. Kervisen ja Nenosen (1994, 100) mukaan osa kerjäläisnoidista oli ensi sijassa kerjäläisiä, jotka tilapäisesti hyödynsivät noidan mainetta kerjuussaan. Myös Wigzell (1998, 128–129) toteaa nimenomaan traditionaalisten kaupunkilaisennustajien Venäjällä olleen lukutaidottomia ja vaatimattomassa asemassa. Hänen mukaansa he olivat yleensä vanhoja leskeksi jääneitä naisia, joiden tuli hankkia itse elantonsa. Romaanit olivat erikoistuneet kädestä ennustamiseen, mutta lukivat myös korteista ja tulkitsivat unia. 1700-luvun kaupungeissa ennustaminen maksettiin käteisellä. (mt.128–129) Kaupunkimaisissa oloissa ennustaminen oli ammatti.

Klemettisen (1997, 103) mukaan sosiaalisesti heikossa asemassa olevalle yksi selviytymistapa on antaa ymmärtää itsellään olevan yliluonnollisia kykyjä. Esimerkiksi karjalaisessa kertomusperinteessä yösjaa tai ruokaa pyytävät mustalaiset, matkamiehet ja kerjäläiset noituivat pirun taloon talonväen tylystä kohtelusta loukkaantuneina. Epäonnistuneet kerjuutilanteet ja sitä seuranneet suulliset selkkaukset kirouksineen ja manauksineen ylläpitivät ja vahvistivat kansanomaista uskoa todellisen vahingoittavan noituuden olemassaoloon. Klemettisen (mt.184) mukaan 1900-luvun vaihteen suureen maa- ja metsätalousyhteiskunnan murroskauteen sijoittuvat kerjäläisnoitatarinat heijastavat näin takautuvasti eri sosiaaliryhmien välille muodostuneita eturistiriitoja. Yhteisön hyvinvoinnin kannalta kielteiseksi koetut kerjäläiset, kiertolaiset, loiset ym. varattomat on voitu tietoisesti mustamaalata pahantahtoisiksi noidiksi, jotta heidän toimintansa voitaisiin tuomita ja kieltää.

Jo Marcel Mauss (1972, 27–31) on todennut, että magian harjoittajat ovat niitä, jotka ovat yhteisössä muukalaisia tai ulkopuolisia. Heillä on joko fyysisiä erikoispiirteitä (pirun merkki, erikoinen puhe, läpitunkeva katse tms) tai he ovat niitä, joita yhteisössä pelätään tai epäillään. Myös naisia on pidetty asemansa vuoksi noitina, koska he ovat olleet poissuljettuja uskonnon harjoittamisesta. Lisäksi synnyttäjinä ja kuukautisveren vuoksi heihin on arveltu liittyvän erityisiä voimia. (Ks. myös Apo 1995) Näin ollen yhteisön asenteet

ja suhtautuminen osaltaan tekevät joistakin magian harjoittajia. Koska naisia pidettiin keskiajan eurooppalaisessa yhteiskunnassa fyysisesti ja sosiaalisesti alempina ja koska heidän elämässään oli vain hyvin rajallinen määrä toteutuskelpoisia vaihtoehtoja, he tosiasiaassa turvautuivatkin magiaan ja noituuteen. (Järvinen 2000, 199; Jauhiainen 1990, 132)

Suomalaisessa kulttuurissa vähemmistöjä, joihin liitetään yliluonnollisia uskomuksia, ovat olleet lähinnä romanit ja saamelaiset. Suomea ja erityisesti Lappia on pidetty noitien tyyssijana. Lapinnoita edusti puhtaimmillaan shamanistista perinnettä, jossa hän rumpunsa avulla kutsui koolle apuhenkensä ja vaipui lopulta itse transsiin. Lapinnoidaksi voitiin oppia. Tavallisesti taito eteni suvussa siten, että isät opettivat noitaidon pojilleen ja tyttäret taas oppivat arkisiin askareisiin tarvittavat taidot samalla kuin itse askareetkin. Noidaksi saatettiin joutua tahtomattaankin. Esimerkiksi Alatornion kirkkoherran mukaan sairaus saa näkemään näkyjä ja ilmestyksiä, joista voidaan oppia noitaitoa. (Kervinen ja Nenonen 1994, 126–127)

Kristillisen pahalaisuksen mukaisesti noituuteen ja taikuuteen suhtauduttiin kielteisesti. Noituutta koskevien oikeudenkäyntipöytäkirjojen perusteella tyypillisin noituudesta syytetty 1500–1700-luvuilla oli aviosäätyinen ja keskivarakas talonpoika tai hänen vaimonsa. Palkollisia, loisia, kerjäläisiä tai yksinään eläviä syytettiin vain harvoin ja vielä harvemmin käräjille joutui pelätyn maineen hankkinut ammattilaisnoita. Kaupungeissa syytettiin tavallisimmin porvareiden vaimoja. Aateliset ja papit olivat syytettynä lähes yhtä usein kuin alin yhteiskuntakerros, vaikka viimeksimainitun määrä oli säätyläisiin nähden moninkertainen. (Nenonen 1992, Kervinen ja Nenonen 1994, 40–41) Nenosen mukaan noituusoikeudenkäyntien taustalla onkin ollut lähes poikkeuksetta omaisuusriita. Kuolemanrangaistus noituuden seuraamuksena poistettiin Suomen osalta vuonna 1779 annetulla asetuksella. (Jauhiainen 1990, 137)

Okkultistinen perinne

Kansanomaisen magian rinnalla on keskiajalta alkaen elänyt ns. sivistyneistön harrastama okkultismi (high magic) tai opillinen magia. Monet keskiajan tunnetut tiedemiehet olivat samalla maagikkoja. (Virtanen 1988, 136–137) Klemettinen (1997, 64) on löytänyt karjalaisesta uskumustarinaperinteestä aineistoa, joissa viitataan verellä sinetöityihin kirjallisiin sopimuksiin, joiden välityksellä erityisesti keskiajan oppineiden maagikkojen uskottiin liittoutuneen demonisten voimien kanssa. Hänen mukaansa todennäköisesti mielikuva maagisesta sanojen ja merkkien hallinnasta on erityisesti luku- ja kirjoitustaidottoman kansanosan keskuudessa vielä 1800-luvulla voitu yhdistää suoraan sivistyneistön harjoittamaan okkultismiin.

Valkin (1997, 157–158) mukaan oppinutta maagikkoa ei usein ajateltu henkien käskyläiseksi vaan päinvastoin. Toisin kuin sapattiin lentävä noita, maagikko hallitsi keinoillaan henkiä ja salaisia voimia. Yksi kuuluisimmista maagikoista oli Cornelius Agrippa (1486–1535), jonka mukaan magialla ei ollut tekemistä pahalaisen tai minkään yliluonnollisen kanssa vaan kyseessä oli pohjimmiltaan luonnollinen asia. Magia oppineiden salaisena perinteenä säilyi pienissä piireissä, vaikka kirkko julistikin sen ”Saatanan keksinnöksi”.

1800 -luvun lopulla eurooppalaiset hyväosaiset kiinnostuivat okkultismista ja esoteerisesta tiedosta. (Wigzell 1998, 32–34) Kansainvälisten esimerkkien innoittamana Suomessakin perustettiin erilaisia henkitieteellisiä yhdistyksiä viime vuosisadan vaihteessa. Parapsykologinen seura perustettiin vuonna 1907 ruotsinkielisenä ja vuonna 1938 suomenkielisenä. Suomalaisten parapsykologisten seurojen englantilainen esikuva oli perustettu vuonna 1882. (Aho 1993; Heino 1997) Järjestäytynyt teosofinen liike sai alkunsa vuonna 1875 Yhdysvalloissa johtohahmonaan Helena Blavatsky, josta 1910 -luvulla irtaantui Rudolf Steinerin edustama antroposofia. Heino (1997, 278) mukaan teosofian uskonnonhistoriallinen tausta jäljitty gnostilaisuuden, uusplatonismin, juutalais-kristillisen perinteen lisäksi myös keskiajalta periytyvään okkultismiin.

Suomeen teosofinen liike tuli vuosisadan vaihteessa ja se rekisteröityi vuonna 1907. (Junnonaho 1996). Teosofinen seura sai ensin kannattajia lähinnä ruotsinkielisestä sivistyneistöstä, mutta myös taiteilijoista ja työväenliikkeen kannattajista. Teosofisesta seurasta erkani vuonna 1920 Pekka Ervastian ruusu-ristiläiset, jotka halusivat lähentyä kristinuskoa. Suomen spiritualistinen seura perustettiin 1946, jonka osastot rekisteröityivät itsenäisiksi yhdistyksiksi vuonna 1988, useimmat Henkinen Kehitys ry -nimisinä. (Heino 1997, 355)

Mediumismi eli viestien välittäminen vainajilta tuli Euroopassa suosituksi 1800-luvun lopulla. Sodan jälkeen parapsykologien yliopiston tiloissa järjestämät meedioistunnot keräsivät ennennäkemättömiä yleisömääriä Suomessakin. Parapsykologien historiaa tutkinut Jouko Aho tulkitsee kiinnostuksen parapsykologiaan syntyneen sota-ajan jälkitunnelmissa ja kadonneitten omaisten selvittämättömistä kohtaloista. (Aho 1993, 179)

Edellä mainittujen yhdistysten ja liikkeiden piirissä on harrastettu tai tutkittu muiden paranormaalien ilmiöiden ohessa myös ennustamista. Vaikka teosofinen, parapsykologinen ja spiritualistinen liike voidaan liittää osaksi keskiajalta periytyvää oppineiden okkultistista perinnettä, ainakin parapsykologisen seuran jäsenistö on koostunut Suomessa suurimmaksi osaksi maallikoista akateemisten jäsenten ollessa selvästi ensimmäisten vuosien jälkeen aliedustettuina. Akateemiset jäsenet ovat olleet kuitenkin näkyvässä asemassa. Yhdistysten jäsenistössä selvä enemmistö koostuu naisista, mutta yhdistysten johtopaikat ovat olleet pääsääntöisesti miesten hallussa. (Aho 1993; myös Heino 1997)

Ennustamisen arkipäiväistyminen

Maalaisyhteiskunnassa ennustamisella on ollut tärkeä sosiaalinen rooli yhteisössä. Esimerkiksi venäläiset maalaiset näkivät maailman vihamielisenä paikkana, jossa oikea rituaali tai merkkien lukeminen uskottiin erottavan elämä kuolemasta ja menestys epäonnistumisesta. Ennustamisella oli jokapäiväisessä elämässä kaiken kattava rooli. Maalaisennustamisen specialistit auttoivat ihmisiä selviytymään vihamielisessä ympäristössä ja ennaltamäärätystä kohtalossaan. Jos heidän oletettiin aiheuttavan yhteisössä harmia, yhteisö kääntyi heitä vastaan. (Wigzell 1998, 46; 127)

Traditionaalisessa yhteiskunnassa ennustajat jaettiin mustan (so. vahingoittava magia eli noituus) ja valkoisen (hyvää tarkoittava eli taikuus) magian harjoittajiin. Sekä mustat että valkeat noidat tunnistivat varkaita, ilmaisivat vaimon luotettavuutta, raskauden todennäköisyyttä jne. Musta noita ennusti myös säätä sekä onnen ja epäonnen päiviä. (mt. 128) Noitien (sorceries and witches) luona vierailua pidettiin vaarallisena, koska heidän ennustuksiaan pidettiin erityisen pätevinä. Heissä itsessään oletettiin olevan yliluonnollista voimaa, jolla saatettiin vahingoittaa. Heitä pelättiin. Kansanparantajia taas pidettiin välittäjinä tai noidan töiden kumoajina, joita kunnioitettiin. Parantajat olivat enimmäkseen naisia ja noidat miehiä. Molemmat sukupuolet osallistui-
vat kuitenkin aktiivisesti ennustamiseen, vaikka ennustamisen taidot olivatkin erityisesti naisten taitoja. Maalaismiehet olivat mukana ennustamisessa varsinkin silloin, kun ennustaminen koski säättä ja sadon onnistumista toisin sanoen toimentuloa. (Wigzell 1998, 49) Näin ennustaminen myötäili yhteisön sukupuolirooleja.

Vuoden vaihtumisen aika on ollut ennustamisen kannalta erittäin tärkeä ajankohta, jolloin epäpuhtaitten voimien on oletettu olevan vahvimillaan. Joulun aikana varsinkin nuoret tytöt ja jonkin verran myös nuoret pojat osallistui-
vat ennustamiseen. Se oli siis ryhmätoimintaa. Ennustaminen edellytti yhteydenottoa toiseen maailmaan. Sitä tehtiin illalla tai keskiyöllä, joita pidettiin ennustamiselle otollisina aikoina. Sitä tehtiin myös erityisissä paikoissa kuten saunassa ja tienristeyksissä. Vanhemmat naiset ennustivat tytöille aviollista onnea. Vaikka ennustamiseen sisältyi pelon elementti, se oli osa juhlintaa, jossa korostui hauskanpito. (mt.47–48)

Wigzellin (1998, 139; 51–55) mukaan ammattimaisten ennustajien asema maaseudulla ja kaupungissa poikkesi toisistaan. Paikalliset ennustamisen specialistit olivat traditionaalisessa maalaisyhteisössä arvostettuja. Kaupungissa heidän oli vaikeampi hankkia arvostettu asema tuntemattomien joukossa. Kaupungistuminen merkitsi myös sitä, että sykliseen aikaan ja maatalouteen liittyvät ennustukset eivät enää sopineet ihmisten elämään.

Yhteiskunnan modernisoituessa ennustaminen trivialisoitui muuttuen harmittomaksi huviksi siten, että siitä poistettiin kohtaamiset epäpuhtaiden voimien kanssa ja loput uskomuksista menettivät vakavuutensa 1700-luvun lopussa. Ennustamisen arkipäiväistyminen merkiksi ennustamisen näkemistä kevyenä huvina so. ennen kaikkea vuoden vaihteen seuraleikkinä. (mt.51–55) Sama suhtautumisen muutos näkyy sellaisten ennustuskirjojen¹⁸ suosion laskuna 1830-luvulla, jotka vastasivat esitettyihin kysymyksiin. Wigzell (mt.30–31) tulkitsee, että ne eivät vastanneet enää lukijoiden tarpeita, jotka olivat alkaneet hakea ennustuksista viihdettä eikä neuvoja. Samalla kun ennustaminen arkipäiväistyi se myös sukupuolieriytyi korttiennustamisen tullessa erityisesti naisten vapaa-ajan harrastukseksi.

Wigzelliin (mt.112) mukaan paineet hylätä taikausko kulkivat rinnakkain 1700-luvun uskomusten kanssa, joiden mukaan ihminen pystyisi koulutuksen ja rationaalisen ajattelun kautta tunnistamaan oman luontonsa ja päämääränsä ja näin tekemällä löytämään tien yksilölliseen ja yleiseen onnellisuuteen. 1800-luvulla magia joutui kaikkialla Euroopassa hyökkäyksen kohteeksi. Kuitenkin vielä 1820–30-luvulla nuorten miesten keskuudessa oli muotia käydä ennustajalla. Romantiikan kauteen kuului kiinnostus kohtalosta sekä tiedostamattomista prosesseista. (mt.140) Moderniin kuului paitsi valistuksen myös romantiikan perinne. (Jallinoja 1991) Romanttisen ajan älymystön siunauksella ennustaminen säilyi Venäjällä pitkään suosittuna ja suhtautuminen siihen muuttui vasta vähitellen koulutustason nousun myötä.

Kaupunkilaisten ja lukutaitoisten keskuudessa muodostui oma kalenteriin sitoutumaton ennustusperinteensä. Ennustaminen muodostui modernissa yhteiskunnassa alakulttuuriksi. Sitä ylläpitivät ennustamiseen uskovat ja ne, jotka olivat puolivakavasti mukana hauskuuden vuoksi tai pitivät kiinni epäilyttävästä uskostaan. (mt.86) Wigzelliin (mt.124) mukaan ennustaminen oli 1800-luvulla elävä osa lukutaitoisten ja kaupunkilaisten naisten kulttuuria, puoliksi näkyvää alakulttuuria, jota intellektuellit eivät onnistuneet tukahduttamaan.

Maalaisyhteiskunnassa ennustajaa ja ennustustaitoa on arvostettu ja pelätty. Ennustaminen tuntuu luontevasti sopivankin yhteiskuntaan, jossa yksilön elämä on ensisijaisesti ulkoisten olosuhteiden määräämää. Näkijät ja tietäjät ovat ratkaisseet sosiaalisia konflikteja yhteisössä etsimällä kadonneita ihmisiä ja esineitä ja selvittämällä varkauksia ja muita rikoksia. Kun kirkko alkoi suhtautua ennustajiin ja taikakeinoiniin kielteisesti, siitä tuli myös kiellettyä ja rangaistavaa toimintaa. Tällöin sosiaalisia konflikteja ratkaistiin nimittämällä ja pitämällä joitakin ihmisiä noitina, äärimuodossaan nostamalla noituussyytteitä. Myös ennustajat joutuivat vainon kohteeksi. Traditionaalisessa yhteiskunnassa ja maatalousyhteiskunnan murrosvaiheessa ennustaminen osana muuta magiaa näyttää liittyneen konflikteihin ja epäluuloisuuteen eri väestöryhmien välillä.

Modernin yksilön alkaessa luottaa rationaaliseen ja objektiiviseen tietoon ja siihen perustuvaan asiantuntijuuteen ennustaminen alkaa näyttäytyä hölmöytenä. Ennustaminen ei sovi yhteen edistysuskon ja utopioiden kanssa, jotka irtisanoutuvat traditioista. Näin ollen modernina aikana ennustaminen trivialisoitui, sukupuolieriytyi ja alakulttuuristui kuten muukin magia. Wigzell (1998, 9) erottelee ennustamisessa kaksi suuntausta, joista toinen yhdistyy traditionaalisiin maaseudun ennustuskäytäntöihin (divinaatio) ja toinen puolestaan lukutaitoisen kaupunkilaisväestön ennustuskäytäntöihin (fortune-telling).¹⁹ Divinaatio viittaa ennustamisen liittyvän jumalallisiin voimiin, kun fortune-telling on ennustamisen trivialisoitunut muoto, naisten vastine miesten korttipelille.

Wigzell (mt. 165) toteaa vallankumouksen jälkeisellä Venäjällä maanalaisten tai muutoin sanktioitujen irrationaalisina pidettyjen traditioiden nousseen uuteen arvostukseen ja esimerkiksi parantajatradition elvyttämiseen kaupungeissa. Niin ikään ennustuskirjallisuuden julkaisubuumi ajoittui Venäjällä vuosiin 1988–1990. Vallankumouksen jälkeen ennustamista pidettiin vääränlaisten arvojen propagoijana sekä sen nähtiin rohkaisevan irrationaalisuutta ja taikauskkoa. Neuvostoliiton ajalla halu tietää tulevaisuus kanavoitui tieteeseen ja politiikkaan. Wigzell (mt. 187) päätelee, että ennustamisen suosio nyky-yhteiskunnassa perustuu siihen, että maallikot eivät erota helposti toisistaan tieteellistä ja uskomustietoa. Tiedettä ei enää nähdä parannuskeinona kaikkiin ongelmiin eikä myöskään uskontoa pidetä pätevänä vaihtoehtona. Esimerkiksi Ranskassa ennustajien ja henkiparantajien määrä ylittää pappien määrän. Wigzellin mukaan ennustaminen on inhimillinen perustarve. Siihen, miten ennustajan asiakkaat ennustajia nykyään käyttävät ja miten heihin suhtaudutaan, Wigzellin tutkimus ei anna vastausta.

Vaikka venäläinen yhteiskunta on muuttunut omalla tavallaan, venäläisellä ennustamisen sosiaalishistorialla on yhtymäkohtia eurooppalaiseen ennustuskulttuuriin. Esimerkiksi venäläisellä ennustuskirjallisuudella on esikuvansa Euroopassa ja ne ovat usein olleet myös suoria käännöksiä eurooppalaisista oppaista. Erilaiset ennustusmenetelmät ovat usein myös eurooppalaista alkuperää. Venäläisen ennustamisen historia peilaa näin ollen myös yleensä eurooppalaista ennustamisen muutosta. Näin voi olettaa myös suomalaisen ennustuskulttuurin tekevän.

Leea Virtanen (1988) kuvaa ennustajan roolin muuttuneen siten, että perinteisellä ennustajalla on ollut maaginen ja terapeutin tehtävä: hän pystyi poistamaan epävarmuuden ja palauttamaan uskon nykyisyyteen sekä kohtalon ja jumalien hyväntahtoisuuteen. Hän toi esiin sen mikä oli tärkeää mielettömässä ja ahdistavassa maailmassa. Nykyään selvänäkijästä on hänen mukaansa tullut ”jokamiehen psykiatri”, jolta kysytään henkilökohtaisia asioita. Häneen kohdistuvia paineita voitaisiin Virtasen mukaan selittää yhteiskunnan raken-

nemuutoksista ja lähisiteiden katkeamisista käsin. Myös Wigzell (1998, 143) korostaa ennustajien terapeutista roolia varsinkin aikana, jolloin ei ollut muunlaisia neuvoja. Ennustajilla oli terapeutti rooli tarjotessa toivoa ja lohtua. Niin ikään pitkään alalla olleen astrologi Sven Stenbergin (Helsingin Sanomat 29.12.2002) mukaan viihteen vuoksi asioivat ovat vähemmistö asiakaskunnassa. Suurin osa asiakkaista on elämässään jonkinlaisessa käännekohtassa. Hän arvioi astrologin olevan joillekin viihdetaitelija, toisille terapeutti ja kolmannelle konsultti. Hän kuitenkin korostaa, että astrologi ei ole ennustaja.

Kansanperinteenä ennustaminen on liitetty ennen kaikkea traditionaaliseen yhteiskuntaan ja nykypäivän maagisia uskomuksia on pidetty jonkinlaisina jäänteinä menneestä yhteiskunnasta. (Esim. Virtanen 1991, 24) Kuitenkin esimerkiksi astrologia on tyypillistä nimenomaan urbaanissa massayhteiskunnassa. (McGuire 1992, 110) Vuonna 1964 perustettiin Suomen Astrologinen seura ja päätoimiset astrologit järjestäytyivät vuonna 1979 Suomen Ammattiastrologien Liitoksi. (Heino 1997, 366) Liiton jäseniltä vaaditaan astrologinen tutkinto ja he ovat laatineet eettiset ohjeet toimintaansa ohjaamaan (www.astrologit.net). Ennustaminen näyttäisi olevan ammatillistumassa ja esimoderni ennustaminen kaikesta arkaaisuudestaan huolimatta modernisoitumassa.

Kirkon tutkimuskeskus on seurannut erilaisten uskomusten suosiota määrällisesti. Kuitenkaan se ei ole seurannut näiden uskomusten käytäntöjä kuten, kuinka moni on asioinut selvänäkijällä. Kirkon tutkimuskeskuksen tekemien galluppien²⁰ mukaan suomalaisista ennustamiseen uskoo vakaasti tai pitää ainakin todennäköisenä 5-12 %. Kun on kysytty suomalaisten kiinnostusta henkisiin asioihin, niin 24 % on joko täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että ”uskon, että ennustamalla voi saada tietoa tulevaisuudesta”. Astrologiasta on kiinnostunut saman kyselyn perusteella peräti 35 %. (Kääriäinen et al. 2003, 72) Yhdysvaltalaisista naisista ennaltatietämiseen uskoo noin 20 % eikä tämän uskon suosio näytä riippuvan iästä. (Vyse 1997, 36–37) Ranskassa 20 % väestöstä on konsultoinut selvänäkijää ja siellä ennustajien ja henkiparantajien määrä ylittää pappien määrän. (Wigzell 1998, 186–187) Leea Virtasen (1988) opiskelijoiden avulla kokoaman näytteen (N=135) perusteella vuonna 1984 selvänäkijän tai povarin luona oli käynyt 19 %, joista miehiä 13 % ja naisia 24 %.

Parapsykologit, skeptikot ja ennustaminen

Modernisaation eriytymiskehityksen myötä totuudesta tuli tieteen asia. Ennaltatietämistä ym. paranormaaleja ilmiöitä tutkinut parapsykologia pyrki saavuttamaan tieteen statuksen. Ennustaminen on yksi parapsykologian tut-

kimuskohteista ja skeptikoiden määrittelemistä oudoista ilmiöistä. Suomen parapsykologinen tutkimusseura asetti tavoitteekseen sielunelämän yöpuolen ilmiöiden tieteellisen tarkastelun. (Aho 1993, 9)

Parapsykologit määrittelevät parapsykologian tieteeksi, joka tutkii ihmisen tietoisuuteen liittyviä paranormaaleja ilmiöitä (Selin 1999, 282). Kun ennaltatietäminen ja selvänäkisyys sisällytetään yhdeksi parapsykologian alaan kuuluvaksi paranormaaliksi ilmiöksi eli normaalista poikkeavaksi ilmiöksi, sitä pidetään yhtenä ESP:n eli aisteista riippumattoman havaitsemisen alaryhmänä. (Heino 1997, 359) Normaalista poikkeaminen tässä yhteydessä tarkoittaa normaalin tuolla puolen olevia, ns. yliluonnollisia ilmiöitä. Kuitenkin nimitetään joihinkin seikkoja yliluonnollisiksi on oletettava asioiden luonnollinen järjestys; toisin sanoen, että maailmankaikkeuden ilmiöt ovat sidoksissa toisiinsa välttämättöminä suhteina, joita kutsutaan laeiksi. Yliluonnollinen on siis luonnonlakien vastainen. Kun tämä luonnontieteellinen näkemys on hyväksytty, niin kaikki mikä esiintyy luonnonlakien mukaisena on luonnollista ja siinä mielessä myös rationaalista. (Durkheim 1980, 46) Näin ollen vasta luonnontieteiden synty on luonut länsimaissa perustaa ajatukselle ”luonnollisesta” aistein havaittavasta todellisuudesta, jota luonnonlait säätelevät ja joka kontrastoituu jyrkästi ”ei havaittavaan” yliluonnolliseen todellisuuteen. Yliluonnollisen kategoria nojaa erotteluun, mikä on peräisin länsimaisesta kulttuurista. Muissa kulttuureissa ei välttämättä tehdä vastaavaa erottelua, sillä se edellyttää käsitystä selkeästi rajatusta ”luonnollisesta” todellisuudesta. (Ketola 1997, 27)

Selinin (1999, 283) mukaan paranormaalina on yritetty määritellä kolmen osatekijän avulla: 1) aikaisemmin tuntematon, epätavallinen ilmiö, joka 2) ei ole selitettävissä arkijärjellä tai nykyisillä tieteellisillä teorioilla, ja jonka 3) selittämiseksi tarvitaan yliluonnollinen selitys. Määrittelyvaikeuksien vuoksi käsitteestä ”paranormaali ilmiö” on alettu luopua, ja sen sijaan alettu käyttää nimitystä ”outo ilmiö”. Tällöin ei tehdä oletuksia ilmiöiden luonteesta ja selityksestä tai edes niiden olemassaolosta.

Ennaltatietäminen on pyritty todistamaan todeksi ja mahdolliseksi parapsykologien taholta ja vääräksi ja mahdottomaksi skeptikoiden taholta. Tässä mielessä ennustamisen kannalta on löydettävissä toisilleen kaksi lähes vastakkaista näkökulmaa tai intressiä, jossa toisen suhde outoihin ilmiöihin on myönteinen ja toisen tieteellisen kriittinen. Virallisen tiedeyhteisön ja sen näennäistieteinä pitämien virtausten kuten parapsykologian välistä julkista rajankäyntiä varten perustettiin Suomessa vuonna 1987 Skepsis-yhdistys.

Parapsykologisissa laboratorioissa on tutkittu telepatiaa, ennaltatietämistä ja psykokinesiaa. Ahon (1993, 11) mukaan eri maihin perustettujen tutkimusseurojen toimintaan on osallistunut sekä tunnettuja psykologeja että varsin kriittikittömästi asennoituneita ei-akateemisia henkilöitä. Samoista parapsyky-

kisiä ilmiöitä koskeneista raporteista ja meedioistunnoista on esitetty täysin ristiriitaisia tulkintoja. Näin on käynyt myös Suomessa radion ja television välityksellä vuosina 1952-53 ja 1960 tehdyissä laajoissa empiirisissä kokeissa. Tieteelliset piirit näkivät kokeissa virhelähteitä, joita parapsykologit eivät tunnustaneet. (mt.164–169) Ennustamista pidetäänkin skeptikkojen piirissä huuhaana. (Selin 2001, 96)

Skeptikot ovat huolestuneita modernin taikauskon yleisyydestä ja hakeneet selityksiä sille, miksi ihmiset ovat taikauskaisia ja mitä seurauksia siitä on. Skeptikkojen tutkimusintresseihin on kuulunut selvittää myös, millaiset ihmiset niihin uskovat. Näissä psykologisissa tutkimuksissa magia -käsitteen rinnalla ja sijasta on käytetty termiä taikausko. Taikausko psykologiassa ymmärretään tietynlaisena opittuna ja virheellisenä ajatteluna, jota esiintyy jonkin verran kaikilla. (Esim. Shermer 1997, xxv) Vysen (1997, 90) mukaan esimerkiksi valikoiva havaitseminen ja muistaminen saavat yksilön ylläpitämään taikauskaisuutta. Psykologiassa taikauskaisuutta on usein selitetty Barnum -efektillä. Barnum -efekti tarkoittaa, että ihmiset pitävät tiettyjä yleisiä persoonallisuudenpiirteitä tarkkoina kuvauksina omista piirteistään. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi vahva. (Aphek & Tobin 1989, 93) Tunne horoskoopin tarkkuudesta voidaan selittää siten, että imarteleva teksti vaikuttaa lukijaan. Esimerkiksi skeptikot uskoivat enemmän astrologiaan kokeen lopussa kuin alussa saatuaan myönteisen horoskoopin, mutta negatiivisen horoskoopin saaneilla skeptikoilla ei tapahtunut muutosta suhtautumisessa astrologiaan. Sen sijaan astrologiaan alun perin uskoneilla ei tapahtunut muutosta sen mukaan oliko horoskooppi kielteinen vai myönteinen. (Vyse 1997, 134–135) Kehityopsykologiassa puolestaan maaginen ajattelu ymmärretään yhdeksi ajattelun kehitysvaiheeksi, joka kuuluu lapsuuteen. Aikuisten maagisesta ajattelusta käytetään vastaavasti nimitystä taikausko.

Psykologiassa taikausko on ymmärretty myös eräänlaiseksi terapiaksi ja sen yhteyttä mielenterveyteen on tutkittu. Esimerkiksi Epstein 1991 määritteli sen uskomusjärjestelmäksi, mihin turvaututaan selvitellessä kriittisiä elämäntapahtumia. Hänen mukaansa taikauskoinen ajattelu ajankohtaistuu toivottomuutta herättävissä tilanteissa. (Vyse 1997, 54) Myös Malinowski (1960, 93–95) painotti magian syntyvän emotionaalisista paine- tai jännitystilanteista, joita ovat erilaiset elämän kriisit, esteet tärkeiden toimien tiellä, kuolema, onneton rakkaus ja tyydyttämätön viha.

Skeptikot näkevät ennustamisen edustavan taikauskoa, koska se on ristiriidassa nykyisen tieteellisen ymmärryksen kanssa (Esim. Burnham 1988, Shermer 1997, Selin 2001). Vuosien parapsykologinen tutkimus ei ole antanut tukea esimerkiksi ESP:lle. (Vyse 1997, 21). Ennustaminen skeptikkojen näkökulmasta merkitsee tieteellisen ajattelun ja maailmankuvan vastakohtaa: kiihkoilevaa ja ennakkoluuloista, mystistä ja henkilökohtaista maagisten voi-

mien manipulaatiota ja henkilökohtaisten ajatusten ja tunteiden tärkeyden liioittelua (Burnham 1988, 11).

Jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa näkemys tieteestä objektiivisena totuuden selvittäjänä on kuitenkin kyseenalaistunut ja tieteellinen tietokin voidaan ymmärtää parhaimmillaankin vain osittaiseksi ja todellisuutta tuottavaksi. Lyotardin (1985) mukaan jälkimodernissa tilassa suuret kertomukset kuten tiede ja edistys ovat metakertomuksina kuolleet. Kun ne ovat menettäneet asemansa totuuden kertojina, muille kertomuksille on tullut enemmän tilaa. Tiede ei voi enää välttämättä tuhota tai karkottaa esimerkiksi taikuuteen perustuvia pieniä kertomuksia pois vakavan puheen näyttämöiltä. Näin esimerkiksi astrologia tulee sanomalehtien sivuille ja tieteen sisällekkin esim. vaihtoehtolääketieteenä ja -terapiaoina. Kun ”totuus” korvautuu performatiivisuudella, niin yhtä lailla ennustajakin voi antaa toimivan kuvan todellisuudesta, vaikkei se kirjaimellisesti tosi olisikaan. (Vrt. Heiskala 1995)

Vaikka parapsykologia oli alun perin tarkoitettu tieteenalaksi, parapsykologinen perinne on elänyt koko historiansa akateemisen tieteen ja erilaisten elämänfilosofisten kulttuuriharrastusten välimaastossa. (Aho 1993, 9) Parapsykologia on vakiintunut virallisen psykologian kääntöpuoleksi, poikkeavaksi tieteeksi. 1960-luvulta alkaen akateeminen tiede määritteli kielteisen kantansa siihen eikä parapsykologiasta tullut uutta akateemista tieteenalaa 1900-luvun Suomessa. (mt. 20–21) Ahon (mt. 13) mukaan parapsykologia poikkeavana tieteenä so. näennäistieteenä palvelee vertailukohtana viralliselle tieteelle. Parapsykologiaan kohdistuvien kannanottojen kautta virallinen tiede määrittelee itseään. (Aho 1993, 13) Nykyisin parapsykologia on vakiintunut ns. uuden mystisismin osaksi ja liittoutunut samalla muiden vaihtoehtoisen ajattelun ja toiminnan suuntausten kanssa (Heino 1997, 359 ja 361). Se onkin muuttunut yleiseksi rajatiedoksi, joka elää omaa elämäänsä tieteen ulkopuolella. Parapsykologinen seura järjestää nykyään esimerkiksi erilaisia ennustamiskursseja ja meediatilaisuuksia.

Ennustaminen naisten maagisena rituaalina

Ennustamista pidetään aiemmissa tutkimuksissa sekä magiana ja taikuutena että uskontona. Esimerkiksi Wigzell (1998, 124) nimittää ennustamista näky-mättömäksi uskonnoksi. Samoin McGuire (1992, 107) on sisällyttänyt ennustamisen epävirallisten uskontojen joukkoon. Marko Nenonen (1992, 41–45) taas pitää ennustajia taikuuden eli valkoisen magian harjoittajina.

Uskontoa ja magiaa on klassisissa sosiaalisissa ja antropologisissa tutkimuksissa eroteltu eri tavoin toisistaan. Kyseistä erottelua on alettu pitää myös

turhana. (Suojanen 2000, 146; Douglas 2000, 113–114) Magia -käsitteeseen liittyy ongelmia, jotka johtuvat siihen liittyvistä aiemmista kysymyksenasetteluista. Klassiset sosiologiset ja antropologiset kysymyksenasettelut koskien magian psykologisia ja sosiaalisia funktioita, magian taustalla olevaa uskomusmaailmaa ja vastakkainasetteluja primitiivisen ja kehittyneen, traditionaalnin ja tieteellisen, esiloogisen ja loogisen, irrationaalisen ja rationaalisen välillä pikemminkin etäännyttävät tutkijaa tutkimuskohteestaan kuin auttavat ymmärtämään sitä. Myös magian psykologisten tutkimusten lähtökohtana on ollut tutkijan psykologia pikemminkin kuin magian käyttäjien psykologia. Magiasta universaalina, abstraktina kategoriana ollaan luopumassa ja siirtymässä kohti magian ymmärtämistä osana kulttuurispesifiä tietoa ja käyttäytymistä. Kun magiaa ja uskontoa ei enää voi ymmärtää erilaisina universaaleina kategorioina, analyysiyksiköksi tulee rituaali. (Stark-Arola 1998, 34–36; ks. myös Douglas 2000)

Magian sijasta onkin alettu puhua erilaisista riiteistä tai rituaaleista. (Suojanen 2000, 146) Kuitenkin maaginen voidaan ymmärtää rituaalin ominaisuutena, jolloin se voidaan erottaa muunlaisista rituaaleista. (Stark-Arola 1998, 34–39) Rituaalit voivat olla maallisia, maagisia tai uskonnollisia. Tutkimuskohteena ei tällöin ole magia sinänsä vaan maaginen rituaali eli tässä tapauksessa ennustajalla käyminen ja siihen niveltävä uskomusjärjestelmä. Se, miksi uskonnollisen ja maagisen erottelu on kuitenkin tässä tutkimuksessa tärkeää, liittyy ennustamisen paikantamiseen kulttuurina.

Osassa kulttuuriantropologisissa ja uskontotieteellisissä tutkimuksissa uskonnon ja magian käsitteet asetetaan vastakkain ja joissain niiden merkitysalueet menevät päällekkäin (Suojanen 2000, 145). Magian ja uskonnon yhteisiksi piirteiksi on todettu, että molemmissa on kyse epäempiirististä asioista (oletus supranormaalista/vahingoittavista ja parantavista voimista). Kummassakin esineet ovat symbolisia (ristit, amuletit, fetissit, liturgiat, kumarrukset jne.) ja molemmissa on rituaalinen järjestelmä (loitsut). Lisäksi kummassakin on tietty ryhmä, joka pystyy käsittelemään yliluonnollisia voimia (papit, profeetat, maagikot, tietäjät, parantajat). Magian ja uskonnon eroiksi on todettu mm. se, että magian päämäärät ovat erikoistuneita (hammassäryn parantaminen) ja uskonnon yleisluonteisia (yhteisön terveys, hyvinvointi). Kun magia harrastaa manipulaatiota, erilaisia tekniikkoja päämääriensä saavuttamiseksi, uskonto on luonteeltaan passiivista. Magialle on lisäksi tyypillistä ”ammattilainen-asiakas”-asetelma, uskonnolle ”lauma-paimen” tai ”profeetta-seuraaja”-järjestelmä. Magian päämäärät ovat yksilöllisiä, uskonnon ryhmää ja yhteisöä koskevia. (mt.146)

Maagisen erottaminen uskonnollisesta on kuitenkin vaikeaa ja ilmeisesti magia -termiä ei voi ymmärtää ilman uskonnon käsitettä. Uskonto määritellään nykyisessä uskontotieteessä kolmella eri tavalla ankkuroiden se johonkin

käsitteistä yliluonnollinen, perimmäinen huolenaihe tai pyhä. (Ketola 1997, 27–29). Yliluonnollisen ja perimmäisen huolenaiheen perusteella ei pystytä erottelemaan magiaa ja uskontoa toisistaan. Kumpaakin yhdistää oletus ns. yliluonnollisesta, tuonpuoleisesta maailmasta. Henkiolennot, joita ennustamisessa käytetään apuna ovat samanluonteisia tai samoja kuin ne voimat, joita uskonnon piirissä rukoillaan. (Vrt. Durkheim 1980, 322)

Kun uskonto ankkuroidaan pyhän käsitteeseen, voidaan ymmärtää maagisen ja uskonnollisen erottelu toisistaan. Durkheim (1980, 55) päätyi määrittämään uskonnon sellaiseksi, jossa ei ole välttämättä kysymys yliluonnollisista henkiolennoista tai jumaluuteen kytkeytyvästä uskomusjärjestelmästä vaan uskonnossa on kysymys pyhän ja profaanin erottelusta. Hänen (mt. 55–59) mukaansa uskontoja yhdistää se, että kaikki ajattelun kohteena olevat reaaliset ja ideaaliset seikat ovat jaettavissa pyhään ja profaaniin. Pyhän tunnuspiirteenä ovat kiellot, joiden tehtävänä on suojella ja eristää se, mikä on erotettu arkisen käyttäytymisen piiristä eli profaanista. Profaani on se, mihin pyhää koskevia kieltoja sovelletaan ja josta pyhäksi luokiteltu on pidettävä tietyllä etäisyydellä. Uskonnolliset uskomukset ovat mielikuvia, jotka ilmentävät pyhien seikkojen luonnetta ja suhteita, joita niillä on joko keskenään tai profaaneihin asioihin. Pyhä -sanana vanha merkitys onkin erilleen asettaminen. (Douglas 2000, 54–55) Durkheim määrittelee uskonnon ”pyhiksi, toisin sanoen erityisiä ja kiellettyjä asioita koskevien uskomusten ja tapojen solidaarisiksi järjestelmäksi -uskomusten ja tapojen, jotka yhdistävät kaikki niihin uskovat yhdeksi moraaliseksi yhdyskunnaksi, jota kutsutaan kirkoksi” (mt. 64). Magia jää uskonnon so. pyhän ulkopuolelle, koska sillä ei ole kirkkoa, vaikka muutoin se on samanlainen kuin uskonto omine uskomuksineen, dogmeineen ja poppamiehineen.

Elisa Heinämäki (2000, 155) tulkitsee Durkheimin käsityksen pyhästä tarkoittavan miesten yhteisöä. Kun maallinen määrittellään pyhän kautta, se, mikä jää jäljelle on profaania: käytettävissä, arkista, vaaratonta, ei mitään erityistä. Pyhän ja profaanin suhde ei ole symmetrinen jaottelu kahden eri asian välillä vaan pyhä on erityinen kiinto- ja alkupiste, jonka ympärille inhimillinen kulttuuri voi muodostua. Pyhällä ja profaanilla on sukupuoliset sfäärinsä. Pyhä viittaa aina miesten yhteisöön ja naiset ovat profaanin ensisijaisia ruumiillistajia. Miesten suhteet toisiinsa määrittyvät ideaalisen pyhän kautta. Naiseen ei olla suhteessa eivätkä naiset voi olla suhteessa -he jäävät yhteisöllisen alueen ulkopuolelle, hajanaisiksi joukoksi vailla identiteettiä, ilman pyhää. (mt. 163–168) Näin ollen magia ja naiset löytyvät samasta paikasta: epäpyhästä ja profaanista.

Uskontososiologian pyhäteorioissa lähtökohtana on yhteiskunta, jossa toimijat elävät ja jonka symbolitodellisuuden ehdoin he osallistuvat vallitseviin uskonnollisiin merkityksenantoprosesseihin.²¹ Uskonnollinen, yliluonnollinen, pyhä tai hengellinen -merkityssisällöt tulkitaan yhteiskunnallisiksi. Pyhä on

uskontososiologiassa sosiaalinen järjestys. Tällöin pyhä ei ole kohde vaan suhde. (Anttonen 1996, 12-13; 91) Marcel Maussin (1950) näkemys magiasta on tutkimukselleni ratkaiseva. Hänen (1972, 24) mukaansa ymmärtääkseen magiaa on huomioitava koko kulttuuri. Näin ollen magia ei määrity sisällön vaan esiintymisolosuhteiden kautta. Mauss päättyy näkemään magian riittinä, joka ei kuulu organisoituihin kultteihin. Se on yksityinen, salainen, mystinen ja lähenee kielletyn riitin rajaa. Hän (mt.23) mainitsee magian antiuskonnolliseksi toiminnaksi.

Ennustaminen kristillisessä perinteessä

Magian so. noituuden ja taikuuden keskeisimpiä määrittelijöitä ovat olleet länsimaisissa yhteiskunnissa Raamattu, kirkko, teologit ja papit esivallan tuella. Vanha Testamentti käsittelee ennustamista useissa kohdin.²² Ennustaminen osana muuta taikuutta ja noituutta lienee esikristillisessä maailmassa ollut yleistä tai ainakin vaarallisena kilpailijana pidettyä, koska Raamatusta löytyy monia mainintoja erilaisista eksoottisista ennustustavoista. Raamattu varoittaa sortumisesta ennustajien, taikojen tekijöiden, henkien manaajien, enteidenselittäjien, ennustajapappien, tietäjien, noitien, omatekoisten ennustajien ja unenäkijöiden pauloihin ja kieltää yksiselitteisesti ennustajien kuuntelemisen.

Älkää kuulko profeettain sanoja, noiden, jotka teille ennustavat täyttäen teidät tyhjillä toiveilla: oman sydämensä näkyjä he puhuvat, mutta eivät sitä, mikä tulee Herran suusta... (Jeremia 23:16)

Raamatun mukaan ennaltatietämistä pidetään mahdollisena: on vain olemassa oikeita ja väriä tietäjiä tai profeettoja. Väärät tietäjät ovat merkeistä ennustajia ja oikeat niitä, jotka kuulevat tai saavat näkyjen kautta Jumalan sanoja edelleen välitettäväksi. Väärät profeetat ennustavat rahasta (Miika3:11), Baalin ja muiden epäjumalien nimessä (Jer2:8) tai oman sydämensä mukaan (Hes13:2).²³ Kristinuskovaiset näyttävät olevan myös kykeneviä Raamatun mukaan poistamaan tietäjähenkkiä:

Kun taas olimme menossa rukouspaikalle, kohtasimme orjatyön, jossa oli tietäjähengi ja joka ennustamalla hankki isäntävälleeseen hyvät rahat...kunnes Paavali ...sanoi hengelle: ”Jeesuksen Kristuksen nimessä minä käsken sinua: lähde hänestä!”. Siinä samassa henki lähti. (Ap 16:16-18)

Papit (katolilaiset) ovat tunnetusti toimineet tietäjien kanssa rinnakkain ja tietäjäperinteen jo kadottua manaaajina.²⁴ Ennustaminen esitetään Raamatussa vääräuskoisuutena, johon ovat sortuneet erityisesti vieraat kansat, mutta myös ”Herran valittu kansa”.²⁵ Noituutta ja taikuutta pidetään uskonnon rinnakkaisilmionä ja sen vastakohtana: ”Taikuuteen liittyy melkein aina vääriä uskonnollisia ajatuksia. Todellinen jumalanpelko merkitsee ainoan todellisen Jumalan palvelemista, Hänen apunsa odottamista ja Hänen tahtoonsa alistamista. Noituus taas merkitsee yhteyttä muihin yliluonnollisiin henkiolentoihin, joille osoitetaan alamaisuutta ja joita yritetään hallita.”²⁶

Raamatusta löytyy siis lähtökohta ennustamisen pitämiselle syntisenä ja epäkristillisenä toimintana. Taikuuden harjoittaminen tulkittiin jo kristillisen alkukirkon oppi-isien toimesta pakanalliseksi ja pakanallisuus puolestaan yhdistettiin kiinteästi demonien ja epäjumalien palvontaan. (Klemettinen 1997, 57) Kristinuskon saapuminen maahamme merkitsi sitä, että kirkko alkoi oikeuslaitoksen kanssa yhdessä järjestelmällisesti muokata alamaisten uskontoa teologiiden näkemysten mukaiseksi. Pontta tähän toivat uudet käsitykset paholaisesta ja noitasapatista, joita alkoi tihkua Suomeenkin 1600-luvulla. Klemettisen (1997, 54–55) mukaan paholaisen juurtuminen suomalaiseen kansanuskoon alkoi katolisen kirkon ja kristillisen opin määrätietoisen maahan tunkeutumisen myötä. Suomalaisilla oli ennen tätä ollut omanlaisia käsityksiä pahasta ja paholaisesta.

Jo esikristillisessä perinteessä lienee käytetty myös pahoja voimia ennustamiseen. Esimerkiksi eräässä karjalaisessa uskomustarinassa (Klemettinen 1997, 62) kuolemajärveläisen naisnoidan kerrotaan maksusta auttavan ihmisiä löytämään kadonneen omaisuutensa paitsi viinapullosta katsomalla myös yöllä pirua puhuttelemalla. Myös Margaret Murray (1970, mt. 156) väittää paholaisen rituaalisen nostamisen olleen Euroopassa yleinen kansanomainen käytäntö pyrittäessä ennustamaan tulevaisuutta ja saamaan selville menneisyyteen liittyviä tapahtumia. Paholainen ei kuitenkaan esiinny kansanomaisessa kontekstissa hyvän Jumalan pahana vastakohtaparina kuten kristillisessä mytologiassa. (Klemettinen 1997, 187) Kristillisen perinteen mukaisella paholaiskäsityksellä on ollut ennustamisen ja ennustajien kannalta merkittäviä seurauksia. Muiden epäkristillisiä toimia harjoittaneiden joukossa myös selvänäkijöitä ja ennustajia on tuomittu 1600-luvun suomalaisissa noituus oikeudenkäynneissä. (Nenonen 1992, 67)

Paholaiskuvitelman lähtökohdat löytyvät muinaispersialaisesta dualistisesta uskonnosta, muinaisheprealaisesta kansanperinteestä, antiikin mytologiasta ja germaanien pakanallisesta pantheonista. Myös suomalais-ugrialaisten vanhat uskomukset ovat eläneet edelleen suomalaisten ja muiden sukukansojen Paholaiseen liittyvässä kansanperinteessä. Kristinuskokoosi kaikki nämä heterogeeniset ainekset yhdeksi demoniseksi hahmoksi (Valk 1997, 9). Klemettisen

(1997, 35) mukaan kristinusko tavallaan käänsi antiikin kreikan mytologian yleiskäsitteen 'daimon' tarkoittamaan paholaisen alaisuudessa toimivia pakanallisia pahoja henki- ja jumalolentoja muodossa 'demon'. Hellenistisessä maailmankuvassa Valkin (1997,46) mukaan demoneilla tarkoitettiin jumaluutta ja yliluonnollisuutta, ihmisten ja jumalan välittäjää ja myöhemmin ihmisen suojelushaltijaa, tämän kohtaloo johdattavaa henkeä. Ihmisten uskottiin oppineen salatieteitä kuten noituutta, astrologiaa, sään ennustamista ja kasvien hyväksikäyttöä langenneilta enkeleiltä, jotka kristinuskossa samastettiin demoneihin. (mt.30-34; Klemettinen 1997, 53) Kirkkoisä Tertullianuksen (n.160–225) mukaan demonien tarkoituksena on ihmisen saattaminen turmioon. Ne matkivat jumaluutta ja ovat varastaneet tulevaisuuden näkemisen kyvyn (Valk 1997, 47–48).

Ennustaja rinnastettiin kykynsä vuoksi noitaan. Keskiajalla kristilliseen paholais- ja noitauskoon kuului mm. että noituuden ajateltiin edellyttävän sopimuksellista suhdetta Paholaisen kanssa (Klemettinen 1997, 177). Kervisen ja Nenosen (1994, 197) sanoin noituus ja taikuus edustivat kirkonvastaisessa toiminnassa pahinta lajia. Ne olivat uskonnollista toisinajattelua ja todiste paholaisen vallasta. Noituus-, taikuus- ja siveellisyysrikokset olivat taparikoksia, jotka eivät loukanneet kenenkään oikeutta, etua tai vapautta. Ne olivat vain sopimattomia tapoja elää. 1600-luvun kuluessa kirkko ja valtiovalta juurruttivat uutta tapakulttuuria osaksi suomalaisten arkipäivää. Siinä tarvittiin kirkkopakkoa, tuntikausien saarnoja, mustaa penkkiä, julkirippiä, raippoja, suuria sakkoja ja kuolemantuomioita. Myös sen, mitä taikuus oli, määrittelivät papit.

Pappien saarnat saattoivat lisätä uskoa taikuuteen ja vuoden 1686 kirkko-laissa varoitettiin pappeja puhumasta synneistä, joita kansa ei tuntenut. Toinen noituutta ja taikuutta lisännyt seikka lienee noitien rankaiseminen, koska tällä tavalla esivalta osoitti suhtautuvansa taikuuteen vakavasti. Noitaoikeudenkäynnit herättivät kohua ja saivat kyselemään, oliko noita todella saavuttanut itselleen etuisuuksia taikomalla. Noituutta ja taikuutta koskevaa kirjallisuutta alettiin valvoa vuonna 1688 ja taikuudesta tuomittiin vielä 1700-luvulla. Myös sen jälkeen sai kiroamisesta ja kortinpeluusta kirkon häpeärangaistukset. (Kervinen ja Nenonen 1994, 199)

Suomalaisten uskoa supranormaaleihin olentoihin ja niiltä mahdollisesti saataviin kykyihin vahvisti entisestään 1700- ja 1800-luvulla julkaistu uskonnollinen kirjallisuus, jossa kiellettiin turvautumasta pirun, noidan, tietäjän, metsänhaltijan ja tontun apuun. Luterilaisen kirkon voi väittää sen oppeja valvoneen oikeuslaitoksen kanssa tukeneen kansanomaisen paholaisuskon ja -folkloren säilymistä Suomessa elinvoimaisena vielä 1900-luvulle tultaessa. (Klemettinen 1997, 58–59)

Kristillisen perinteen näkökulmasta ennustaja näyttäytyy aina pahana; olipa hän musta tai valkea noita, koska hänen taitonsa on demoninen ja peräisin

itse Paholaiselta eli hänet yhdistetään yliluonnolliseen pahaan. Vaikka jo kansanuskontoon on kuulunut ajatuksia ennustajan yhteyksistä piruihin, hyviä ja pahoja ei nähty jyrkän kaksijakoisesti kuten kristillisessä perinteessä. Magian jakamisen taustalla mustaan ja valkoiseen voidaan tunnistaa kristillinen dualistinen ajattelu (Klemettinen 1997, 35). Raamatun mukaan ennaltatietäminen on mahdollista: on vain olemassa oikeita ja vääriä tietäjiä tai profeettoja. Väärät tietäjät ovat merkeistä ennustajia ja oikeat niitä, jotka kuulevat tai saavat näkyjen kautta Jumalan sanoja edelleen välitettäväksi.

Teologia on samaistettu uskontoon ja länsimainen kristinusko on ollut länsimaisten tutkijoiden prototyyppi uskonnosta, johon muiden kulttuurien uskomusjärjestelmiä on verrattu. (Charpentier 2001, 26; Ketola 1997, 27) Kristinuskosta poikkeavat opit ja uskomukset ovat määritelty taikauskoksi ja magiaksi. (Braun 2000, 8) Pyhässä järjestyksessä on kysymys vallasta, jolla kristinusko hegemonisena uskontona jakaa maailmaa pyhään ja epäpyhään, sisäpiiriin ja ulkopiiriin. Pyhät asiat perustuvat kulttuurisen merkityksenannon puitteissa tapahtuviin määrittelyihin ja uskomuksiin. Kristinusko on rakenteeltaan hegemoninen autoritaarisesti ylhäältä päin kansalle opetettu tarina, joka ei milloinkaan pääse pakoon ulossuljettua so. magiaa tai kansanuskontoa. Järjestystä uhkaa epäjärjestys. Poissuljettu vaanii pyhän järjestyksen marginaaleissa ja perustuksissa ja on siinä mielessä jatkuvasti läsnä. Valta merkitsee sitä, että jotkut asiat luonnollistetaan ja koetaan itsestäänselvästi normaaleiksi ja hyväksyttäväksi. (Ks. Charpentier 2001, 37) Näin ollen on ymmärrettävää, että emeritusprofessori voi julkisesti selvittää 2000-luvulla uskoaan Jumalaan, mutta tuskin ennustamiseen menettämättä kasvojaan. Ennustajat vaikuttavat hupsuilta, mutta kirkkoherrat, piispat ja paavit otetaan vakavasti. Jumalaan uskomisen näyttäytyy suorastaan järkevänä. Kristinuskonnollisuudessa on järjellisuuden leima kirkkovoimastoinen, -neuvostoinen ja vaaleinen. Ennustajat edustavat matalaa ja teologit korkeakulttuuria. Merkityksetöntä ei liene sekään, että enemmistö ennustajista on naisia ja jälkimmäisistä miehiä.

Ilkka Pyysiäinen (2001, 375) on todennut, että muun kuin kristillisen perinteen uskomukset voidaan todeta huuhaaksi, kun ne eivät täytä filosofisen sofistikaation vaatimuksia. Kun kritiikissä vedotaan tieteellisiin tai yleisiin filosofisiin rationaalisuuden periaatteisiin, syntyy helposti sellainen väärä käsitys, että teologisen kristinuskon perustana olevat uskomukset olisivat tieteellisinkin perustein jotenkin rationaalisempia kuin muiden uskontojen. Pyysiäisen (mt. 373) mukaan teologia on lähempänä tiedettä kuin kansanomaista ajattelua. Vain kristinuskonon piirissä on syntynyt ero kirkollisen ja akateemisen teologian välillä. Molempia teologioita on rakennettu tieteellisen maailmankuvan kanssa yhteensopivaksi versioksi kristinuskonnosta. Myös jotkut tieteilijät ovat osallistuneet tähän projektiin, koska ovat halunneet saada harmoniaan kaksi arvostamaansa instituutiota. Näin on revennyt kuilu kansanomaisten

uskonnollisten käsitysten ja teologisoidun tai tieteellistetyn uskonnon välille. Ihmisillä on kaksi eri jumalakäsitettä: teologisesti korrekti ja se osin lausumaton, johon nojataan käytännön päättelyssä. McGuiren (1992, 104–106) mukaan yksilöt harjoittavat usein sekä virallista että epävirallista uskontoa samanaikaisesti. Vaikka okkultistiset uskomukset näyttävät virallisen uskonnon tai tieteellisestä näkökulmasta poikkeavina, monet pitävät niitä normaaleina. Virallisen uskonnon riiteille voidaan antaa myös maagisia merkityksiä. Esimerkiksi lapset kastetaan siksi, että heidän ajatellaan siten olevan turvassa tai Raamattua käytetään ennustamiseen.

Kun yhteiskunnallisen järjestyksen vastustamisessa on kysymys poikkeavuudesta, uskonnollisen järjestyksen vastustaminen on ”liittoutumista alkukantaisten pimeyden voimien kanssa” (Paden 1996, Berger 1969 Charpentierin mukaan 2001, 32) Paden korostaa, että uskonnollisessa maailmassa vuorovaikutus ei toimi ainoastaan suhteessa yliluonnolliseen, vaan itse uskonnollisen maailman rajoja ja yhtenäisyyttä neuvotellaan jatkuvasti (Paden 1996, 2–4 Charpentierin 2001 mukaan). Näin ollen pyhä järjestys on muuttuvaa. Jyrkkä magia/uskonto -kahtiajako perustui sekä tutkijoiden tarpeeseen tieteellisesti luokitella empiiriset ilmiöt, että tarpeeseen suojella ja puolustaa omaa korkeampaa uskontoa muita etenkin kirjoituksettomia vastaan. (Keinänen 2000, 181) Pyysiäinen (2001, 375) arvioi nykyteologioiden olevan huolissaan lähinnä siitä, että uskomuksia ei käytetä teologisesti korrektilla tavalla. Kirkko murehtii sitä, että jälleensyntymisusko, horoskoopit ja ufo-usko elävät rinnan luterilaisen uskonkäsityksen kanssa.

Magia -termistä ollaan oltu luopumassa jo 1920-luvulla. Monet kulttuuriantropologit ovat 1960-luvulla uskontotieteilijöiden mukana hylänneet sen ja puhuvat sen sijaan erilaisista riiteistä, joiden avulla ihminen pyrkii vaikuttamaan yliluonnolliseen. Suojasen (2000, 146; myös Douglas 2000, 113) mukaan on sinänsä merkityksetöntä leimata jokin rituaalinen käyttäytyminen uskonnolliseksi, toinen maagiseksi. Kuitenkaan magia -termiä ei mielestäni voi hylätä, koska se on omanlaista sosiaalista toimintaa, joka halunnee myös erottautua muusta uskonnollisesta toiminnasta. Se, pitääkö magiaa vai uskontoa leimana on sidottu puhujan intressiin. Jos magia-termi hylätään, tehdäänkö silloin jotain uskonnollista toisinajattelua näkymättömäksi? Ennustamista ei voi pitää puhtaasti maallisenakaan maailmana, koska ennustamiseen liittyy uskomuksia yliluonnollisista voimista tai muusta, mitä aistein ei voida havaita eikä järjellä oikeaksi todistaa. Se, että ennustamisessa on kysymys ilmiöstä, jossa uskotaan tai leikitellään (make-believe) uskomuksella, että korttien, kädenviiivojen tai selvänäkemisen avulla voidaan ennustaa yksilöiden tulevaisuutta, tekee siitä nimenomaan uskon asioiden piiriin kuuluvan ilmiön. Koska ennustamista ei kuitenkaan ole pidetty uskonnollisena toimintana kristillisessä viitekehyksessä, vastaava käsite on maaginen.

Ennustaminen rituaalina

Ennustaminen on nimetty enne- tai ennaltaehkäiseväksi magiaksi. (Suojanen 2000, 142–144) Sitä on pidetty valkoisena magiana tai taikuutena. Mustaa magiaa luonnehditaan yksityiseksi, salaiseksi, sosiaalisesti paheksutuksi ja laittomaksi. Valkoinen magia taas on luonteeltaan julkista, ryhmäkeskeistä, sosiaalisesti hyväksyttyä ja laillista. Näillä nähdään olevan omat eri spesialistit. Valkoista magiaa harjoittavat parantajat, auttajat ja hyväntekijät, mustaa vahingoittajat ja pahantekijät. (mt.144) Ongelmallista tässä erottelussa on juuri hyvän ja pahan näkeminen toisensa poissulkevinä kategorioina. Vastaavassa merkityksessä on käytetty noituuden (musta magia) ja taikuuden (valkoinen magia) käsitteitä. Marko Nenonen (1992, 41–45) on sisällyttänyt selvänäkijät ja muut ennustajat taikuuden harjoittajiin so. parantavan tai suojaavan taikuuden piiriin kuuluvaksi.

Maaginen merkitsee sitä, että kausaali -suhde on ymmärretty toisin kuin länsimaiden tieteellisessä ja rationaalisissa ajattelutavoissa. (Stark-Arola 1998, 37)²⁷ Maagiseen liittyy tällä tavoin määriteltynä kausaalinen ajattelu, mikä taas ei ole välttämättä ennustamiselle ominaista. Leea Virtasen (1988, 242) mukaan magian ja ennustamisen välillä on hiuksenhieno ero: se, mitä pidetään ennustuksena on merkki, kun taas magiassa on kyse syystä. Toisaalta ennustamiseen sisältyy myös pyrkimys vaikuttaa asioihin halutulla tavalla ja ennustaminen tapahtuu sitä varten tarkoituksellisesti järjestetyissä tilanteissa. (Honko ja Pentikäinen 1970, 54) Kun tutkitaan kulttuurisia merkityksiä, magia -käsitteen hyödyllisyys on ensisijaisesti siinä, että se erottelee rituaaleja toisistaan: maagiset rituaalit eroavat toisista rituaaleista kausaalikäsitteiltään sen eksplisiittisessä pyrkimyksessä tuottaa vaikutuksia, mitkä ovat ristiriidassa empiirisen kokemuksen kanssa. Näin magian merkitystä ja funktiota voidaan tutkia vain uskomusjärjestelmien ja käyttäytymisen ominaisuutena, mutta aina erityisenä tietyyssä sosiokulttuurisessa ympäristössä. (Stark-Arola 1998, 37)

Magiaa voidaan pitää siis rituaalin ominaisuutena. Rituaali on hyödyllinen käsite siinäkin mielessä, että sillä voi olla erilaisia ominaisuuksia kuten maallinen, maaginen tai uskonnollinen. Riitti ja rituaali myös korostaa maagisen toiminnallista ja käytännöllistä puolta (Honko & Pentikäinen 1970, 58), mitä on pidetty myös nimenomaan naisten uskonnollisuudelle ominaisena. (Keinänen 2000, 178–179) Myös ennustajalla käyminen on ennen kaikkea sosiaalista toimintaa, jonka kulttuuriset merkitykset rakentuvat käyttöyhteydessään. (Vrt. Andersson 2004, 198–199)

Ensisijainen erilaisia rituaaleja yhdistävä ominaisuus on se, että rituaali noudattaa jonkinlaista ”käsikirjoitusta”, kaavaa tai sääntökokoelmaa. Rituaalia säännellään, opetetaan ja opitaan. Rituaalille on ominaista toiminnan muoto. Rituaalit sisältävät elementtejä, mitkä saavat kiinnittämään siihen erityistä

huomiota. Esimerkiksi siihen voi liittyä erikoiset äänet, eleet tai toimituksen salainen luonne. Se, että jokin on rituaali merkitsee, että se kiinnittää yleisön huomiota ja arvostelua. (Stark-Arola 1998, 37–39) Rituaalina ennustamistunto noudattaa tietynlaisia kaavia tai käsikirjoitusta. Aphek ja Tobin (1990) ovat erottaneet ennustusistunnossa seuraavat vaiheet:

1. Asiakas saapuu.
2. Ennustaja tervehtii häntä.
3. Ennustaja valitsee esittävän kortin, valmistaa kahvia, pyytää asiakkaalta tietoja esim. syntymäajastaan tai alkaa tutkia asiakkaan käsiä ennustusmenetelmästä riippuen.
4. Asiakas sekoittaa korttipakan, juo kahvin tms. menetelmästä riippuen.
5. Asiakas osoittaa pakasta kortin tai kääntää kahvikupin nurin, astrologi valmistaa kartan tms.
6. Korteista ennustaja tekee pöydän tms.
7. Ennustaja tulkitsee merkit ja luo ulkoisen juonen pyytäen lisätietoja asiakkaalta joko kyllä tai ei -kysymysten muodossa tai tavallisesti keskustellen.
8. Asiakas konstruoi oman sisäisen juonen käyttäen hänen omaa erityistietoaan perustuen ennustajan esittämiin mahdollisuuksiin (ulkoinen juoni)
9. Asiakas vahvistaa tarinan tai tapahtumat.

Ennustusistuntoja yhdistää erilaisista merkkijärjestelmistä huolimatta samantyyppiset yleisimmät keskustelun aiheet, istunnon vaiheet ja yhtäläisyydet ennustajan ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa. Suurimmassa osassa istunnoissa käsitellään samoja perusteemoja, jotka liittyvät varallisuuteen, rakkauteen ja terveyteen. (mt.1990, 25–26)

Rituaali antaa kehyksen, jonka avulla voidaan tarkentaa huomiota. Erityinen aika tai paikka valpastaa tietynlaisille odotuksille kuten ”olipa kerran” valmistaa sadun kuuntelemiseen. Rituaalien avulla elähdytetään muistia ja liitetään nykyiseen siihen kuuluva mennyt. Rituaalit muuttavat havaintoja, sillä ne muuttavat havaintojen valitsemisen periaatteita. Jos rituaalit olisivat vain jonkinlaisia toiminnan kartoja tai kaavioita jo valmiiksi tiedetystä, ne tulisivat aina vasta kokemuksen jälkeen. Rituaalit eivät kuitenkaan ole toissijaisia vaan ne voivat olla ensisijaisia kokemuksen muotoutumisessa. Ne voivat tehdä mahdolliseksi tiedon, joka ei muussa tapauksessa tulisi lainkaan tiettäväksi. Rituaalit eivät ainoastaan ulkoista kokemusta vaan ilmaistessaan kokemusta rituaali samalla myös muokkaa sitä. Tarkoituksellisissa ja säännöllisesti toistuvissa rituaaleissa voi yhtä lailla olla tarkoituksena kokemusten kehystäminen. Rituaalien funktio on kokemusten muovaaminen, usein jopa kokemusten muuttaminen jälkikäteen. Rituaalin tavoite on ennen kaikkea formuloida uudelleen eletty kokemus. Mennyt ilmaistaan uudelleen rituaalin

ja puheen avulla: näin se, kuinka asioiden olisi pitänyt olla, ylittää sen, mitä todella tapahtui. Hyvä tarkoitus on pysyvä ja päihittää väliaikaiset hairahdukset. Yksi rituaalin tavoitteista on hallita tilanteita ja muotoilla kokemusta. (Douglas 2000, 118–123)

Naiset ja ennustaminen

Vaikka molemmat sukupuolet ovat osallistuneet ennustamiseen, sitä on pidetty naisten alueena. Naiset kytkee ennustamiseen erityisesti kotiennustamisen perinne ja se, että he ovat toimineet aktiivisesti (valkoisen) magian piirissä. Tutkimusten mukaan maagiset alakulttuurit ovat kuitenkin nimenomaan miesten. Magia kukoistaa merimiesten ja uhkapelurien keskuudessa yhtä lailla kuin miesten joukkueurheilulajeissa. (Vyse 1997, 36) Jalkapallofaneilla on monia omalaatuisia maagisesti ladattuja rituaaleja ennen pelejä. (Kolamo 2002) Vysen (1997, 36) kokoaminen tutkimustulosten perusteella maagisen sukupuoli on kuitenkin nainen. Naiset ja miehet poikkeavat uskomuksiltaan. Esimerkiksi erään tutkimuksen mukaan naiset uskoivat enemmän ennaltatietämiseen kuin opiskelevat miehet, mutta miesopiskelijat enemmän epätavallisiin elämänmuotoihin kuten Loch Nessin hirviöön. Miesten ja naisten magia näyttäisi ilmenevän eri tavalla ja liittyvän toisenlaisiin asioihin. Tilastojen perusteella uskominen ennustamiseen ja ennustajalla käyminen näyttää yleisemmältä naisten kuin miesten keskuudessa. Ennemagia vaikuttaisi myös historiallisessa mielessä enemmän naisten kuin miesten magialta.

Ennustamisen historiaa Venäjällä tutkinut Wigzellin (1998, 114–125) mukaan ennustaminen on kuulunut kiinteäksi osaksi naisten elämää traditionaalissa maalaisyhteiskunnassa. Naiset olivat nauttineet traditionaalissa yhteiskunnassa arvostusta ennustustaidoistaan, mutta heidän asemansa heikkeni ennustamisen trivilisoitumisen myötä. Wigzell päätelee ennustuskirjallisuutta koskevien lähteiden niukkuuden 1840-luvulta alkaen osoittavan paitsi koulutettujen miesten ylenkatsetta myös naisten yritystä piilottaa kiinnostuksensa ennustamiseen vihamielisiltä asenteilta. Kaunokirjallisten ennustuskuvausten perusteella hän päätelee kiinnostuksen ennustamiseen ja ennustustaidon jaetun vain samanmielisten ja vain naisten kesken. 1800-luvulla ennustaminen oli elävä osa lukutaitoisten ja kaupunkilaisten naisten kulttuuria, puoliksi näkyvää alakulttuuria. Naiset jatkoivat modernissa yhteiskunnassa traditionaalista rooliin laittaen ennustustaitonsa perherakenteen ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Naiset käyttivät ennustamista hankkiakseen emotionaalista tukea ja ilmaistakseen huolta läheisistään. Myöskään usko ja epäusko, vakavuus tai huvi ei olleet ainoita tapoja suhtautua kotiennustamiseen. Epäilijöille ennustaminen voi olla eräänlainen sukupuoli tai sosiaalisen solidaarisuuden muoto kuten keskustelu

vaatteista tai urheilusta. Wigzell (mt.126) tulkitsee ennustamisen säilyneen ja kukoistaneen, koska se palveli monia funktioita: Se vahvisti sosiaalisia siteitä, se merkitsi huvia ja valtaa kohtaloon. Kaikki tärkeitä tekijöitä kulttuurissa, jossa naiset yhdistettiin yksityiseen sfääriin ja intuitiiviseen tietoon. Toisaalta ennustaminen alensi naisten arvoa yhtä lailla kuin heitä aliarvostettiin muutoinkin, mutta toisaalta se vahvisti heidän asemaansa erityisesti unista ennustamisen alueella.

Vaikka ns. naistyyppillisin asenne²⁸ liittyy uskonnollisuuteen, ovat naiset jääneet yhteisöllisen alueen ulkopuolelle, hajanaiseksi joukoksi vailla identiteettiä ilman pyhää. (Heinämäki 2000, 155; 163–168) Epäpyhällä voi olla kuitenkin oma järjestyksensä tai kulttuurinsa. Ennustamista on pidetty nimenomaan naisten perinteenä tai uskontona, puoliksi näkyvänä alakulttuurina. Naisten magia voidaan rinnastaa kansanuskontoon (Keinänen 2000) ja ennustaminen on sisällytetty epäviralliseen uskontoon yhdessä astrologian, henkiparannuksen ja ylipäänsä okkultismin kanssa (McGuire 1992, 107). McGuiren mukaan epäviralliset uskonnot ovat usein nimenomaan naisten uskontoja. Ne ovat tarjonneet monille naisille vaihtoehdon toteuttaa omaa uskonnollisuuttaan. Koska naisille on ollut vain vähän, jos ollenkaan tarjolla tärkeitä rituaalisia rooleja, naiset ovat usein löytäneet tärkeitä symbolisia rooleja hyväksytyin uskonnollisen rakenteen ulkopuolella. Lukuisia naisia on toiminut parantajina, meedioina ja kättilöinä. Nämä roolit muistuttavat hyväksytyjä uskonnollisia rooleja ja funktioita. Epävirallinen uskonto on antanut naisille mahdollisuuden ilmaista heidän omia käsityksiään ja huolia tarkoituksestaan. Epävirallisissa uskonnoissa naisilla on ollut mahdollisuus johtajuuteen ja valtaan. Osa epävirallisista uskonnoista on feministisiä. Suuri osa niistä voidaan ymmärtää tapana, jossa yksilöt tutkivat vaihtoehtoisia määritelmiä todellisuudesta. McGuire päätyy siihen, että epävirallinen uskonto joskus edustaa eräänlaista vallan vasta-ajattelua, vaikka usein epäkoherenttia ja fragmentaarista, ja itsearvoa niille, jotka ovat suljettu pois virallisen uskonnon piiristä. (mt.125–129; myös Mauss 1972, 31; Järvinen 2000, 199; Jauhiainen 1990, 132) Naisten magia syntyy vastauksena arkisiin huoliin ja liittyy heidän sosiaaliseen asemaansa. (Stark-Arola 1998) Samalla tavoin naisten uskonnollinen kokemus liittyy nimenomaan arkipäiväiseen ja konkreettiseen. Abstraktien pyhän määreiden kautta ne rajautuvat automaattisesti profaanin alueelle. (Keinänen 2000, 178–179)

Kun naisten magiaa on tarkasteltu rituaalina, on kohdattu erilaisia ongelmia. Ensinnäkin Stark-Arola (1998, 49–50) pitää suomalaisten naisten traditionaalille magialle tyyppillisenä sitä, että maagiseen rituaaliin osallistujat yrittävät salata menettelytavat ulkopuolisilta. Ne eivät ole julkisia eivätkä yritä kiinnittää yleisön huomiota. Naisten magian pitämisenä rituaalina sisältyy muitakin ongelmia. Esimerkiksi Lauri Hongon (1979) tekemän erottelun perusteella suurin osa traditionaalisten suomalaisten naisten maagisista rituaaleista muistuttaa

kriisirituaaleja. Tarkemmin katsottuna naisten magiassa ilmaisemat toiveet, pelot, vaarat, riskit ja kriisit poikkeavat Hongon tekemästä luokittelusta. Naisten maagisille rituaaleille oli tyypillistä se, että ne liittyivät kotitalouden ja sen resurssien (lapset ja karja) suojeluun ja avioliittoon instituutiona. Osa naisten rituaaleista liittyi myös sosiaalisen vallan manipulointiin heteroseksuaalisessa viitekehysessä ja avioliittoinstituutiassa.

Yrittäessään sovittaa naisten maagisia rituaaleja Hongon luokitukseen Stark-Arola (mt.49) kohtasi kaksi ongelmaa: Ensimmäinen liittyy käsitykseen kriisien ainutkertaisuudesta ja ennakoimattomuudesta. Suurin osa naisten maagisista rituaaleista voidaan nähdä varotoimina ennakoituja kriisejä vastaan tai ne kohdistuvat kriiseihin, jotka ovat sisäänrakennettuja naisten sosiaaliseen asemaan (esimerkiksi mahdollisuus jäädä naimattomaksi). Pikemmin kuin ennakoimattomia kriisejä, nämä kriisit olivat tunnistettuja ja etukäteen suunniteltuja. Myös Pertti Anttonen on huomauttanut, että vaikka kriisit ovat ennakoimattomia yksilöille, ne ovat yhteisön näkökulmasta ennakoitavissa. Toiseksi suurin osa julkisista rituaaleista näyttää tuottavan sosiaalista koheesiotta ja hyvinvointia ja siksi Hongon luokitukseen on vaikeaa sovittaa ei-julkisia ja antisosiaalisia riittejä. Esimerkiksi silloin, kun yksilön toiveet ovat vastakkaiset yhteisöllisille huolille. Nämä ongelmat voitaisiin ylittää ymmärtämällä kriisit ja samalla kriisiritit laajemmin riitteinä, jotka auttavat ylittämään uhkaavat tilanteet yksilöllisessä ja sosiaalisessa elämässä. (Jackson 1979, 418 Stark-Arolan mt. 50 mukaan)

Stark-Arola (mt.50) on erottanut naisten salaiset rituaalit heidän muista rituaaleistaan. Yksi naisten salaisten maagisen rituaalin funktio on ollut toimia peitettyinä kanavana vastata sosiaalisiin jännityksiin ja rakenteellisiin ristiriitoihin, mitä ei ole voitu osoittaa avoimesti tai suoraan. Näin naisten magia on luonteeltaan ollut ala- tai vastakulttuuria.

Ennustamista naisten magiana voidaan pitää naiskulttuurina. Ajatus naisten ”maailmasta” ja sille ominaisista arvoista kiteytyi 1970-luvun puolivälissä naiskulttuurin käsitteeseen. (Rojola 1996, 164) Naiskulttuurikäsite viittaa naisten omiin arvoihin²⁹ ja suuntautumiseen, jotka syntyvät naisten yhteiskunnallisesta asemasta. (Nenola 1986, 36–48) Kulttuurilla viitataan johonkin yhteiseen ja jaettuun. Se yhdistää yksilöitä, luo ja välittää heille yhteisiä merkityksiä ja tarjoaa mahdollisuuden jakaa yhteisiä kokemuksia. Kulttuuri on sosiaalisen yhteyden luoja, mutta samanaikaisesti se luo eroja ja korostaa eri ryhmien välisiä rajoja. (Andersson 2004, 184) Kulttuurissa myös arvotetaan, valitaan ja suositetaan tiettyjä käytäntöjä ja ajattelutapoja vaihtoehtoisten käytäntöjen sijaan. (mt.185) Kulttuuri edustaa aina tietyn sosiaalisen ryhmän arvomaailmaa ja näkökulmaa. Se liittyy yhteiskunnan valtasuhteisiin. Tämän vuoksi on puhuttu valta-, ala- ja vastakulttuurista. Alakulttuuri edustaa yhteiskunnan marginaaleja, vähemmän arvostettua erilaisuutta tai toiseutta. Ala- ja valtakult-

tuuri ilmentävät kulttuurien hierarkiaa. Esimerkiksi naisten suosimat fiktion lajit on marginalisoitu hömpäksi. (Hietala 1999, 248)

Naiskulttuuria ei tule kuitenkaan ymmärtää miksikään monoliitiksi, vaan on myös huomioitava erot naisten välillä (Braidotti 1993, Jokinen 1997, 11–12). Wigzellin (1998, 109) mukaan monet kouluttautuneet naiset ovat halunneet pitää itsensä ennustamisesta erillään. Esimerkiksi Mary Wollstonecraft (1792) piti ennustamista esimerkkinä hullutuksista, joihin naisten tietämättömyys johtaa. Näin ollen koulutetut naiset ovat ylenkatsoneet ennustamista miesten tavoin. Ennustamisen aliarvostus ei ollut sidottu sukupuoleen, sillä myös ennustamiseen osallistuvia miehiä on pidetty tyhminä. (mt. 126) Toisaalta heitä on voitu pitää tyhminä sen vuoksi, että he osallistuvat naisisena pidettyyn toimintaan. Naisisuuden sijasta on esitetty (Jokinen Eeva ja Veijola Soile 2001) käytettäväksi käsitettä naistapaisuus. Naistapaisuus viittaa asioihin, joita naisten on tapana tehdä. Kun puhutaan naistapaisuudesta, viitataan sosiaalisen todellisuuden rakenteisiin eikä naisellisuuteen psykologisina tai normaaliutta määrittävinä ominaisuuksina. Myös miehet voivat osallistua naistapaiseen toimintaan. (Jokinen 2004, 5–6)

Valtauttuvuuden tarkastelu valottaa myös vain yhtä puolta kulttuurista. (Andersson 2004, 187–194) Identiteetin rakentumisen näkökulmasta kulttuuriset merkitykset ja luokittelut tarjoavat aineksia myönteiseen itsemäärittelyyn, kulttuurisen minäkuvan muodostamiseen. (Sulkunen 1998, 71–72)

Ennustaminen naiskulttuurina ja naisten maagisena riittinä voidaan ymmärtää näillä rajoituksilla vasta- tai alakulttuuriksi miesten, tieteen ja kirkon valtakulttuurissa. Vaikka ennustamiseen osallistuu naisten lisäksi miehiä ja naisten välillä on eroja ylipäänsä ja erityisesti ennustamiseen suhtautumisessa tarkastelen ennustajalla käymistä lähtökohtaisesti naisten magiana ja kulttuurina. Kysymys on siitä, miksi, miten ja kenenkä toimesta mitkään uskomukset määritellään ja määrittyvät hömpäksi, taikaukoksi ja marginalisoidaan. (Vrt. Hietala, 1999, 248) Naiset ovat pitäneet kiinni erilaisista julkisen vallan hylkimistä yhteisökäyttäytymisen muodoista kuten juuri ihmiselämän ratkaiseviin vaiheisiin liittyvistä traditioista (Nenola 1986, 122–126), millaisena voidaan pitää myös ennustamiskulttuuria.

Luottamus

Ennustaminen ennemagiana ja ennustajalla käyminen naisten maagisena rituaalina on yksi lähtökohta tarkastelulleni, mutta sen lisäksi tarvitsen käsitettä, joka kuvaa yksilöiden suhdetta ennustamiseen. Suhdetta magiaan ja uskoon voidaan kuvata käsitteellä usko tai uskonnollisuus. Yksilöillä on usko, yhteisöllä uskonto ja valtiolla kirkko. (Vrt. Relander 2000, 92) Uskon käsite

puolestaan tulee lähelle toivoa ja luottamusta. (Misztal 1996, 14) Seligmanin (1997, 44) mukaan usko ja luottamus ovat erilaisia vain objektinsa suhteen: usko kohdistuu ylikuonnolliseen (tai Jumalaan) ja luottamus ihmisiin tai instituutioihin. Koska en lähesty ennustamista uskontona ja tutkin ennustajalla käymistä modernissa yhteiskunnassa, luottamus -käsite sopii välineeksi analysoida ennustajalla kävijöiden suhdetta ennustuksiin ja ennustajiin so. ennustajiin. Uskoa voidaan pitää yhdenlaisena luottamuksen muotona. Luottamus voidaan ymmärtää myös sekä yksilön että yhteisön ominaisuudeksi. (Misztal 1996, 14–15)

Luottamus on liitetty läheisesti perinteiseen yhteisöllisyyteen. Esimerkiksi Ferdinand Tönnies liitti luottamuksen nimenomaan Gemeinschaftiin eikä moderniin yhteiskuntaan, Gesellschaftiin. (Ilmonen ja Jokinen 2002, 51–52) Ihmiset luottavat toisiinsa, koska ovat keskenään samanlaisia ja arvostavat samoja asioita. Kuitenkin luottamuksen ongelma on akuutti nimenomaan modernissa heikkojen siteiden yhteiskunnassa. (mt. 13–14) Luottamus kuten ennustaminenkin viittaa myös tulevaisuuteen ja mahdollisuuteen ennustaa sitä (mt.14) Diego Gambetta (1988) on määritellyt luottamuksen subjektiivisen todennäköisyyden tasoksi, jolla uskomme luottamuksen kohteen toimivan etujamme vahingoittamatta kontrollista riippumatta. Rituaalilla ja sen symboleilla on tehoa vain niin kauan kuin niihin uskotaan. (Douglas 2000, 126)

3.

KÄSITYKSIÄ ENNALTATIETÄMISESTÄ

Rituaalien taustalta löytyy omanlainen uskomusjärjestelmä. Ennustajalla käymiseen liittyy käsityksiä siitä, miten ennustaminen on mahdollista, mihin se perustuu ja mitkä muut uskomusjärjestelmät siihen sopivat tai ovat ristiriidassa sen kanssa. Tässä mielessä voisi puhua ennaltatietämiskosta tai –magiasta, mikä pitää sisällään ennaltatietämisen kannalta olennaisia uskomuksia. Ennustajalla käymisen ja ennustamiseen niveltävän uskomusjärjestelmän välinen side voi olla kuitenkin löyhä. (vrt. Douglas 2000, 114–120) Maailman-kuvaa tai identiteettiä ei rakenneta tietoisesti vaan se rakentuu vastauksena erilaisiin käytännön ongelmiin ja sosiaalisiin huoliin. (mt. 150) Hyvin määriteltyjen käsitysten sijaan useimmat uskonnot (millaiseksi magiakkin voidaan rinnastaa) ovat lähinnä kokoelma uskomuksia. Suurimman osan uskonto ei muodosta yhtenäistä uskomusjärjestelmää vaan esiintyy joukkona erillisiä käytäntöjä. (Keinänen 2000, 179) ”Liikemiehellä, juristilla tai kotirouvalla ei ole sen enempää aikaa kuin haluakaan kehittää systemaattista metafysiikkaa” (Douglas 2000, 150) Näin ollen uskomusjärjestelmä –termi ei viittaa eri käsitteiden ja uskomusten sisäiseen johdonmukaisuuteen tai järjestykseen eivätkä kaikki ennustajalla kävijät jaa kaikkia ennaltatietämiseen liittyviä uskomuksia ja ovat niistä myös eri mieltä. Maallikkojen maaginen ajattelu, mistä tässä tutkimuksessa on kysymys, on enemmän tai vähemmän synkretististä. (Keinänen 2000, 180; Kivivuori 1999, 140; Pyysiäinen 2001)

Tärkeimmät maagiset uskomukset ja käsitteet, millä ennaltatietämiskykyä/ taitoa kuvataan ja ennaltatietämistä perustellaan, ovat kohtalo, henkimaailma, -voimat, jumaluus/Jumala(t) ja ajatuksen voima tai yliaisti. Ideologisen ulottuvuuden rinnalla tai sijasta korostuu kuitenkin uskomisen elämyksellinen ulottuvuus. Samalla tavalla kuin uskonnollinen kokemus ilmenee tunteen lisäksi käsityksinä, käyttäytymisenä ja elämyksinä, ilmenee myös ennaltatietämiskokemus. (Ks. Holm 1992, 31) Douglasin (2000, 150) mukaan taas kohtalon kaltaiset ideat ovat sekä osa uskomusta että käytäntöä.

Kohtalo ja vapaa tahto

Ennaltatietämiskeskeisen käsitteen on kohtalo. On uskottava, että elämän tärkeimmät tapahtumat on ennaltamäärätty, jotta ne ylipäänsä olisivat ennalta tiedettävissä ja jossain tästä on tieto tai merkki luettavissa tai tulkittavissa. Kohtalo kuului jo muinaiseen maagisen maailmankäsityksen terminologiaan onnen ja osan kanssa (Koskinen 1986). Kreikkalaisten ajattelussa moira (kohtalo) oli tuomion ja kuoleman tuoja, jolla ajateltiin olevan paljon voimaa. Sitä pidetään muinaisempana kuin vanhimpia jumalia (Giddens 1991, 109). Ennustajalla kävijöiden kohtalouso on kuitenkin jotain muuta kuin perinteistä fatalismia, jossa voi stoalaisesti heittäytyä kohtalon huomaan ja ottaa tyynesti vastaan 'se, mikä on tullakseen'. Ennustamismaailman kohtalo-oppi tai usko muistuttaa pikemminkin Giddensin (1991, 110) kuvaamaa modernia fatalismia, jossa toimijalla on myös mahdollisuuksia valita.

Uskon että meillä on pohjapiirustus, kohtalo jossa ainakin tärkeimmät tapahtumat ovat odottamassa kunnes niiden aika on toteutua. Koska monet asiat ovat selvänäköisesti nähtävissä kuukausia ja vuosia ennen kuin ne ovat kyllin voimallisia toteutumaan materian tasolla. Meillä on myöskin vapaa tahto valita tekojamme, mutta seuraukset ovat tekojemme mukaiset. K17

Kohtalo ei määrää kaikkia elämäntilanteita, mutta varsinkin erilaisten onnettomuuksien ja tärkeiden tapahtumien uskotaan kuuluvan kohtaloon: olevan ”tarkoitettuja”. Pentikäisen (1990, 210–211) mukaan suomalaisten kohtalousoissa on keskeistä väittää, että jokaiselle ihmiselle on säädetty hänen elämänsä pituus ja kuolemansa ajankohta. Tällainen korkeamman tahtoon alistuminen, jossa asiat jätetään Jumalan tai kohtalon haltuun, on ollut perinteinen suomalaisen kansanuskon tapa reagoida sairauteen, onnettomuuteen, kuolemaan ja muihin elämän kriiseihin.

Giddensin (1991, 131) mukaan nykyinen kohtalokäsite liittyy läheisimmin jälkikeskiaikaiseen käsitteeseen Fortuna, joka juontuu roomalaisen jumalattaren nimestä ja oli jännitteisessä suhteessa dominoiviin kristillisiin uskomuksiin. Kristillisyyden edellytti kuitenkin yksilöltä suurempaa aktiivisuutta kuin aikaisemmat traditionaaliset kreikkalaisten ja roomalaisten uskonnot. Machiavellin käyttämä fortunankäsite merkitsi muutosta käsitteen traditionaaliseen käyttöön ja uusien sosiaalisen aktiivisuuden muotojen synnyin välille, joista kohtalo oli jätetty ulkopuolelle. Moderni yksilö on tietoinen siitä, että tämän hetkiset käytännöt muotoilevat tulevaisuuden tuloksia. Käsitteet kohtalosta löytyvät maallisen riskiajattelun ja fatalististen asenteiden yhdistelmästä. Usko

asioiden kaitselmukselliseen (providental) luonteeseen, joka on yksi versio kohtalosta putkahtaa esiin fortuna -käsitteen kanssa.

Pentikäisen (1990, 211) mukaan usko kohtaloon on suomalaisessa perinteessä varsin keskeistä. Onni ja epäonni, hyvä ja paha eivät tässä katsannossa ole ihmisen omassa hallinnassa. Fatalistisen vääjäämättömässä elämän ja kuoleman näkemyksessä voidaan nähdä ankarien arktisten ja subarktisten elämänolosuhteiden vaikutus. Ihmisen elämä on kuin vuoden kierto, jossa kevättä ja kesää seuraa syksy ja talvi. Toisaalta tälle asennoitumiselle löytyy kaikupohjaa myös juutalais-kristillisessä julistuksesta, vaikkapa Jobin kirjasta: ”Herra antoi, Herra otti, kiitetty olkoon Herran nimi.” Pentikäinen nimittääkin suomalaisten kohtalonäkemyksiä kristillis-fatalistiseksi, koska siihen on sekoittunut sekä kristillisiä että vanhan kansanperinteen mukaisia uskomuksia.

Kohtalousko näkyy elävän myös omassa aineistossani sekä turistien, kanta-asiakkaiden että sisäpiiriläisten keskuudessa kuitenkin siten, että siihen sekoittuu kristillisten ja kansanperinteen mukaisten uskomusten lisäksi aineksia muistakin uskonnoista kuten jälleensyntymisopista. Sen mukaan tällä elämällä on omat tehtävänsä, opittavat läksyt edellisten elämien vuoksi. Näin ollen kohtalo -idea esiintyy aineistossani yhtä aikaa karmana, Jumalan johdattuksena ja tarkoituksena.

Riitta Jallinojan (1997, 122–124) mukaan kohtalo tulee merkiksi siitä, että on tehnyt oikean valinnan tai päätöksen. Kohtalo -käsite täyttää kulttuurisesti saman tehtävän kuin Jumala. Kysymyksessä on siten kulttuurinen perintö, jonka modernisoituminen muuttaa toiseksi. Kohtalosta tulee syy asioille, joille on vaikea löytää järjellistä selitystä. Moderniin rationaliteettiin, kun kuuluu ajatella syyn ja seurauksen näkökulmasta. Jallinoja pitää kohtaloa abstraktiona, joka ei olennoitu miksikään, ja hybridisenä koonnoksena erilaisista aineksista, mikä saa sen vaikuttamaan pelkältä retoriikalta. Sattuma on nimetty kohtaloksi.

Kohtalo, johdatus tai karma ei vapauta ennustamisen maailman jäseniä vastuusta: Jumala on antanut vapaan tahdon ja karma-ajattelussa vastuu nykyelämästä siirtyy entisiin elämiin. Vaikka elämän raamit olisivat ennalta määrätty, niin

niihin on itse vaikuttanu ennen syntymäänsä. H17

Jo ennen syntymää on valittu se läksy, mikä suoritetaan tällä kertaa. Kohtalon varaan ei voi heittäytyä, vaikka se ivaa ja heitteleekin. Kohtaloon alistuminen on aineistossani heikkoutta ja positiivisen ajattelun puutetta. Se saa ilmaisunsa ”elämisenä ennustusten mukaan”. Kohtalon varaan heittäytymisestä voi varoittaa myös ennustaja asiakastaan:

*tähdet antaa vain suunnan, mutta ihminen ite päättää että
kenenkään ei pidä jättää elämää sen varaan. H2*

Näin ennustajakin edustaa modernia fatalismia, jossa päätösvalta jätetään asiakkaalle.

Henkimaailma ja henkivoimat

Maagiseen uskomusjärjestelmään kuuluu (tämänpuoleisen maallisen maailman lisäksi tuonpuoleinen, usein ylhäälläolevaksi käsitetty, näkymätön maailma tai taso, mikä asutetaan erilaisilla henki- tai jumalolennoilla, voimilla, energioilla, oppailla ja enkeleillä. (vrt.Paden 2000, 340)

*mun veljen vaimo näköö kaikkea haamuja ja henkiä. Aina kun se
näköö naishahmon, niin aina joku nainen suvus kuoloo H4*

Henkimaailmaan kuuluvat aineistossani myös vainajat, joita voidaan nimittää ”toisen tason” tai ”yläpuolen” ihmisiksi. Osa ennustajalla kävijöistä on saanut vainajilta viestejä ja neuvoja. Moni uskoo, että vainajien kanssa voidaan myös puhua.³⁰ Viestien välittämiseen vainajilta ovat erikoistuneet meediat, mutta sitä tekee myös osa selvänäkijöistä. Yhteys vainajiin voidaan saada transsin kautta, jolloin medio muuttaa energiansa, kehonsa ja hengityksensä päästäkseen samalle tasolle kuin ”toisen” tason ihmiset.

Henkimaailman perusasukas on kuitenkin J/jumala(t). Aineistossani kaikki kertovat uskovansa J/jumalaan enemmän tai vähemmän, mikä ei sinänsä ole mikään yllätys. Uskoohan suomalaisista naisista 83 % Jumalaan (Suomen Gallup 1996). Kuitenkin kristinuskon mukaiseen Jumalaan uskoo (Kirkkomonitor 2001) noin 47 %. Käsitys jumalasta vaihtelee myös aineistossani: joillekin jumala on persoona, joka ”kannattelee”, ”jeesaa” ja jota ”hätärukoillaan” vaikeissa tilanteissa tai sitten hän on ”luterilainen kova Jumala”. Joillekin jumala on abstraktimpi: korkeampi, suurempi voima, jumalallinen energia tai uskontoja yhdistävä aines. Muutama näkee ihmisen Jumalan kuvana ja ihmisessä itsessään olevan jumaluutta tai jumalkipinän. Ennaltatietämismagiaan kuuluu ajatus tuonpuoleisesta maailmasta tai toisesta tasosta, jossa salattu tieto itse kunkin tulevaisuudesta on löydettävissä tai saatavissa.

*Selvänäössä ihminen pääsee keskittymisen kautta virittymään
korkeampaan tajunnan tilaan. Virittymään tasoille, joille ihmisen
elämänsuunnitelma on viritetty. K17*

Ennustaminen tapahtuu joidenkin ennustajan asiakkaiden mukaan henkien avulla. Ennen henkien kutsumista rukoillaan,

koska on huonoja henkiä ja on hyviä henkiä. Huonot henget pyrkii aina tulemaan, mutta niin pian kuin sinulla on Jumala läsnä, niin tulee vain hyvät.H16

Aineistoni mukaan henkimaailmaa voidaan käyttää ennustamisen apuna kahdella tavalla. Ensinnäkin ennustaja tekee itse aloitteen puhuttelemalla henkiä tai muuta henkimaailman asukasta tai voimaa, minkä tuloksen hän sitten tulkitsee yliluonnollisena vastauksena. Aineistossani puhutaan useimmiten henkioppaista, joilta ennustaja kysyy asiakkaan haluamaa asiaa. Toinen tapa on se, että yliluonnolliset voimat itse oma-alotteisesti lähettävät (ennustajalle) viestin, toisin sanoen jollekin ”näytetään” tulevia tai ”annetaan merkkejä”. (Vrt. Suojanen 2000, 164–165)

unimaailmassa ja täällä henkimaailmassa...paljon sellasta, jossa meille annetaan viitteitä ja ohjeita. H22

Henkimaailmaa hallitsevat joko hyvät ja pahat henget yhdessä tai perimmäisenä voimana Jumala yksin tai Jumala ja Paholainen yhdessä. (Vrt. Valk 1997) Maaginen ajattelu muodostuu vastakohtaisuuksista: hyvästä ja pahasta, valosta ja pimeydestä, ylhäällä ja alhaalla olevasta. (Vrt. Mauss 1972, 71) Aineistossani käyvät taistoa hyvät ja pahat voimat asiakkaan ja ennustajan välisessä konfliktissa. Ennustajat voivat uhkailla mustalla magialla:

”Myö, kun keskitytään niin sinä et ens yönä nuku”... sanoin sille...”mulla on nyt sellaset voimat takana kuin Jeesuksen Kristuksen voimat. Työ että pärjää mulle.” Niin tiiätkö se rupes vapiseen...rupes huutaan: ”Viekää hänet pois. Hän ei voi olla ton kans samas huonees”...poliisin piti viedä se pois...Siinä kävi kuitenkin niin, että sen täti oli kuollu seuraavana yönä auto-onnettomuudessa. Minä makasin...tätä määrättyä jotain tällasta mustan magian keskittymishommaa. Kerta sitten yks yö oli semmonen, että se oli sellanen kauhujen yö...Olen yrittäny selvittää, mitä sinä yönä tapahtu niin tää Ennustaja sano, että siinä... yritettiin vihkiä pirun morsiameks...H23

Jeesuksen nimeen vannomista on pidetty tehokkaana välineenä demonien karkottamisessa (Valk 1997, 104). Se on osa manaamisperinnettä. Kolmannen osapuolen (miesennustaja) väittämä ”pirun morsiameks vihkimisestä” kertoo

mustan magian ja kristinuskon läsnäolosta ennustamiskulttuurissa. Tässä kertomuksessa konkretisoituu Durkheimin (1980) johtopäätös siitä, kuinka magia on täynnä uskontoa ja uskonto magiaa.

Ennustajia uskotaan olevan hyviä ja pahoja, riippuen siitä, kumpiin voimiin he ovat yhteyksissä ja missä tarkoituksessa he toimivat. Hyvä ja paha voivat olla personifioituja olentoja tai henkiä itsen ulkopuolella, mutta niiden voidaan ymmärtää olevan myös voimina omassa itsessä tai sekä että

*en uskalla koskaan ajatella mitään pahaa kenestäkään ...pelkään omia voimiani tai kenen voimia sanotaan tää miten päin vaan...
ajatus on energiaa, ajatuksen voimalla ruvetaan keskittymään...H23*

Moni ennustajalla kävijä uskoo vahvasti ajatuksen voimaan ja energiaan. Ajatuksilla voidaan vahingoittaa, mutta ennen kaikkea myönteisen ajattelun voimaan uskotaan. Oikein kovasti toivomalla toivottu asia saadaan tapahtumaan (H25) ja koska sairaudet ovat ensin ajatuksina ihmisen ympärillä, myönteisillä ajatuksilla voidaan estää myös sairastuminen (H17). Usko maagiseen ajatuksen voimaan lienee sukua uskolle rukouksen voimasta. Ihmisillä oletettua erityistä kykyä, energiaa tai voimaa on kutsuttu maagis-uskonnolliseksi voimaksi (ks. Thurman 1987, 117). Tämän voiman avulla tapahtuisi myös ennustaminen:

ajatusten voima on suunnaton...semmonen herkkä ennustaja pystyy näkemään minun ajatukset ja omat toiveet. H2

Ennustaminen lahjana

Ennaltatietämiskyky nähdään aineistossani yhtäältä maagisesti toisaalta maallisesti. Maaginen näkemys ennustamisesta edellyttää tuonpuoleista, näkymätöntä ja salaista maailmaa so. henkimaailmaa. Ennustaja nähdään olevan tekemisissä hyvien ja/tai pahojen henkien tai voimien kanssa tai hänellä on pääsy salaiseen, toisen tason tietoon. Ennustustaitoa pidetään näin ollen merkkinä yhteyksistä tuonpuoleiseen. Ennustaja on saanut lahjan, jolla hän pystyy näkemään tulevia ja hän voi tätä kykyään myös kehittää.

Sehän on lahja. Sehän annetaan. Selvänäköä ei voi lähteä opiskelemaan ja opettelemaan...itselläni sitä on myöskin jonkin verran...mulle näytetään paljon näitä unia...se ei oo hirveen selvä, mutta mitä paremmin mä pystyn omaksumaan ja oppimaan näitä asioita, sen paremmin se valaistuu. H14

Passiivin käyttö ilmentää sitä, että kysymys on jostain muusta kuin oman kontrollin alaisesta toiminnasta. Sitä ei aina nimetä suoraan, kuka tai mikä näyttää, lähettää viestejä tai merkin on laittanut ja minne, mutta osa tarvitsee Jumalaa ennustamisen avuksi. Samalla selvänäkeminen pyhitetään nimeämällä se lahjaksi kehittyneelle sielulle. Itsensä henkinen kehittäminen on prosessi, jonka kautta tullaan puhtaaksi ja pyhäksi

hierottavat sanoo, että mikä sähkö sun sormenpäistä tulee ja sitähän on nämä selvänäkijät...että oisin jo kypsä nyt...enempi healing...kokeilin sitä...määrätty kyllä lähti menemään, mutta se läks liian kovaa minusta ja silloin mä koin, että mä en oo tarpeeks puhas ihmisenä. Vetäydyin pois siitä. H23

Kuten Mary Douglas (2000, 86) toteaa, missä on likaa, siellä on systeemi. Lika on likaa aina tietyn luokitusjärjestelmän ja sen perustana olevan sosiaalisen järjestyksen perusteella. (Anttonen 1996, 88) Se, mistä ennustamisen lahja nähdään olevan peräisin vaihtelee uskomusjärjestelmän mukaan. Kristillisen perinteen kannattajat näkevät sen olevan merkki yhteyksistä pimeisiin voimiin, Paholaiseen. Ennustajista varoitetaan Vanhassa Testamentissa useaan kertaan. Vanha Testamentti erottelee profeetat ja merkeistä ennustajat toisistaan, joista vain ensin mainitut ovat Jumalan asialla. Tätä kautta voi osaltaan selittyä se, miksi aineistossani jotkut erottelevat korteista ennustamisen ja selvänäkemisen toisistaan.

Koen ne kortit kamalana asiana...tuo pirun mieleen elikkä jos nyt Raamattuun on uskomista ja taivasosuuteen niin kyllä mä ne kortit viimesenä ottasin käteeni...Ennustaja...johonka mä voisin jopa luottaakin...puhuu Jumalan avulla. H3

Selvänäkijä on Jumalan asialla, korteista ennustaja on yhteydessä pimeisiin voimiin so. harjoittaa noituutta. Toisekseen kortinpeluusta on aikanaan saanut kirkon häpeärangaistuksen ja ehkä sieltä periytyy korttiennustamisen yhdistäminen syntiin. Erottelussa lienee kysymys myös romaani-kulttuurin ja valkolaiskulttuurin välisen eron korostamisesta, koska korteilla ennustaminen mainitaan aineistossani usein romaanien ennustustavaksi. Korteilla ennustamista harrastavat kuitenkin erityisesti ennustajien kanta-asiakkaat, jotka pitävät sitä leikinä tai harmittona hauskanpitona. He eivät yhdistä korteilla ennustamista syntiin. Ennustajalla kävijät, jotka yhdistävät ennaltatietämisen Jumalaan näkevät ennustamisen tapahtuvan nimenomaan Hänen avullaan:

Ootko luku näitä Tommy Hellstenin kirjoja? ...jossakin niissä oli... että Luoja voi puhua esimerkiksi ihmiselle unien kautta...tajusin, että näin tapahtuu mulle. Et mä nään ns. enneunia esimerkiksi se sun näkeminen kuuluu juuri siihen, et mulle näytetään tiettyjä tapahtumia, tärkeitä tapahtumia jo etukäteen...Ihan selkeitä unia: matkoja, ulkomaan matkoja, mihin mä oon menny, on näytetty ja monta, monta monituista asiaa...tuleva miessuhde...hänestä kaikkia...En mä pelkää mitään. En yhtään. Että mä aina tiedän, missä mä meen, että aha, noin on. Just tää aikatajunta vaan on se, et missä mennään tuolla ja missä mennään täällä...että miksei se nyt sitten tuu, kun näytetään jo monta vuotta. No, ei oo aika...jos on tää hyvä luottamus tonne yläkertaan, niinsanotut, kun on hyvä ja on paha, niin se paha ei pääse sekottaan sitä eli silloin se ohjaus tulee suoraan Taivaan Isältä. H14

Maagisen uskomusjärjestelmän mukaan ennustaja nähdään eräänlaisena välittäjänä tai puolijumalana tämän ja tuonpuoleisen maailman välillä. Ennustajalakävijät havaitsevat ja tulkitsevat ennustajan ulkoisesta olemuksesta, puheesta yms. merkkejä yhteyksistä näkymättömään maailmaan:

sävähti, kun se katto mua. (naurahtaa)... ilmapiirikin oli vähän semmonen...kumman vuolasta se puhe... luonnotonta, että ei ihminen puhu sillä tavalla... niinku se ois kirjasta luku semmosella tietyllä nuotilla...se oli ihan niinku hän sano, että hän on välittäjä. H19

Ennustaja ei ole tavallinen ihminen, ei maagisessa eikä myöskään sosiologisessa mielessä. Marcel Maussin (1972 (1950), 27–28) mukaan maagikot eroavat aina maallikoista. Tyypillistä heille on, että he ovat muukalaisia yhteisössä. Yliluonnollisuus kytketään helposti etniseen, fyysiseen tai kulttuuriin erilaisuuteen tai tiettyyn (usein alempaan tai eristyneeseen) sosiaaliseen asemaan. Sosiaalinen erilaisuus, erikoinen puhe, läpitunkeva katse tms. tulkitaan osoittavan, että ennustaja on tekemisissä henkien kanssa. Ennustajan uskotaan liikkuvan näkymättömän tuonpuoleisen ja näkyvän tämänpuoleisen maailman välillä.

Ennattatietämismagia on olemukseltaan paitsi modernisti fatalistista myös vaikuttamaan pyrkivää. Ennustaja on ennen kaikkea saamiensa tietojen, merkien ja viestien välittäjä ja tulkki, mutta passiivisen tietäjän roolin lisäksi hänet ymmärretään myös tapahtumiin vaikuttajaksi.

Siinä oli...yks...joka...seurusteli miehen kanssa... jolla oli kaks lasta...erellisestä avioliitosta eronnu lapsettomana tää nainen... ennustaja sano tälle rouvalle, että sillä on ennen kuin vuosi loppuu niin, sillä on tenava, tämän miehen kanssa ja ne menee naimisiin... nauro sille ajatukselle...että hänelle tulis lapsi, koska se oli tottunu jo siihen ajatukseen, että se ei lapsia ikinä saakaan. Niin kuinka ollakaan kuule, kun vuosi oli täynnä niin sillä oli pikkuvauva jo. (nauraa) ja tää avioliitto tämän miehen kans...mä koen, että...jätin sen koukkuun, ennustajan koukkuun...Että se siis voi, ois voinu tapahtua aivan muusta syystä se lapsen tuleminen, mutta mä en usko. H3

Ennustaja voi saada toivotun asian tapahtumaan tai vahingoittaa ajatuksen voimalla. Hän on välittäjä, mutta myös puolijumala, joka korkeammilta voimilta saadun lahjan, henkioppaiden tai arkkienkeleiden avulla pystyy paitsi tietämään ihmisten kohtaloita myös vaikuttamaan niihin. Ennustuksen uskotaan olevan kuin loitsu, jolla pyritään hallitsemaan yliluonnollisia voimia ja vaikutuksia. Loitsujen perustana on usko sanan salaperäisesti vaikuttavaan voimaan. Loitsujen kieli eroaa arkikielestä siinä suhteessa, että sanat eivät ole vain kohdettaan ilmaisevia merkkejä, vaan niiden on koettu olevan todellisessa yhteydessä kohteeseensa. (Siikala 1994, 64) Maagisena käsityksenä voidaan pitää myös kristillisen perinteen näkemystä ennaltatietämisestä, koska se kytkee tämän kyvyn tuonpuoleisiin yhteyksiin.

Ennustaminen taitona

Kun ennustamista pidetään maallisena ilmiönä, se merkitsee, että siihen ei liitetä käsityksiä ennustajan yhteyksistä tuonpuoleiseen tai jumalallisiin voimiin. Maallisesti ajatellen ennustamiskykyä voidaan pitää opittavana taitona ja ennustamista ammattina, johon toisilla on lahjoja enemmän kuin toisilla.

Joitakin asioita he tuntuvat tietävän hämmästyttävän tarkasti. Onko se sitten herkän ihmistuntemuksen ja väiston sanelemaa tietoa, jota he mahdollisesti kyselemällä ja tekemällä johtopäätöksiä ihmisten toiveista ja peloista sitten sanovat julki? K8

Ennustustaitoa pidetään lahjakkuutena siinä mielessä kuin musikaalisuutta tai matemaattisuuttakin (H11). Kysymys on yhtäältä tietynlaisista ihmissuhdetaidoista ja asiakkaan vastaanottavaisuudesta tai helposta ”luettavuudesta” ja

toisaalta ennustamisen merkki- ja symbolijärjestelmän hallinnasta. Ennustamista pidetään ammattina muiden joukossa tai hauskanpidon välineenä. Jotkut ennustajat ovat opiskelleetkin erilaisia auttamistekniikoita kuten NLP:tä. (Esim. selvänäkijä Lippo 1998)

Aineistossani erityisesti kortti- ja kädestä ennustamista pidetään hankittuna taitona silloin, kun sitä ei pidetä noituuden harjoittamisena so. syntinä. Sitä voi myös opiskella esimerkiksi Parapsykologisen Seuran järjestämillä kursseilla. Erilaisilla apuvälineillä ym. merkeistä ennustamisesta on kaupallisilla markkinoilla kymmeniä oppaita. Ammatillisuutta ovat korostaneet erityisesti astrologit mm. organisoimalla koulutuksen (Suomen Astrologisen Seuran astrologinen tutkinto) ja laatimalla astrologeille eettiset ohjeet. Tutkinnon suorittanut saa arvonimen Astrologi. Astrologit kuitenkin tekevät pesäeroa ennustamiseen, sillä seura määrittelee astrologian ”analogiseksi ja semioottiseksi käsitejärjestelmäksi mm. minuuden ymmärtämiseen. Se ei ole ennustamista vaan pikemminkin todennäköisyyksien ja mahdollisuuksien kartoittamiseen tähtäävä merkkisysteemi, jota arkiajattelussa voisi nimittää myös kieleksi” (www.astrologit.net 12.7.2002) Astrologit näyttäisivät pyrkivän nostamaan arvostustaan sanoutumalla irti magiasta sekä yrittämällä näyttää tieteen kaltaiselta. Astrologit puhuvatkin mieluummin todennäköisyyksistä kuin ennustamisesta.

Maallisesti ennaltatietämiskyky voidaan tulkita myös anomaliaksi, jolta puuttuu vielä tieteellinen todistusvoima.

telepatia ja jonkinnäköinen selvänäköisyys...on ihan luonnollista, kaikillahan sitä on...itelläni on jonkin verran...en oo koskaan kokenu niitä yliluonnollisina vaan semmosina ihan tavallisina... onko se niin, että aivot pystyy käsittelemään sellasta tietoa, jota mieli ei tiedosta ees saaneensa...ihan tavallista ja arkista... yliaistillista tietoa, että tietää, mitä toinen ajattelee tai tekee...kun puhelin soi, kuka siellä on. H2

Tämä näkemys muistuttaa maagikko Agrippan (1486–1535) näkemystä, minkä mukaan magialla ei ollut mitään tekemistä paholaisen tai minkään yliluonnollisen kanssa vaan kyseessä on pohjimmiltaan luonnollinen asia. (Kervinen ja Nenonen 1994, 158) Kansanuskontoon on kuulunutkin käsitys, että esimerkiksi kenellä hyvänsä kateellisella on pahan nostamisen kyky. (mt. 60, myös Apo 1995) Aineistossani puhutaan joskus ennustamisesta yliaistillisena tietona, kun halutaan painottaa tämän taidon inhimillisyyttä empiiristen todistusten puutteessa, selittämättömän selittämisessä. Tämän voi tulkita liittyvän myös irrationaalisen rationalisointiin toisin sanoen uskon perustelemiseen järjellä.

Todisteiden puuttuminen ei ole maagisessa maailmassa todistus itse ilmiön puuttumisesta. (Vrt. Aphek ja Tobin 1989, 180)

Ennustaminen ja ”itämaiset” ajatukset

uskon...ennustamisen...liittyvän siihen, että ihminen uskoo toisen kaltaiseen elämään. Steiner -koululaiset piirtää semmosen kauniin janan...ja me piirretään se (toisinpäin).H9

Ennaltatietämismagiaan kuuluu kohtalo-, henkimaailma- ja yliaistinäkemyksen lisäksi erilaisia käsityksiä kristinuskosta, hindulaisuudesta ja buddhalaisuudesta. Itämaisuus ei merkitse kuitenkaan mitään paikkaa vaan pikemminkin eksoottisia omasta länsimaisesta kulttuurista poikkeavia käsityksiä. Ennaltatietämismagia voidaan tulkita osalle vaihtoehtoiseksi kulttuuriksi ja joiltakin osin kristillisen perinteen vastakulttuuriksi uhmatessaan kristillisen maailmankatsomuksen auktoriteetteja. Kysymys on kuitenkin sellaisesta uskomusjärjestelmästä, jossa ympäröivää rationaalista maailmaa ei hylätä ja eletään materialistisessa maailmassa antimaterialistisista ajatuksista huolimatta.

Vaihtoehtoiseksi kulttuuriksi maagisen uskomusjärjestelmän tekee osalle ennustajalla kävijöistä ensinnäkin se, että he suhtautuvat myönteisesti astrologiaan, vaihtoehtolääketieteeseen ja/tai -terapiaihin: puhutaan luonnonvoimista, chakroista ja auroista. (Vrt.Pohjola 1999) Joidenkin näkemys edistyksestä ja kehityksestä poikkeaa vallitsevasta lineaarisesta kasvunäkemyksestä. Myös ihmisen kehitys nähdään esimerkiksi steinerlaisesti. Aineistosta löytyy myös ekologisen liikkeen painotuksia, jotka saavat mystisen sävyn:

antas jollekin muulle sen, mitä ei tarvitse. Niin maailmankaikkeus näkee sen ja sä saat tilalle sitä, mitä sä tarvitset...Mulla meni leipälauta rikki. Kierrätyskeskus oli just avattu...olin vieny kaikenlaista sinne...meen sinne. Siellä on tyhjä hylly, jolla on upouusi samanlainen leipälauta -mulle, koska se toimii. H17

Kierrätyskeskukset ja kirpputorit voidaan nähdä kosmologisesti. Yksilö on osa maailmankaikkeutta arkipäiväisessä toiminnassaan. Ylipäänsä kaiken toiminnan tarkoituksellistaminen ja merkityksellistaminen korostuu ennaltatietämismagiassa. Unet, erikoiset tunteet, kokemukset, ajatukset, jonkun asian unohtaminen tai toisin tekeminen kuin oli aikonut jne. ovat merkkejä. Oma arkinen elämä mystifioituu ja samalla täyttyy merkityksistä. Maaginen uskomusjärjestelmä antaa tunteen osallisuudesta johonkin suurempaan järjestykseen.

Aineistossani suhtaudutaan myös myönteisesti erilaisiin eksoottista alkuperää oleviin uskomuksiin. Moni on kiinnostunut useista erilaisista uskonnoista ja opiskellutkin niitä. Varsinkin itämaisista uskonnoista kuten hindulaisuudesta on omaksuttu sielun ja jälleensyntymisopin ajatus. Nämä opit on omaksuttu usein myös jonkin yhdistyksen jäsenenä.

Jälleensyntymisusko on Suomessa vähitellen yleistynyt. Vuonna 1999 22 % suomalaisista uskoi, että ihmisen sielu tai henki syntyy kuoleman jälkeen uuteen ruumiiseen maan päällä (Kirkkomonitor 1999). Heinin (1997, 378) mukaan jälleensyntymisoppi on omaksuttu irrallisena uskonkäsityksenä. Hänen mielestä sen yleistyminen Euroopassa liittyy siihen, että teosofian, antroposofian ja spiritualismin kaltaisissa uskonnollis-elämäkatsomuksellisissa yhteisöissä jälleensyntyminen irtautui intialaisesta uskonnonfilosofian käsityksestä, jonka mukaan se on ensi sijassa rangaistusta ja karman lain mukaista jälleensyntymisen pakkoa. Näissä piireissä sitä alettiin pitää pikemminkin henkisen kehityksen tienä tai kouluna, joka johtaa yhä korkeampiin muotoihin. Jälleensyntymisoppi näkyy myös aineistossani osittain itämaisina ajatuksina hyvästä ja pahasta karmasta, osittain länsimaisena kehittämisajatuksena.

meidän pitää olla täällä maan päällä vaan kehittymässä, tekemässä niin paljon hyvää kuin mahdollista, auttamaan ja kehittymään henkisesti...mehän synnymme tänne uudestaan ja uudestaan... alimmalla tasolla...varkaat ja tappajat...kun sä oot ollu täällä tarpeeks monta elämää, sit sä oot...henkisesti niin korkealla tasolla, että sun ei tarvitse tulla tänne enää mitään hyvittämään. Sä saat jäädä sinne...Se on ihmisen tarkoitus täällä maan päällä ja Jumalan tarkoitus. H16

Mitä paremmin ennustajallakävijä on perehtynyt okkultistiseen tietoon, sen todennäköisemmin hän uskoo karmaan ja jälleensyntymiseen ja sielunvaellukseen. Usko jälleensyntymiseen selittyy kuulumisella juuri teosofiin ja spiritualistisiin piireihin. Jälleensyntymisuskoon liittyy ajatus elämästä pitkänä henkistymis- ja kasvuprosessina. Heinin (mt.380–381) mukaan jälleensyntymisuskossa korostuu pohjimmaltaan optimistinen usko ihmisen kykyihin ja kehitysmahdollisuuksiin periaatteena se, mitä ihminen kylvää, sitä hän niittää ja paha saa palkkansa.

Jälleensyntymiseen, sielunvaellukseen ja karmaan uskotaan aineistossani siksikin, että ajatus tuntuu mahdolliselta tai oma mystinen kokemus saa vaikuuttamaan siitä.

niinkun valo välähti päässä siihen, että ihminen jälleensyntyä. Se oli selvä. Mä muistan vielä...et miten mä oon nyt näin vanhaks eläny, että mä en oo näin yksinkertasta tienny.H23

Varsinkin voimakkaat ”olen elänyt ja kokenut tämän ennenkin” eli déjà-vu -kokemukset saavat uskomaan jälleensyntymisen mahdollisuuteen. Viehtymystä jälleensyntymisoppiin voi ymmärtää myös sitä kautta, että se antaa elämälle selkeän ja myönteisen tarkoituksen itsensä kehittämisen. Se antaa yksilölle tunteen kosmologisesta osallisuudesta.

Maffesolin (1995, 166–167) mukaan länsimaiden sosiaalinen elämä itämaistuu. Itämaisuudessa ei ole kysymys paikasta vaan pikemminkin tilkkutäkistä, joka on valmistettu ”otteesta hindulaista filosofiaa, tietystä zenin henkisestä asenteesta, neekerin vaatekappaleesta, eteläamerikkalaisesta ruokattomuksesta, tietyn ”pehmeän” lääkintämenetelmän käytöstä, kokonaisuuden muodosta näin synkretismin, joka antaa sävyn ajan hengelle”. Samanlaisia yhdistelmiä voisi Maffesolin mukaan luetella loputtomiin. Ne on kaikki tehty erilaisista sitaateista.

Toisaalta voisi sanoa, että itämaiset ajatukset länsimaistuvat eli ne tuoteistetaan. Esimerkiksi jälleensyntymisopin pohjalta voidaan luoda erilaisia entisten elämien tarinoita ja niitä riittää vuosituhatkautta taaksepäin. Ennustajat tarjoavat tietoa asiakkailleen heidän entisistä elämästään viehättävinä tarinoina. Näissä tarinoissa asiakas on voinut asua Islannissa, Italiassa tai paimentyttönä Unkarissa. Yhtä lailla henkinen kehitys voidaan myydä eri tasoisina salatietopaketteina. Peruskurssit ovat halvempia kuin jatkokurssit, jotka ovat sitä kalliimpia, mitä pitemmälle henkinen kehittyjä on edennyt.

Uskonnollisia, muttei uskovaisia

Osa ennustajalla kävijöistä ilmaisee kriittisyyttä kristinuskontoa kohtaan, vaikka uskookin Jumalaan. Ennustamisen ja kristinuskon välinen suhde on monimuotoinen. Ensinnäkin ennustajalla kävijän liittyy kristinuskoon Jumaluskoko. Kaikki tutkimukseen osallistuvat kertovat uskovansa Jumalaan, toiset varmemmin toiset epävarmemmin, toiset enemmän, toiset vähemmän kuin ennen. Suurin osa kuitenkin asettaa uskoonsa jälkimodernin uskojan tavoin varauksia kuten ”omalla laillani”, ”en ole kuitenkaan uskovainen” ja ”en minkään kirkon oppien mukaisesti” painottaen uskonsa yksityistä ja persoonallista luonnetta sekä myös kirkon opetuksista poikkeavaa luonnetta. Institutionaalisen (so. kirkon ja puolueen opetusten mukainen) uskonnollisuuden heikentyessä uskon yksilöllinen luonne korostuu. (Vrt. Sihvo 1997,

45–49). Osa ei myöskään vain halua kieltää mitään, koska ei voi olla varma asiasta eikä halua jäädä ulkopuolelle, jos jotakin olisikin. Junnonaho (1996, 38–39) tulkitsee uskonnollisuutta kartoittavien kyselyjen kohtaa: 'uskon Jumalaan eri tavoin kuin kirkko opettaa' kirkon auktoriteetin vastustamiseksi tai toisenlaiseksi Jumalausekiksi. Myös ne, joilla on omia ennaltatietämiskokemuksia, näyttäisivät uskovon tavallista useammin Jumalaan eri tavalla kuin kirkko opettaa tai epäilevät Jumalan olemassaoloa. (Kääriäinen ym. 2003) Tämä tulkinta saa vahvistusta aineistostani, jossa osa ennustajalla kävijöistä tekee eroa "uskovaisiin". Kysymys on näin ollen myös muusta kuin uskon asioiden henkilökohtaistumisesta sisältäen kirkon tai teologisoidun uskonnon vastaisuutta. Kysymys on eräänlaisesta uskonnollisesta toisinajattelusta, jossa ajatellaan pikemmin "sekä että" kuin "ei".

Ennustamisen ja ennustajalla käymisen suhde kristinuskoon nähdään aineistossani kuitenkin eri tavoin. Ensinnäkin osa ennustajalla kävijöistä näkee selvänäkemisen tapahtuvan Jumalan avulla: Jumala, ennaltatietämisyksö ja ennustajat elävät heidän ajatuksissaan sopusoinnussa keskenään. Toiseksi osa pitää ennustamista ja uskontoa eri ja toisistaan erillisinä asioina:

*kun on semmonen vaikea aika...en mä sillön käy ennustajalla...
sillon sitä paremminkin turvautuu johonkin...uskontoa enemmän...
kun on kysymys jostain tämmösestä niinsanotusti kevyemmistä
asioista niinku jostakin miehestä...niin kaks eri asiaa. H12*

Ennustaminen liitetään erilaisiin tilanteisiin kuin uskonto. Aineistossani moni käy yhtä lailla kirkossa kuin ennustajallakin eikä näe näiden välillä ristiriitaa. Moderni on merkinnyt ennen kaikkea eriytymistä, jossa erilaiset kokemukset koetaan eri paikoissa eri rituaalien yhteydessä. Kristinuskosta valikoidaan itseä miellyttävät uskomukset. Raamattua ei välttämättä myöskään tarkasti tunneta eikä tiedetä sitä, mitä siinä ennustamisesta sanotaan vai onko sanottu mitään. Raamattua ei myöskään välttämättä pidetä Jumalan sanana vaan eri aikoina ihmisten kirjoittamana tekstinä. Kolmanneksi osa ennustajalla kävijöistä suhtautuu kriittisesti kristinuskontoon tai kirkon toimintaan.

*Kristinuskö on minua huijannut aivan selvästi...jotain hirveen
kapeeta ja ahdistavaa...se, mitä teosofiaksi käsitetään...onko se
oikea vastaus, niin sitä mä en tiedä. H9*

Kristinuskoon ja kirkkoon ilmaisee pettynensä aineistossani kaksi. Ennustajalla kävijät erottautuvat kuitenkin siinä, mitä he pitävät uskovaisuutena. Toiset näkevät ennustamisen ja uskovaisuuden olevan vain erilaisia

joku voi olla uskovainen ja se on hänen tapansa selviytyä...tämä on minun tapa...joku osa minusta odotti, että se pappi, joka vihki meitä tarjoaa apuaan, mut sieltä ei tullu mitään apua...et sen takiakin tämä harrastus...erittäin arvokas minun kohalla. H17

Osa ennustajalla kävijöistä on kiinnostuneita useista erilaisista uskonnoista ja moni on ottanut myös niiden opeista selvää, vaikka joukkoon mahtuu uskonsa suhteen ”yksenkoosiakin”. Tyypillistä kuitenkin on erilaisten uskonnollisten vaihtoehtojen pitäminen yhtä arvokkaina ja tasavertaisina asenteella ”uskonsa kutakin auttakoon”. Osalle uskovaisuus tarkoittaa ahdasmielisyyttä.

sieltä tulee joku uskovainen huutaan naama punasena, että kaikki muut menee helvettiin, hindut ja kaikki. Ei oo näin...on yksi korkein, mikä se onkin. H23

Osa erottautuu uskovaisesta siinä, että näkee ”uskovaisen” olevan julkinen rooli ja itse on ”salauskovainen”; toisin sanoen haluaa pitää uskonasiensa henkilökohtaisena asiana. Uskovaiset tai kirkon sekä joidenkin suuntausten (aineistossani helluntalaiset) oppien mukaisesti uskovat ovat poissuljettuja ennustamisen maailmasta.

nää uskovaiset: tää on sit paholaisesta tai tää on paha joku okkultinen tai siis teosofinen. Nimet senkun lisääntyy. Mut mä en oo taas koskaan saanu ristiriitaa näitten välille. H23

Uskovaiset ovat poissuljettuja ennustajalla käymiskulttuurista. He myös toivoisivat toistenkin pysyvän ennustajilta poissa. Yksi tutkimukseeni osallistunut perustelee omaa ennustamisen vastaista asennettaan juuri kristillisellä maailmankatsomuksellaan.

en itse henkilökohtaisesti ole selvänäkijän juttusilla käynyt enkä koskaan tule käymäänkään...Ennustajien maailmankuva perustuu magiaan, noituuteen – siihen mitä oli ennen modernia tiedettä ja mihin nyt uudestaan ollaan innoissaan heittäytymässä...Uskon, että joillakin todellakin saattaa olla tämä selvänäkemisen kyseenalainen lahja. Oleellinen on kunkin tulkinta siitä, mistä tuo lahja on peräisin...Raamatussa kielletään olemasta yhteydessä noituuteen, vainajahenkiin...Siis: pidän ennustajilla käymistä epä kristillisenä, vaarallisenakin toimintana...K24

Käsitystä ennustamisen yhteydestä ”pimeisiin voimiin” tuodaan esille myös ennustajalla kävijöiden taholta. Esimerkiksi ennustajalla käyminen koetaan kuin (syntiin)lankeemuksena, josta on seurannut (Jumalan) kirous tai omaa yhteydenpitoa ennustajiin luonnehditaan ilmaisulla ”annoin pirulle pikkusormen”. Aineistossani ennustajalla kävijäkin voi arvioida ennustajien toimintaa Raamatusta käsin:

Jos Raamattuun tai taivasosuuteen on uskomista, viimeks mä ne kortit ottasin käteen...mutten mä toki tuomitte, jos jollekin löytyy pelastus korteista, sehän on jokaisen oma asia. H3

Magia ja kristinuskonto ovat eläneet rinnakkain Suomessa lähes tuhat vuotta ja ovat toisistaan vaikeasti erotettavissa. Kansanperinteen Pirut ja Raamatun Paholaiset lienevät perusteellisesti sekoittuneet toisiinsa maallikkojen mielikuvissa. Se näkyy aineistossanikin ristiriitaisina ja jännitteisinä käsityksinä ennaltatietämisen alkuperästä. Esimerkiksi jotkut ennustajat kertovat asiakkaalle olevansa uskossa (H3) ja toivottavat asiakkaalle Jumalan siunausta (H5) ja puhuvat ”Luojan enkelin suojeleksesta” (H23), kun taas toiset ennustajat ovat lopettaneet ennustamisen, koska ovat tulleet uskoon (H5). Myös Leea Virtanen (1988, 127) kertoo ennustajasta, joka helluntaiseurakuntaan liittyttyään lopetti ennustamisen, koska ”ennustamisen takana oli voima, mutta se ei tule Jumalasta”. Toiset taas ennustavat nimenomaan Jumalan avulla ja toiset pitävät Jumalan sotkemista ennustamiseen Jumalan pilkkana. Kristillinen maailmankatsomus voidaan siis yhdistää ennustamiseen, pitää siitä kokonaan erillään tai ennustaminen ja ennustajalla käyminen voidaan ymmärtää epäkristilliseksi toiminnaksi.

Ennaltatietämismagian elämyksellisyys

Osa aineistossani uskoo ennaltatietämisen yksinkertaisesti todeksi. Se on eräänlainen skeptismin vastainen kannanotto, päätös uskoa toisin:

mikään maailmassa ei saa epäilemään mua tämmöstä taitoa...näähän skeptikot kauheasti aina perustelee... tuntuu kauhean naiville, että joku yrittää selittää pois jotain, joka selvästi on olemassa. H9

Toiset perustelevat ennaltatietämiskokoaan todeksi tai mahdolliseksi erilaisin argumentein. Suuri osa pitää ennaltatietämistä mahdollisena perustellen

uskoaan omilla tai toisten erikoisilla kokemuksilla, okkultistisella tiedolla tai ylipäänsä järkisyillä tai ennustamisen suosiolla.

*jos se olis aivan huuhaajuttu...niin ei kai siel kukaan kävis. Et
jotain täytyy olla, jotain siinä tarvii olla. H11*

Aineistossani ennaltatietämisen mahdollisuutta perustellaan erityisesti omilla tai toisten kokemuksilla, mutta myös järkeillen. Ideologiset ja elämykselliset perustelut sulautuvat toisiinsa kokonaisvaltaisesti. Elämyksillä tarkoitetaan sisäisiä, yksilöllisiä kokemuksia, jotka voivat muistuttaa muiden kokemuksia. Ne ovat kuitenkin omakohtaisia. Joitakin vahvoja hengellisiä elämyksiä voidaan kutsua mystisiksi. (Holm 1992, 31) Elämyksellinen uskonnollisuus rakentuu Sihvon (1997, 33) mukaan erilaisten uskonnollisten kokemusten varaan³¹ kuten kokemukseen Jumalan johdatuksesta ja ilmestyksistä. Omassa aineistossani kokemukset ovat sellaisia, joita ei voi tulkita profaanissa viitekehyksessä kuten kokemukset déjà-vu:sta, telepatiasta, enneunista, vainajilta tulleista viesteistä jne., joten niitä voidaan pitää maagisina tai mystisinä. Erotuksena mystisistä kokemuksista ne ovat kuitenkin sanallistettavissa ja muistuttavat tässä mielessä kansanperinteen mukaisia uskomustarinoita. Tosin osa ennustajalla kävijöiden maagisista kokemuksista on vaikeasti sanallistettavissa ja ne perustuvat okkultistiseen tai esoteeriseen tiedon kokemukselliseen omaksumiseen. Aineistossani esiintyy myös kristillisen perinteen mukaisia kokemuksia Jumalan johdatuksesta yhtä lailla kuin enkelin ilmestymisestä.

Koska lähes kaikki³² aineistoni ennustajalla kävijät ovat itsekkin kokeneet jotakin mystistä, selittämätöntä, heidän on helppo uskoa ennaltatietämisen mahdollisuuteen. Moni kertoo omaavansa vaiston, joka kertoo, mitä tehdä tai mitä on tapahtumassa. Vaisto merkitsee tavallaan intuitiivista tietämistä. Myös kokemukset siitä, että on elänyt jossakin paikassa ennenkin tai nähnyt enteilevää unta saavat uskomaan paitsi ennaltatietämisen myös jälleensyntyminen mahdollisuuteen. Elämykset Jumalan johdatuksesta, vainajalta saaduista viesteistä tai läsnäolosta, itsen ulkopuolelta tulevista ajatuksista ja etiäisistä vaikuttavat voimakkailla kokemuksilla, joille rationaaliset selitykset tuntuvat riittämättömiltä tai sopimattomilta. Unia tai muita tapahtumia ei tulkita ennustamiskulttuurissa rationaalisesti esimerkiksi psykologisesti vaan mytologisesti enteinä:

*oli kesä, kun mä näin ne unet...tunne, et meiän talon päällä
oli sellanen iso musta lintu siivet levitetynä ...ootin, että mitä
tapahtuu...tiesin, et jotain tapahtuu...H23*

Ennaltatietämismagia omaksutaan elämyksellisesti, mystisten kokemusten kautta, joihin sisältyy emotionaalisten lisäksi kognitiivisia oivalluksia. (Ks. Holm 1992, 33)

Jos sä et tajua aikaa sellasena kun se periaatteessa on tässä ja nyt, niin miten sä selität tämän jutun? Sanat loppuu heti... Puhuako hologrammeista vai mistä...Se on niinkun mennyt on tulevaa ja tuleva on mennyttä ja tämäkin on siinä mukana...siihen se perustuu sekin, että on olemassa selvänäköisyyttä. En mä vois oikeestaan siihenkään luottaa, ellei mun maailmankuva ois toinen kuin tämmönen lineaarinen aikakuva. Mä olen jo kuollut, kun mä synnyin...kuulostaa kaikki niin naivilta ja banaalilta, kun ne panee sanoiksi. Mutta kun semmosen huikeen kokemuksen jossain vaiheessa kokee siitä ajasta...Sen jälkeen kaikki lokahtaa toiselle kohdalle ja sä rupeat ajattelemaan maailmaa uudella tavalla ja omaa elämääskin...ykskaks tajuaa sen, että sä olet olemassa semmosen aikatilan keskellä. Jollakin tavalla sä oot siinä ja tosiaan se alku ja loppukin on siinä missä sä olet...sillä hetkellä itsellä leikkaa, että tästä se johtuu, että joku pystyy kertomaan, näkemään...H9

Mystistä kokemusta voidaan pitää omana tiedon lajinaan, esoteerisena tietona, vaikka modernin kriittisesti katsoen se ei ole tietoa vaan uskomuksia. Luhrman (1986, 147–149) kutsuukin magiaa mysteeriseksi uskonnoksi, joka perustuu salattuun, esoteeriseen tietoon. Uskonnoksi siksi, että magian teoria olettaa tuonpuoleisen henkisen todellisuuden, mitä kuvat ja symbolit representoivat. Symbolinen tieto mysteereistä on toisenlaista kuin instrumentaalinen, tieteellinen tai tosiasioihin perustuva (factual) tieto ja siksi se on vaikea sanallistaa. Luhrman luonnehtii esoteerista tietoa kolmen elementin avulla. Ensiksikin tälle tiedolle on ominaista kokemuksellisuus. Esoteerinen tieto sisältää ymmärtämisen, joka ohittaa rationaalisen kognition ja jota ei voida koskaan pukea sanoiksi. Kysymys on prosessista ja kokemuksesta, ei salaisuuksista. Toinen esoteerisen tiedon luonteeseen liittyvä ominaisuus on, että se esitetään symbolisina kuvina. Kysymys on toisenlaisesta ajattelusta, joka eroaa analyttisestä rationaalisuudesta. Sanallinen ymmärtäminen on rajallista, mieli kommunikoi kuvien, tunteiden, aistien, unien, visioiden ja fyysisten oireiden kautta. Kysymys on tiedosta, joka on sisällöltään kokemuksellista, mutta se on ankkuroitu kuviin eikä se ole sanallisesti tai rationaalisesti kuvattavissa. Maagikot näyttävät käyttävän esoteerisen tiedon kategoriaa osoittamaan kokemuksellista tuttuutta pikemmin kuin intellektuaalista sisältöä ja käyttävät kuvakieltä kokemustensa muistiona. Kolmanneksi esoteeriselle tiedolle on tyypillistä, että se koskee

itseä. Mikä tahansa opittu on ainutlaatuista ja erityistä kullekin, koska se peilaa jollakin tavalla sisintä. Esoteerinen tieto on näin ollen yksityistä ja yksilöityä. Se on yksilöllisesti koettava; pelkkä kirjallisuuden lukeminen ei riitä sen omaksumiseen. Aineistossani tosin monet päätyvät uskomaan mystiset totuudet tai tapahtumat mahdollisiksi myös toisten kokemusten perusteella.

yks tyttö kysy ennustajalta, että minkä takia hänen äitinsä näkee hänen isänsä, kun oli kuollu..., että isä on siinä vieressä... (ennustaja) selitti..."isäs on ollu hirveesti kiinni äitissä... elinaikanaan ja hän ei oo päästäny irti, että hän on tossa jossain välissä...ei oo päässy täältä kokonaan, pitäis rukoilla, että hän pääsis pois, että siinä on paha olla siinä välissä kun hän ei oo taivaassa eikä täällä...sillä on hirvee tarve siihen äitiin, koska se äiti hoiti aina kaikki asiat" Ja sehän on aivan tosiasia eikä tämä voinut tietää tämä ennustaja tällasta juttua. niin siinä mun mielestä se on aika loogista, niin siinä mielessä siihen vois uskoa ...vois ajatella, että se äitikään ei osannu luopua siitä ajatuksesta...että voi se olla vaan jossain meidän omassa mielessäkin. Mutta loogisesti kun ajattelet, niin tosiaan voihan se olla näin ja kuoli äkkiä sillä tavalla, että ei ehtiny valmistautua siihen ...ajattelin, että se voi olla sillä tavalla mahrollista, että tuntuu, että hän on aina vaan siinä vieressä. H5

Uskon asioista neuvotellaan lähipiirin kanssa pohtien eikä niitä peilata mihinkään viralliseen oppiin, uskontoon tai tieteeseen. (Vrt. Sihvo 1997, 49) Ennustajalla kävijät vaikuttavat ennakkoluulottomilta ja valmiilta pohtimaan kaikenlaisia uskomuksia, mitä muut heille kertovat. He eivät tyrmää tai kiellä suoralta kädeltä mitään mahdottomana vaan tavallaan tutkivat ja pohtivat erilaisia mahdollisuuksia. Erilaisiin uskomuksiin ei välttämättä tosin sitouduta kuin keskustelun ajaksi.

Uskon järkeistäminen

Elämyksellinen totuus ei kuitenkaan aina riitä uskon perustaksi. Aineistossani osa pyrkii selittämään ja perustelemaan omaa ennaltatietämisuskoaan ja samalla ennustajalla käymistään (tieteellisen) rationaalisesti. Usko ennaltatietämiseen vaatii perusteluja itselle ja muille rationaalisuutta korostavassa yhteiskunnassa. Uskon järkeistämisen voi ajatella olevan modernin yksilön

yksi yritys rakentaa silta rationaalisen maailman (kuvan) ja irrationaaliseksi tiedetyn uskon tai elämyksen välille.

Tunnen itteni tyhmäksi...tämmönen rationaalinen, järkevä ja tekninen maailma tässä ympärillämme. Ja opettajaihminen ennustajalla! H9

Uskoa voidaan yrittää todistaa järkiperäiseksi esittämällä tieteellisiä tai tieteelliseltä näyttäviä (esim. astrologia, teosofia) teorioita. Yhtä lailla kuin Raamatun erehtymättömyydestä kiinnipitävät fundamentalistit (ks. Keskitalo 1997, 30-31), osa ennustajiin luottavista etsii ja esittää rationalistisia teorioita ihmeiden tueksi:

Tarvitaanko siihen joku sitten, kun kaikki on värähtelevää, kaiken välissä on itse asiassa sähköä, on värähdyksiä, on aaltoja, on tiiviimpää massaa on näkymättömämpää, että tarviiko se selvänäköisyys sitten jonkun semmosen, että se värähtelytaso jollain lailla kohtaa ihmisessä, että se on lähempänä, että sä pystyt näkeen jostain toisesta. H9

Luonnontieteellisen ajattelun ja valistuksen perinteen valossa arvioidaan myös ennaltatietämistä: uskon pitäminen uskon ja tunteen asiana ei riitä kaikille legitimoimaan omaa näkemystä. Pyysiäisen (2001, 374) mukaan kristinuskon pyrkii määrittelemään huuhaaksi kaikki muut kuin kristilliseen perinteeseen nojaavat uskomukset. Teologien kritisoidessa muita suuntauksia tieteellisiin tai yleisiin filosofisiin rationaalisuuden periaatteisiin nojaten, annetaan ymmärtää ikään kuin teologisen kristinuskon perustana olevat uskonnolliset uskomukset olisivat tieteellisinkin perustein jotenkin rationaalisempia kuin muiden uskontojen. Samalla tavoin myös osa ennustajalla kävijöistä haluaa olla oikeassa omassa asiassa ja osoittaa uskonsa todeksi ja mahdolliseksi rationaalisuutta arvostavassa ympäristössä. Omalle elämykselliselle uskolle etsitään ja kaivataan tieteen arvovaltaista hyväksyntää.

se tieteellinen todennäköisyys? Kun katottas, että se on tiennyt jotakin, mutta toisaalta niin, jos semmosia epätavallisia asioita ennustaa ja ne toteutuu, niin onhan niillä isompi painoarvo kuin ihan tavallisilla...

lainasin kirjan kirjastosta, jossa oli...näistä ennustusmenetelmistä, että onko niillä minkäänlaista tieteellistä totuusarvoa...kyllä niissä joissain oli jotakin, että enemmän sattu paikoilleen kuin mitä satunnaisesti ois, mutta...H2

Ennustamisen maallinen ja maaginen järjestys

Ennaltatietämismagian ytimenä voidaan pitää kohtalon käsitettä so. käsitystä siitä, että elämän tärkeimmät tapahtumat on ennaltamäärätty ja johon on kirjoitettu kunkin elämän tarkoitus. Vaikka uskotaan kohtaloon, yksilö kuitenkin tekee itse päätökset elämässään ja on siten kohtalosta huolimatta modernissa mielessä itsemääräävä. Jälleensyntymisoppiin nivellettynä kohtalo-oppi ei vapauta yksilöä vastuusta koskaan. Uskonnollisten maailmojen (Paden 2000) tavoin myös ennemagiaan kuuluu uskomuksia erilaisista tasoista, joilla elää erilaisia olentoja. Ennaltatietämismagian maailmassa on haamuja, hyviä ja pahoja henkiä ja voimia, henkioppaita, Jumala, valoa, pimeyttä, energiaa jne. Ennustamisella uskotaan voivan myös vaikuttaa kohtaloon.

Asiakkailla on ennustamisesta sekä maallisia että maagisia käsityksiä. Ennaltatietämisen kytkeminen tuonpuoleiseen jumalalliseen mahtiin ja voimiin tekee siitä maagista. Magialla on oma sisäinen pyhä järjestys, jossa selvänäkeminen pyhitetään, toisaalta se määrittyy kristillisen perinteen ja Raamatun perusteella epäpyhäksi vääräuskoisuudeksi, joka uhkaa kristillistä järjestystä. Ennustamisen pyhä järjestys voidaan tiivistää aineistostani käsin seuraaviin teeseihin tai uskomuksiin: 1. Ennustaminen on lahja, joka annetaan. 2. Ennustaminen tapahtuu Jumalan ja henkien avulla. 3. Lahja annetaan kehittyneelle sielulle. 4. Jokaisessa ihmisessä on jumaluutta tai jumalkipinää oman kehitystasonsa mukaisesti ja jota edelleen kehittämällä opitaan selvänäkemään ja/tai henkiparantamaan. 5. On olemassa kaksi tai useampia maailmoja tai tasoja ja ennustaja liikkuu näiden tasojen ja maailmojen välillä ollessaan vuorovaikutuksessa henkiolentojen tai Jumalan kanssa. Ennustajaa nimitetään puolijumalaksi tai välittäjäksi. Sen lisäksi, että hän tulkitsee hänelle näytettyjä merkkejä, hän voi myös vaikuttaa ihmisten elämään. 6. Pyhässä järjestyksessä erotetaan korteilla ennustaminen ja selvänäkeminen, joista vain viimeksimainittu on lahja. Korteilla ennustaminen ei kuulu ennustamisen pyhään järjestykseen.

Ennustamismagiasta voidaan muodostaa kuitenkin toisentyypinen maallinen järjestys, jossa ennaltatietämisusko perustuu enemmänkin maallisiin teeseihin:

1. Ennaltatietäminen on taito.
2. Tässä taidossa on kysymys joko erityislahjakkuudesta tai asiantuntijuudesta so. asiakkaalle tuntemattoman merkki- ja symbolijärjestelmän hallinnasta.
3. Ennaltatietämisessä on kysymys anomaliasta toisin sanoen ennaltatietämistä ei vielä pystytä tieteellisesti osoittamaan todeksi tai mittaamaan.
4. Ennustaminen on ammatti, joka voidaan oppia.

Ennustamisen uskomusjärjestelmää ei voi kuitenkaan pitää maallisena, koska se erottuu arkipäiväisestä ja rationaalisesta. Ennustajan asiakkaat eivät puhu kuitenkaan itse magiasta puhuessaan ennustamisesta, uskomisesta he sen sijaan puhuvat. He käyttävät ennustamistaidon yhteydessä mm. sellaisia käsitteitä kuin mystiset, henkiset, erikoiset, ns. yliluonnolliset tai yliaistilliset kyvyt tai ilmiöt. Aineistossani vain yksi mainitsee magian ja okkultistisen ennustamisen yhteydessä.

Ennaltatietämismagia on tilkkutäkki, jossa voi elää rinnan toistensa kanssa ristiriitaisiakin uskomuksia, oleellisinta on se kuten Heino (1997, 384) toteaa, tuntuuko uskomus hyvältä, mahdolliselta ja mielenkiintoiselta. Väittämän todenperäisyys ei niinkään kiinnosta uskomisen perusteeksi. Toisaalta miksi pitäisikään: onhan kysymys uskon asioista. Ennaltatietämismagialle on tyypillistä sama mikä modernille uskonnollisuudellekin toisin sanoen yksilöllisyys ja persoonalliset valinnat.

Ennustajalla kävijät keskustelevat erilaisista uskomuksista kuten jälleensyntymisopista, karmasta, vainajahengistä jne. läheisten ja ennustajien kanssa. Ennaltatietämispoppia omaksutaan korostuneesti joko omien tai läheisten kanssa jaettujen elämysten ja keskustelujen kautta. Toisin sanoen ennaltatietämismagiassa korostuu elämyksellinen ja epävirallinen yhteisöllinen ulottuvuus.³³ Ideologinen, yhteisöllinen ja elämyksellinen ulottuvuus yhdistyvät toisiinsa kokonaisvaltaisesti siten, että uskomukset omaksutaan yhteisöllisesti ja elämyksellisesti. Ennaltatietämismagian yksityisyydestä huolimatta se on hyvin yhteisöllistä.

Joillakin ennustajalla käyminen ja ennaltatietämiskäytännöt liittyvät ns. uususkonnolliseen liikehintaan. Osa heistä kuuluu kyseisiin yhdistyksiin ja he harrastavat muutoinkin vaihtoehtoista lääketiedettä. Kysymys on tavallaan tietystä kulttuurisesta elämäntyylistä ja sitoutuneisuudesta siihen. (vrt. Junnonaho 1996, 382–383)

Yksittäisten ennustajalla kävijöiden uskomusjärjestelmään voi kuulua yhtä lailla ennustamisen kannalta vastakkaisiakin uskomuksia kuten käsitys ennustajien pahuudesta. Löytyypä aineistostani kaksi ennustajalla kävijää, jotka eivät usko kohtaloon tai asioiden ennaltamääräytyneisyyteen, vaikka tätä voisi pitää ennustamisen kannalta keskeisenä uskomuksena. Itselle voidaan omaksua erilaisista lähteistä yhtä lailla uskonnoista kuin vaihtoehtoisesta lääketieteestä tai ekologiasta kiinnostavia ja itselle sopivan tuntuksia ajatuksia. Luonnollisesti uskomisen ja valintojen tekemisen vapaus on tehnyt tämän mahdolliseksi. Aineistossani osa on kuitenkin paneutunut ja pohtinut paljon ennaltatietämisen perusteita, kun toiset eivät ole koskaan oikein miettineet kyseisiä asioita: he ovat ”vaan käyneet ennustajalla”. Olennaista heille on maaginen rituaali, ei siihen liittyvät uskomukset.

4. HYVÄT, HUONOT JA PAHAN ENNUSTAJAT

Asiakkaat kuvailevat ennustajalla käyntikokemuksiaan jännittäviksi, yllättäviksi, hauskoiksi, hukkakeikoiksi, elämyksiksi, pettymyksiksi, raivosuttaviksi jne. Niin ikään asiakkaat luokittelevat ennustajia hyviin ja huonoihin. Jotkut ennustajat ovat ennustaneet myös pahaa. Ryhmittelin aineistoni ennustajalla käyntikuvaukset myönteisiin ja kielteisiin. Kielteisiksi määritellyistä kokemuksista erottelin vielä pahan ennustajat omaksi ryhmäkseen. Myönteiset kokemukset ovat kertomuksia ennustajasta, joka tiesi, lupasi jotakin hyvää tai jolta asiakas koki saaneensa apua tai lohtua. Hyvän ennustajan tarina on keskeistä ennustajalla asioivien kertomus- ja kokemusmaailmaa. Asiakkailla on ennustajista kuitenkin myös huonoja kokemuksia: ennustaja ei tiennyt mitään tai ennustukset ovat menneet aivan pieleen. Ennustajaan kohdistuvat odotukset ja normit kiteytyvät hyvän ennustajan tarinassa, jota peilataan kohdattuihin, tiedettyihin ja myyttisiin huonoihin ja pahan ennustajiin. Puhelinennustajat erotetaan aineistossani usein omaksi luokakseen. Puhelinennustajilla on aineistossani huono maine, vaikka heidän joukostaan on löydetty hyviäkin ennustajia. Yhdet luottavat puhelinennustajiin ja toiset pitävät heitä huonoina tai vaarallisina ennustajina.

Hyvä ennustaja

Aineistossani hyvä ennustaja voi olla nainen tai mies, romaani tai valkolainen, nuori tai vanha. Häntä luonnehditaan psykologiseksi, viehättäväksi, valoisaksi, lämpimäksi, äidilliseksi, isähahmoksi, rakastavaksi, topakaksi, hoitavaksi, vanhanajan ihmiseksi, viisaaksi, ihan tavalliseksi, rauhalliseksi, vanhemmaksi ja jopa hauskaksi tyyppiksi, mutta myös mystiseksi.

Hänen vastaanottonsa oli pienessä siistissä keittiössä, joka kaikesta tavallisuudestaan huolimatta herätti selkäpiissäni oudon kihelmöivän tunteen, aivan kuin olisin aistinut jonkin ”suuremman voiman” läsnäolon...jos tietäisin, että lähiseudulla olisi jokin saman maineen omaava povari kuin X:n rouva oli (hän ei mainostanut itseään mitenkään vaan asiakkaat kulkeutuivat hänelle vanhojen kävijöiden innostamana)...ennustusten osuminen niin kohdalleen kuin minun tapauksessani ei voi olla sattumaa. Rouva X ei jaaritellut asioita ympäripyörein sanoin ja hyvin runsaasti, jolloin jokin pikkuseikka saattaisi käydäkin toteen...K22

Hyvän ennustajan kohtaamisessa on aina jotakin yllättävää tai erikoista. Hyvä ennustaja ei ole kuka tahansa. Se, millaiseksi ennustajalla käynti koetaan, vaikuttaa asiakkaan pelot ja odotukset. Jos mielikuva ennustajasta on pelottava ja tämä osoittautuu vaalealettiseksi perheenäidiksi, niin asiakas on tyytyväinen ja pitää ennustajaa hyvänä (K5). Yhdet korostavat ennustajan tavallista olemusta, toiset taas hänen erikoisuuttaan. Ennustajuuteen näyttäisi sisältyvän samanlaista epäyhtenäisyyttä kuin esimerkiksi elokuvatähteyteen. (ks. Hietala 1999, 256). Hyvä ennustaja on yhtäältä kuin kuka tahansa ja toisaalta samalla erikoinen, mystinen. Hyvää ennustajaa voisi luonnehtia karismaattiseksi. Karismalla on alunperin tarkoitettu armolahjaa, ystävällisyyttä ja suosiota. Nykyään sen merkitys on kahtalainen, joista kumpikin sopivat luonnehtimaan hyvää ennustajaa. Toisaalta kysymys on persoonallisuudenpiirteestä ’karismaattisuus’ ja toisaalta armolahjasta, joka tekee jostakin henkilöstä erityisen ja muista erottuvan, koska hän on yhteydessä yliluonnolliseen voimaan. (Parinder 1987, 218)

Hyvä ennustaja on ennen kaikkea tietäjä, jonka ennustukset toteutuvat. Toteutunut ennustus on sellainen, minkä toteutumiseen asiakas ei usko ja mihin hän ei itse ole voinut vaikuttaa. Ennustuksen toteutuminen on yllätys: ihme. Ennustajan sanat palautuvat kertojan mieleen tai hän ymmärtää ne vasta jälkeinpäin ennustuksen jo toteuduttua. Ennustus ei ole helposti arvattavissa eikä liian yleisluonteinen tai ympäripyöreä.

Hyvät ennustukset ovat dramaattisia ja koskevat asiakkaalle tärkeitä asioita. Hyvä ennustaja tietää kyselemättä. Hän tuntuu tietävän ja näkevän ”kaiken”, mutta ei kerro kaikkea. Hyvä ennustaja ei koskaan ennusta (tietämäänsä) tulevaa pahaa.

Hänen katseensa vältteli minua...kerto i miten hyvä minun on olla, miten hyvin perheasiani ovat, miten hyvä mies minulla on. Kerroin suunnitelmistamme...kysyin, tuleeko siitä totta. Hän vastasi vältellen: ”Ei vielä” eikä kertaakaan katsonut minua silmiin. Vasta

myöhemmin ymmärsin hänen nähneen mieheni sairastumisen ja elämäni luhistumisen, josta en ollut selvittä. K16

Vaikka ennustustaidon olettaisi ennustajan tärkeimmäksi kvalifikaatioksi, niin ennustajaa voidaan pitää kuitenkin hyvänä, vaikka kertoja ei vielä tiedä, toteutuvatko ennustukset. Hyvän ennustajan ennustuksia voitaisiin tulkita luottamuksen luomiseen liittyvän lupaus -käsitteen avulla. Lupaus on tahtoteko, jolla synnytetään luottamusta toisilleen vieraiden kesken (Seligman 1997, 15). Lupaukset koetaan velvoittaviksi ja niihin uskotaan. Ennustamisen synonyymina käytetään usein juuri lupaamista. Hyvän ennustajan ennustukset ovat myönteisiä. Hän ei anna suoria ohjeita ratkaiseviin päätöksiin kuten siihen, tulisiko asiakkaan erota tai mille alalle asiakkaan kannattaisi opiskella. Hyvä ennustaja ei siis ratkaise ongelmia tai tee päätöksiä asiakkaan puolesta. Hän voi todeta ikäviäkin asioita, mutta hän ilmaisee asiat myönteisesti toivoa antaen.

kanootti kääntyy täysin ympäri, mutta sen jälkeen elämä lähtee tosi hyvin menemään. H10

Hyvän ennustajan ennustuksen ei tarvitse välttämättä toteutua, mutta hänen on tiedettävä ainakin jotakin merkittävää asiakkaasta. Oleellista on, jos asiakkaalle tärkeä asia, salaisuus tai yksityiskohta menneisyydestä tai nykytilanteesta pitää paikkansa tai että hänellä on mainetta hyvänä tietäjänä.

oon kuullu juttuja siitä, että se on todella tienny

H: Millasia?

...oli mennä kaks naista sinne ja se oli tälle toiselle ennustanu ihan normaalisti ja sitten tälle toiselle, että ”sulle mä en ennusta mitään” eikä ollu sanonu mitään sen kummemmin syytä. Sitten ne tuli pois sieltä ja ajo kolarin ja tää kuoli tää, jolle se ei ennustanu sieltä takasin tullessa...H7

Ennustajan maine kasvaa tarina tarinalta ja kertojalta kertojalle. Ennustajat itsekin voivat kertoa asiakkaalle onnistuneista ennustuksistaan ja siten osallistua hyvän maineensa luomiseen. Malinowskin (1960, 88) mukaan edellämäintunlaiset kertomukset muodostavat magiauskon selkärangan. Niiden valossa asiakas arvioi ainakin osaltaan omaa kokemustaan ja ennustajan uskottavuutta. Hyvän ennustajan mainetta ei helposti kyseenalaisteta omien kokemusten perusteella. Epäonnistumisen syytä voidaan hakea esimerkiksi itsestä (H25, H15, H22).

kun häntä pidetään hyvänä...hämmäntävä juttu, mutta mä koen ainakin sen, että mä olen ilmeisesti itte lähettänyt. Mulla on ennegiakenttä semmonen, että se hajottaa...H22

Näin ollen hyvä ennustaja on paitsi kohdattu myös myyttinen ennustaja – oikea tietäjä, joka elää ennustuskokemusten kerronnassa. Hän on ennustaja, jota etsitään. Tarina hyvästä ennustajasta voidaan palauttaa folkloristien käyttämään käsitteeseen taikuus tai perinteisen magiatutkimuksen käyttämään termiin valkoinen magia. (Kervinen & Nenonen 1994, 189, Klemettinen 1997, Nenonen 1994) Hyvä ennustaja pyrkii hyviin tekoihin ja mieltää tehtävänsä ennen kaikkea auttamiseksi. Hän ei hyväksikäytä eikä rahasta asiakastaan.

Huono ennustaja

Huono ennustaja puolestaan ei ole ”tiennyt mitään”. Näitä kohdattuja ennustajia nimitetään aineistossani huuhaa tai humpuukiennustajiksi tai yksinkertaisesti huonoiksi ennustajiksi. Ennustajan asiakkaat kertovat kokemuksistaan, joissa puhelua on pitkitetty ja asiakkaalle on puhuttu puppua; on kohdattu ”pallo hukassa -mummoja, rahastajia, puhujia, kyselijöitä, utelijoita, jaarittelijoita ja arvuuttelijoita”. Saadut ennustukset ovat olleet huonoja, ympäripyöreitä ja epämiellyttäviä.

Must tulee kuulema kirjamyöjä kevään...sanoin, et älä unta nää, et mä en vihaa mittään muuta niit ku soittaa ja tarjoo niit kirjoi. Ei tuu kirjamyöjä. H15

Huonoista ennustajista puhuttaessa mainitaan toistuvasti ”ne puhelinennustajat”, vaikka huonoja on kohdattu kasvokkainkin. Puhelinennustajista on myös myönteisiä kokemuksia ja jotkut ennustavat sekä puhelimitse että kasvokkain. Kun asiakkaat kertovat huonoista huuhaaennustajista, he puhuvat yleistäen puhelinennustajista. Kun kokemukset heistä ovat hyviä, puhelinennustajasta puhutaan (etu)nimellä, paikkakunnan tms mukaan. Hyvät ennustajat ovat yksilöitä, huonot ”niitä puhelinennustajia”.

17 mk/minuutti. Se pitkittyy tieräks niin kauan se puhelu ja se on ihan kun mää ennustasin. Keksis kaiken maailman asioit, et niihin ei kannata kyllä soitella. Kyl sen nyt tietää, kun he on palkkalistoil siel...H15

Mainostaminen on merkki puuttuvasta maineesta. Kuitenkin puhelinennustamisen hyvänä puolenä pidetään sitä, että asiakas voi jäädä nimettömyyden lisäksi näkymättömäksi tahtoessaan (jotkut asiakkaat lähettävät valokuvansa ennustajalle). Puhelinennustajalle uskotut asiat pysyvät automaattisesti salassa. Ennustajapuhelinpalvelu voi herättää siis nimettömyytensä ja näkymättömyytensä vuoksi luottamusta. Tosin juuri tästä syystä heitä myös pidetään epäluotettavina.

Tykkään, että pitää nähdä silmästä silmään...sehän voi katella vaikka jotain kuvaa lehestä ja puhua sille... en luota siihen puhelimeen
H10

Yhteistä kertomuksille huonosta ennustajista on, että hänet koetaan epäuskottavaksi tai hän herättää olemuksellaan ja toiminnallaan epäluuloa.

ensinnäkin se tyly oli sellanen...hän koko ajan niin kuin sillä tavalla vaivihkaa utsi ja minä kun en siihen mitään vastannu, niin kyllä ne meni ihan pieleen kaikki sen ennustukset. H2

Huono ennustaja koetaan ennen kaikkea utelijaksi ja puhujaksi. Tätä voi tulkita luottamuksen luomisprosessin epäonnistumiseksi tai Aphekin ja Tobinin (1989) mukaan kyseisen ennustajan imagon jäämisestä epäuskottavaksi. Luottamuksen synty edellyttää vuoropuhelua tai neuvottelua. Osapuolten tulee saada Ilmosen (2000, 174) sanoin kohtuullisen hyvä käsitys toistensa kannattamista merkitysvarauksista ja sovittaa niitä yhteen itseään tyydyttävällä tavalla. Vuoropuhelu ennustajalla merkitsee sitä, että asiakas kertoo jotain asioita itsestään ennustajalle. Osa asiakkaista onkin sitä mieltä, että ennustaja tarvitsee ennustamisessa asiakkaan apua tai myötämielistä asennetta:

ei oikeestaan osannu sanoa mulle yhtään mitään, että kyllä siinä tarvitaan sitä toista...pitää antaa jotakin vähän niin kuin
H: vinkkiä?
vinkkiä joo...H5

Toisaalta ennustajanhan pitäisi tietää tai nähdä asiat ilman vuoropuhelua. Tyyppillistä onkin, että asiakas painottaa päättäneensä ennen ennustajalle menoa, ”ettei kerro ennustajalle sitten yhtään mitään” (H24) Ennustajan uskottavuuden kannalta tilanne on mahdollisimman hankala, vuoropuhelu luo luottamusta, mutta voi samalla herättää asiakkaan epäluuloisuuden. Toisaalta asiakas voi luopua varauksellisesta ja kuuntelevasta asenteestaan istunnon aikana ja vastailta ennustajan kysymyksiin ja silti pitää kyseistä ennustajaa hyvänä

(H24). Itse vuorovaikutustilanteessa lienee vaikeaa olla vastaamatta esitettyihin kysymyksiin tai epäillä miellyttävän tuntuista ennustajaa suoraan. Tämä hienotunteisuus voidaan tulkita keskustelutilanteessa vaikuttavaksi pyhäksi periaatteeksi (Goffman 1967 Alasuutarin mukaan 1993, 134), jossa osanottajat suojelevat vastavuoroisesti toistensa kasvoja. Epäily vaarantaisi puhujan kasvot. Se on uhka koko ennustustilanteen onnistumiselle.

(ennustaja) sano mulle... 'hän on joskus joutunu sanoon asiakkaalle, että mä en ennusta sulle kun sä oot niin epäuskonen... ettei hän tosin oo sinua ajamas pois' ...olin ilmeisesti jo niin epäuskonen siinä...yrittääkö se mut saada kertomaan ittestäni jotain, mitä se pystyy käyttään tietona jälkeinpäin...et kun istu hiljaa vaan siinä eikä sanonu yhtään mitään...H11

Huono ennustaja ei onnistu luomaan luottamuksellista suhdetta asiakkaaseen eikä asiakas lähde mukaan keskusteluun. Kun hyvässä ennustajassa on ystävyuden eksperttiä, niin huono asettuu väärälle puolelle ja hänet koetaan epäystävälliseksi. Ystävyuden eksperttiin (Miztal 1996, 24) taas kuuluu kyky ajatella toisen intressiä, arvoja, näkökulmia ja tunteita kuten taitava hyvä ennustaja tekee.

se osas saada, että mulla oli semmonen tunne, et se muisti mut aina ja sano, et hei nyt sä vaikutat huonommalta kuin viimeks, et sulla on jotku chakrat tukossa enemmän...H20

Huonon ennustajan neuvoille ja ennustuksille on tyypillistä kielteisyyttä. Huono ennustaja ei onnistu luomaan ennustustilanteesta jännittävää tai terapeutista. Se on kuin kenen tahansa arkipuhetta, josta toinen osapuoli ottaa maksun.

ennustajan moraalit, et kuinka sillä on kanttia mennä sanomaan asioita toiselle ihmiselle pääkopastansa... Mikä moraalit se on ja sillä on kanttia ottaa siitä vielä rahaa. Se voi alkaa puhua niinku meikäläinen alkas täs sulle puhumaan vaikka mitä, että sulle tulee semmosta ja tämmöstä...H18

Rahastamisesta ja huuhaaennustajista puhutaan aineistossani silloin, kun asiakas kokee, ettei ole saanut rahalleen vastinetta: ennustaja ei ole tiennyt ”mitään”, on vain ”leväyttänyt korttinsa siinä ruuanlaiton ohessa” tai ennustanut saunavuoroaan odotellessa. Lenkkikienkiä pyytävä ennustaja mielletään pikemmin kerjäläiseksi kuin ennustajaksi.

Ennustamisen sosiaalisen maailman yksi jännitetty aiheuttava tekijä onkin raha. Ennustajat perivät ennustuksesta pääsääntöisesti palkkion. Istunnosta maksetaan parista kympestä muutamiin satasiin. Puhelinlaskut tosin voivat kasvaa ennustajille soittamisen vuoksi useisiin tuhansiin markkoihin. Moni asiakas ei kyseenalaista kuitenkaan maksun perintää. Kohtuullista palkkiota tunnutaan pitävän itsestään selvänä tuntemattomalle (hyvälle) ammattiennustajalle. Ennustajalla asioiminen on kuitenkin joskus eräänlaista rajankäyntiä ystävyuden ja ammattimaisuuden välillä osan tutuudessa ennustajiin siten, että käynnit alkavat muistuttaa kyläreissuja. Ennustajaystävälle voidaan tehdä jonkinlaisia vastapalveluksia kuten värvätä tälle asiakasporukka tai antaa lahjoja, kun tuttujen kesken ei enää kehdata rahaa antaa tai pyytää.

jos joku sua kuuntelee...joskus viet sille kukkasia tai kahvipaketin laitat vaikka viiskymppiä tai satasen. Annetaanhan ystäväillekin lahjoja...H23

Ennustajat ja muut henkityöläiset voivatkin auttaa ilmaiseksi ystäviään tai naapureitaan. Osa ennustajista ei määrää maksua, mutta ottaa lahjoituksia vastaan, asiakas voi jättää myös palkkion maksamatta ja hyvän ennustajan tiedetään voivan myös armahtaa köyhää asiakastaan.

ennustaja ei ollut kerran huolinut hänen tarjoamaansa maksua vaan oli sanonut tytön tarvitsevan itse rahansa sillä kertaa. Mistähän rouva X tiesi, että asiakkaalla oli yksi ainoa raha kukkarossaan? K22

Näin ollen ennustaminen ei ole aivan täysin puhdasta ammattimaista liiketoimintaa. Ennustuskulttuuriin kuuluvat uskomukset osaltaan tukevat palkkioiden pysymistä kohtuullisina.

nyt se ei tiedäkään...tullu semmonen rahan ahne... niillä menee se kyky, jos ne ahnehtii liikaa...H15

Jos ennustajan palkkiot käyvät liian korkeiksi, häneen ei luoteta enää. Asiakkaiden joukossa on myös niitä, joiden mielestä palkkion periminen ei kuulu aitoon ennustamiseen, koska

Se on tavallaan lahja...joka on tarkotettu... ihmiskunnan palveluun...tuntuu että se on rehellinen, jos se ei siitä palkkaa pyydä...siihen pääsee niin hirveesti bluffia mukaan, kun se on maksullista...H9

Vaikka suurin osa mieltää ennustajalle kuuluvan kohtuullinen palkkio työstään, pelkästään rahan takia toimimista osa pitää tuomittavana. Ennustaja mielletään joksikin muuksi kuin bisnes-logiikan mukaan toimivaksi yrittäjäksi. Häneltä odotetaan auttamisammatteihin yleensäkin liitettyä kutsumuksellisuutta, pyyteetöntä hyvántahtoisuutta. Ennustajan oletetaan olevan sellainen, joka ei vain rahasta asiakkaita. Ennustajiksi tiedetään kuitenkin otettavan ketä vain palkkailistoille puhelinlinjoille ja joitakin vain korkea moraalinen on estänyt ryhtymästä itsekin vastaavaan työhön. Ennustajilta odotetaan vastuullisuutta ja korkeaa moraalista. Pyyteettömyys ja vaatimattomuus yhdistyy luottamukseen.

täytyy nyt miettiä itse, onko tarpeeks pitkällä ja ymmärtääkö oikeen näitä asioita ja onko moraalinen niin korkea, että käyttää niitä oikein. Ja suurin...kiusaus on nimenomaan tämä rahan ja vallan ja kuuluisuuden halu...yleensä se ihminen sit kuitenkin, joka sinne soittaa...sillä on jo valmiiks se hätä ja elämä päin peetä...tehä sitten se selväks sekin...että katottas vaikka kerran puoleen vuoteen...eikä sitten, että se ressurssi soittaa suurin piirtein joka ilta ja taas menee kaksjapuolsataa. Siellä on moni ollu puhelinlaskujen kans tosi ihmeissään. H23

Ennustajalla käymisestä etäännyttäessä rahasta aletaan puhua enemmän. Yksi asiakas erosi teosofisesta seurasta ja henkisen kasvun yhdistyksestä juuri siksi, että se ”meni liian rahastuksen puolelle” (H22). Myös toinen etäisyyttä ottava on huolissaan ennustamisen kaupallistumisesta. Esimerkiksi henkinen kehitys voidaan myydä eri tasoisina salatietopaketteina:

oon käyny Reiki-kurssin, peruskurssin ja mä en ymmärrä vieläkään sitä, että puhutaan jumallinen energia, mikä on kaikille sama, miten ihmeellä siitä voidaan mennä ottamaan hinta? Eka kurssi oli 650 markkaa, toinen 2 500 mk, kolmas 5 000 mk. Niin, miten minä voin ottaa, jos minun käsieni kautta...jos se on jumallinen energia? H23

Kaupallistuminen on herättänyt asiakkaissa kritiikkiä ja huolta siitä, millä perusteella ja eväillä ennustajaksi tai parantajaksi ryhdytään. Erilaisten henkisten tapahtumien ”henki” on muuttunut ja ennustajat ovat alkaneet myydä ennustamisen ohessa erilaisia kursseja ja tuotteita.

Pahan ennustaja

Osa ennustajista pidetään vaarallisina, jotka saavat ”naisia valtaansa” ja joidenkin ennustajien tiedetään ennustavan paha. Pahan ennustaja on paitsi kohdattu ennustaja, myös kokemustarinoiden ”varjo” (Vainikkala 1998, 437–438), mihin ennustajalla asioimiskokemuksia pelataan.

Ennustajalle menijä pelkää, että hänelle ennustetaan paha. Tulevaisuuteen liittyy myös pahan pelko. Osa jättää juuri tästä syystä menemättä sinne. Se, mitä kukakin pitää pahana vaihtelee aineistossani jonkin verran. Vaikka ennustaja olisi kertonut lähiomaisen kuolemasta, kertoja itse ei välttämättä kerro järkyttyneensä, jos ennustaja on ollut taitava. Sanamuodot, näkökulmat ja asiakkaan elämäntilanteen oivaltaminen lienevät tässä tärkeitä samoin kuin ihmistuntemus: on eri asia sanoa viheliäisessä kuin ns. onnellisessa avioliitossa elävälle: ”kannat leskenhunta, kun puut ovat paljaat...” tai ”äitisi kuolee” kuin ”saat periä” jne. Kuoleman odotettavuus, joskus toivottavuus vaikuttanee myös asiaan. Kuitenkin paha on ennen kaikkea kuolema ja sitä ei saa aineistoni mielestä ennustaa kenellekään. Toisten mielestä ennustaja ei saa koskaan ennustaa mitään kielteistä. Näin kuitenkin joskus tapahtuu.

Ennustus oli jotenkin yleisluontoisesti negatiivinen... Pelkäsin kovasti uutta masennusta ja ennustaja kirjoittikin että edessä tulee vielä olemaan todella kova paikka...myös äitini oli kirjoittanut samalle ennustajalle ja näytti paperia epäröiden minulle. Koin elämäni järkytyksen jonka uhka leijuu entistä ahdistavampana päälläni. Ennustuksessa sanottiin äidille suoraan että ”tyttäresi tulee yrittämään itsemurhaa”. Tästä lähtien on tuntunut, että elämä yrittää väkisin tunkea minua siihen muottiin. Kuin kirous olisi laskeutunut päälleni. Lähimmän vuoden aikana osakseni on koitunut uskomaton määrä paha. Ensín kuoli isoisi, kun piti lähteä hänen hautajaisiinsa, äiti joutui sisälle sairaalaan kuoleman kielissä; hänellä todettiin pitkälle edennyt leukemia. Veljeni käänsi minulle selkänsä kun kerroin käyväni terapiassa: hän ei pidä mitään yhteyttä enää. Poikaystäväni jätti minut (olemme onneksi jälleen yhdessä). Sitten kuoli setäni. Kaiken huipuksi paras ystäväni tappoi itsensä 2.10. Nykyään sairastelen itse koko ajan. Odotan vain koska lopullinen katastrofi iskee ja äiti kuolee. Pelkään ennustukseni toteutumista täydelleen...Joskus ajattelen melkein tosissani että sain ennustukseen ”langettuani” päälleni jonkin kirouksen, joka ei väisty koskaan. K20

Kristillisessä ja kansanperinteessä ennustaminen (Klemettinen 1997, Nenonen 1992, Valk 1997) on yhdistetty pahuuteen ja ennustajalla asioiminen näytetty edelleenkin joillekin syntiinlankeemuksena, josta seuraa kirous. Pahat ennustukset aiheuttavat pelkotiloja ja niiden pelätään toteutuvan. Varsinkin vaikeassa avioliitossa elävälle annettu ennustus leskeksi jäämisestä on ollut hankala. Kolme kertoo jääneensä odottamaan miehensä kuolemaa eikä ole eronnutkaan, mikä on ollut heidän oma aikomus. Kaikkien kolmen kohdalla mies on ottanut lopulta avioeron eikä ennustus ole toteutunut. Ennustus on kuitenkin aiheuttanut heille pelkoja, pettymyksiä, ristiriitoja ja syyllisyydentunteita.

Tunnen huonoa omaatuntoa siitä, että odotin suutuspäissäni, koska tuo ukko kuolee ja pääsen eroon. Sitä olen pyytänyt Luojaltoni anteeksi melkein päivittäin. K8

Ennustusten koetut kielteiset seuraukset eivät liity kuitenkaan vain kielteisiin ennustuksiin vaan myös myönteiset tai neutraalit ennustukset voivat muotouttaa elämää jälkeensä arvioiden pakonomaisesti. Vaarallisina pidetäänkin ennustajia, jotka antavat selkeitä ohjeita, kuinka toimia. Ennustajat voivat myös syyllistyä suoranaiseen uhkailuun ja kiristykseen.

hän 'on tässä katellu tätä sun elämää, että siut, Jumala on siut kironnu ja nyt, jos sie et maksa niin ja niin paljon, niin sulle käy niin'...ja se osas kyllä sen hyvin. Kerta kaikki meni pieleen...Talo oli siis täysin paska...auto rikki, telkkari rikki, radio rikki...sillon ihminen jo uskoo ja hän sitten sanoo, että mut on lapsena kirottu. Ja kun mä oon hylätty laps. Äiti on antanu mut pois syntymän jälkeen ja kasvattivanhemmat eros...H23

Kansanperinteeseen on kuulunut uskomuksia siitä, kuinka joku pahantahtoinen ihminen voi aiheuttaa esimerkiksi taudin toisessa ihmisessä. Entisajan tietäjien tehtäviin kuului mm. löytää kiroaja ja poistaa kirot. (Ks. Siikala 1994, Virtanen 1988) Myöhemmin myös pappi saattoi toimia ns. manaajana, jonka uskotaan voivan karkottaa sairastuneesta pahat henget pois. (Levi 1992) Jumalan tai pahantahtoisin ihmisen kirouksella voidaan edelleen selittää kohdattuja vaikeuksia, mihin ennustaja voi vihjata. Varsinkin romaaneihin liitetään uskomuksia mystisistä kyvyistä, mikä johtunee heidän vuosisataisesta eristämisestään ja eristäytyneisyydestään (vrt. Mauss 1972). ”Mustalaisen kirousta tai pahaa toivotusta on pelätty nykypäiviin asti”, toteaa Leea Virtanen nykymagian käsitteissään (1988, 126) ja pelätään edelleen.

kaukaa haettu, mutta sit sä ymmärrät tän kiroushomman ...mua ei oltu peloteltu...kun mä näin kaupungilla mustalaisen, niin mä jähmetyin. Se ei ollu pelkoo vaan se oli kauhua...ja sit kun se rupes, että sut on kirottu lapsena siellä ja huomaatko sä mikä maaperä! Ihan niinku se ois tienny...H23

Pahan ennustaja tai kiroaja ei ole kuitenkaan aineistossani välttämättä romaani. Aineistossani on kaksi ”kirottua”, joista toiseen liittyi myös kiristys.

jos sä et maksa, niin sulle käy näin ja näin. Ja siitä se rumpa alko sitten...Minä maksoin. Useammassa erässä. ...jatkuva soittelee aamuin illoin ja ethän kerro kellekään ja sellanen uhkailu... sitten rahat oli viety...viimein naisystävälle...kerroin...sit mentiin poliisiasemalle ja tehtiin rikosilmoitus...mutta syyttäjät sano, että ei oo tarpeeks todisteita...se oli silleen, että tämä toinen ennusti ja kun se näki minut: Joo, tossa on nainen noin loppu. Sillä ei oo ketään, kun pienet lapset ja sillä on talo ja autot. Niin tämä toinen sitten hoiti tämän rahan keräyksen, että ne pelas yhteen...se perustuu osaks siihen, kun se hävettää. Sä et usko, miten se hävettää! Kuin mä olen ollu näin hölmö. H23

Aineistossani tulee esiin jo sinänsä ennustajalla käymiseen ja ainakin ennustamiseen uskomiseen liittyvät häpeän tunteet. Omaa ennustajalla käymistä salataan muilta ja ennustuskokemuksia jaetaan usein vain samahenkisten kanssa. Näin ollen on ymmärrettävää, että ennustajan petoksen kohteeksi joutuminen on kaksinkertainen häpeä, jota eivät ymmärrä välttämättä edes toiset ennustajalla kävijät. Aineistoni asiakas maksoi ennustajalle kirouksen välttämiseksi useita kymmeniä tuhansia markkoja. Hän kuitenkin päätyi tekemään ystävänsä kanssa kiristyksestä rikosilmoituksen.

Kokemustarinoissa kerrotaan muistakin kuin tapahtuneista asioista kuten siitä, mitä olisi voinut tapahtua. (Esim. Labov 1976, 381; Vainikkala 1998, 451). Erkki Vainikkala puhuu kokemuksen varjosta. Näin ollen ennustajalla käyntikokemus määrittynyt osaksi sitä vasten, mitä on odotettu tai pelätty tapahtuvan. Vaikka ennustaja olisi ollut huono, niin kävijä voi arvioida kokemustaan pahan ennustajan tarinaa vasten

kai sitä oli vaan helpottunu, ettei se. Kun sitähän pelkäs, että se sanoo kaikkia kuolemasta ja kaikista tällasista, että kun se ei puhunu mitään sellasta. H25

Vaikka kokemusten ja ennustajan hyvyys ja huonous ovat useimmiten yhtenevät siten, että hyvän ennustajan kohtaamista pidetään hyvänä kokemuksena ja huonon huonona, niin hyvän ennustajan kohtaaminen voi olla myös huono kokemus. Se voi olla yksinkertaisesti liian pelottava (H7, H18). Hyvän ennustajan hyvillä ennustuksilla voi olla myös asiakkaalle huonoja seurauksia (H7). Samalla tavoin huono ennustaja, jossa on aitoa rahastuksen makua puhelun pitkittämisineen ja pupun puhumisineen voi olla ”vaikuttava ja mielenkiintoinen kokemus” (K9). Niin ikään kuolemaennustus voi olla jännittäväkin kokemus (H12). Kokemukselle annettu määräytyminen riippuu kokijan sijainnista yhtä lailla kuin lukijoiden suhdetta teksteihin ei määritä itse teksti vaan heidän oma sijaintinsa: tieto- ja kokemusvarantonsa (Lehtonen 1996, 187). Hyvään ennustajaan luotetaan, huonoja epäillään ja pahan ennustajaa pelätään. Omia kokemuksia arvioidaan hyvän, huonon, ja pahan ennustajan tarinoita vasten.

5. ENNUSTUKSIA

”Mitä se sulle ennusti?” on ennustuskulttuurin ydinkysymyksiä ja samaa Mkysyin aineistoltani. Vaikka toisten saamat ennustukset vaikuttavat yhtä tärkeiltä kuin asiakkaiden omatkin, otin näytteeseeni vain asiakkaille itselle tehdyt ennustukset. Aineistostani (koottu sekä haastatteluista että kirjoituksista) löytyy kaikkiaan 255 erilaista ennustuslauselmaa ja yhdessä lauselmassa voi olla useita asioita kuten ”vaalea mies ja kaksi tytärtä”.³⁴ Ennustuksissa käsitellään yleensä henkilöitä, mutta myös kadonneita papereita, paketteja, maanjärestyksiä, Karjalan takaisin saamista, poliitikon salamurhaa jne. Käsiteltävistä henkilöistä yleisin teema on asiakas itse (109), mutta lähes yhtä yleinen teema on mies (84), ja lapsia koskevia ennustuksia on 38. Ennustuksista 16 mainitaan joku muu nainen kuin asiakas itse. Loput 8 koskevat em. tavaroita tai yleisiä asioita. Näin ollen ennustukset voivat periaatteessa koskea mitä hyvänsä, mutta ennen kaikkea niissä on kysymys asiakkaasta itsestään ja hänen ihmissuhteistaan. Ennustukset ovat usein vastauksia asiakkaiden esittämiin kysymyksiin. Naisten magia syntyy käytännön elämästä ja huolista.

Minä

Asiakasta itseään koskevissa ennustuksissa käsitellään työtä, luonteenpiirteitä, muuttoa, menneisyyttä, terveyttä, raha-asioita, matkoja, entisiä elämiä ja salaisuuksia. Moni ennustajalle menijä on ollut huolissaan työpaikan säilymisestä ja työn tai opiskelupaikan saamisesta.

työmurheet olivat päällimmäisenä mielessäni...Ennustaja totesi, että saan vakituisen työpaikan ja aika pian, elo-syyskussa. Kuinka se on mahdollista? En minä tiedä, mutta kyllä sinä työpaikan saat, virkamies antaa vinkin. No, puhuin tilanteestani työpaikalla... sen verran avustin sattumaa, että aloin hyvissä ajoin kyselemään

*mahdollisuuksia, ehkäpä juuri tuon ennustuksen perusteella. E227/
K13*

Aineistossani ennustaja rohkaisee opiskelemaan, lupaa työelämään siirtymistä, työpaikan säilyvän tai uuden työpaikan. Nämä ennustukset ovat antaneet voimaa ja uskoa itsen: ”hyviä kierteitä”. Kuitenkin jotkut ovat kokeneet luvattun työpaikan vastenmieliseksi: ”Ei tuu kirjamyyjä” (E101 /H15) tai heidän oma ammatinvalinta on muuttunut ennustajan ennustamaksi: ”ennustaja ennusti pois”. (E243/K18). Kielteiseksi koettuja työtä koskeissa ennustuksissa on neljä (n=28). Kaikille on kuitenkin luvattu opiskelu- tai työpaikka.

Raha-asioista muutama on ollut huolissaan ja kahdelle on luvattu perintö heidän sitä ajattelematta. Seitsemälle on luvattu rahan tuloa ja yhdelle rahanmeno. Yhdelle on annettu sijoitusneuvoja, joita hän ei kuitenkaan (onnekseen) noudattanut. Silloin tällöin ennustajalla kävijät ovat huolissaan terveydestään tai saavat kysymättäkin ja yllättäen terveysneuvoja.

*käski syödä kauheasti vitamiineja ja hivenaineita (nauraa). Niin se
mulla vähän löi yli. E194/H25*

Kuitenkin joillekin terveyshuoli voi olla syvä huolenaihe ja ennustaja saattaa laittaa kaiken uskottavuutensa peliin rauhoittaakseen asiakastaan.

*mikäs (sairaus) mulle tulee? Se sano, että ei täällä kuule mitään
vakavaa näy...hänellä on sellanekin kokemus ollu...kun joku
oli soittanu sille, niin...hän oksenti heti...kun tuli niin voimakas
sellanen pahan olon tunne? Niin se sano, että hänellä on syöpä
joka paikas. E187/H24*

Kaikille on ennustettu hyvää terveyttä tai terveydentilan pysyvän samana, joillekin on annettu terveysneuvoja, yhden ”chakrojen” on arvioitu ”olevan tukossa” ja osalle on ennustettu pitkää ikää. Kenellekään ei ole ennustettu sairautta, mutta eläkkeelle jäämistä on ennustettu kahdelle. Ennustajien terveysuutiset ovat olleet siis myönteisiä ja rauhoittavia.

Muuttoa on ennustettu kolmelletoista, yhdelle kaikkiaan kolmesti ja matkoja viidelle. Muutot ovat koskeneet asunnon vaihtoa ja paikkakunnan vaihtoa, mutta yhdelle maallemuutosta haaveilleelle muuttoa ei luvattukaan. Yhteen muuttoon on ennustettu liittyvän jonkinlainen missio:

*sun aikas on siellä jo täysi...selvitti, että mun piti tulla tänne jotain
henkistä tehtävää varten...nyt ois aika muuttaa...E173/H23*

Muutto ja matkat merkitsevät muutosta ja arjen katkosta. Näin ollen matkaennustusten voisi olettaa olevan ennustajien perusennustuksia, mutta niitä on mainittu aineistossani yllättävän vähän (5). Tämä voinee johtua siitäkin, että matkaennustus ei ylitä kertomis- ja/tai muistikynnystä. Ennustaminen liittyy kuitenkin matkoihin muulla tavoin. Aineistossani kaksi on käynyt ennen matkalle lähtöä ennustajalla ja kolme kertoo aina matkoilla ennustettavan. Matkoista kerrotaan lupauksina ja yhdelle on luvattu lomaromanssi. Kuitenkin yhdelle asiakkaalle matkaennustuksesta tuli painajainen, minkä jälkeen hän pelkäsi jokaista matkaa.

Ennustajalla saa kuulla ja puhua ennen kaikkea itsestään. Ennustusaineiston minä liittyy erityisesti ihmissuhteisiin ja varsinkin miessuhteisiin, mutta minuutta koskevat kysymykset ovat myös keskeisiä. Ennustajilta saadaan kuulla, millainen minä olen, kuka minä olen, missä minä olen hyvä, millaista elämäni on nyt ja millaista se on ollut, millaista siitä voi tulla ja mikä minusta voi vielä tulla. Minuus on heti työasioiden jälkeen toiseksi yleisin ennustusten tema, kun ihmissuhteet suljetaan pois. Astrologia on erikoistunut nimenomaan minä -asioihin ja monet ennustajat käyttävät sitä ennustamisen apuna ja osa astrologeista myös ennustaa. Ammattiastrologit haluavat esitellä astrologian ennen kaikkea minuuden ymmärrystä lisäävänä käsitejärjestelmänä. (www.astrologit.net 12.7.2002) Horoskooppimerkit ovat ennustajien ahkerassa käytössä ja haastateltavat kuvaavat usein horoskooppimerkin avulla itseään tai muita. Horoskooppimerkkien välisillä empatioilla tai antipatioilla kuvataan ja analysoidaan ihmissuhteita.

Minää tarkastellaan ennustajalla luonteen kautta. Kovin tarkkoja luonnekuvauksia ei aineistossani löydy, mutta joitakin mainintoja luonteesta löytyy. Yleisin asiakasta kuvaava laatusana on vahva: ”sinä olet vahva kuin seinä” (H1). Vahvaksi nimetty asiakas saattaa jäädä miettimään, onko hän todella vahva, mutta yleensä tämä tunnutaan hyväksyttävän omaksi luonteenpiirteeksi ja se on haluttu tuoda esiin.

Aphekin ja Tobinin (1989, 93) mukaan ennustajien luonnehedinnoille on tavallista sellaisten luonteenkuvausten käyttö, jotka ovat Barnum -profiileissa tyypillisiä. Barnum -profiilit ovat sellaisia yleisiä persoonallisuudenpiirteitä, joita ihmiset pitävät tarkkoina kuvauksina omista piirteistään, kuten voimakas ja pidetty. Tätä kutsutaan barnum -efektiksi. (Ks. myös Vyse 1997, 134–135) Laatusana ´vahva´ lienee suomalaisessa kulttuurissa piirre, jonka naiset helposti hyväksyvät itseään kuvaavaksi. Luonnekuvauksissa käytetään sekä arkisia että henkityeellisiä käsitteitä.

*olen hirveän vanha sielu ja tietäjänainen...kuvasi... psykologiseksi
kättilöksi, joka auttaa, kuuntelee muita. KYLLÄ...herkkyys ja
älykkyys samassa päässä...KYLLÄ... monet saavat minusta*

*viileähkön vaikutelman, mutta sisimmässäni olen tosi haavoittuva.
KYLLÄ. E224/K12*

Kaksi asiakasta on saanut yllättäen kuulla omaavansa samantyyppisiä kykyjä kuin ennustaja. Se, että ennustajat kertovat joillekin naisille näiden muistut-tavan ennustajia itseään voidaan tulkita ennustajan aktiivisena uskottavuuden luomisena asiakkaalle tarjotun samastumismahdollisuuden kautta (Aphex ja Tobin 1989, 69). Kuitenkin okkultistisen ja myös ns. arkitiedon perusteella tehdyt luonnehdinnat asiakkaista voidaan ymmärtää myös jonkinlaisina iden-titeettikuvastoina (Pohjola 1999, 57-63), joihin voi nojautua etsiessään itselle sopivaa, toimivaa tai uutta identiteettiä. Asiakasta on luonnehdittu voittopuo-lisesti joko neutraalisti tai myönteisesti: ”sinä likka osaat elää”. Kuitenkin yhdelle on sanottu, että hän ”saa paljon koulua luonnettaan” (E254/K23) ja kahdelle on kerrottu, että he ovat kirottuja (E170/H23,E222/K12). Näin ollen ennustajien luonnehdinnat asiakkaasta tai tämän eletystä ja tulevasta elämästä eivät aina ole myönteisiä.

Luonteenpiirteiden lisäksi minää luonnehditaan nykytilanteen, työn, alan, harrastusten tai terveyden kautta:

*kun hän aukaisi oven, hän sanoi heti: hui, hui pitää hakea huivi
päähän rupesi särkemään päätä. Sinä olet niin migreeninen...
E199/K3*

Asiakkaalle on myös kerrottu, että hän on seestynyt ja saavuttanut tasapainon, että suurimmat vaikeudet on jo ylitetty. Minää tarkastellaan ennustajalla myös menneisyyden kautta. Ennustajat kertovat asiakkaan lapsuudesta, nuoruudesta tai merkittävistä muutoksista ja tapahtumista. Ennustajat ovat kertoneet lap-suuden sairaudesta, naimisiinmenosta, lapsen saamisesta ja uudesta saadusta elämästä. He ovat kertoneet asiakkaan olleen lähellä kuolemaa ”melkein kuin kuollut” ja elämän olleen vaikeaa. Menneisyyttä koskevat tiedot vaihtelevat yleisluonteisista ”sulla on ollu vaikeeta” (H7) luonnehdinnoista yksityiskoh-taisten tapahtumien luonnehtimiseen ”sinua on uhattu teräaseella” (H22). Men-neisyys on esillä koskien paitsi reaalista mennyttä myös ns. entisiä elämiä.

*mun nimi oli Gunhildsdotter...oon viikinkiajalla eläny Norjassa...
mulla on ollu hyvä elämä...E110/H16*

Mennyt on esillä myös vainajilta saatujen viestien kautta, joita osa ennustajista välittää. Ennustajilta kysytään kuolleiden vointia ja asioita

mun äiti on tehny itsemurhan...että minkä takia, kun mä olin niin pieni vielä silloin...muistan aina kun hän vastas...katto sillee eteensä vähän aikaa ja sano, että se on ollu mielenhäiriössä...ei siinä oo mitään sen kummempaa syytä.E37/H7

Ennustajat käyttävät paitsi arkisia ilmaisuja ja käsitteitä luonnehtiessaan asiakasta, hänen elämäänsä, menneisyyttä ja nykyisyyttä, myös henkítieteellistä tai okkultistista sanastoa. Toisin sanoen he puhuvat kohtalosta, elämästä polkuna, karmasta, sielusta ja sielunvaelluksesta, henkioppaiden ja arkkienkeleiden antamista viesteistä, Luojan enkelien suojeluksesta ja (Jumalan) kirouksesta. Ennustajat kertovat asiakkaalle, millaista tämän elämä on nyt tai millaista se on ollut ja millainen asiakas on.

Giddens (1992,30) näkee korkeasti refleksiivisen yhteiskunnan peruspiirteisiin kuuluvan avoimen minä -identiteetin refleksiivisen luonteen, mikä tarkoittaa ”kuka minä olen” -kysymyksen tulemistä keskeiseksi kysymykseksi. Tämä tulee tärkeäksi nimenomaan naisille, jotka taistelevat olemassaolevia sukupuolirooleja vastaan. Minä on tänään refleksiivinen projekti, jossa on enemmän tai vähemmän kysymys menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Kuka minä olen, millainen minä olen ja mikä minusta voi tulla -kysymyksiin voidaan hakea vastausta entisistä elämistä ja ylipäänsä okkultistisesta tiedosta. Ennustajaa voidaan pitää yhtenä refleksiivisenä lähteenä, jonka avulla voi tutkia itseään. Ennustajalla harjoitetaan itse-reflektiota ja neuvotellaan nykyisistä, menneistä ja mahdollisista minuuksista.

Suhteita

Ennustuksissa esiintyy monenlaista ihmistä: kuollutta ja elävää, miestä, naista ja lapsia, vanhaa ja nuorta, hyvän ja pahantahtoisia. Naisten minä -projektiin nivoutuu tiukasti sinä, hän, me ja he -projekti. Ennustusten henkilöistä löytyy 84 miestä, 38 lasta ja naisia 16. Ennustajalle menevien huolet, pelot ja toiveet näyttäisivät koskevan erityisesti ihmissuhdeasioita -ennen kaikkea mieshuolia tai -toiveita. Ennustuksen henkilöstä tekemät johtopäätökset perustuvat asiakkaan tekemiin tulkintoihin eikä aina ole varmaa, onko ennustaja puhunut mieshenkilöstä, veljestä vai isästä. Joskus kertoja erittelee, mitä ennustaja on sanonut ja miten hän on sen tulkinnut.

Aineistoni miesmaininnoista kuusi koskee isää ja yksi veljeä. Osa on tunnistettu jälkeempäin isäksi, veljeksi ja appiukoksi. Ennustaja on puhunut ”mieshenkilöstä, mikä heittää itensä sänkyyn pitkällens” (E95/H15) tai ”kiltistä mieshenkilöstä, joka on asunut kanssasi samassa ruokakunnassa” (E201/K4).

Veli on mainittu ennustuksessa suoraan vain kerran, kun ennustaja on nähnyt ”veljen häitä vietettävän”. (E147/H20) Peräti viidessä isää koskevissa tai siksi tulkituissa ennustuksissa on ennustettu isän kuolevan: ”mieshenkilö kuolee, itkät haudalla” (E202/K4). Ennustaja on ”tiennyt” isän kuolleen tai nähnyt tämän ”henkikoiran”.

Suurin osa ennustuksen miehistä käsittelee siis tulevia, nykyisiä tai ex-av(i)omiehiä tai muita miessuhteita. Niissä on kysymys miehen ja naisen välisistä tunnesuhteista: rakkaudesta, mutta myös epäluulosta ja vihamielisistä tunteista.

Ennustajat käsittelevät naisen ja miehen tunnesuhteita ennen kaikkea romanttisena rakkautena. Romanttinen rakkaus ilmenee aineistossani ensinnäkin vaiheena av(i)orakkauteen, jonka täyttymyksenä on avioliitto ja lapset. Ennustajat lupaavat asiakkaille häitä joko nykyisen seurustelukumppanin tai vielä tuntemattoman kanssa. Varsinkin nuoruudessa asiakkaille on luvattu samassa lauseessa ”tumma mies ja viisi lasta”. (H3) Asiakkaat ovat myös itse kytkeneet kysymyksissään miehen ja lapset toisiinsa: ”Menenkö naimisiin ja saanko lapsia” on ollut monelle nuoruudessa tärkein kysymys. Joillekin (2) on ennustettu myös ero nykyisestä seurustelu- tai kihlakumppanista ja oikean miehen tapaaminen myöhemmin:

sanoi, etten mene naimisiin kihlattuni kanssa. Aivan kohta tulisi elämäni toinen mies, minua vanhempi, jolla on hyvä ammatti.
E234/K16

Oikea mies on aviomies: kunnollinen ja luotettava verrattuna nykyiseen ”herttasotilaaseen”, joka on helppo unohtaa. Tuleviksi ennustetut avio tai muut miehet kuvaillaan joskus yhdellä tai useammalla yksityiskohdalla kuten hiusten värillä, hyvällä asemalla, sukunimessä olevilla kirjaimilla eli neutraaleilla tai myönteisillä ominaisuuksilla. Valinnanvapaus puolison valinnassa ja useiden valintojen ja erojen mahdollisuus lisää suhdeviidakossa epätietoisuutta siitä, kuka on ’se oikea’. (Vrt. Jallinoja 1997, 122) Sen Oikean tunnistamisessa tarvitaan ennustajalta apua ja sitä myös saadaan.

sun etehes tuloo sellanen mies, että sä tierät heti, kuka se on. Se vie sut ja sä vaan vikiset. E36/H6

Tulkinta oikeasta jää viime kädessä kuitenkin asiakkaan tehtäväksi. Tulevia miehiä ei kytketä välttämättä avioliittoon ja miehiä ennustetaan useampiakin kuin yksi. Suhteita yritetään kuitenkin erotella jotenkin toisistaan. ”Ympäripyörivistä miehistä” etsitään ja myös ennustetaan sitä isoa, muiden ylitse menevää, pitempiäaikaista suhdetta, miestä, jonka kanssa ”tunnesuhde pelais”.

Ennustajalta yritetään varmistaa omiakin tunteita: ”Oonko mäkin sitten kiinnostunu?” (E29/H2) Romanttinen rakkaus esiintyy aineistossani myös rinnakkaissuhteena, lomaromanssina tai ihastuksena.

Ennustajat ennustuksissaan näyttävät suhtautuvan avioliiton aikaisiin sivusuhteisiin pääsääntöisesti sallivasti. Naimisissa oleville monimiehisyyden on mahdollinen, kunhan avioliitto ei ole vaarassa. (Vrt. Jallinoja 1984, 114) Kun romanttisen rakkauden nähdään vaarantavan avioliitto, se tuomitaan. Tätä kautta tulee ymmärrettäväksi asiakkaan poikkeuksellinen tyrmäys tämän haaveillessa naimisissa olevasta miehestä. Tuomitsija on miesennustaja.

sä meet rikkomaan perheen...älä sekoo ja älä odota ja jätä se mies rauhaan...E91/H14

Edellä mainittu vastaus asiakkaan toiveisiin on aineistossani poikkeuksellinen. Ennustaja uhkaa jopa varoittaa tunteiden kohteena olevaa miestä asiakkaasta. Vaikka erilaisiin miessuhteisiin avioliiton aikanakin suhtaudutaan liberaalisti, näiden suhteiden seksuaalinen luonne verhotaan puhumalla ystävistä tai ihastuksista. Näin nämä suhteet saadaan näyttämään ohimeneviltä ja kevyiltä.

sulla on joku ristiverinen mies, jonka sä oot ihastunu...se ei vaikuta sun avioliittoon millään lailla. E189/H25.

Yhtä lailla kuin romanttisilla rakkauksilla ja orastavilla toiveilla on lupaava alkunsa, niillä on myös omanlainen loppunsa. Ennustaja voi kertoa, että mies ei ota vakavasti, on uskoton eikä puhu totta. Ennustajat varoittavat ’ketaleista’, ’rentumiehistä’ ja ’paholaisista’, joihin suhteet tulee katkaista. Nämä rentut ja ketaleet eivät ole koskaan av(i)omiehiä. Joskus ennustajat varoittavat myös miehen sairastumisesta henkisesti. Aineistossani on ennustettu kaikkiaan vain seitsemän eroa, joista viisi koskee seurustelusuhdetta ja joista yksi on rinnakkaissuhde.

mulla oli yks valokuva ja mä näytin sitä ja sanoin, että mitä sä tästä näät. Se sano...tää loppuu, ei tästä tuu mitään. E71/H10

Moni on epävarma nykyisestä tai alkavasta seurustelusuhdestaan ja haluaa tietää totuuden miehestä tai siitä, onko tämä se oikea ja kestäkö suhde. Avioeroa on ennustettu vain kahdelle, mikä on yllättävää ottaen huomioon aviollisten vaikeuksien yleisyys aineistossani.

Ennustaja lienee monelle paikka, jossa voi käsitellä salaisia suhteita, ihastuksia tai toiveita romanssista. Yksi haastateltu käyttääkin nimitystä ”pikkuromanssi” vastakohtana ”seikkailuille ja rumille asioille siinä”. Hän haluaa

kuulla kauniita asioita. Romanttinen rakkaus edellyttää itseltä kysymistä: mitä tunnen toista kohtaan, mitä hän tuntee minua kohtaan, onko tunteemme tarpeeksi syvällisiä kestämään pitempiäaikaista sitoutumista. (Giddens 1992, 44) Ennustajien lupaamista liitoista ja romansseista saadaan iloa ja unelmia ja romanssien loppumiset on myös ”jotenkin aavistettu” tai ”itsekin tiedetty”. Kuitenkin asiakas on halunnut kuulla, mitä ennustaja siihen sanoisi ja mihin suhde miehen puolelta on oikein päättynyt. Vaikka huono ennuste suhteelle on ollut pettymys, se ei ole ollut kuitenkaan yllätys.

Kunnes kuolema Teidät erottaa

Ennustuksista 26 koskee av(i)oliittoa ja av(i)omiehiä. Kaikista avioliittoa koskevista ennustuksista yleisin ennustus on leskeksi jääminen! Peräti 10 ennustusta koskee miehen kuolemaa, neljälle on ennustettu, etteivät he eroa, kolmessa ennustuksessa aviomiestä on luonnehdittu, kahdessa miehen alkoholikäytön on ennustettu lisääntyvän, kahdelle on ennustettu avioeroa, kaksi on tiedetty sairastuvaksi ja yksi uskottomaksi, yksi mies ei muutu ja kerran asiakasta on pyydetty arvioimaan, kumpi on tärkeämpää mies vai lapset.

Aviorakkaus ei ole helppoa. Monia avioliittoja luonnehtii riita ja tora. Kaikesta parisuhdetyöstä ym. perheneuvonnasta huolimatta romanttinen rakkaus ei oikein istu av(i)oliittoon. Rakkaudesta eri muotoineen onkin tullut ihmishuoneongelma, joka tulee ratkaista, toteaa Riitta Jallinoja (1984, 113). Rakkaudettomuuden lisäksi aineistossani on koettu aviomiehen väkivaltaisuutta, mustasukkaisuutta, alkoholiongelmia, uskottomuutta ja vakavia mielenterveysongelmia. Näiden miesten kanssa ei ole (ollut) helppo elää.

Aineistossani moni on kärsinyt aviollisista vaikeuksista, mutta nykyisille aviosuhteille on muutoinkin tyypillistä, että niitä arvioidaan aika ajoin. Koska suhde on enää vain kahden osapuolen varassa, se myös jatkuu niin kauan kun se tuottaa riittävästi tyydytystä kummallekin osapuolelle. Aviosuhteet yrittävät muistuttaa ns. puhtaita suhteita (Giddens 1992, 94–95), joihin antaudutaan niiden itsensä vuoksi ja jossa itsen kehittyminen on ensisijaista. Puhdas suhde ei perustu ehdottomaan lojaalisuuteen puolisoa kohtaan ja se riippuu entistä enemmän naisen lisääntyneestä itsenäisyydestä. Näin ollen aviosuhdettakaan ei jatketa, ellei se tyydytä riittävästi kumpaakin osapuolta. Avioerot ovat yleisiä paitsi aineistossani myös muutoinkin.

Ennustajat näyttävät olevan kuitenkin sitä mieltä, että avioliittoa tulee jatkaa sen epätyydyttävyydestä huolimatta: avioeroa ei juurikaan ennusteta, vaikka monella aineistoni asiakkaalla tuntuisi olleen siihen hyvät syyt. Kuolema on se, mikä erottaa puoliset. Näin osa ennustajista puhuu vanhan kristillisen aviorak-

kauden puolesta: kunnes kuolema teidät erottaa. Ennustajan avioliittoneuvonta voi olla hyvinkin suorasuokaista.

sun miehes kuolee kauhean surkeissa olosuhteissa, että se tulee halvaantuun...Varovasti kysyin, että kannattaako mun edes olla tämmösessä avioliitossa..."no ei, ei sun nyt erotakaan kannata, että kyllä se tuosta pian kuolee." E56/H9

Kahdeksan leskiennustuksen saaneista kertoo olleensa ennustajalle mennessään pohtimassa avioeroa vaikean avioliittonsa vuoksi. Leskiennustuksista on toteutunut kaksi, mutta kumpikaan ei siinä tilanteessa ole ollut yllättävää, koska toinen mies ei ollut enää nuori ja toinen oli jo vakavasti sairas. Yksi on edelleen samassa liitossa ja loput ovat eronneet. Miksi asiakkaille ei ennusteta avioeroa, vaikka se ennustajan uskottavuudenkin vuoksi kannattaisi?

Kuolema, varsinkin mieshenkilön kuolema (15) näyttää olevan yksi tärkeä ennustusten teema. Vaikka teemana se ei olekaan yleinen, niin merkittävyydeltään se vaikuttaa keskeiseltä. Eroa pohtimassa olleet asiakkaat, jotka yllättäen ovat saaneetkin vastaukseksi leskeksi jäämisen, ovat kaikki jääneet ainakin joksikin aikaa odottamaan miehensä kuolemaa.

jään sen varaan sit roikkumaan. Ja kuitenkin niin ei käyny, josta mä oon sille vähän katkera. En nyt välttämättä haluais, että mies kuolis, vaikka meillä niin huonot välit onkin... mutta mä oisin saanut sitten puolet siitä meidän omaisuudesta, mitä mä nyt jouduin maksamaan sille osituksena. (E142)H20

Asiakkaan näkökulmasta katsoen kuolema ei välttämättä ole niin vastenmielinen tai paha asia kuin ensin saattaisi vaikuttaa. Kuolemaennustus voi olla asiakkaalle myös lupaus. Leskeys voi olla ainakin taloudellisesti toivottavampi ratkaisu kuin ero, ja tilanne ratkeaisi ikään kuin itsestään. Kaiken lisäksi paha (mies) saisi palkkansa ja oikeudenmukaisuus toteutuisi.

odotin suutuspäissäni, koska tuo ukko kuolee ja pääsen eroon. (E209)K8

Ihme eli ennustus voi tapahtua silloin, kun hyveellisyys tai oikeudenmukaisuus sitä vaatii. (Vrt. Douglas 2000, 114)

Jos ennustamisessa on kysymys tunteiden käsittelystä ja jonkinlaisesta elämyksellisestä mielikuvatyöskentelystä (Vrt. Anttila 1999, 54), niin ennustukset voidaan ymmärtää apuvälineiksi, joiden avulla käsitellään omia tabuluonteisia salaisia vihamielisiä toiveita tai tunteita. Naisen perinteiseen asemaan ei

kuulu asettautua hyökkääviin tai omia vaatimuksia esiintuoviin asentoihin. (Nykyri 1998, 39) Ennustaminen on yksi paikka, jossa voi käsitellä vihaansa ja väsymystään. Ennustajalla hankala aviomies yksinkertaisesti symbolisesti tapetaan ja voisi ymmärtää, että tällaisen salatun tiedon omistaminen saa vaimon tuntemaan itsensä kaikesta huolimatta (jätettyinäkin) voimakkaaksi.

*teki mieli...sanoa...että ei toi sun kukkoilu enää kauaa tos kestä
(nauraa) H20*

Kuolemaennustusta voisi tulkitä Schulzen valitsijan elämysrationaalisuuden näkökulmasta (Noro 1995, 121–122) sillä tavoin, että kuvitellessaan puolisonsa kuolemaa, valitsija pääsee selville siitä, mitä hän oikeastaan haluaa ja miellyttääkö puolison poissaolo häntä.

Yksi selitys kuolemaennustuksille on, että kysymyksessä on kohtalokas ja dramaattinen tunteita herättävä tapahtuma. Ennustuksissa käytetään kohtalon kieltä ylipäänsäkin ja kuolema lienee kohtaloista dramaattisin jopa romanttisin: ette pääse toisistanne eroon kuin kuoleman kautta. Avioeron ottaminen on taas proosallista, arkipäiväistä ja päätös myös asiakkaan oman toiminnan ja harkinnan varassa. Jos taas ennustajat oletetaan hyväntahtoisiksi terapeuttisiksi henkilöiksi, he voivat myös arkipsykologisesti päätellä, että kuolema-vaihtoehto saa paniikissa olevan pysähtymään ja hetkeksi odottamaan, ja ”ajalla sinänsä on taipumus ennen pitkää järjestää asiat.” Näin voisi päätellä ainakin seuraavasta tilanteesta, jossa asiakkaan tahto erota vaihtuu ennustajalla työpaikan vaihtamis päätökseksi:

*et sä vähään aikaan eroa kumminkaan, vaikka sulla nyt pyörii
semmoset ajatukset...sä vaihdat tässä vaiheessa nyt työpaikkaa...se
helpottaa sua. E63/H10*

Selitystä kuolemaennustuksille voi hakea historiasta. Ennustaminenhan on traditionaalista toimintaa ja mieshenkilön kuolemaennustukset voivat olla tätä ennustustradition jäännettä nykyajassa, jolloin eroja ei yksinkertaisesti ollut. Malinowski (1960, 49) puolestaan on todennut, että kuolema ja sen kieltäminen ovat muodostaneet ihmisen ennustusten polttavimman teeman. Hän puhuu kuitenkin lähinnä ihmisen oman kuoleman pelosta, aavistelusta ja tuhoutumisen pelosta ja kauhusta.

Avioero ei ole ennustuksista kokonaan poissa, vaan joukosta löytyy kaksi avioeroennustusta, joista varsinkin toinen on koettu hyvin terapeuttiseksi. Yksi asiakkaista oli tilanteessa, jossa ”mies petti ja peitteli jälkiänsä” ja tämä kysyi ennustajalta avioliitostaan ja miehen seikkailusta.

miehen kohtaaminen tämän kolmannen kanssa on karmallinen ...ei sitä ois voinut välttää, se olisi tullut ennemmin tai myöhemmin...mutta ette te vielä eroa minnekään...ettehän te pysty eroamaan vielä...Mutta kyllä te tuutte eroamaan...Sä oot vaan siinä ihan valmis, kun te eroatte, että et sä nyt oo valmis. E52/H9

Ennustaja on käsitellyt tämän avioeron ja miehen uskottomuuden asiakkaan mielestä ”hoitavasti” usean vuoden ajan, vaikka ennustikin heidän eroavan. Asiakkaan mielestä tämä ennustaja on lisännyt ymmärrystä ja lohduttanut asiakasta avioeron eri vaiheissa. Esimerkiksi ns. kolmannesta osapuolesta hän sai kuulla, että

se on äärettömän kiltti ihminen...ei haluais millään lailla loukata sinua, mutta se on yhtä lailla mahdottoman tilanteen edessä, että tää tapaaminen oli pakko. E52/H9

Eron loppuvaiheessa hän saa ennustajalta vielä lohtua, kun ”mies oli kuolla syyllisyyteensä ja alkoholinkäyttöönään”.

se on paljon vahvempi kuin mitä se sulle antaa osottaa. Se pärjää kyllä, älä puutu. Älä sure. Et he elää omaa elämäänsä ja rakentaa sen ja sun on tehtävä omas. E52/H9

Eroasioissa ennustajan käyttämä kohtalon kieli voi lohduttaa ja hoitaa haavoja, auttaa hyväksymään se, mille mitään ei voi enää tehdä ja mistä ketään ei voi syyttää. Ennustaja on neuvonut asiakasta myös olemaan huolehtimasta enää miehestään. Tämä nainen oli hakenut kaiken mahdollisen avun avioliittonsa ongelmiin ennen tätä viimeistä episodtia ja ennustaja auttoi häntä rakentavasti kestäämään eron loppuun saakka.

Kun tulevat av(i)omiehet ovat kunnollisia tai ojentavat ruusuja, niin romanttinen rakkaus ja myönteiset luonnehdinnat näyttävät puuttuvan nykyistä avioliittoa ja -miestä koskevista ennustuksista kokonaan. Ainoat myönteiset luonnehdinnat (2) löytyvät tässä liitossa elävän asiakkaan myönteisistä piirteistä ja oikeasta elämänasenteesta:

et eroa...mutta osaat kyllä ottaa elämästä kaiken irti...hoidat avioliittoa kuin liikemiesuhdetta, että niinkun yritystä (nauraa) E185/H24.

Romanttinen rakkaus ja rikkaus on kuitenkin liitetty taas heti eron tai kuoleman jälkeiseen uuteen liittoon. Aviorakkauden jälkeistä aikaa selvitetään kahdessa

ennustuksessa, jossa käsitellään selviämistä huoltajuus -oikeudenkäynneistä ja elatusmaksuista, ja saadaan lohtua menetykseen.

Lapset

Aineiston ennustuksista suuri osa (38) koskee lapsia. Haastatteluaineistossani viidellä ei ole lapsia, muilla on joko pieniä tai jo aikuisia lapsia. Viidellä on lapsenlapsia. Lapsia koskevista ennustuksista suurin osa (18) on lupauksia tulevasta lapsista tai lapsenlapsista – yhtä lailla tyttöjä kuin poikia. Lähes kaikille on luvattu lapsia, mutta ei välttämättä omia vaan ennustajat ovat selittäneet kysymyksessä voivan olla esimerkiksi kummilapsen tai miehen mukana tulevan lapsen. Yhdelle lasta toivoneelle ennustaja on vastannut ”mitä niitä lapsia tämmöseen maailmaan tekee”.

Jo olemassaolevia lapsia ja heidän tulevaisuuttaan luonnehditaan neutraalisti tai hyvin myönteisesti. Mieskuvaukset vaikuttavat kaavamaisilta lapsikuvauksiin verrattuna. Ennustusten lapsikuvaukset ovat vivahteikkaita, yksilöllisiä ja monipuolisia. Heille povataan parantajan uraa, kerrotaan olevan viisaita tai ainakin viisastuvan, tyttäriille luvataan menestystä, johtavaa asemaa jne. Jos lasten kanssa on ollut vaikeaa, ennustajalta on saatu rohkaisua ja vaikeuksien on luvattu helpottavan.

*hän on kauheen ujo ja hiljaaneen...tulen yllättymään sit, kun
hän tästä pääsee että mikä hänestä tulee joskus maailmas...
mielenkiinnolla orotan. E18/H5*

Myös huonojen välien on luvattu korjaantuvan ja lapsettomuuden parantuvan. Yhden lapsen vaikeudet äitinsä kanssa on selitetty tyttären vaikealla karmalla. Lapsia koskevia ennustuksia luonnehtii pääsääntöisesti myönteisyys ja optimismi ”lapsista ei tarvitse murehtia”, mutta poikkeuksiakin löytyy kolme. Lapsesta on sanottu koituvan ”paljon surua ja vaivaa”, lapsenlapsen on ennustettu ajavan kolarin ja kerran lapsen on ennustettu kuolevan:

*voin varautua, että tämä mun poika kuolee, tuloo helpotusta
elämään. E17/H4*

Kuolema teema ei ole poissa lasta koskevistakaan ennustuksista. Edellä mainitun ennustuksen saajan lapsi on vammainen. Tämä aineistoni lapsiennustuksissa poikkeuksellinen ennustus aiheutti tauon asiakkaan yhteydenpidossa ennustajiin eikä hän enää usko heihin. Kuitenkin yhtä lailla kuin hankala mies

voi työläs monivuotinen samana pysyvä hoitotyö herättää tabuluonteisia tunteita epätoivoisessa ja raskaassa elämäntilanteessa, mihin ennustaja yrittää vastata liittäen kuolemaan helpotuksen. Jo Inkerin naisten itkuissa ja lauluissa on toivottu lasten kuolemaa, mikä on kertonut naisten epätoivosta ja väsymisestä. (Nenola 1986, 159–161) Ennustajalta haetaan yhtä lailla apua kasvatukseen kuin avioliittopulmiin ja moni murehtii lastensa tulevaisuutta ja asioita.

Naiset

Ennustusten henkilögalleriaan ei kuulu juuri muita naisia kuin asiakas itse. Ennustuksista löytyy kuitenkin viisi äitiä, yksi anoppi, yksi ”toinen” nainen, kaksi tummaa naista, yksi vaalea ja kolme vanhempaa naista. Naisista osa määritellään kielteisesti ”noita-akka”, toiset myönteisesti. Toisia naisia kohtaan ymmärrystä lisätään ja toisista varoitetaan.

*varo sitä naista...sä luotat siihen naiseen aivan liikaakin...älä
mee kertoon sille kaikkii asioita, koska se ei pidä niitä juttuja
kumminkaan itellänsä. E161/H21*

Ennustusten äiti esiintyy aineistossa neutraalisti tai myönteisesti ”suojelijana”. Yksi on halunnut tietää äitinsä itsemurhan syyn ja toinen on ollut huolissaan tämän terveydestä. Vanhemman sukulaisnaisen on kerrottu sairastuvan vakavasti, mutta selviävän, naisen tulevan itkien matkan takaa ja miehen suvun puolelta tulevan tumman naisen on ennustettu tekevän paljon vahinkoa elämässä. Naisen kautta on luvattu perintö yhdelle, mutta toisin kuin miehen ja lapsen kohdalla, aineistossa ei ole ennustettu suoraan ainuttakaan naisen kuolemaa. Lähisuhteista äidin kuolema puuttuu kokonaan. Siskoja ei ole ennustuksissa mainittu liioin ollenkaan. Ystävättäreksi on tulkittu yksi ”nainen, joka on kääntänyt miehelleen selkänsä ja tukeutuu voimakkaasti.” Ennustusten ystävä näyttäisi olevan siis vain miesystävä tai sukupuoleton ystävä (1). Ihmissuhteita koskevissa ennustuksissa käsitellään vähän naisten keskinäisiä suhteita. Äitiä ja isää näytetään aineistossani käsiteltävän yhtä paljon erotuksena vain se, että viidessä ennustuksessa isän on joko tiedetty tai ennustettu kuolevan. Toisaalta isän kuolema voi liittyä pikemminkin miehen kuolema -teemaan kuin isän kuolemaan. Tulkinnanhan ennustajan tarkoittamasta miehestä tekee usein asiakas.

Ennustukset vastauksina

Ennustukset voidaan nähdä vastauksina monenlaisiin kysymyksiin ja ne kattavat kaikki elämänalueet. Ne vastaavat sekä valitsijan ”mitä oikeastaan tahdon ja miellyttääkö se sitten minua?” että vaikuttajan ”mitä voin tehdä ja kuinka teen sen?” kysymyksiin. (Noro 1995, 121–122) Yhtä lailla ennustaja vastaa kysymykseen, kuka minä olen, mitä tunnen toista kohtaan? Mitä hän tuntee minua kohtaan? Onko tunteemme tarpeeksi syvällisiä kestämaan pitkäaikaista sitoutumista (Giddens 1992, 30, 44). Ennustaja pystyy vastaamaan myös postemotionaalille yksilölle, joka etsii vihjeitä, milloin ja miten kokea tunteita. Miltä minusta tuntuu tai mitä tämä tunne merkitsee?

Naisten minä -projektiin nivoutuu tiukasti sinä, hän, me ja he -projekti aina entisen miehen ja tämän uuden naisen elämää myöten. Ennustajat kertovat, millainen mies, lapset ja ylipäänsä läheiset tai tuttavat ovat ja mitä heille tapahtuu ja mitä heistä tulee. Valitsemisen yhteiskunnassa ongelmat ovat pikemminkin olemisen kuin omistamisen ongelmia. Schulze puhuu heikkouksista, epävarmuuksista ja pettymyksistä. Tällaisessa yhteiskunnassa jokaisen on konstruoitava itse varmuutensa (Noro 1995, 122–123). Ennustukset voidaan tulkita eräänlaisiksi varmistuksiksi ja ennustajalla käyminen varmuuden hakemiseksi epävarmoissa oloissa, jossa myös epäily on yksi nykyaikaisen olemassaolemisen ulottuvuus. (Giddens 1991, 3). Aineistossani yksi ennustaja onkin erikoistunut luonnehtimaan muita ihmisiä ja hän pyytää asiakasta ottamaan valokuvia mukaan, joista hän voi ”ennustaa”. Hän selittää pettyneelle asiakkaalle, joka odotti (oikeita) ennustuksia

tää käytäntö on menny...siihen, et ihmiset, jos niillä on riitaa jonkun kans tai jos ne on oikeen epävarmoja joittenkin ihmisen suhteen, niin ne haluaa tietää. E150/H21

Ennustaja voi näyttäytyä luotettavampana kuin muut, joiden joukossa tai kanssa eletään. Epävarmuus tuottaa epäluuloisuutta, jota ennustaja voi vahvistaa varoituksillaan tai vähentää lohdutuksillaan.

Ennustukset koskevat erityisesti miesten ja naisten välisiä suhteita. Ennustaminen on korostuneen heteroseksuaalinen kulttuuri. Ennustaja toimii välittäjänä kahden toiselle vieraan, naisten ja miesten maailman välillä joko yhdistäen heitä toisiinsa romanttisesti kohtalon kieltä käyttäen tai erottaen vihamielisen pariskunnan toisistaan väistämättömän kuoleman avulla. Ennustaminen voi myös palvella naisten tarkoitusta löytää itselleen mies ja/tai pitää hänet itsellään. Se on myös erilaisia elämisen ongelmia ja sukupolvien välisiä suhteita käsittelevää kulttuuria. Ennustaminen naisten maagisena rituaalina on syntynyt vastauksena naisten huoliin ja toiveisiin. Rituaalin avulla voidaan järjestää ja muokata kokemuksia. Rituaalissa asiat voidaan laittaa sillä tavoin kuin niiden pitäisi olla. (Vrt. Douglas 2000, 123)

6. NAISKULTTUURIA?

Kuka tahansa ei lähde ennustajalle vaan ennustamiskulttuurin on oltava jollakin tavalla sosiaalisesti ja psykologisesti lähellä. Erilaiset alakulttuurit tai sosiaaliset maailmat ovat eri tavoin saatavilla: ei voi tulla maailmaan, minkä olemassaolosta ei tiedä. (Vrt. Unruh 1979, 123–126) Ennustuskulttuuri on vain osittain näkyvissä. Kysyin aineistoltani, ketkä päätyvät ja miten ennustajan luokse ensimmäisen kerran ja ketä ennustajalle kutsutaan so. kenelle siitä puhutaan ja keitä pyydetään mukaan?

Olin jo pitkään halunnut käydä ennustajalla, mutta rohkeus ei riittänyt. Olin aina mielessäni kuvitellut ennustajan karikatyyrien mukaiseksi noidaksi, joka ottaa onnettomat asiakkaat vastaan mystisessä luolassa ja tuijottavat kristallipalloon. Lisäksi olin arastellut käyntiä huonojen uutisten pelossa. Hyvä ystäväni houkutteli minut mukaansa ennustajalle, jonka oli kuullut todella osaavan ennustaa. Lupauduin heti kaveriksi, mutta sitten nostivat vanhat epäilykset päätään. Uskaltaisinko sittenkään? K5

Ennustajalle menoa on voitu harkita pitkään. Ensimmäisen kerran ennustajalle menevällä kysymys uskaltamisesta nousee olennaiseksi. Ennustajaa voidaan suorastaan pelätä tai ainakin sitä, mitä hän näkee ja sanoo. Kun toinen ei uskalla mennä yksin, naiskaveri lähtee mukaan ”mörönsyötiksi”. Ennustajalle vievät, houkuttelevat ja suostuttelevat naiskaverit tai ”naapurin naiset”. Yhtä lukuun ottamatta³⁵ kaikki ovat menneet ennustajalle ensimmäisen kerran yhdessä jonkun toisen kanssa tai soittaneensa tälle jonkun suosituksista.

meitähän piti lähteä vaikka kuinka monta...sinne piti mennä aamulla hirveen aikasin ja viien aikaan lähtiin ...ei meitä löytynyt kun kaks rohkeata sitten... siellähän oli eteinen täynnä jo porukkaa...muistan aina, kun se istu mua vastapäätä, semmonen iso pöytä oli siinä välissä...musta tuntu, että se näki läpi...kauhean

semmoset pistävät silmät...olis halunnu mennä karkuun...näkee kaikki varmaan, mitä mä ajattelen ja mitä mä oon tehnyt ja minkälainen ihminen mä olen ihan ilman mitään, että mä kerron es mitään...H7

Ensimmäinen käyntikerta voi olla kollektiivinen päätös, jonka tekee jokin kurssi, koululuokka, työpaikan naiset tai naiskaverit keskenään. Ensimmäisessä kerrassa ilmaistaan joskus myös eräänlaista porukan mukana ajelehtimista ja ei-tietoista hakeutumista ennustajalle. Esimerkiksi ennustajalle on jäänyt vielä aikaa ennustaa kuskiksi lähteneelle:

ihan vahingossa, toiset puhu ja sit mä satuin pääsemään...H23

Kun yhdet ovat pohtineet ennustajalle menoa pitkään, toiset ovat ajautuneet sinne puolihuolimattomasti. Ennustajalle mennään ensimmäisen kerran usein nuorena. Aineistossani nuorin ensikertalainen on ollut 15-vuotias ja vanhin 48-vuotias. Keski-ässä ennustajalle vie ensimmäisen kerran jokin erityinen elämäntilanne, mutta silloinkin sinne mennään naiskaverin kanssa tai tämän suosituksista.

Ennen ensimmäistä ennustajalle menoa ennustamisesta on kuultu toisten uskomattomia, hauskoja, jännittäviä tai muutoin hyviä kokemuksia ja ajatuksia, joiden perusteella ennustajasta ja ennustamisesta on muodostunut omanlaiset käsitykset ja mielikuvat. Ennustajista on saatu tietää tuttavilta, jotka ovat naispuolisia sukulaisia, ystäviä ja/tai työkavereita. Toisten (naisten) hyvät ja kiinnostavat kokemukset inspiroivat lähtemään mukaan ennustajalle. Ennustajalle menijä tuntee ennustajalla käyviä, ennustajista puhuvia ja heitä suosittelevia. Ennustajalla käyminen voi nousta keskustelunaiheeksi ”naisten paikoissa” kuten kampaajalla, kosmetologilla tai vaatekaupassa.

Siellä oli yks asiakas sitten...kova käymään ennustajilla ja kaikennäköisillä...lipsahti puhe tällaasiin systeemeihin...sehän sano...että kun se sillekin tiesi just sillee, että ajattele nyt...ei siinä menny montaakaan päivää sitten, kun mä soitin...että no, katotaanpas. H24

Ennustajalla käymisestä puhuminen voi olla naisille samanlaisen solidaarisuuden muoto kuin miehille autoista tai jääkiekosta puhuminen. (Vrt. Wigzell 1998) Kukaan aineistossani ei ole saanut kuulla ensimmäisellä kerralla ennustajasta tai ennustajalla käymisestä mieheltä. Aineistoni ainoan miehen oli saanut kiinnostumaan ennustamisesta hänen isoäitinsä. Osa on jo nuoruudestaan (15–18-vuotiaana) lähtien kuulunut ennustajalla käyviin tyttöporukoihin tai

tuntenut heitä. Helena Helven (1992, 249) mukaan tyttöjen maailmankuvaan kuuluu rationaalisen maailman lisäksi yliluonnollinen, näkymätön maailma, mikä on pojille harvinaisempaa. Toisten naisten kautta tutustutaan omaan uskomusperinteeseen.

puhuttu paljon, että mun mumma on ollu semmonen, joka on unis nähny kaikki, mitä tuloo tapahtumaan ja mun lapsuuden kaverin äiti...niistä on niin kauan (puhuttu), kun mä muistan ihan pikkulikasta asti. H25

”Omituisten tätien” kirjahyllystä löytyy ”Siivekkäitä faaraoita” ja omituisten kokeminen tai näkeminen kulkee naispuolisissa suvun jäsenissä. Naiset kutsuvat toisiaan ennustajalle ja siirtävät ennustamiseen liittyvää uskomusperinnettä myös sukupolvelta toiselle. Äidit ja isoäidit siirtävät perinnettä myös joskus pojilleen tai lastenlapsilleen. Ennustaminen on voinut tulla läheiseksi myös miehen suvun naisten puolelta. Yksi naisennustaja on kertonut asiakkaalleen kuitenkin perineensä taitonsa isältään ja skeptikkoäidin tyttärestä on kasvanut ”huuhaa -ihminen”. Myös Kirsi Pohjola (1999, 73) kertoo henkisten ja uskonnollisten asioiden olleen keskeisiä äiti-tytär -suhteessa, vaikka enkelipiiriläiset eivät olekaan perineet omaa kulttuuriaan äidiltään. Ennustajalle menee siis naisia ja joskus miehiä, jotka tuntevat ennustajalla käyviä ja siitä kiinnostuneita naisia.

Ennustajalle ei mennä kuitenkaan milloin tahansa. Ennustajalle meno alkaa kiinnostaa tietynlaisissa tilanteissa. Ennustamiskulttuurista on voitu olla tietoisia jo aiemmin, mukaankin on voitu pyytää, mutta asia ei ole tällöin kiinnostanut vaan jopa päinvastoin.

ennustajatäti, jonka tykönä likathan kulki, hyvä ettei joka viikko... tuumasin, että minähän en tuollaaseen kyllä ikinä usko. H24

Ensimmäisen ennustajalle menon syyksi kerrotaan useimmiten uteliaisuus. Syyksi kerrottu uteliaisuus voi muuttua tai syventyä haastattelun kuluessa omien elämän toiveiden romahtamiseksi. Uteliaisuus saa menemään ennustajalle, mutta se, miksi jossain elämänsä vaiheessa kiinnostuu tai orientoituu ennustajalle on toinen asia.

semmonen asia (ennustajallemeno) ei tullu pieneen mieleenkään... ihmiset, jotka elää sitä onnellista perhe-elämää...tutussa ja turvallisessa tilanteessa, ei niillä ole sitä tarvetta...elämäntilanne muokkaa sit siihen...yritettiin pari meidän naisista houkutella sinne...

jälkeenpäin ajattelin, että ne on just semmosii perhekeskeisii ihmisiä, niin ei ne hakeudu...HII

Ennustajalle menon taustalla onkin usein uteliaisuuden lisäksi jokin muu syy, sysäys tai muuttunut elämäntilanne. Lähteäkseen ennustajalle mielessä on vähintään jokin kysymys, mihin haluaisi kuulla ennustajan vastauksen. Ennustamisella on oltava jotain ajankohtaista relevanssia ja vetovoimaa kävijälle, mutta yhteisölliset tekijät vaikuttaisivat olevan ensisijaisia.

Puoliksi näkyvä kulttuuri

Ennustuskulttuuri on sekä näkyvissä että näkymättömissä. Kaupallisena yritystoimintana ennustamisen maailman on luonnollisesti hankittava asiakkaita ja oltava näkyvissä. Näin ollen ennustajan löytää helposti lehti-ilmoituksista ja netistä ja ennustamista käsitteleviä kirjoja ja aikakauslehtiä löytyy kirjastoista ja kirjakaupoista. Mainoksilla, ilmoituksilla ja messuilla pyritään saamaan kiinnostuneita mukaan. Ennustuskulttuuri on osin ja ajoittain näkyvissä myös siten, että se on esillä tietynlaisissa tapahtumissa kuten vuosittain vietettävillä Hengen ja Tiedon messuilla tai Ultra -päivillä ja erikoisliikkeissä kuten Unio Mystican liikkeissä. Ennustuskulttuuriin liittyy oma henki-, rajatieteelliseksi, parapsykologiseksi tai okkultistiseksi nimetty kirjallisuus ja erikoislehdistönsä kuten Ultra, Voi hyvin ja Minä olen. Ennustuskulttuuria sivuavat läheisesti erilaiset muodolliset organisaatiot ja yhdistykset tai ns. uususkonnollisina pidetyt liikkeet. Näitä aineistossani on mainittu teosofinen seura, steinerlaisuus, parapsykologinen seura, TM-liike, Henkisen kehityksen yhdistykset ja Luonnonvoimain yhdistys.

Ennustuskulttuuri elää myös kaiken edellä mainitun ulkopuolella. Ennustamisen paikat voivat löytyä naisten suosimista tavanomaisista kohtauspaikoista. Näiden liikehuoneistojen takahuoneissa tai omissa kodeissaan itseään mainostamattomien ennustajien puheille pääseminen edellyttää sopivia sosiaalisia suhteita. Samalla tavalla joku voi olla työyhteisössään tietämätön ennustajalla käymiskulttuurin olemassaolosta ennen kuin häntä pyydetään mukaan tai hänelle aletaan puhua siitä. Ennustamisen maailma näyttäytyy näin ollen myös salamyhkäisenä kulttuurina, mistä osa ei halua puhua kuin omassa pienessä piirissään. Ennustajalla käymistä myös salataan. Tässä mielessä ennustamisen maailma on ei-julkista, pinnanalaista ja piilossaolevaa kulttuuria.

Unruh (1980, 277–280) puhuu sosiaalisen maailman vahvasta neuvottelevasta luonteesta eli kuka tahansa ei välttämättä pääse alakulttuuriin mukaan. Esimerkiksi uskonnollisen yhteisön pääsyvaatimus on usko. Tämäkään ei

välttämättä riitä, vaan maailmaan on osattava tulla tietyllä tavalla, hienotunteisesti.

Ennustuskulttuurin neuvottelevasta luonteesta kertoo se, että vaikka jotkut kertovat ennustajalla käymisestä lähes kenelle tahansa esimerkiksi työpaikallaan, niin suurin osa ”haistelee ilmaa” ennen kertomistaan ja osa kertoo siitä vain pienelle tarkasti rajatulle lähipiirilleen. Myös ensikertalainen voi oppia vähitellen, että ennustamisesta ei kannata puhua aivan kenelle ja missä tahansa:

*miespuolinen työkaveri sano...mitä sä nyt tommosta meet kertoon...
tollases paikas oot käyny...hän ei kyllä ymmärrä sua...miten sä meet
tommosta sanoon muitten kuullen...H11*

Aineistossani viitataan asennoitumisen ennustajalla käymiseen kuitenkin muuttuneen myönteisemmäksi etenkin nuorten keskuudessa eivätkä kaikki näe siinä mitään salattavaa tai salamyhkäistä toisin kuin aiemmin.

*ei nyt noidaks suorastaan väitetty...poppamuori... hiukan
höyrähtänyt...vähän erikoinen ihminen joka tapauksessa...H22*

Ennustajalla käyminen oli aiemmin ainakin pieni häpeä ja sitä pidettiin tyhmyytenä. (vrt. myös Wigzell 1998) Näin ollen moni ei ottanut riskiä joutua naurunalaiseksi tai kummeksutuksi kertomalla ennustajalla käynneistään. Ennustamisesta keskustelemisessä monella on edelleen omat varauksensa ja suurin osa katsoo, kenelle siitä puhuu. Kertomisen rajat hieman vaihtelevat, mutta aineistostani löytyy kolmenlaisia poissulkemisiä. Ensinnäkin osa kertoo ja keskustelee ennustamisesta vain naisten kanssa. Toiset taas eivät kerro uskovaiksi tai skeptikoiksi tietämilleen so. ”niille, jotka eivät usko henkimaailman asioihin ollenkaan” tai joilla on ennustamiseen kielteinen kanta. Varovaiseksi voi tehdä siis keskustelukumppanin erilaisuus.

*pitää olla joku samahenkinen tai sellanen, joka on ite käyny...
ehkä se on vain tunne, kuvittelua, mutta jotkut kyllä kattoo vähän
pitkään...ne järkevimmät, joita ei vois ikinä kuvitella, että ne menis
mihkään... itsevarmoja...tietää elämässään mitä ne tasan tarkkaan
haluaa...hyvä itsetunto ja itseluottamus...ne... naureskelee: no, et
kai sä semmosella oo käyny? H7*

Ennustajalla käymiskokemuksista keskustellaan samankaltaisten ja samahenkisten (naisten) kanssa ja heitä myös pyydetään mukaan. Omasta ennustajalla käymisestä voidaan puhua toiselle juuri silloin, kun tämän elämässä on joku

ongelmatilanne. Hänelle halutaan kertoa oma kokemus avun saamisesta ja rohkaista häntä menemään sinne. Ne, joiden ei oleteta käyvän ennustajalla tai jotka eivät lähde sinne mukaan ovat niitä, joilla otaksutaan menevän hyvin tai jotka muutoin vaikuttavat erilaisilta kuin itse.

en ois ikinä voinu kuvitellakaan, että se ottaa yhteyttä ennustajaan.

H:Mikset?

...lääkäri ammatiltaan se nainen ja opettaa yliopistossa...sen perhetausta, minkälaisesta se on lähtöisin ja sen ammatin vuoksi...

H21

Ennustamista ei pidetä järkevien, itsevarmojen, hyväosaisten tai korkeasti koulutettujen asiana. Kuitenkin osa asiakkaista on itse hyvin koulutettuja ja hyvässä sosiaalisessa asemassa. Moni asiakas tietää myös eli he ovat lukeneet tai ennustajat ovat kertoneet heille poliitikkojen, liikemiesten, julkisten ja presidenttienkin käyneen ennustajalla. Ennustajilla eivät ”rampaa vain yksinäiset naiset”.

Naisten salattu huone

Yksi keskeinen ellei keskeisin eronteko ennustuskulttuurissa on sukupuoli. Sukupuoliero puolestaan rakentuu nais- ja miestapaisuuksista. (Jokinen 2004, 6) Ennustajalla käyminen kätketään nimenomaan miehiltä. Osa ei edes keskustele ennustamisesta miesten kanssa ja jotkut salaavat käymisensä puolisoltaan. Aineistoni naiset ovat itse kyselleet ennustajilta, käykö heillä koskaan miehiä ja pohtineet toisten naisten kanssa miesten poissaoloa ennustamisen maailmasta. Miehiä on kuitenkin nähty ennustajien odotushuoneessa ja ennustajat ovat kertoneet asiaa kysyneille myös miesten käyvän. Näin ollen ennustajalla asioiminen ei näyttäydy aineistossani vain naisten tapana. Kysyin aineistoltani määrittykö ennustajalla käyminen naisiseksi tai naistapaiseksi ja jos, niin miten. Millaisia ajatuksia herättää mies, joka käy ennustajalla?

Kätkeytymistä ja salaamista voi pitää alistettujen ryhmien yhtenä tärkeänä keinona selviytyä valtajärjestelmän huokosissa. (Peltonen 1990, 173; Nenola 1990) Kansan- ja naiskulttuurille tyypillisesti ennustajalla asioiminen on näkymätöntä kulttuuria. Naiset eivät ylipäänsä juurikaan näytä omia arvojaan tai aatteitaan merkeillä ulospäin. Naiskulttuuri pikemminkin piiloutuu, soluttautuu ja mukautuu. Ennustamisen paikat voivat olla missä tahansa: kodeissa, kampaamoissa, kapakoissa, hotellihuoneissa, asuntovaunuissa. Kuten Kirsi Pohjolan (1999) enkelipiiriläiset eivät pukeudu eivätkä liiku kadulla enkeleinä eivät

ennustajalla kävijät näytä ulospäin, ketä kannattavat, kehen ja mihin uskovat. Ennustajalle on menty ja mennään yhä salaa eikä asioimisesta tiedä välttämättä kukaan. Ennustamisen maailma muistuttaa salaseuraa ilman jäsenluetteleita ja uskollisuuden valoja.

Salaamisella voidaan tulkita olevan monia merkityksiä. Ensinnäkin se laajentaa elämänpiiriä ja tarjoaa mahdollisuuden toiseen maailmaan. Salaisuus on ensimmäinen yksilöllistymisen ja erillistymisen elementti. (Simmel 1964, 330–334) Naisten tilan raivaaminen itselle on vaatinut, että ”hyvältäkin mieheltä tulee puhkaista toinen silmä ja pahalta molemmat” (Pohjola 1999, 92). Salaaminen on keino raivata omaa tilaa avioliitossa ja suojella omaa tärkeäksi koettua toimintaa kritiikiltä.

ei sen (aviomiehen) tartte tietää kaikkea, mitä mä touhaan. Sehän rupeais sanomaan, että jatkuvastiko sä siellä rupeat hyppäämään. H24

Naiset ovat varovaisia ennustusasioissa etenkin aviomiestensä kanssa. Osa ennustajalla kävijöistä voi keskustella ennustamisesta muiden kuin aviomiehensä kanssa, osa sulkee kaikki miehet pois ennustamisen maailmasta. Viimeksimainitut eivät edes keskustele miesten kanssa siitä, koska

Miesten kanssa ei voi puhua. Nehän ei ymmärrä sitä. H25

Osa erottelee ennustamisen yksiselitteisesti naisten alueeksi, miesten maailmalle täysin vastakkaiseksi feminiiniseksi alueeksi, jossa käsitellään naisten asioita.

kertoo kodista...perheestä...että prinssi sieltä porhaltaa ihan kohta...lapsista...ei ne kerro, mistä miehiä kiinnostaa kuulla niinku jostain urheilusta tai työstä. H11

Kun ennustajalla käyminen mielletään vain naisten asiaksi, ennustusten keskiössä ovat naisten ja miesten väliset suhteet. Osa naisista kysyy mieluummin ennustajalta ”mitä mies ajattelee tai tuntee” kuin tältä itseltään. Sinkkunainen voi tarkistaa miesten todellisia aikeita ennustajalta:

miehetän ei koskaan puhu totta...nehän on kaikki vapaita tai poikamiehiä tuolla, kun ne markkinoilla kulkee. H18

Ennustajalta halutaan joskus tietää, onko mies puhunut totta tai onko hän uskonon. Miehiä ei haastatella suoraan itseä kiusaavista asioista ja miksipä

epäluotettavina pidetyiltä miehiltä kannattaa mitään kysyäkään. Ennustaja mielletään naisille solidaariseksi ja lojaaliksi, joka varoittaa naisia erilaisista ”rentuista” ja ”ketaleista”. Ennustaja näyttäytyy asiakkaalle luotettavampana kuin miehet. Myös naisellisina hyveinä pidetyt arkuus, omien tunteiden salaaminen, passiivisuus miehen valitsemisessa ja kohtaloon alistuminen saavat kääntymään ennustajan puoleen tunteiden kohteen sijasta.

ihmiseen voi iskeä...oudot tunteet...ei ite...voi tietää, miten se on siihen toiseen iskeny tai onko iskeny vai kuinka...kuulun siihen, entisiin ihmisiin, naisiin...en mee itte kysymään koskaan mitään mieheltä. Jos sieltä ei mitään tule, niin pitääköön tietonsa...en lähde ikinä selvittämään niitä asioita...odotan, mitä tulee ja kun ei tuu mitään, niin olkoon pois...silti se voi jäädä tänne siehuun pahana asiana...käyn näitä vähän siellä sitten kyselemässä. H18

Salaamisella on kaksi puolta: se laajentaa elämänpiiriä, mutta myös kaventaa sitä (Vrt. ns. perhesalaisuudet). Sukupuolieron korostaminen ja naisten kokemat paineet pysyä passiivisina ja salaperäisinä miehen silmissä saavat myös osaltaan salaamaan ennustukset heiltä. Eräs asiakas lopetti ennustuksista puhumisen seurustelukumppanilleen, koska

tuntu, että mä liikaa paljastan itteäni...etten mä halua, että aivan kuin avointa kirjaa mua luettais...H6

Ennustuksista kertoessaan tulee myös paljastaneeksi jotain itsestään. Joka tapauksessa ne, jotka mieltävät ennustamisen vain naisten maailmaksi näkevät sen paikkana, jossa naiset voivat saada tietoa miehistä ja myös suojella heiltä itseään.

Salaaminen ja miesten poissulkeminen ennustuskulttuurista voidaan ymmärtää naisten aktiivisena vallankäyttönä. Salaisuus vahvistaa. Se antaa yleensäkin vahvan tunteen omistamisesta. (Luhrman 1986, 137)

teki mieli se (kuolemaennustus) sillon sanoa, kun kaikkia ilkeyksiä sanottiin, että ei toi sun kukkoilu enää kauaa tos kestä (nauraa). H20

Naiset tuntevat itsensä vahvaksi kokiessaan tietävänsä miehestä jotakin, mitä tämä itse ei tiedä. Maagisten uskomusten avulla myös miehet (ja anopit) ovat käyttäneet valtaa naisiin. Kaija Heikkinen (1990, 39) huomasi tutkiessaan kahden kulttuurin kohtaamista siirtokarjalaisten suomalaisten eli luterilaisten vaimojen näkökulmasta eniten ongelmia aiheuttaneen miesten taikauskaisuus-

den. Uskomukset tuotiin esiin kieltoina, komennuksina tai vihjeinä erilaisin ilmein ja pilkan voimalla. Naisen toimintaan kohdistui paljon kieltoja: kuu-kautisten aikana ei saanut pestä lattiaa, ei alustaa taikinaa eikä tehdä mitään hedelmällisyyteen, maan antimiin ja hengissä pysymiseen liittyvää. Taikuu-den pelko vaikutti lähes kaikissa miesten ja naisten välisissä suhteissa. Tämä uskomusperinne on säilynyt pitkään ja juuri sen piirissä tulee esiin kahden kulttuurin törmäys. Koska miniä ei ollut kasvanut tähän uskomusmaailmaan, hänen oli mahdotonta toimia odotusten mukaisesti. Anoppi piti hallussaan miniältä salattua tietoa, mikä jätti ulkopuolisen tietämättömyyden ja epävarmuuden tilaan. Pahimmassa tapauksessa irrationaalinen tieto toimi lyömä-aseena miniää vastaan.

Se, että ennustamisessa on kysymys naisten keskinäisestä, miehet ulko- puolelle jättävästä naisten toiminnasta herättää luonnollisesti myös miesten epäluuloa. Vaikka salaisuudella ei ole välitöntä yhteyttä pahaan, pahalla on vä- litön yhteys salaisuuteen: moraalittomuus piilottaa itsensä. (Simmel 1964, 331) Naisten ja miesten erillisiä maailmoja sävyttää epäluuloisuus toisiaan kohtaan ja erikoinen valtataistelu, jossa naiset (ja myös miehet) käyttävät hyväkseen ns. outoja asioita ja voimia. Lojaaliksi ja solidaariseksi ymmärretyen ennustajan avulla yritetään päästä miesten aikeista selville. Erilliset maailmat voidaan kuitenkin ymmärtää myös neutraalisti itsenäisiksi ja toisistaan riippumatto- miksi maailmoiksi, jossa ennustamiskulttuuri merkitsee naisten omaa aluetta samalla tavoin kuin miehillä on omat alueensa. Miesten rinnakkaiset maailmat on aineistossani nimetty alkoholin, urheilun ja työn ympärille rakentuviksi. Osa miehistä nimeää ennustamisen ylemmydentuntoisesti tai pelokkaasti naisten tai akkojen hömpötykseksi ja nauraa siellä käyville naisille.

Neuvotteluja

Osalle ennustajalla käyminen merkitsee eräänlaista naisten salattua tilaa ja miesten kieltämää toimintaa. Toiset eivät kuitenkaan täysin sulje miehiä en- nustamiskulttuurista pois. Ensinnäkin naiset keskustelevat miesten kanssa ennustamisesta ja he rohkaisevat joitakin miehiä menemään ennustajalle tai ennustavat heille itse. Aineistossani kenenkään aviomies tai miesystävä ei ole kuitenkaan käynyt ennustajalla eikä monikaan (14) aineistossani tuntenut yhtään siellä käynyttä miestä. Ennustajilta on saatu kuitenkin kuulla myös miesten käyvän ennustajilla ja osa aineistossani tunteeekin heitä. Jokunen epäilee miesten käyvän yhtä lailla ennustajilla, mutta eivät ”virko siitä kyllä mitään”. Joidenkin mahtimiesten tiedetään niin ikään käyttäneen ennustajia.

Näin ollen ennustajalla käyminen ei vaikuta aukottomasti vain naisten asialta. Siitä käydään erilaisia keskusteluja ja neuvotteluja miesten kanssa.

Mieheni sanoo...että horoskooppi on mulle mun raamattu. Mä sanon, ettei se oo...mieheni nauraa sille, että mä käyn siellä... hänestä se on tosi hauskaa, että aina vaan uuestaan pitää mennä (nauraa). Mä vaan sanon, että tää on mun koskenkorvapottu...ja tosiaan etten mee yksistään, että aina meillä on iso porukka, että me mennään. H5

Ennustajalle meneminen vaatii puolusteluja. Nainen todistaa miehelle, ettei hän ota ennustajia ja horoskooppeja vakavasti. 'Koskenkorvapottu' ennustamisen merkityksen vertauskuvana on naisen puolustuspuhetta muistuttaen miestä tämän omasta irrationaalisesta toiminnasta, joka sekin maksaa "satasen". Niin ikään naisporukassa meneminen saa naisten epäilyttävän toiminnan näyttämään legitiiimmältä ja viattomammalta. Aviomies voi kuitenkin salliakin vaimolleen ennustajallakäynti –ilottelun.

eikä hän oo koskaan sanonu, ettenkö mä saisi mennä. Ei sillä tavalla, että "ja meiltähän ei lähetä" niin kuin joidenkin miehet sanoo...oon voinu kertoa aina eikä hän oo tosiaan sitäkään moittinu, että mä oon pannu satasen turhaan. H5

Osa miehistä suhtautuu periaatteessa myönteisesti ennustamiseen lähinnä vain hämmästellessä sitä, kun osa kieltää vaimoiltaan siellä käymisen kokonaan.

naiset on muka niin heikkoja, että ne elää sitten sen mukaan. Kai ne pelkää sitten kumminkin...että se johtaa johonkin ratkaasuun...H25

Vetoaminen naisen heikkouteen kertoo siitä, kuinka sukupuolisopimuksen mukaiset myyttiset käsitykset elävät yksilöissä. miestä ja Naista koskevia filosofisen tason määreitä ovat esimerkiksi käsitys Naisesta heikkona, pahana, noitana ja yliluonnollisena. (Ks. esim. Salonen 2000, 99–113; Sjöblom 2000, 81; Jauhiainen 1990, 131; Apo 1995) Naisen heikkous legitimoii naisen alistamisen ja vahtimisen suojelemisen nimissä. Naisen heikkous yhdistää hänet myös alttiiksi pahalle, noituudelle.

miehet...pelkää...sehän melkein täräs, että sinussa on jotain...vaikka minä hyvin vähän sille puhuin...rupes täriseen iso mies...H23

Yksi naisista on saanut kuulla miesystävältä olevansa ”noita” (H10), mitä hän selvitteli ennustajan kanssa. Kun mies edustaa luonnollista, niin nainen edustaa yliluonnollista. (Sjöblom 2000, 81) Yliluonnollisessa tarkemmin hänet yhdistetään heikkoutensa vuoksi noituuteen so. pahuuteen. (Esim. Salonen 2000, 112–113) Yksi sosiaalisesti heikossa asemassa olevan selviytymistapa on antaa ymmärtää itsellään olevan yliluonnollisia kykyjä. (Klemettinen 1997, 103) Myös naiset saattoivat käyttää heihin kohdistuvia epäpuhtaus- ja väkikäskyksiä vallan välineenä (Nenola 1986, 51–51). Toisaalta kuitenkin naisen yhdistäminen noituuteen (so. pahaan ja heikkouteen) on merkinnyt myös heidän alistamistaan ja legitimoitua naiseen kohdistuvaa vallankäyttöä. Naiset itsekin syyllistävät toisia naisia miesten vetämisestä mukaan ennustamisen pariin.

se rouva...on saanu oman miehensäkin koukkuun.H3

Tämä kertoo ns. kaksinkertaisesta tietoisuudesta, jossa naiset liittävät itsensä ja toisensa pahuuteen. Esimerkissä toistuu kristillinen uskomustarina Aatamille omenan antavasta Eevasta. Osa miehistä suhtautuu ennustamiseen kiinnostuneesti ja puoliso, sisar tai äiti voi toimia linkkinä mielenkiintoiseen maailmaan.

Veli uskoo näihin mun juttuihin...juristi...vähän pelkää ja se aina kysyy, et mitä se sano. H20

Tyypillisin miehiltä saatu vastaus naisen keskusteluavauksiin on kuitenkin eriasteinen tyrmäys. Miehet ovat nimenneet ennustamisen naurettavaksi huuhaaksi, hömpäksi, humpuukiksi ja hölynpölyksi. Nauru merkinnee miehen ylemmydentunnetta hupsua naista kohtaan, joka on niin ”älytön, että vielä maksaa siitä”. Veljet ja aviopuolisot ovat ihmetelleet puolisoitaan ja sisariaan kysellen, ovatko nämäkin ”höyrähtäneitä”. Naisen hyväntahtoiseen kutsuun on saatu ”miehinen” vastaus.

Yks hyvä ystävä...sillä oli vaikeaa...avioero eessä ja mä sitten...kun se oli niin masentunut, meppäs käymään, siellä aina piristyy...”Älä häntä hulluks luule” (nauraa) eikä menny. Se oli mies. H4

Se, mikä toimii naisten kesken, ei toimi välttämättä naisen ja miehen vuoropuhelussa. Mies voi todeta naiselle tylysti tämän kerrottua toteutuneesta ennustuksesta: ”valehtelet”. Osa on kuitenkin huomannut nuorten miesten suhtautuvan ennustamiseen myönteisemmin kuin vanhempien.

Kun mies käy ennustajalla

Osa tietää miesten kuitenkin käyneen ennustajalla ja olevan ennustamisesta kiinnostuneita. Mitä näistä miehistä sitten aineistossani ajatellaan? Ensinnäkin osa suhtautuu heihin myönteisesti:

kokeilunhalusia...ei oo kauheen ykssilmäsiä, et uskaltaa...ihan pelkästään senkin takia, että niille vois nauraa...se osoittaa jonkinnäköstä rohkeutta, vähän laajempaa katsantokantaa. H5

Ennustajalla käyvät miehet uhmaavat sukupuolittuneita käytäntöjä. He ovat rohkeita. Heitä pidetään henkisinä, henkisesti kehittyneinä, ei-jäykkäniskoina, uteliaina, suloisina, ennakkoluulottomina tai elämäntilanteeltaan yksinäisinä ja epätoivoisina. Heitä luonnehditaan lisäksi aatteeltaan teosofiksi ja ammatiltaan poliitikoksi, liikemieheksi ja lääkäriksi. Miesten tiedetään käyneen ennustajalla kadonneen esineen vuoksi tai heidän ajatellaan käyvän siellä taloudellisten asioiden takia. Tiedetään jonkun miehen käyneen selvittämässä avioliittouhuoliaan. Ennustajalla käyviin miehiin suhtaudutaan aineistossani myös kriittisesti.

jos joku mies on kiinnostunu, niin se voi olla muulla tavalla vähän lässy...ei...mun mieleen jämäkkä mies. H17

Ennustajilla käyvää miestä luonnehditaan epätavalliseksi Tahvoksi, joka on vaarassa menettää miehisytensä.

kaikki ajatteloo niistä, että ne on jotain pehmoja, että ne ei oo enää miehiä. H25

Ennustajalla kävijöitä pidetään myönteisessä tai kielteisessä mielessä erilaisina miehinä, joihin suhtaudutaan ristiriitaisesti. Näin ennustaminen näyttäytyy ennen kaikkea naisena toimintana. Naiset kuitenkin kutsuvat miehiä mukaan ja joku voi patistaa poikansakin ennustajalle. Aineistoni mieskirjoittaja on keskustellut ennustuksista isoäitinsä kanssa. Yhden naisen puolustuspuheessa tiivistyy ennustamisen naisisuus, kun hän kuvaa ennustajalla käyviä miehiä:

hyvin miehekkäit miehii, ei oo mitään naismaisii. Elämän halusii, ilosii, nelikymppisiä...ei oo mitään erikoisluonnet et ois jotain pöhköi...ihan terveit ihmisii...uteliai elämän suhteen. H15

Negaatiot ilmaisevat, että kertoja ottaa huomioon kulttuurisen koodin, etteivät ennustajallakävijät voi olla tavallisia miehiä.

Kun mies on käynyt ennustajalla, se saattaa etäännyttää tai lähentää häntä naiseen. Ennustusten avulla myös vietellään ja tullaan vietellyiksi:

*yks kaveri tanssitti mua pitkin iltaa siinä. Sitten se sano, että hälle on ennustettu tällä viikolla...”tumma nainen tämän viikon aikana istuu sun syliin”. Siitä mä sitten oon kulkenu elokuuhun saakka.
H10*

Varsinkin suhteen alussa ennustus voi toimia eräänlaisena varmistuksena ja ponnahduslautana romanssiin. Ennustusasioissa on kysymys myös uskoutumisesta, mikä lähentää asianomaisia toisiinsa, ovatpa he miehiä tai naisia. Oma seksuaalinen tai aviollinen tarjous ja kiinnostus voidaan ilmaista ennustuksen avulla kiinnostavalle kumppanille.

Naisten juhlat

Ennustajalla käynti on joillekin ennen kaikkea naisten keskinen hauska sosiaalinen tapahtuma: kootaan porukka ystäväistä, työ- tai opiskelukavereista, matkustetaan yhdessä ennustajalle satakin kilometriä, piipahdetaan yksitellen ennustajan luona ja jaetaan kokemukset keskenään ihmetellen ja nauraen ennustajan sanomisia. Monelle ennustajalla kävijälle on ainakin yhtä tärkeää ennustamisesta keskustelu ja ennustusten jakaminen samanhenkisten naisten kesken kuin ennustajalla käyminen. Pelkästään toisten saamien ennustusten kuunteleminen voi riittää.

Lähen aina kuskiks...monesti käy niin, että mä en sitte meekään, että ne toiset vaan käy, ne on varannu ittelleen ajan ja mä kuuntelen niitten kokemuksia (nauraa) (H4)

Saatuja ennustuksia voidaan yhdessä muistella ”viikko kaks” ja miettiä, mitä ”se sulle sanokaan” ja pitäisköhän se paikkansa. ”Mitä se sulle ennusti?” on ennustuskulttuurin yhteisöllisyyden ydinkysymyksiä. Ennustustapahtuma lähtövalmisteluineen ja jälkipuunteineen on naisten keskistä itseisarvoista toimintaa ja yhdessäoloa.

Maffesolin (1995, 57–58) mukaan mystinen kokemus on yksi nykyaikaisen sosiaalisuuden liikkeellepanevista voimista: juuri luova ei-minkään-tekeminen vahvistaa sinällään riittävää yhdessäoloa, joka ei kaipaakaan eikä hae erityisiä

päämääriä oikeuttaakseen itsensä. Mystinen kokemus vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja mahdollistaa ”yhdessä värähtelyn”, joka on luonteeltaan uskonnollista. Yhdessä tuntemisen uskonnollisuus ilmenee Maffesolin (mt.136) mukaan nimenomaan yksityisissä kulteissa kuten selvänäköisyydessä.

Ennustajalle yhdessä menevän tai ennustamisella hauskaa pitävän naisporukan voi rinnastaa kansanperinteen setukaisnaisten praasniekkaan, mordvalaisnaisten akkojenkalja -juhlaan tai vatjalaisnaisten kerran tai kahdesti vuodessa tapahtuvaan likopäivän viettoon. Näihin naisten juhliin kuului mm. itsensä juominen humalaan, tanssiminen, laulaminen ja miesten pilkkaaminen. Miehiä juhliin ei kuulunut hanurinsoittajaa tai kylän paimenta lukuun ottamatta. (Nenola 1990, 16–18) Ennustajalla yhdessä käyminen ja ennustamisella hauskaa pitäminen naisten kesken on hillittyä ilottelua moderniin tyyliin.

Meitä on semmonen, kun me kesällä veneillään...kaiken maailman horoskooppikirjat ja kaikki mahdolliset aina mukana ja me kaikkee tehdään (nauraa)...kun mä keväällä kävin...niin tää (ennustaja) sano, että mä löydän semmosen miehen, joka soittaa haitaria. Sen nimi on Seppo...sanoin, että mä meen hakeen tuota tanssimaan...menin sitten, kun oli naisten haku...ne (naisystävät)...kysy siltä kundilta, että ootsä Seppo, soitatko sä haitaria? Se ei tajunnu ollenkaan, ei ollenkaan, että likat vetää jotain huulta heittää...Se oli koko kesän se, että sitä haitaristia haettiin. Ja ne kysy aina kaikilta, että hei, onko sun nimi Seppo? H10

Ennustuksen kautta ja avulla pidetään hauskaa miesten kustannuksella ja luvatuista miehistä lasketaan leikkiä. Korostamalla naisten ryhmän solidaarisuutta naiset viestittävät oman ryhmänsä olemassaolosta ja käsityksistä. (Vrt. Nenola 1990, 18)

Sehän pitää olla...niinku miehille on se, että ne lähtöö johonkin kapakkaan miesporukassa ja hakoo sieltä sitä itsetunnon kohotusta, että eikö tää oo naisille vähä sama juttu. H25

Juhlat katkaisevat arjen. Toisaalta leikin varjolla eli ennustajien lupausten avulla ja niille yhdessä nauraen voidaan ryhmässä käsitellä vakavia asioita. Nauru on yksi sosiaalisen neuvottelun tapa ja naurua synnyttävät usein vakavat asiat: sosiaaliset jännitteet, tiedolliset ja eettiset ristiriidat ja ylipäänsä kaikki epävarmuuden tunteita herättävät asiat. (Korhonen 2001, 176)

Ennustajalla käymisen naiskulttuurisuus

Ennustajalla käymisen naiskulttuurisuutta mietittäessä avuksi voidaan ottaa naistapaisuuden käsite. Naistapaisuus merkitsee sitä, että naisilla on (ollut) tapana tehdä jotain esimerkiksi hoitaa lapsia. Nais- ja miestapaisuus eivät tarkoita, etteikö esimerkiksi mies voisi tehdä jotain naistapaista. Jos hän kuitenkin tekee sitä, mies tietää tekevänsä jotakin naistapaista ja neuvottelee tämän rakenteellisen tekijän kanssa. Naistapaisuus viittaa sosiaalisen todellisuuden rakenteisiin eikä naisellisuuteen psykologisina tai normaaliutta määrittävinä ominaisuuksina. Nais- ja miestapaisuudessa on kysymys naisten ja miesten kulttuurisesti käsillä olevista ja soveliaista eroista. (Jokinen 2004, 6) Ennustaminen määrittyy naistapaiseksi toiminnaksi, mikäli miehet eivät voi kertoa avoimesti ennustajalla käymisestään tai heitä pidetään erilaisina miehinä. Tämä määrittäminen näkyikin aineistossani eri tavalla.

Miehet eivät käy ennustajalla, koska ovat konkreettisia, arkoja, tosikoita ja karskeja. He eivät halua aukaista sisintään ja tyrmäävät aina kaikki. He ovat rationaalisia ratkaisijatyyppisiä ja ennakkoluuloisia, jotka eivät usko eivätkä halua uskoa mihinkään ennen kuin näkevät ja haluavat olla järjen käyttäjiä. Toisaalta miehet nähdään itseensä luottavina, vahvoina ja jämäköinä, jotka päättävät asioistaan itse tarvitsematta hakea tukea tai keskustelematta kenenkään kanssa. Heidät nimetään myös skeptikoiksi ja realisteiksi, mutta jonkun miehen on huomattu pehmentyneenkin iän myötä. Aineistossani selitetäänkin ennustajalla käymisen naistapaisuutta naisten ja miesten erilaisuudella. Mies voidaan nähdä myös perinteisenä roolina: Mies on mies. Hän käy töissä, tekee uransa ja elättää perheensä. Hänen elämäänsä ohjaa itseparjäämisen eetos eikä siinä tarvita ennustajia kuten ei muitakaan ihmisiä.

Naiset käyvät puolestaan ennustajilla siksi, että ovat rohkeita, ennakkoluottomia, kokeilunhaluisia, uteliaita, empaattisia, uskovat ja omaksuvat helposti uusia asioita. Naiset ovat luovia tunne-elämässä, rikkaita mielikuvituksessa, romanttisia ja tunneihmisiä. Naisten tapa nähdään erilaisena tapana ratkaista asioita: naiset etsivät, hakevat erilaisia näkökulmia ja keskustelevat. Heidän rajansa ovat vähän venyvämmät ja he ovat valmiita ajattelemaan, entä jos? Kun mies jo tarjoaa ratkaisua, niin naiset vasta puhumalla hakevat ja etsivät sitä. Naisten todetaan hakevan yleensäkin vaikeuksiin apua. Toisaalta naisuus nähdään myös epävarmuutena, heikkoutena ja tuen tarpeena. Naiset ovat tunteiden perässä juoksijoita ja kyselevät toiselta päätöksentekoa. He haluavat erilaisia asioita kuin miehet: jännitystä ja romantiikkaa. Toisaalta naisten todetaan saavan olla

onnellisessa asemassa...Olen niin mielelläni nainen, kun saan olla näissä asioissa just semmonen kuin olen. Avoin kaikelle. Eikä tarte olla mitään naamiota, että menestys ja julkisivu. (nauraa) H17

Osa ennustajalla käyvistä naisista kääntää miehisinä pidetyt arvot ja sukupuolten välisen hierarkian ylösalaisin: naiset voivat, miesten täytyy. Optimismi on arvokkaampaa kuin realismi. Se mikä on naisista, on arvokkaampaa kuin miehiisyys. Näin ennustuskulttuuri näyttää radikaalin puolensa arvostaessaan naisten joustavuutta, tunnetta, mielikuvitusta ja ennakkoluulottomuutta sekä uskallusta hakea apua ja halua uskoa. Naisten heikkous käännetään vahvuudeksi, vaikka osa näyttäisi jakavankin miesyhteiskunnan käsityksen Naisen heikkoudesta heikkoutena. He kokevat itsensä heikoiksi ja raukoiksi - sellaisiksi, jotka ”eivät taia tietää, mitä tekevät” joutuessaan turvautumaan ennustajan apuun, jolloin omakuva vahvana suomalaisena naisena särkyy. Naisten ennustajalla käymistä ja myönteistä suhtautumista siihen selitetään aineistossani myös naisten huonolla asemalla, johon he hakevat lohtua, vaikka naisten väliset erot tunnistetaankin.

Ei kai naisilla ne vielä sen paremmat oltavat oo kuin ennenkään tai joillakin on. H25

Naiset kokevat edelleen olevansa enemmän vastuussa perheestään ja hakevat siihen tukea. Nenolan (1986, 36–48) mukaan naisten arvot ovat kehittyneet vastaukseksi miesyhteiskunnan alistamismekanismeihin. Ne edustavat eräänlaista eloonjäämisstrategiaa, jonka avulla naisten on ollut mahdollista elää ja toimia miesten hallitsemassa maailmassa.

Kysyessäni, miten aineistossani on päädytty ennustajalle ensimmäisen kerran, sain vastaukseksi naiskulttuurin. Vaikka haastatteluaineistoni koostuu no. naisista, olisivathan he voineet päätyä yhtä lailla miesten toimesta ennustajille. Vaikka ennustajat ovat nykyisin periaatteessa helposti kaikkien saatavilla, kaikki aineistoni asiakkaat ovat menneet ennustajalle ensimmäisen kerran jonkun toisen suosituksesta tai naiskaverinsa tai -porukan kanssa tai he ovat tavanneet ennustajan sattumalta. Tieto ennustajasta on saatu aina ensimmäisellä kerralla lähipiiristä, tutulta naiselta.

Ennustajan asiakkaat eivät tutustu toisiinsa ennustajalla; he tuntevat toisensa ennen ennustajalle menoa. He ovat nuoruuden ystäviä, sukulaisia ja työ- tai opiskelukavereita. Näin ollen ennustajalle kutsutaan ennen kaikkea naisia, jotka tuntevat muita ennustajalla käyviä naisia. Sinne kutsutaan niitä naisia, joiden uskotaan ymmärtävän tai joilta saadaan vastakaikua ennustusasioissa ja niitä, joille on tapahtunut jotain ikävää tai heillä on ongelmia. Samanhenkisten tunnistaminen tapahtuu vihjeiden avulla, joita aistitaan: ”haistellaan”

tai ”tunnetaan sydämellä”. Kaikki samanhenkisetkään ja ”kohtalotovereiksi” aistitut tai tunnetut eivät kuitenkaan lähde ennustajalle. He eivät joko halua tai uskalla lähteä sinne. Osa pelkää ennustajan sanovan jotain pahaa. Ennustajalle menijät määrittyvät näin rohkeiksi elämänkolhuistaan ja epävarmuudesta huolimatta. Ennustajalle ensimmäisen kerran menneet ovat aineistossani nuoria ja/tai rohkeita, elämänkolhimia tai epävarmoja.

Ennustaminen on naisille tapa juhlia, ottaa omaa tilaa, hoitaa ja kehittää itseään. Ennustajalla naiset omassa keskuudessaan pohtivat ennustusten avulla omaa olemistaan, työstävät ja muuttavat sitä. (Vrt. Koivunen 1996, 65) Naiset menevät ennustajalle miesten ylenkatseesta, vastustuksesta tai kielloista huolimatta miehen tieteen tai tältä salaa. Tästä näkökulmasta naisten ja miesten maailmat näyttävät toisilleen vastakkaisina. Näiden maailmojen välisiä suhteita sävyttää vihamielisyys ja epäluuloisuus.

Stark-Arola (1998, 50) on erottanut naisten salaiset rituaalit heidän muista rituaaleistaan. Tällaisten rituaalien funktio on ollut toimia peitettynä kanavana vastata sosiaalisiin jännityksiin ja rakenteellisiin ristiriitoihin, mitä ei ole voitu osoittaa avoimesti tai suoraan. Ennustajalle meneminen on jo sinänsä ilmaus miesten hegemonian kiistämiselle, oman tilan ottamista. Ennustuskulttuuri on kuitenkin osittain näkyvää ja sosiaalisesti hyväksyttyä kulttuuria eikä kokonaan salattu maaginen rituaali. Ennustuskulttuuri on naisten kulttuuria yhtäältä vastakulttuurin mielessä toisaalta omana naistapaisena alakulttuurina ilman vastakohtaistamista mieheen. Näin ollen osa ennustajalla käyvistä naisista toivottaa myös miehet tervetulleiksi ennustajille.

Ennustajalla käy myös miehiä, mutta he määrittyvät erilaisiksi miehiksi. Väittäisin myös, että ennustajalla käyvillä miehillä ennustamiseen ei sisälly vastaavanlaista yhteisöllistä ulottuvuutta kuin naisilla. Ennustamisen näkeminen naiskulttuurina tuo esiin juuri tämän puolen ennustamisesta. Osa ei käy ennustajalla koskaan yksin, vaikka voikin soittaa tälle yksin ollessaan. Ennustajalla käymisessä korostuu monella niminomaan sosiaalinen ulottuvuus. Kysymys on hauskanpidosta ja naisten välisestä ystävyydestä. Se voidaan rinnastaa naisten kymppiin (vrt. Sulkunen 1998, 299), jolla naiset vahvistavat itsetuntoaan.

Ennustusilottelulla vahvistetaan keskinäisiä suhteita ja huvittelun lomassa voidaan käsitellä enemmän tai vähemmän verhotusti vaikeita tai tabuluonteisia asioita ja toiveita.

Koska ennustustaito ulottuu ratkaisemaan kaikenlaisia ongelmia tieriidasta rakkaushuoliin, kukaan ei voi tietää, minkä vuoksi asianomainen on juuri sillä kertaa ennustajan luona ja mitä hän tältä kysyy. Ennustajalla käymiseen liittyy näin sekä salaamisen että avautumisen ja jakamisen mahdollisuus. Ennustajalle meno ja ennustuksista puhuminen voi olla rituaali, jolla ystävyyttä

vahvistetaan. Ehdotus hakeutua ennustajalle ja toisen kaveriksi meneminen on ystävyys- ja kaveriteko.

Kaverin hupulaiseks läksin, että hänellä oli tavallaan vahvempi mieli, että mitä se hänelle sanoo. H1

Ennustajalla käyminen on ennen kaikkea naisten hallitsemaa uskomusperinnettä. Sitä luovat ja ylläpitävät naiset. Ennustajalle soittaminen poikkeaa tässä, sosiaalisen ulottuvuuden mielessä ennustajalla käymisestä. Soittaessaan ennustajalle asiakas on lähes aina yksin.

7.

TURISTEJA, KANTA-ASIAKKAITA JA MYSTIKOITA

Ennustajalla kävijät määrittelevät itsensä monin tavoin: taikauskoiseksi, seikkailijaksi, erikoiseksi, uteliaaksi, huuhaa-ihmiseksi, ammattipeluriksi, epäilijäluonteeksi, tosikoksi ja ei-tosikoksi jne. Toisiaan ja joskus itseäänkin he määrittävät hurahaneiksi, sellaisiksi, jotka uskovat liikaa, käyvät liian usein tai ottavat ennustajat liian vakavasti. Toiset asiakkaat ovat peili, johon omaa asiointia peilataan. Aineistossani on myös niitä, jotka ennen ”ovat olleet liian herkkiä”, ”antaneet ennustusten vaikuttaa liikaa itseensä” jne.

Ennustajan asiakkaiden välillä on eroja suhteessa ennustajalla käymiseen. Osa on käynyt ennustajalla vain kerran tai kaksi, osa kymmeniä tai laskeuttomia kertoja. Osa konsultoi ennustajaa lähes päivittäin, osa viikoittain, kuukausittain, kerran kymmenessä vuodessa tai satunnaisesti. Yhdet kääntyvät ennustajan puoleen erilaisissa kriisitilanteissa ja toiset silloin, kun on harmaata ja tylsää. Toisille ennustajat ovat ja pysyvät tuntemattomina, toisille he ovat tuttuja tai tulevat tutuiksi ja läheisiksi. Suhde ennustajalla käymiseen on myös muuttuva, toiset ovat muuttumassa turisteista kanta-asiakkaiksi ja osa kanta-asiakkaista aikoo lopettaa ennustajalla käymisen.

Aphek ja Tobin (1989, 26–27) luokittelivat omassa tutkimuksessaan ennustajan asiakkaita heidän uskomisensa suhteen. Ennustusistunnoissa voi olla läsnä epäilijöitä, uskojia ja näiden välimuotoja. Epäuskoinen tai epäilijä (jos hän ylipäätään vierailee ennustajalla) ei vaikutu tai mahdollisesti saa ennustajan kiinni vilpistä. Epäuskoinen ei yleensä pidä ennustajaa uskottavana ellei edellinen onnistu tekemään läpimurtoa paljastamalla oikein yhden tai useamman esimerkin asiakkaan menneisyydestä. Epäilijä ei pidä ennustajaa ennakkoon uskottavana. Uskoja taas ennalta asennoituu havaitsemaan ennustajan uskottavaksi ja tulee hakemaan ennustajalta neuvoja ja vastauksia. Välimuotoisten kategoriaan kuuluvat asennoituvat ennustajaan enemmän tai vähemmän ’tyhjänä tauluna’, joka on Aphekin ja Tobinin mielestä kaikkein

avoin ennustajan verbaaleille ja nonverbaaleille yrityksille rakentaa imagea ja uskottavuutta.

Olen päätynyt erottelemaan asiakkaita toisistaan sen etäisyyden perusteella, mikä heillä on ennustustaitoon so. ennustamisen maailman ”salattuun tietoon” ja ennustajiin. Tämän etäisyyden perusteella tyypittelen asiakkaat turisteiksi, kanta-asiakkaiksi ja mystikoiksi. Tällä etäisyydellä on myös tekemistä luottamuksen kanssa, turistin suhde ennustustaitoon ja ennustajiin on ambivalentimpi kuin mystikon. Näin ollen tyypittelylläni on yhtäläisyyksiä Aphekin ja Tobinin tekemän luokittelun kanssa. Olen soveltanut tyypittelyyni myös David Unruhin (1979) laatimaa osallistumistypologiaa vapaasti ja hänen ajatuksiaan sosiaalisesta maailmasta, mikä käsitteenä voidaan rinnastaa alakulttuuriin. Hän (mt. 116) on laatinut tylogiansa sen etäisyyden perusteella, mitä jonkun tietyn sosiaalisen maailman jäsenet tietävät maailmasta ja miten he ovat sen eri toiminnoissa mukana. Tyypittelyyn on vaikuttanut myös se, miten asiakas on sitoutunut ennustajalla käymiseen eli aikooko hän edelleen käydä ennustajalla. Käymisen vähäisyys ja runsaus erottelee toisistaan turistia ja kanta-asiakasta, mutta ei esimerkiksi turistia ja mystikkoa. Tyypittelyni on luonteeltaan ideaalityyppinen. Olen nimennyt ennustajalla käymistyyppit turistiksi, kanta-asiakkaaksi ja mystikoksi. Mystikot ovat ennustamisen sisäpiiriläisiä, jotka ovat lähinnä ennaltatietämisen salattua tietoa, maailman ydintä.

Turisti

*oon käyny kaks kertaa...kaverin kans...yhet meiän ystävät
alkanu puhuun tällasesta...toinen...käytiin työkaverin kanssa...
lähin oikeestaan sillä idealla... sanookse mulle mitään samaa
vai heittääkse ihan jotain toista juttuu...ensimmäinen kerta
mielenkiintosta kattoo, että mitä se touhu on ja toinen kerta oli...
testausta...uteliaisuus...ykkönen siinä, että kun ei ollu ikinä mitään
vastaavaa käyny...aattelin, että täytyyhän tääkin kattoo, että mikä
juttu tää oikeen on...jos se olis aivan huuhaa -juttu ja siinä ei ois
mitään perää, niin ei kai siel kukaan kävis, et jotain täytyy olla...
HII*

Turisti on astumassa ennustamiskulttuuriin. Kulttuuriin, joka näyttäytyy hänelle jännittävänä ja salaperäisenä, jossa ’täytyy olla jotain’ tai mahdollisena huijareitten maailmana. Turisti hakee epätavanomaista ja eksoottista kokemusta. Häntä kiinnostaa kaikki erikoiset asiat tai sitten vain ennustaminen. Kysyessäni ”miksi kävit ennustajalla” sain useimmiten ensimmäiseksi vastaukseksi juuri

uteliaisuuden. Koska ennustaminen kuuluu ns. outoihin tai selittämättömiin asioihin, uteliaisuus on luonteva selitys ennustajalla asioinnille. Kun henkilö toimii tietyllä, kenties kiistanalaisella tavalla, hän voi ”etsiä” sosiaalisesti mahdollisimman sopivaa normia toimintansa perusteeksi. (Suoninen 1997, 27) Tällaisena sopivana normina tai syynä voitaisiin ennustamisen yhteydessä pitää uteliaisuutta, kokeilemista ja seikkailunhalua. Se ei tarkoita, ettei joku voisi mennä ennustajalle silkasta uteliaisuudesta, mutta sitä voidaan pitää myös hegemonisoituna selontekona.

Turistia kiinnostaa ennen kaikkea se, osaavatko ennustajat todella ennustaa. Hänen kokemuksissaan painottuu kysymys siitä, tiesikö ennustaja, ennustivatko eri ennustajat samaa, millaisia ennustukset olivat, ovatko ne toteutuneet, millainen ennustaja oli ja miten hän käyttäytyi. Erityisesti turistit painottavat omaa passiivista rooliaan istunno(i)ssa ja erittelevät ja muistavat tarkasti sen kulun ja tapahtumat esimerkiksi korttipakan sekoittamistavasta lähtien. He kirjoittavat ennustukset ylös tai painavat ne mieleensä seuraten toteutuvatko ne. Aineistoni mieskirjoittaja on esimerkki varsin järjestelmällisestä uteliaasta testaaajasta.

Kirjoitin koko tarinan...paperille ja suljin sen kirjekuoreen, paikallisesta postista hain siihen leiman sinetiksi. Koska olen edelleen epäileväinen ennustusten suhteen, ajattelin että tarina ei muokkaudu mieleisekseni vuosien mittaan ja siksi ajattelin ottaa tuon kuoren auki 50- tai 60-vuotispäivillä kavereiden kera... näemme tuolloin onko tarina ollut siellä päinkään. Soitin vielä kontrollin vuoksi jollekin puhelimesta ennustavalle...Toinen kontrollisoitto oli 9700 numeroissa ”ennustavalle”...näiden jälkeen en ole ollut tekemisissä ennustajien kanssa...K9

Turisti tuntee aina muita ennustajalla jo käyneitä, mutta ennustajiin turistilla on etäinen suhde. Hän ei tunne eikä pyrikään rakentamaan näihin mitään läheistä tai jatkuvaa suhdetta. Ennustajat ovat heille ”toisia”; kiinnostavia, salaperäisiä, mutta samalla usein epäilyttäviä henkilöitä. He ovat niitä, jotka eivät kuulu ryhmään, jotka eivät ole ”meikäläisiä” vaan muukalaisia (Kristeva 1992, 49–50) Turisti ei samastu ennustajiin.

ennustajat on jo luonteeltaan vähän semmosii omituisii...noita-akkamaisia...H11

Turisti on käynyt ennustajalla muutamia kertoja, yleensä vain kerran. Hän painottaa ennustamiskokemusten myönteisyyttä, hauskuutta, jännittävyttä – siis elämyksellisyyttä, mutta voi olla myös se, joka epäilee ennustajien huijaavan

tai kikkailevan. Turisti on hämmentynyt: hän ei oikein tiedä, luottaako ennustajaan. Turisti ei yleensä hakeudu saman ennustajan puheille toistamiseen, ellei halua tarkistaa tämän puheita uudelleen. Tällöin onkin kysymys tavallaan ”laajennetusta istunnosta”. Turisti jatkaa ennustajalla käyntiä, kunnes kyllästyy tai ennustajalla käyminen on täyttänyt tarkoituksensa. Ennustajalla käynti voi jäädä ainutlaatuiseksi seikkailuksi taikuuden maailmassa tai syväluotaavaksi keskusteluksi hyvän ystävän kanssa, jolloin ennustaja on ollut turistille kuin matkatuttavuus Simmelin mielessä. Tälle matkatuttavuudelle on ominaista intiniteetti ja avomielisuus. Ennustamistilannehan on turistille irtaantumista tavanomaisesta miljööstä tilanteeseen, jossa vallitsee hetkellisten elämysten identiteetti ja tietoisuus väistämättä tulevasta erosta. (Vrt. Noro 1991, 183)

Ennustamisen maailma näyttäytyy turistille yhtenä tai yksittäisinä ennustajalla käyntikokemuksina ja käsityksinä. Hän on ensikertalainen tai se, joka on käynyt ennustajalla pari kertaa. Turisti voi joskus lukea ennustamiseen liittyvän jutun aikakauslehdestä tai katsoa ennustamista koskevan televisio-ohjelman. Hän on joskus voinut nähdä enneunen tai kokenut *déjà vu*:n. Turistin mielestä ennaltatietäminen voi hyvinkin olla mahdollista, vaikkei hän olekaan asiasta aivan varma. Ennaltatietämisen mahdollisuus kuitenkin hämmentää häntä eikä hän oikein tiedä, uskoako siihen. Turistin kanssa muut voivat keskustella ennustamisesta ja jakaa ennustuskokemuksiaan. Hän on niistä kiinnostunut ja voi hyvinkin lähteä uudelleen ennustajalle, kun tulee sellainen ”inspiraatio”, kun ”saa kaverin mukaan” tai jos hän saa kuulla erityisen ”hyvästä” ennustajasta. Hän käy ennustajalla sattumanvaraisesti, vaikkei sattumalta. Hänen kokemuksensa ennustamisesta ovat jännittäviä, vaikuttavia, hauskoja, harmittomia tai vähän epäilyttäviä. Hän pitää itseään seikkailijana ja uteliaana. Turisti määrittelee itsensä kuitenkin liian realistiksi tai epäluuloiseksi uskoakseen ennustajiin sekä erottaa itsensä paljon käyvistä ja ennustamiseen ”hurahtaneista”. Turisti ei ymmärrä, miksi ennustajalla pitäisi ”jatkuvasti rampata”. Turisti suhtautuu ennustamiseen ja ennustajiin uteliaasti luottaen, mutta luottamukseen sisältyy epäily. Hän on ambivalentti ennustajalla kävijä tai innostunut ensikertalainen.

Kanta-asiakas

*oon ollu hirveen monta kertaa...tenttejä...kävin aina kysymäs,
et meneeks ne läpi...miesasioitakin...ainakin kerran vuodessa...
mullahan oli...kaksikin semmosta ihan, kun mä vaan soitin, et mä
tulen käymään, niin mä pääsin heti, oli se sunnuntai, lauantai
tai mikä päivä vaan...se on mulle vähän niinku...terapiaa...*

vähän semmonen tauti...kaksataa markkaa ne ottaa nyt, että mä menen pizzalle ja mulla menee se sama raha...mutta sit se niiden luotettavuus...niin mä en ota siihen nyt sil taval kantaa. Koska mä en sinne nyt niin tosissani menekään...että mä pettysin: kappas vaan, eipäs mittään tullu. Että se on mulle...show...Enkä mä sitä paljo sit muistele enää...menen sinne hakemaan tietoa ja showta ...hupia tai iloa. (nauraa) H18

Kanta-asiakkaalle ennustajalla käymisestä on tullut jonkinlaista rutiinia, sillä hän on ollut ennustajien kanssa tekemisissä useita kertoja ja pitkän aikaa, pitemmillään vuosikymmeniä. Hän on voinut asioida enimmillään kymmenillä eri ennustajilla. Hänellä voi olla kuitenkin pitkiäkin taukoja asioimisessaan elämäntilanteesta tai ennustuskokemuksista riippuen. Kanta-asiakas on kuitenkin ennustamisen maailman vakituinen jäsen asioiden ennustajalla säännöllisesti tai usein esimerkiksi aina tietyissä (elämän)tilanteissa. Kanta-asiakas luonnehtii suhdettaan ennustamiseen tavaksi, taudiksi, harrastukseksi, hauskanpidoksi, terapiaksi ja itseään suurkuluttajaksi, asiantuntijaksi, ammattipelaajaksi, taikaiskoiseksi ja huuhaa -ihmiseksi. Hänelle ennustajalla käymisessä on kysymys muustakin kuin uteliaisuudesta. Kanta-asiakas painottaa ennustamiseen liittyviä erilaisia hyviä puolia painottaen sen sosiaalista ja terapeutista luonnetta. Hän näkee ennustajalla asioimisen moniulotteisesti. Oleellista ei ole enää ensijaisesti se, toteutuvatko ennustukset vai eivät.

Kanta-asiakas voi painottaa ennustajalla käymisessä erilaisia ulottuvuuksia, jotka eivät sulje toisiaan pois. Osalla heistä ennustajalla käyminen niveltyy ensisijaisesti heidän ystävyysuhteisiinsa ja on luonteeltaan sosiaalista toimintaa. Tämä merkitsee, että tietyn porukan tavatessa toisensa, porukkaan kuuluva ennustaja ennustaa muille. Ennustaja kuuluu tällöin tuttavapiiriin, ”meikäläisiin”. Rajan vetäminen koti- ja ammattimaisen ennustamisen välillä on joskus vaikeaa. Tätä alatyyppejä voisi nimittää hauskanpitäjiksi. Heille ennustaminen on ennen kaikkea hupia. Huvittelu on sosiaalista: he eivät käy ennustajalla yksin, mutta voivat soittaa tälle yksin ollessaan ”heikkouden hetkenään”.

Toista ennustamiseen liittyvää ulottuvuutta voisi nimittää kriisikäymiseksi. Se merkitsee hakeutumista ennustajan luokse vaikeissa elämäntilanteissa. Asioimisessa voi olla useiden vuosien taukoja tai käyminen on ajoittain hyvin runsasta, päivittäistäkin. Osalle ennustajalla käyminen tai hänelle soittaminen muistuttaa tapaa. Kanta-asiakas on tyypillisimmillään ”ahkera ennustajalla kävijä” tai ”soittelijä”, joka voi olla ajoittain päivittäinkin yhteyksissä ennustajaan. Hän voi soittaa ennustajalle vain puhellakseen tai erilaisissa yhtäkkisissä mielialoissa.

Vakituinen asiakas on ennustajalla kuin kotonaan. Hän ei enää jännitä eikä pelkää istunnossa kuten turisti. Hän tietää jo, mitä istunnossa tapahtuu ja

millaisia ennustajat ovat. Hän osaa varautua kysymysten tai valokuvien kera vastaanotolle ja tietää, että kaikki ennustukset eivät kuitenkaan toteudu ja ennustajakin on erilaisia: hyviä ja huonoja. Kanta-asiakas tietää, että osa ennustajista ”vain rahastaa”. He etsivätkin usein ”oikeita” tietäjiä. Kanta-asiakkaalla vaikuttaisi myös istunnossa olevan aktiivisempi rooli kuin turistilla. Hän ei vain seuraa tai tarkkaile ennustajaa samalla tavoin kuin turisti. Ennustajien kanta-asiakkaat istuvat ennustajan vastaanotolla avoimina, vastaanottavaisina, vuorovaikutuksellisia ja luottavaisina.

*siinä antaa sen toisen ihmisen lukee ikään kuin avointa kirjaa...
siinä ei oo mitään salaisuuksia...H12*

Samanlaisuus ja tuttuus (vrt. Seligman 2000) ovat kanta-asiakkaan ja ennustajien välisessä suhteessa tekijöitä, jotka saavat asiakkaan luottamaan.

oon pieni meedio ittekin ehkä...Kun mulla tulee oikeen paha ja ilkeä olo, niin mä aavistan, mitä taas on tulos...en pelkää enkä jännitä niitä (ennustajia) yhtään...oon heti niitten kans kavereita... aina vähän väittelenkin...mitä sitä nyt semmosta pitää sanoa, eikö siellä mitään näy...etteiks sieltä mitään parempaa oo tulos... oon kiinnostunu...noista yliluonnollisista asioista...olen varmaan siinä vaikutuskentän alaisena, vaikka mä en ite nää enkä koe mitään...tunnen jollain lailla sen maailman itelleni hyväksi...tunnen kuuluvani siihen ilmapiiriin, vaikka mulla ei itelläni oo mitään semmosia taitoja, pahemmalti sanotaan näin...H18

Luottamukselle löytyy perusta sekä objektiivisesta että koetusta samanlaisuudesta. Ensinnäkin ennustaja ja asiakas muistuttavat sosiaalisesti ja kulttuurisesti toisiaan tai ennustaja muistuttaa asiakkaan ”äitiä”. Kummatkin ovat naisia; ennustajat ovat iällisesti vanhempia tai lähellä asiakkaan ikää. Romaanit ja miehet ovat sekä aineistossani ennustajissa että asiakkaissa vähemmistönä.³⁶ Sosiaalisen ja kulttuurisen samanlaisuuden lisäksi kanta-asiakas kokee erityisesti henkistä samuutta ennustajien kanssa, vaikka hänellä ei varsinaista ennustamisen lahjaa tai taitoa olekaan. Sielun sisaruutta lisäävät omat ennustamisen lahjaan nähden vaatimattomina pidetyt erikoiset kokemukset kuten ennenia muistuttavat unet, etiäiset³⁷, ennalta-aavistukset ja telepaattiset³⁸ kokemukset. Kanta-asiakas voi olla itse myös amatööriennustaja tai maallikko, joka ”leikittelee korteilla” yksin tai ystäviensä kanssa. Kanta-asiakas ei kuitenkaan ole itse ennustaja eikä pyri sellaiseksi tulemaankaan, vaikka voi omistaakin ennustuskirjan tai ystävän lahjoittamat ennustamiseen tarkoitettut

kortit. Hänen elämisen motto voi olla täysin ristiriitainenkin suhteessa ennustamisen perusajatukseen:

eilinen on mennyt, tänään tässä ja huomisesta ei tiedetä. H10

Kanta-asiakkaalla on kuitenkin selvä ja kokonaisvaltainen näkemys siitä, millä tavoin ennustajiin ja ennustuksiin tulee suhtautua ja millainen käyminen on sopivaa, vaikka voi joskus näitä rajoja tilapäisesti itse ylittääkin. Sanktiot muiden taholta ovat kuitenkin posttraditionaalien yhteisöllisyyden mukaisesti heikkoja. (Noro 1991, 240).

Kun mä kävin syksyl niil monel, niin sit nää ketä ittekin käy, sano, et nyt lopetat tommosen, et sä lykkää rahaas sinne ihan turhan päiten, etkö sä ny jo tierä, mitä ne sulle sanoo, et uskos nyt jo. H15

Ennustajalla käyvien naisten välinen solidaarisuus on myös huolenpitoa ja kontrollia siitä, että tutut pysyvät ennustajalla käymisessä kohtuuden rajoissa. Ennustamiskulttuurin kaksi keskeistä normia näyttäisi kanta-asiakkaan näkökulmasta olevan: ennustuksiin ei saa uskoa liikaa tai ottaa niitä liian vakavasti ja ennustajalla ei saa käydä liian usein. Kanta-asiakkaalla on myös selvät näkemykset siitä, miten ennustajan tulee toimia toimiakseen eettisesti oikein: pahaa eikä varsinkaan kenenkään kuolemaa saa ennustaa kenellekään. Kanta-asiakas on selvillä ennustamisen maailman riskeistä, jotka ovat tulleet tutuiksi joko omien tai toisten kokemusten myötä. Hän voi suhtautua omaan lipsumiseensa ennustajien liikakäytössä itseironisesti naureskellen tai maksaa enemmän tai vähemmän harmissaan ennustussoitoista aiheutuneet laskut vain hiljaa pois. Kanta-asiakkaan mielestä heikkojen, herkkien, tasapainottomien tai tosikkojen ei tule ennustajalla käydäkään. Kanta-asiakas ei kerro ennustuskokemuksistaan uskovaisille, jyrkän kielteisesti ennustamiseen suhtautuville, erilaisille ”nirpanokille”, eikä myöskään niille,

jotka suhtautuu siihen hirveen vakavasti...en... ainakaan, jos mulla on toteutunut ennustus...onko se nyt välttämättä niin hyvää ja terveellistä uskoa niin sokeesti niihin ennustuksiin...jos joku jo uskoo muutenkin, niin ei hänen uskoansa kannata vahvistaa. H2

Kanta-asiakas tietää, miten ennustamisen maailmassa pelataan ja hallitsee asiointinsa: hän ei ole (enää) ”koukussa”, ”uskossa” tai ”hurahtanut” ennustamiseen. Hän ottaa ennustamisesta irti sen parhaat puolet esimerkiksi valikoiden ennustajista parhaat ja ”unohtamalla” huonot ennustukset. Taukojen pitäminen asioimisessa, yhteydenpidon rajoittaminen ja etäisyyden ottaminen ovat kanta-

asiakkaiden keinoja hallita asiointiaan. Pätevien ennustajien tunnistaminen kuuluu kanta-asiakkaan pelitaitoihin ja heihin hän myös luottaa.

Kanta-asiakas samalla tavoin kuin muutkin ennustajan asiakkaat tuntee muita ennustajalla kävijöitä. Hän kuuluu usein johonkin samanhenkiseen ennustamisesta kiinnostuneeseen naisporukkaan, joiden yhteistapaamisiin tai matkoihin sisältyy ennustamista. Kanta-asiakas tunnetaan ahkerana ennustajalla kävijänä ja häneltä usein kysytään hyviä ennustajia.

*(X)kokeiloo aina itte, jos se on hyvä, niin sitten se antaa eteenpäin.
H25*

Ennustajalla käymisporukoista löytyy joskus eräänlainen keskushenkilö ennustamisasioissa. Hän käy porukasta eniten ennustajalla tai on ”suvun poppakka”. Kanta-asiakas voi kuitenkin olla myös kriisikävijä, jolloin hänellä ei ennustajalla kävijöiden porukassa ole välttämättä tällaista roolia. Kanta-asiakkaiden tuttavapiiriin kuuluu usein myös niitä, jotka liikaa uskovat ennustajiin, elävät ennustusten mukaan, ovat jääneet ”koukkuun” tai eivät uskalla mennä ennustajalle. Sen lisäksi, että kanta-asiakkaalla on oma ennustamisesta kiinnostunut tuttavapiirinsä, hän tutustuu läheisesti myös ennustajiin.

Yleensä ystäväystyn näitten ihmisten (ennustajien) kanssa...olen menny niinku kylään, vaik mä olen kyläreissusta maksanut...ne on ollu sen verran viisaampia ja vanhem ja se yks oli mun äidin ikänen...osaa sit oikealla tavalla lohduttaa...antaa ymmärrystä ja semmosta niisanottua viisautta...H18

Osa kanta-asiakkaista solmii pitkäaikaisia suhteita joihinkin ennustajiin. Ennustajista tulee tällöin ystäviä, äiti- tai isähahmoja, vakituisia terapeutteja, eräänlaisia luottoennustajia, jotka ovat valikoituneet useiden kontaktien joukosta. Kanta-asiakas osaa poimia itselleen pätevät ennustajat. Hän on oppinut vuosien saatossa erottamaan hyvät ja huonot ennustajat toisistaan. Ylipäänsä kanta-asiakkaan suhteet ennustajiin ovat luottamuksellisia ja myönteisiä. Hän pitää hyviä ennustajia viisaina, valoisina, lämpiminä ja henkisesti kehittyneinä. Luottamussuhdetta varjostaa vain ennustamisen kaupallisuus. Kanta-asiakas tietää kenelle ennustamisesta voi ja kannattaa puhua ja kenen kohdalla tulee vaieta. Kanta-asiakas on sitoutunut ennustamisen maailmaan. Hän aikoo ehdottoman varmasti jatkaa ennustajalla asiointiaan.

H: Aiotko vielä käydä ennustajalla?

H18: Aion. (nauraa). Aion ja mä aion ottaa nyt tästä Riitasta nyt semmosen...

Lopettamisesta voisi tulla hänelle vaikka ”vierootusoireita”.

Vaikka kanta-asiakas luonnehtii joskus sitoutumistaan tautina, hän ei pidä itseään (enää) koukussa olevana. Kanta-asiakas määrittelee itsensä mieluummin suurkuluttajaksi, ammattipelaajaksi tai taikauskoiseksi, jolle ennustaminen on hauskaa ja/tai terapiaa. Hänelle ennustaminen on paitsi terapiaa myös itsetarkoituksellista tai pelinkaltaista toimintaa.

Peliin toimintana kuuluu joitakin sellaisia piirteitä, jotka sopivat hyvin kuvaamaan myös kanta-asiakkaan suhdetta ennustamiseen.³⁹ Ensinnäkin vapaus; jos pelaaminen olisi pakollista, se menettäisi heti kiinnostavuutensa ja hauskanpidon luonteensa huvituksena ja ajanvietteenä. Ennustaminen rituaalina on myös rajattu tiettyyn aikaan ja tilaan, mikä on sovittu etukäteen. Pelille yhtä lailla kuin ennustamiselle on myös tyypillistä epävarmuus: sen kulkua ei voi määrätä eikä tuloksia (seurauksia) tietää etukäteen. Peliin kuuluu myös ”make-believe” -asenne tai tietoisuus toisin sanoen se, että ”ollaan uskovinaan tai olevinaan” toisessa todellisuudessa tai vapaassa epätodellisuudessa vastaakohtana tosielämälle. (Vrt. Callois 1961 Noron 1991, 46 mukaan)

Kanta-asiakkaan sitoutuminen on tavallaan kevyttä leikinomaista, vaikka hän menisikin ennustajalle vakavissa asioissa. Hän puhuu ennustamisesta nauraen, pilke silmässä. Hän ei koe ennustamista kohtalokseen vaan korostaa ennustamisen olevan ”vain leikkiä” tai ”vain hupia”. Kanta-asiakkaan luottamus ennustajiin on eräänlaista uskomisen leikkiä. Ennustajalla ollessaan so. istunnon aikana (mahdollisesti myös tuttujen ennustajalla kävijöiden kesken) kanta-asiakas luottaa ennustajaan ja tämän maagisiin kykyihin, mutta kyseenalaistaa tämän arkipäiväisessä elämässään. (Vrt. Lührman 1986, 141) Kokemukset kuten rituaalitkin ovat eriytyneet modernissa omiin osastoihinsa. (Douglas 2000, 125)

Lührman (1986, 141) taas tulkitsee, että sitoutumalla uskomukseen, jota ei kuitenkaan pidä täytenä totena, magian harjoittaja leikkii ajatuksella uskomi-
sesta. Kysymys olisi hänen mukaansa vaiheesta, jossa tunnistetaan uskojan näkökulma, mutta ei ole vielä hyväksytty itseä uskojaksi. Usko sinällään ei kuitenkaan kuvaa kanta-asiakkaan suhdetta ennustamiseen vaan kysymys on luottamuksesta siihen, että ennustaja toimii asiakkaan parhaaksi. Hän samastuu ennustajiin, luottaa heihin ja toimii yhteistyössä heidän kanssa so. vastaavat kysymyksiin jne. Kanta-asiakas on kiinnostunut laajemminkin ”erikoisista” asioista, valmis kokeilemaan ja käymään myös muissa ennustamisen maailmalle läheisissä tilaisuuksissa kuten meediatilaisuuksissa tai Hengen ja tiedon messuilla. Hänen kiinnostuksensa erikoisiin asioihin on pitkäaikaista, usein jo nuoruudesta alkanutta. Aineistossani kanta-asiakkaat ovat vähintään 40

-vuotiaita. He lukevat horoskooppikirjoja yms. ennustamisviihdettä, jotkut myös okkultistista kirjallisuutta. Kanta-asiakkaalla itsellään voi olla hiukan vastaavanlaisia taipumuksia kuin ennustajalla, mutta hän ei halua tai uskalla niitä vakavasti kehittää. Hän ei osaa ”oikeasti” ennustaa. Kanta-asiakkaiden elämässä ennustamisella on vakiintunut oma paikkansa. Sillä on heille useita merkityksiä ja ennustajalla käyminen on heille tärkeää. Kanta-asiakas voi identifioida itsensä huuhaahimiseksi.

Luen jatkuvasti...näitä ns. huuhaa -kirjoja. Huuhaa on siinä mielessä hyvä sana, että huuhaa -ihmiset tietää, mitä mä tarkoitan ja ne toiset, jotka pitää sitä huuhaana, saa ihan rauhassa pitää huuhaana. H17

Ulkopuolisten alun perin halventavassa tai vähättelevässä mielessä annetut nimitykset voidaan ottaa uuteen käyttöön antamalla niille toisenlainen myönteinen merkitys, jonka avulla voidaan identifioitua. Esimerkiksi ennustajalla asioiminen ei ole merkki typeryydestä, rahan hukkaan heittämisestä tai sekoilemisestä vaan ennakkoluulottomuudesta, mielikuvituksellisuudesta, avoimuudesta, herkkyydestä, voimasta ja elämyksellisestä rationaliteetista. Se on rohkeutta ajatella toisin:

olen onnellinen siitä, että uskallan heittäytyä tämmösiin asioihin, mitä kaikki ei hyväksy, koska siitä ei ainakaan kenellekään mitään pahaa seuraa. H17

Hyvää on se, mistä kokee saavansa apua ja iloa ja mistä ei ole vahinkoa muille. Silloin ei ole olennaista se, onko auttavaksi tai hyväksi koettu toiminta humpuukia vai tieteellisesti oikeaksi osoitettua tai yleisen mielipiteen mukaisesti sopivaa ja järkevää.

Mystikko

Näin jälkeen päin ajatellen mun on pitäny mennä sinne (ennustajalle)...itse nyt oon siinä jutussa, että mä rupeen näitä reiki⁴⁰ -juttuja opiskelemaan...oon ollu näissä henkisen kehityksen -jutuissa mukana aika paljon...käänteentekevä...tuo vuosi (X), että mun henkisessä...omassa elämässä tapahtu niin radikaaleja juttuja, että se teki täyskäännöksen... jouduin henkisesti niin ahtaalle, että mä en oo ikinä joutunu...meinas ihan, että mä sekoon...niin

raju paikka...lehti kääntyi ja sitten rupesin ajattelemaan... näitä asioita syvällisemmin...paranin siitä ikään kuin itse, mutta en itse... huomasin ihan selkeen johdatuksen elämässäni ja menin näihin (yhdistyksen) ihmissuhdejuttuihin mukaan ja sitä kautta oivalsin ja ymmärsin asioita enemmän ja itseäni ja tänkin asian tarkoituksen... Meen sinne (ennustajalle), kun mulle tulee se semmonen tunne, et nyt mun pitää mennä. Mä meen heti sinne...voi mennä vuosi tai... kaksi...se on intuitio eli sisäisen äänen kuulemista...en osaa sitä sanoa. Se tulee vaan...sitä sisäistä, niin miksi sitä nyt sanotaan (naurahtaa) semmosta oman itsensä kuulemista, kuuntelemista... Viis, kuus vuotta sitten, en mä tajunnu tästä höykäsen pölähtämää... elin henkisesti epätydyttävää elämää, nyt en elä kyllä enää. Että onko se semmosta tietoisuutta omaa sisäisen kehityksen sitä vahvistumista kaikki nää...vähän vaikee sanoo...oman äänensä kuulemista ja ajatuksen ja hiljentymisen kautta sitä semmosta, että osaa valita niitä, mitä tekee ja tekee tärkeitä. H14

Mystikko on ennustuskulttuurin sisäpiiriläinen. Hän on aineistossani lähinnä ennustamiskulttuurin ydintä – ennaltatietämisen salattua taitoa/lahjaa. Mystikolle ennustaminen kuuluu osaksi hänen maagista maailmankatsomustaan eikä ennustajalla käyminen sinänsä ole enää välttämättä tämän maailmankuvan keskiössä, vaikka tärkeää onkin. Maagisen maailmankuvan ja uuden identiteetin omaksumista voi verrata uskonnolliseen kääntymykseen. Kääntymys on yksilön muutos; se on prosessi, jonka kautta elämä selitetään uudelleen. Omakohtaisen poikkeavan maagisen elämyksen jälkeen maailma ei koskaan palaa entiselleen. (Hiltunen 2000, 134; Klemettinen 1997, 115)

Entinen elämä, tapahtumat, ihmiset ja ennustajalle meneminen näyttäytyvät uudessa valossa: hänet on johdatettu ennustajalle. Sinne menolla on ollut jokin tarkoitus. Vaikeat elämäntapahtumat ja ihmiset ovat olleet oppijaksoja henkisen kehittymisen tiellä, jossa on erilaisia vaiheita ja tasoja. Intuitio ja sisäiset äänet saavat tekemään asioita ikään kuin kysymys samanaikaisesti sekä olisi että ei olisi omista ajatuksista, tunteista tai päätöksistä. Toiminnan syyt ja seuraukset ovat mystisiä ja vasta jälkeenpäin ymmärrettävissä. Kohtalolla on mystikolle erityismerkitys siinä mielessä, että myös hakeutuminen määrätylle ennustajalle ja/tai ns. utojen ilmiöiden ja tiettyjen ihmisten piiriin on ollut kohtalo.

Omassa aineistossani maaginen elämys ja kääntymisen näyttävät läheisesti liittyvän poikkeuksellisiin elämäntilanteisiin, ahdinkoihin, onnettomuuksiin ja ongelmiin. Ennustamisen maailman sisäpiiriläistä kutsun mystikoksi, koska he määrittelevät suhdettaan uskoksi. Kysymys on luottamuksesta yliluonnolliseen voimaan ja toiseen henkiseen tasoon. Mystikko ei epäile ennaltatietämisen mahdollisuutta vaan on vakuuttunut tämän kyvyn olemassaolosta.

*Nythän on kysymys siitä, mihin ihminen uskoo ja minähän uskon.
H16*

Ennustajalla käynti voi toimia maagisena elämyksenä, minkä kautta aletaan rakentaa (uutta) maailmankuvaa

*ystävättäreni suositteli...” on mies, joka laittaa kaikki asiat
kohdalleen”...tästä käynnistä heräsi valtava kinnostus ja etsintä
henkisille asioille ja se jatkuu yhä. K17*

Sosiologisessa näkökulmassa kääntyminen on liitetty usein identiteetti- ja maailmankatsomuskäsitteiden tutkimukseen. (Suojanen 2000, 104) Kun maailmankatsomus antaa vastauksia siihen, millainen maailma on, mihin uskon ja miten minun tulisi elää, niin identiteetin käsitteellä katetaan yleensä kysymykset kuka olen, millainen olen ja mihin kuulun, mutta myös mikä minusta voi tulla.

Tuntuu välillä, että on niinkun kaksjakoinen minäkin, että kun tää on mulle niin uutta kuitenkin, että on se vanha Kaisa⁴¹, ja sitten on se joku Kaisa ja sitten on vielä tää uus, joka on nyt voimakkaasti tulossa minuun. Ja se vaatii sitten just sitä, että mä omaksun, ja pikkui hiljaahan se tapahtuu...vuosien saatossa, että siinä sitten mikä rooli on aina päällä, niin se on vähän vaikeeta (nauraa), niin kuin työssäkin että täytyy olla vaan se työrooli...mutta sitten joskus...kunhan menen nyt tässä eteenpäin, niin sitten täytyy vaan selkeästi sanoa, että näin on asiat. Vähän semmosta salaista, on tiettyjä juttuja...H14

Kääntymisen muutoksen vaikutukset tuntuvat identiteetissä. Se on identiteettikertomus. Toisaalta se on sosiaalinen ilmiö: kääntyyään jotakin aatetta kohti tai jostakin pois ja luodaan samalla uudenlaisia suhteita ympäristöön. (Hiltunen 2000, 134–135) Kaisalla on monta identiteettiä ja minää: vanha, nykyinen ja tulossa oleva tuntematon. Hän on sananmukaisesti myös usean sosiaalisen piirin leikkauskohdassa. Hänellä on kaksi tärkeää elämänaluetta, jotka ovat toistaiseksi erillään toisistaan: arkipäiväinen ja salainen mystinen maailma. Salainen siinä mielessä, että maailman jäsenyydestä ei välttämättä kerrota ulkopuolisille ja toiseksi siinä mielessä, että yhdistyksen piiriin kuuluu salaista tietoa. Mystikolle annetaan vähitellen enemmän tai vähemmän salaista tietoa riippuen hänen kehitystasostaan: ”Opettaja tulee, kun oppilas on valmis”. Tämä tieto tulee sekä mystisistä tuntemattomista lähteistä (esimerkiksi enneunina) että erilaisten yhdistysten ja seurojen piiristä. Mystikot ovat sitoutuneet ennen

kaikkea itsensä henkiseen kehittämiseen, mikä tarkoittaa paitsi oman persoonallisuuden kasvattamista: ”kärsivällisyyttä lisää” myös maagisten taitojen kehittämistä: ”saan jotakin välittää”. Sen annetaan tapahtua omassa vapaassa tahdissa. Tämä tahti on ikään kuin korkeammalta taholta määrätty ja henkisesti pitemmällä oleva selvänäkijä voi opastaa asiakastaan.

Alussahan mua kyllä vähän pelotti, mutta niinku Ennustajakin sano, ei tarte pelätä...että jos näät jotain ja kuulet jotain ihmeellistä niin se on ihan henkimaailmasta, että ei siinä sen kummempaa...Annan vaan asioiden tapahtua ja meen niitä vastaan eli elän ...En mä ainakaan tällä hetkellä tarvi siitä tietoa sen enempää, koska kyllä mut ohjataan, elämä ohjaa niihin asioihin ja niiden ihmisten pariin, mitä mä tarvin milläkin hetkellä ja mikä mun kehitystaso on sitten.
H14

”Mikään ei ole sattumaa” vaan kaikella on tarkoitus ja johdatus. Tapahtumilla on merkitys, joka vie asianomaista kohti kohtalooaan. Erilaiset tapahtumat ovat ennaltamäärättyjä vapaasta tahdosta huolimatta. Sisäpiiriläiselle kohtalo ei ole vain hetken vaikuttaja elämässä (Vrt. Jallinoja 1997, 134) Osallistuminen tähänkin tutkimukseen oli tarkoitettu:

Itse asiassa mä oon nähny sut (haastattelijan) unessa...eli siitä mä tiedän, että meidän piti tavata. Mä saan aina sitä kautta siihen asiaan varmistuksen...H14

Usko Jumalaan on sisäpiiriläisten keskuudessa yhtä keskeistä kuin usko kohtaloonkin. Se, mikä johdattaa kohti kohtalooa on Jumala ja ennustaminen tapahtuu Jumalan avulla. Mystikolle ennustamisessa on kysymys divinaatiosta. Mystikon maailmankuvassa Jumala ja ennustajat elävät sopusoinnussa keskenään. Mystikko käy yhtä lailla kirkossa kuin ennustajallakin eikä näe näiden välillä ristiriitaa kuten ei erilaisten uskontojenkaan välillä. Mystikon erottaa muista ennustajalla kävijöistä se, että heidän mielestä ennustaminen tapahtuu Jumalan avulla, jolta he ovat myös saaneet selvänäkemisen lahjan. Lahjan saaneet ovat eräänlaisia valittuja, erilaisia kuin muut so. pitemmälle kehittyneitä.

Mulla itselläni sitä (selvänäköä) on myöskin jonkin verran...mulle näytetään paljon näitä unia...perustuu ihan siis suoranaiseen selvänäköön. Sehän on lahja. Sehän annetaan...Mulle se on sillä lailla, että se ei oo hirveen selvä, mutta mitä paremmin mä pystyn omaksumaan ja oppimaan näitä asioita, sen paremmin se valaistuu.

Että mustalaisethan ja jotku muutkin näistä ...korteistakin ennustaa, mutta se on taas ihan eri asia. H14

Mystikoilla kuten kanta-asiakkaillakin on itsellään yliluonnollisia kykyjä ja kokemuksia. Mystikot näkevät enneunia ja/tai saavat viestejä vainajilta, mutta heidän suhteensa ennustamiseen ja maagiseen on aktiivista luomistai kehitystyötä. Ennustajalla käyminen on johdonmukaista suhteessa heidän maailmankuvaansa. Mystikko näkee elämänsä tarkoituksen olevan itsensä henkisessä kehittämisessä. Hän on usein mukana tätä kehitystä tukevassa toiminnassa ja yhdistyksessä.

Oon menos...reiki-kurssille ja se on kakskolmipäiväinen juttu...siinä sitten annetaan se parantamisen lahja...pitäs saada se sitten läpi, että pystyis joskus sitten ihmisiä auttamaan tällä tunnejutuissa ja tunnepuolella ja mihin se tarkoitus aina sitten onkin. Se selvi vasta sitten myöhemmin...H14

Mystikko pyrkii kehittymään henkisesti mahdollisimman korkeatasoiseksi, jotta pystyisi selvänäkemään, parantamaan tai välittämään viestejä vainajilta tai hän kuuluu jo henkimaailman ammattilaisiin. Hän osallistuu erilaisille kurseille kuten reiki-, enkelikurssille ja ylipäänsä erilaisiin Parapsykologisen tai Teosofisen seurun, Henkisen kehityksen tai Luonnonvoimain yhdistyksen järjestämiin tilaisuuksiin. Nämä seurat ja yhdistykset ovat mystikoille läheisiä ja he ovat (olleet) usein myös niiden jäseniä. Sisäpiiriläinen lukee alan kirjallisuutta, tilaa erikoislehtiä ja käy erikoismessuilla. Tässä mielessä sisäpiiriläisen sitoutuminen vaikuttaa perinteiseltä, raskaalta yhteisöllisyydeltä, jossa toiminnalla on myös sosiaalisia tarkoituksia. (ks. Noro 1991, 235–237) Tarkoituksena on auttaa ja palvella muita sekä kehitetyn että saadun lahjan avulla.

Meidän pitää olla täällä maan päällä vaan kehittymässä, tekemässä niin paljon hyvää kuin mahdollista. H16

Mystikko tuntee ennustajia läheisesti eikä hänen tarvitse välttämättä enää edes maksaa heille, vaan suhde voi perustua vapaaehtoiseen lahjoittamiseen. Yhdistyksen tai seurun nimissä ennustajat ennustavat myös alemmalla taksalla, jäsenhintaan. Kurssit ovat kuitenkin aina maksullisia. Salattua tietoa voidaan jakaa, ostaa ja myydä. Modernissa yhteiskunnassa maagikoksi ei synnytä vaan sellaiseksi tehdään. Ennustamisen maailma on myös kulutusyhteisö, muttei pelkäästään sitä. Sen jäsenet kuluttavat asiansa parissa. (Vrt. Noro 1995, 243)

Sisäpiiriläiselle ennustaja tai meedio voi olla myös eräänlainen henkinen opettaja, joka johdattelee hänet vähitellen henkimaailman pariin ja kasvattaa

muutenkin. Häntä voisi verrata mystagogiin, joka on mysteerikulttiin vihittävän opettaja. (Hietaniemi 1989, 204)

Oon oppinu ymmärtämään just enemmän tuota henkimaailmaa ja, että se on. Että ei se oo vaan tää, mitä me nähdään tässä ympärillä, että on jotain muutakin, jossakin...että meitä ohjataan sieltä, jokaista ihmistä, ihan joka hetki...Hän (ennustaja) on saanu mut tajuamaan sen....että jokaisella on se oma tehtävänsä...Sen reunahuomautuksen antaisin, että näitä ennustajia ja selvänäkijöitä on sitten monenlaisia... Mulla on ollu onni tavata ja päästä tämmösten hyvien ihmisten lähelle, jotka todella tekee sitä työtä eikä huijaa. H14

Mystikko arvostaa ja kunnioittaa hyviä vakavasti otettavia ennustajia. Ennustuskyyky ym. yliluonnolliset kyvyt ovat hänelle merkkejä henkisesti korkealle kehittyneestä sielusta. Uskoon kuuluu eräänlainen kuuliaisuus, alamaisuus ja toisen ylivertaisuuden tunnustaminen. Toisaalta mystikko on itsekin tästä lahjasta osallinen.

Mystikot ovat varovaisia henkisiin yhdistyksiin kuulumisen kertomisessa ulkopuolisille, vaikka ennustajalla käymisestä voisivatkin puhua. Jäsenyys salataan, koska halutaan välttää riski joutua naurunalaiseksi. Salaaminen suojaa myös konflikteilta skeptisismien kanssa. (Vrt. Luhrman 1986, 139) Sisäpiiriläiset ovat kuitenkin huomanneet ilmapiirin vapautuneen ja tulleen avoimemmaksi ennustamiselle, mutta oma maailma sekä oma itse koetaan kuitenkin erilaiseksi. Se ei ole mikä tahansa sosiaalinen maailma.

Moni näistä ei voi puhua eikä usko...että se on ihan huuhaa - juttuja...Mun sisko tietää...ihan...lähipiiri. Jokunen ystävätär, voin mainita, että sillon tällön käyn, mutta en, en, en muuten...jos mä nyt enemmän tästä puhuisin, niin kyllä moni sanois, että älä sekoo Kaisa, turhaan rahojas viet sinne...H14

Ennustuskulttuuri on huuhaa –maailma. Huuhaa -nimitys on ennustajalla kävijöiden ahkerassa käytössä. Ensinnäkin turisti arvioi ja pohtii, onkohan tässä mitään vai onko tämä huuhaata. Ennustajalla kävijät erottelevat toisistaan päteviä ja ns. huuhaaennustajia. Mystikot määrittelevät skeptikot vastakohdakseen. Sisäpiiriläiset eivät keskustele heidän kanssaan, koska kysymys on heidän mielestään uskon asiasta ja erilaisesta maailmankatsomuksesta, josta on turha kiistellä.

Mystikolta ei erilaisten yhdistysten jäsenenä vaadita mitään sellaista, mikä uhkaisi hänen asemaansa arkielämässä. Ennustamisen maailmaan läheisesti

liittyvät yhdistykset ja opit kuten astrologia, teosofia, parapsykologia, spiritua-
lismi, erilaiset vaihtoehdoterapiat luetaan sellaisiksi ns. uusiksi uskonnollisiksi
liikkeiksi, jotka eivät vaadi kannattajia luopumaan vallitsevasta kulttuurista
ja elämäntavasta vaan niiden piirissä tarjotaan rinnakkaisia menetelmiä ja
terapiota yksilön vallitsevan elämänihanteen saavuttamiseksi. (Wallis Roy
1984 Suojasen 2000, 81–83 mukaan). Näin ollen kääntyminen esimerkiksi
spiritualismiin ei merkitse välttämättä kääntymistä jostain pois. Se vain erot-
telee henkisesti tyydyttävän ja epätydyttävän elämän (oma entinen elämä)
sekä uskomisen ja ei-uskomisen toisistaan. Kääntyminen ei merkitse luopu-
mista vaan jonkin lisäämistä ja uusien sosiaalisten suhteiden syntymistä sekä
eletyn elämän ymmärtämistä uudesta näkökulmasta. (Vrt. Hiltunen 2000, 135)
Moderni yhdistys tai uskonnollinen liike ei vaadi yksilöltä muuta kuin päämää-
ränsä noudattamista ja sietää yksilöllisyyttä ja erilaisuutta muussa suhteessa.
Näin ollen erilaisten sosiaalisten piirien leikkauksessa olevilla yksilöillä voi
olla erilaisia ystävyksiä erilaisissa piireissä. (Noro 1991, 231–234) Koke-
musten eriytymisen myötä mystikolla voi olla ystävinään sekä skeptikkoja
että ennustajia ja skeptikkoystävä puolestaan voi tulla kirjuriksi mystikolle
meedioistuntoon. Sisäpiiriläisyys voi kuitenkin merkitä myös kriittistä suhtau-
tumista vallitsevaan kulttuuriin silloin kun siihen sisältyy antimaterialistinen
maailmankatsomus.

Mystikko ei mene ennustajalle hovin vuoksi toisin kuin turisti ja ennus-
tamisella hauskaa pitävä kanta-asiakas. Mystikko ottaa ennustajat vakavasti.

*Tuttu on menossa, mun suosituksesta...joku ajaa sen ihmisen sinne.
Joku kriisi tai hätä tai joku juttu, että ei sinne mennä nyt ihan hovin
vuoksi vaan...Mä en oo koskaan ainakaan menny sen takia...H14*

Ennustamiskulttuurin sisäpiiriläiset ovat ennen kaikkea ennustajat itse ja eri-
lasiin henkisiin yhdistyksiin kuuluvat, jotka hallitsevat ”henkitieteellistä”
sanastoa ja kehittävät henkisiä kykyjään ”lahjan saaneina” heille vähitellen
uskotun salaisen tiedon lähteillä. Mystikot ovat siirtymässä maallikkojen ma-
giasta okkultismin puolelle (Ks. Virtanen 1988, 136–137). Mystikolla kysymys
on maagisesta maailmankatsomuksesta, jossa mm. ennaltatietämistä pidetään
mahdollisena ja jonka osaksi ennustaminen johdonmukaisesti kuuluu. Sisäpii-
riläiset eivät mene ennustajalle hauskuuden vuoksi tai seikkailumielessä. He
kunnioittavat vakavasti otettavia hyvässä tarkoituksessa toimivia ennustajia
ja joistakin heistä on itsestään tulossa ennustajia tai parantajia. Kuitenkin
ehkä vakavimmankin mystikon lausunnosta voi tulkita jonkinlaista ”make-
believiä”.

Musta ei uskois, mut mä oon toisaalta varmaan vähä hullu (nauraa)...täytyy käyttää...tervettä järkee ja kuitenkin elää tätä todellisuutta ihan joka päivä, joka hetki ja tiedostaa elämän realiteettiä ja käsittää...Se toinen ulottuvuus tuolla jossakin. H14

Mystikkokaan ei välttämättä sitoudu ennustamisen maailmaan koko persoonal- laan vaan antaa sille vain osan kokonaispersoonastaan tai elämänalueestaan (ks. Noro 1991, 239), vaikka se helposti muuttuukin kaikkien elämäntapahtumien ja ihmissuhteiden tulkiksi. Modernissa fundamentalismissa magia on vain yksi elämänalue muiden joukossa. (Vrt. Gronow 1998) Maaginen maailman- katsomus ja kokemukset ovat yksi minän ja kokemisen alue. Yhteydenpito ennustajiin on mystikoilla kuitenkin enemmän tai vähemmän säännöllinen osa hengellistä elämää. Kiinnostuksen keskiössä ei ole enää niinkään ennustajalla käyminen vaan oma henkinen kehitys, jossa aletaan itse harjoittaa omaa selvä- näkemis- tai muuta kykyään. Sattumaa ei liene se, että mystikot asuvat yksin eikä heillä ole (enää) pieniä lapsia. Itsensä kehittämisharjoitukset vaativat rauhaa ja hiljaisuutta.

Etääntymisiä

Aineistostani neljä ei aio enää mennä ennustajalle ja kuusi on sinne menos- taan epävarmoja. Yksi nimeää ennustajalla käymisen lopettamisen syyksi ikääntymisen ja kolme pitää itseään sellaisina, jotka antavat ennustusten vai- kuttaa liikaa omaan elämäänsä. Lopettajista yksi nimeää itsensä ”koukkuun jääneeksi”.

Ennustuskulttuurista etääntyminen voi liittyä asiakkaiden muuttuneisiin elä- mäntilanteisiin ja kokemuksiin omasta heikkoudesta ennustamisen maailman pelurina. Yhden mielestä ennustajalla käyminen kuuluu vain nuoruuteen ja hän onkin käynyt ennustajalla viimeksi vuonna 1954. Myös toisella, joka ”tuskin enää menee ennustajalle” ennustamisesta etääntyminen liittyy ikääntymiseen ja elämäntilanteen vakiintumiseen.

Kun mä melkein tämän elämäni tiän hyvin tarkkaan, mitä se on ja ei oo paljon enää odotettavissa. Muuta kun, että saa olla terveenä ja sen verran eläkettä sais, että häthätää nippa nappa tulis toimeen. Niin miks sitä lähtee enää ennustajalle? H22

Iän merkitys voi olla kuitenkin vastakkainen. Nuorena on ollut liian herkkä ja epävarma, jotta ennustajalle olisi kannattanut mennä.

Kun tulee elämäkokemusta niin sit se on ehkä ok eikä ota sitä niin kauhean vakavasti...nuorena voi olla aika kinkkinenkin paikka...Jos mulla ois nyt tää järki...en mä ois menny ollenkaan...kyllä se tässä iässä (46v) menettelee...H7

Edellämainittu kertoja kuitenkin toivoo iän myötä taas viisastuneensa niin paljon, ettei mene sinne enää tai ei enää ainakaan maksa siitä: ”Kyllä tässä iässä pitää tietää, mitä ite haluaa.” Tällä hetkellä poistujat eivät halua ”ees tietääkään, että miten tässä käy”. Lähtijöiden puheessa ei voi olla huomaamatta nyt sanan käyttöä ja ”vannomatta paras” asennetta. Poislähtijät ainakin toivovat, etteivät he enää sorru ennustajiin, mutta koskaan ei voi tietää ”minkälaisia kriisejä elämä tuo tullessaan”. Lähtijöillä alkaa painottua ennustamisen hyvien puolien rinnalla sen huonot puolet: ennustusten vaikutusvalta tunnistetaan omalla kohdalla ja sitä pidetään kielteisenä asiana tai sitten vain elämäntilanne on muuttunut sellaiseksi, että ei enää tarvitse ennustajaa.

”Elämistä ennustusten mukaan” kaikki asiakkaat eivät koe ongelmalliseksi eivätkä ole jättämässä ennustamista sen vuoksi, mutta lähtijät pitävät juuri tästä syystä ennustajia vaarallisina. He ovat menettäneet joko luottamuksensa ennustajiin tai ennustusten hallinnan. Etääntyjät pitävät ennustajalla käymistä vaarallisena tai vain nuoruuteen kuuluvana. Heidän kokemuksensa ennustamisesta ovat ristiriitaisia, mutta kielteiset kokemukset dominoivat heidän mielessään. Lisäksi he pitävät itseään ennustamisen vaaroista varoittavina esimerkkeinä.

8. TERAPIAA

Aineistossani ennustajaa kutsutaan sielunhoitajaksi, terapeutiksi, psykiatrin vaihtoehdoksi ja psykologiksi. Asiakkaat kertovat saavansa ennustajalla käymisestä mielenvirkistystä ja mielenrauhaa, iloa ja unelmia, ohjeita ja neuvoja. He saavat ennustajalla hetken miettiä ja jäsentää omaa elämäänsä. Väittäisin, että ennustajalla käydään ennen kaikkea siksi, että se koetaan terapeutiseksi. Ennustajalle hakeudutaan usein vaikeissa tilanteissa tai yksittäisten huolien vuoksi.

Kohtalokkaita ja harmaita hetkiä

Ennustajalle menijää huolestuttavat monenlaiset asiat. Ilman opiskelupaikkaa jäänyttä mietityttää, pääseekö hän joskus haluamalleen alalle; yksinäinen haluaa tietää, saako hän miesystävän ja kokeeko uuden rakkauten; lapseton puolestaan haluaa tietää, saako hän lapsia. Joskus ennustajalle vie jokin yllättävä onnettomuus. Tilanteita, joissa asiakkaat ottavat yhteyttä ennustajaan, he luonnehtivat kriiseiksi, taitekohdiksi ja käänteiksi. Ne ovat ratkaisevia ja tärkeitä hetkiä elämässä, joita voisi kutsua kohtalokkaiksi hetkiksi (Giddens 1992, 112–113). Käsite viittaa siihen, että tuona hetkenä on kysymys päätöksenteosta tai valinnasta, mikä on ratkaisevaa tulevalle elämäntielle. Kohtalokkaita päätöksiä on vaikea tehdä, koska on ryhdyttävä johonkin uuteen ja sen jälkeen on vaikea palata entisille elämän poluille. Kohtalokkaitten hetkien rinnalla on myös tilanteita, joita voisi kutsua harmaiksi hetkiksi, koska näissä korostuu arjen ilottomuus ja ”ajan” pysähtyneisyys.

Onnettomuus

Saaran mies kuoli yllättäen epätavanomaisella tavalla ja hänestä tuli yhtäkkiä kolmen lapsen yksinhuoltaja. Naistuttava kertoi tällöin hänelle omasta lähei-

sestään, joka oli kuollut samanlaisissa olosuhteissa kuin Saaran mies ja siitä, kuinka ennustaja oli tiennyt sen. Saara kertoi harkinneensa myös meediolle menoa, missä samainen naistuttava kertoi myös käyneensä. Saarasta meediolle meno tuntui kuitenkin ”hirveän pelottavalta” eikä hän mennyt. Ennustajalta Saara toivoi löytävänsä jonkin selityksen tai selvyyttä siihen, mitä oli tapahtunut. Saara kävi samalla ennustajalla kolme kertaa, joista ensimmäinen kerta oli kuin ”jyrähdys” toisten kertojen ”laimetessa”. Ensimmäisellä kerralla hän ei osannut varautua ennustajalle kysymyksillä, mutta toisella kerralla hänellä oli miehensä kuolemaa koskevat kysymykset valmiina ennustajalle esitettäväksi. Näihin kysymyksiin hän ei tuntenut saaneensa vastauksia. Sen sijaan Saara koki saaneensa ”selkeyttä siihen, mitä mun elämä oli ollu”. Miehen kuoleman jälkeen hän myös halusi tietää, että jotain ylipäänsä tulee. Hänelle oli ennustettukin erilaisia muutoksia: nykyisen miestuttavuuden loppumista ja uutta miessuhdetta sekä muuttoa. Näiden lisäksi Saara sai ennustajalta kuulla olevansa pitkäikäinen ja terve - lastenlapsiakin luvattiin tulevan. Työasioihin ei ollut luvassa mitään muutosta, mutta Saara sai kuulla itselläänkin olevan ”jotain kummallista voimaa”. Ennustajalta hän kertoo saavansa vahvistusta omiin päätöksiin, vaikkei ”eläkään sen mukaan, mitä se sieltä sanoo”. Ennustajalla käynti on Saaralle yhtäältä hupia, toisaalta pelottavaa ja se merkitsee hänelle myös tukea. Saara on miettinyt, hakeeko hän ennustajalta turvallisuutta tietäessään jotain tulevaisuudesta. Saaralle ennustajalla käyminen ei ole ollut pelkkää uteliaisuutta tulevaisuuden suhteen eikä hän välttämättä edes haluaisi ”tietää, mitä tulevaisuudessa on, mutta se että ois jotain”. Hän haluaisi kuulla, että jotain hyvää on tulossa. Ennustaja on myös neuvonut Saaraa suhtautumisessa tulevaisuuteen: ”ettet sä voi elää sillä, että sä tiedät, mitä tulee tai ei tule, että sun vaan pitää elää.” Vaikka päällimmäisin syy mennä ennustajalle oli saada selvyys miehen kuolemaan, nämä käynnit ovat aina antaneet Saaralle muitakin ajatuksia. Häntä kiinnostaisi kokeilla vielä toistakin ennustajaa, josta hän on lukenut Seurasta. Saara haki miehensä kuoleman jälkeen myös muuta ns. virallista apua, koska ”ei olisi muuten selvinnyt”.

Aineistossani on kohdattu erilaisia onnettomuuksia, joita on haluttu selvittää ennustajan kanssa. Ne ovat odottamattomia tapahtumia, jolloin suistutaan pois normaaleilta raiteilta. (Vrt. Salmi 1997, 41) Haastatteluaineistossani kolme on jäänyt yllättäen nuorena leskeksi, kahdelta äiti on kuollut heidän ollessa pieniä, yhden mies ja molemmat lapset ovat sairastuneet skitsofreniaan, yhden lapsi on tehnyt itsemurhan, yksi on saanut vammaisen lapsen ja kaksi on lapsena huostaanotettuja. Epätietoisuus siitä, mitä oikein on tapahtunut saa etsimään selvyyttä ennustajalta, kun tapahtumat eivät ole muulla tavoin selvitetävissä. Ennustajat yrittävät vastata kysymyksiin, miten hän kuoli, miksi hän tappoi itsensä, miten hän nyt vainajana voi. Onnettomuudet ennakoimattomina muutoksina katkaisevat jatkumon nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä. Elämä

näyttää hallitsemattomuutensa, ”kohtuuttoman kohtalon” Weckrothin (2000, 436) ilmaisua lainaten. Onnettomuus tai kriisi katkaisee ja pysäyttää arjen kyseenalaistaen koko elämisen mielekkyyden.

Mites tästä nyt eteenpäin...onko täs elämäs enää mitään, mitään tekemistä, mitään mulle? H7

Tulevaisuudessa ei tunnu epäonnistumisten ja onnettomuuksien jälkeen olevan enää mitään tai vastassa on musta seinä. Miten selviän tästä? Elämisen tarkoitusta ja mieltä etsitään kyselemällä ennustajalta: miksi tämä sairaus, kuolema, jatkuuko elämä kuoleman jälkeen. Nämä ennustajilta kysytyt elämän perimmäiset kysymykset tuovat ennustamisen uskonnollisten kysymysten äärelle. Moni kaipaa kuollutta läheistään.

Miten mun äitini voi, kun se on kuollu kun mä oon ollu viiren vuoden vanha...onks sen hyvä olla...ois ollu ihan asiaa H3

Kuolema on käännekohdista peruuttamattomin. Kysymykset ovat jääneet vaille vastausta, asiat sanomatta ja tehty on jäänyt lopulliseksi. Joskus ihmissuhteita halutaan selvittää vielä kuolemankin jälkeen. Osa ennustajalla kävijöistä käy myös meediatilaisuuksissa ja osa ennustajista välittää viestejä vainajilta. Kuolema, ero ja sairaudet katkaisevat arjen, johon ennustajien odotetaan tuovan jatkuvuutta. Ennustajat tavallaan yhdistävät menneisyyden ja tulevaisuuden, joskus elävät ja kuolleet. Asiakkaat kokevat saavansa heiltä lohtua, tukea, toivoa ja uusia näkökulmia lohduttomalta ja toivottomalta tuntuvaan elämäntilanteeseen.

”Kun mitään ei tapahdu”

Eini on vammaisen aikuisen lapsensa ja muistinsa menettäneen vanhan naisen omaishoitaja. Hän elää päivän kerrallaan parempaa odottaen. Eini ei voi omaa elämäänsä kovin pitkälle ajatella, kun ”se pyörii vaan täs näin.” Hän on soittanut ensimmäisen kerran ennustajalle oltuaan huolissaan sairaan poikansa tulevaisuudesta. Eini lähtee mielellään kuskiksi muille ennustajalle lähteille ja usein hänelle riittääkin muiden saamien ennustusten kuunteleminen. Eini ottaa yhteyttä ennustajaan, kun on ”masentunut, oikeen maassa ja tuntee itsensä unohdetuksi”. Hänelle ennustukset ovat piristysruiske ja tuovat jännitystä arkielämään. Hän seurailee omien ja muiden ennustusten toteutumista. Ennustukset saavat Einin toiveikkaasti odottamaan, jos ”nyt sattuis sellasta, vaikka useimmiten ei satu.”

Joskus elämä tuntuu junnaavan paikallaan samaa raskasta latuaan: rakkauteton avioliitto, elämän yksitoikkoisuus, väsyminen pienen tai aikuisen lapsen hoitoon, yksinhuoltajuuteen jne. vievät elämästä ilon ja voimat; elämä on ”jumissa” ja tulevaisuus kuin ”erämaa”. Onnettomuus ja yksitoikkoinen elämä ovat oikeastaan toisilleen vastakkaisia tilanteita. Ensin mainittu merkitsee jotakin yllättävää tapahtumaa ja toinen pikemminkin jonkin yllättävän (hyvän, jännittävän) tapahtuman kaipuuta. Kun onnettomuuksien sattua ennustajalta haetaan jatkuvuutta elämään tai yhteyttä elämän ja kuoleman välille, niin tässä tilanteessa ennustajan toivotaan katkaisevan yksitoikkoinen, usein raskas arki. Ennustajalle mennessä halutaan tietää ”tapahtuuko tässä elämässä yhtään mitään, mitä on ootettavissa tai onko mitään parempaa tulossa”. Ennustajilta on saatu jännitystä arkeen ja käynti voi olla kuin juhlahetki.

*Oon pää pilvissä koko loppupäivän...ja se on mukava tunne
tässä maailmassa...Nämä ennustajat on lähes aina antanu mulle
semmosen juhlahetken...oon jaksanu sitten ihan eri lailla. H17*

Vaikka ennustajan lupaukset eivät pitäisikään paikkaansa, sisäistä maailmaa säätelemällä so. tulevia mielikuvittelemalla voi kuitenkin saada mieltä ja kärsivällisyyttä arkiseen, ulkoiseen elämään. Tulevaisuuden lupauksen avulla onnistutaan ylittämään ankara harmaa nykyisyys. Ennustajalta haetaan ja saadaan jännitystä arkeen. Sieltä saa unelmia: ”jotain todellisuutta parempaa”.

Yksin

Tuulalla on takanaan vaikea lapsuus, 30 vuoden rakkauteton avioliitto ja eron jälkeisiä vuosia kolme ja puoli vuotta. Ennustajien kanssa hänellä tuli aluksi vaikeuksia, kun puhelinlaskut paisuivat liian suuriksi. Nyt hän on löytänyt itselleen kuitenkin pätevät luottoennustajansa, joita on tällä hetkellä neljä. Tiivis yhteydenpito ennustajiin alkoi avioerosta, minkä hän on kirjaimellisesti ”käynyt läpi” puhelinennustajien kanssa. Avioerossa ennustajat toimivat paikkana, jonne sai ”purkaa sisimpänsä”, koska ”oli paha olla eikä ollu sellasta ystävää, johonka mä oisin voinu luottaa”. Hän sai ennustajilta elämänsuskoa. Eron jälkeiseen aikaan on kuulunut vaikeita miessuhteita, joista yksi oli vähällä päätyä Tuulan kuolemaan. Kun miesystävä Ville yritti kuristaa Tuulan, hän ymmärsi, että hänelle ”käy tasan tarkkaan niin paljon kun on tarkootettu”. Miehiin hän ei enää luota, mutta haluaisi löytää miehen, jonka kanssa tunnepuoli pelaisi. Sen ennustajat ovat hänelle luvanneetkin ja siihen hän luottaa. Tuulalle on sattunut monenlaisia vahinkoja ja vahingontekoja, on ollut vaikeuksia raha-

asioissa, terveydessä ongelmia, erimielisyyttä elatusmaksuista, joihin hän on myös saanut tukea ennustajilta.

Jos musta tuntuu, että nyt on niin paljon laskujakin, et mä en seleviä näistä ikään... (niin ennustaja lohduttaa sanomalla)"älä huolehi, kyllä sulle tuloo töitä, kyllä sä pystyt, ettei hän sano sitä, vaan näin vaan se tosiaan, kun hän osaa kattoo sen"

Kaikesta huolimatta Tuula on pystynyt pitämään asunnon ja työnsä. Ennustajat ovat antaneet ”uskoa elämään, että kyllä tässä vielä jotenkin porskutellaan”. Hän uskoo, ettei yhdelle ihmiselle voi enää enempää sattua siteeraten ennustaja Elviä ”tuskien kautta voittoon”. Ennustajista on tullut Tuulalle ystäviä. Kun hän on ”aika paljon yksin”, he ovat hänelle myös jonkinlaista ”juttuseuraa”, vaikka sellaisena ”vähä kallista”. Yksi miesennustaja ”ehotti tapaamisia” yksinäiselle Tuulalle, minkä tämä koki hyväksikäytön yritykseksi. Tuulalla on myös muita yksinäisiä naisia tuttavana, mutta hän ei koe tulevansa kuulluksi näissä ystävyysuhteissaan. Ennustaja Meerille hän voi soittaa muutenkin,

jutella asioosta...sympis...aina oikeat sanat paikallaan. Se osaa aina sanoa sillä lailla, että joko, että mä alan itte ajattelemaan niitä asioita, että älä nyt oo typerä ja naurettava, että sullahan on asiat oikeestaan aika hyvin...osaa sanoa oikeat asiat oikeaan paikkaan, et se tuntuu hyvältä...Mullakin on joitakin ns. ystäviä, jotka (sanovat) ”sä luulet vaan”... (Meeri) osaa arvostaa sitä, miltä susta tuntuu.

Ennustajilta Tuula ei hae koskaan neuvoa vaan haluaa kuulla, mitä toinen hänen asioihin sanoo. Hän itse päättää, mitä tekee. Kuitenkin kun on oikeen synkkää ja surkeaa, hän saa jutella jonkun kanssa. Ennustajat ovat ymmärtäneet

mun tuskani...ei ne oo vähätelly sitä...antanu sille arvon, mitä mä oon sanonu...ihmetelly sitä, mitä mä oon nähäny ja kuinka paljon mä oon kestäny...Sekin on antanu voimaa.

Tällä hetkellä ennustaminen on Tuulalle hupiakin. Hänestä on mielenkiintoista itsekkin ”leikkiä niillä korteilla” ja sitä hän harrastaakin maallikkoystäviensä kanssa. Ennustajat ovat Tuulalle kuitenkin edelleen ennen kaikkea purkautumiskeino, varaventiili, juttuseuraa ja ns. ystäviä.

Aineistossani on useita yksinäisiä naisia. Haastateltavista 16 asuu yksin tai ainoana aikuisena lastensa kanssa. Heidän lisäksi kolmella on ollut vaikeuksia avioliitossaan, joista kaksi pohtii edelleen avioeroa. Tieto siitä, että on

olemassa joku luotettava henkilö, jolle voi soittaa, kun tulee vaikeuksia ”on sinänsä terapeutista”. Ennustajasta odotetaan kuulijaa ja lohduttajaa, joka ”tietää, millasta on elämä”. Eräs asiakas toteaa, että

jokaisella ihmisellä pitäis olla lainausmerkeissä selvänäkiä...ne on sillä hetkellä vaan sinua varten. Ne malttaa olla hiljaa. H17

Yksinäinen on ennen kaikkea kuuntelijaa ja arjen vaikeuksien jakajaa -siis eräänlaista ystävää vailla. Tunnin puhelu ennustajalle saattaa muodostua asiakkaan monologista, ”purkautumisesta”. Pitkät monologit todennäköisesti vaarantaisivat ystävyuden. Sen sijaan ystävyys ennustajan kanssa ei vaadi vastavuoroisuutta. Maksusta ennustajalta saa ystävyuden asiantuntijuutta, mikä on kykyä ajatella toisen etua, arvoja, näkökulmia ja tunteita. (Misztal 1996, 24) Ennustajalta haetaan lohtua, ymmärrystä ja neuvoja ja häntä nimitetäänkin paitsi ystäväksi myös isä- tai äitihahmoksi. Asiakas on saanut kokemuksen kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta.

Pahoja aavistuksia

Hannele kertoo tällä hetkellä elävänsä elämänsä huolettominta aikaa. Nuorena hänellä oli ”aina huoli äidistä ja töissä oli työhuolia”. Nyt ei ole työ- eikä rahahuolia ja äitikin on kuollut. Hannelen mielestä tämän hetken elämä on paitsi huolettominta myös tylsintä tai yksitoikkoisinta aikaa. Hannele kävi ensimmäisen kerran ennustajalla kolmekymppisenä ja siitä pitäen hän on jatkanut yhteydenpitoaan heihin. Ensimmäisellä kerralla hän odotti ennustajalle mennessään, että ”mulla maailma aukeaa...et sieltä on sata rinssiä tulossa”, mutta hän ei ollut varautunut kysymyksillä etukäteen ja siten käynnistä tuli ”hukkakeikka”. Hän ei saanut ennustajalta sitä, mitä odotti. Nykyään Hannele käy ennustajilla ahkerasti. Hän menee ennustajalle silloin, kun hänelle ”tulee semmonen tunne.” Joskus kysymys on tympääntymisestä ja apeasta mielestä, joskus ahdistuksesta ja pahoista aavistuksista. Ennustajalle mennessään hänellä on mielessä jokin hätä tai ongelma. Opiskellessaan hän kävi kysymässä tenttien läpimenemistä. Ennustajalla hän selvittelee usein mies- ja tunneasioita. Hannele ”kuuluu ns. vanhanaikaisiin naisiin”, joiden hyveisiin kuuluu passiivisuus. Passiivisena odottaminen on kuitenkin raskasta, kun toinen osapuoli ei kerro tunteistaan ja itselleen Hannele ei voi sallia aktiivista roolia miessuhteessa.

Ennustajalta Hannele saa aina ”hienot vastaukset” kysymyksiinsä ja ahdistus muuttuu iloksi. Hän sanoo kärsineensä arkuudesta koko ikänsä. Hän haluaa välttää ja torjua vaaratilanteet ja hakea niihin ennustajalta jotakin ”osviittaa”.

Vaikka hän kaipaa ”rinssiä”, hän ei luota miesehdokkaisiin vaan varmistaa miesten aiheet ennustajalta, ”kun miehethän ei koskaan puhu totta”.

Kun Hannelelle ”tulee oikeen paha ja ilkeä olo”, hänellä herää pahat aavistukset tulevasta. Hän ”hyökkää” silloin heti ennustajalle ja tulee sieltä hyvällä mielellä pois. Viimeksi kaksi viikkoa sitten Hannele lähti ennustajalta ”hyppyjalkaa... kuin joku nuori likka täynnä unelmia”. Hän luonnehtii saamaansa apua hyväksi terapiaksi. Hannele menee luottoennustajiensa luokse kuin kylään. He ovat sen verran viisaampia ja osa vanhempiakin. He ymmärtävät ja osaavat lohduttaa oikealla tavalla. Hannele pitää ennustajia viisaina, jotka yrittävät auttaa vaikeuksista selviämässä. Hänelle ennustaja ennustuksineen merkitsee unelmia, showta ja terapiaa, johon tulee myös vähän semmonen tauti.

Joskus ennustajalle ”hyökätään” tai mennään heti ”lähimpään”. Tämä kertoo voimakkaista tunteista. Ennustajalle menoa luonnehditaan (sisäiseksi) ”pakoksi”, joka herää vaikka ”kakkutaikinaa vispatessa” tai kun on ”jotain asiaa mielessään pitkään pyöritellyt”. Ennustajalta tullaan rauhoittuneina ja helpottuneina pois, vaikka mitään ratkaisevaa ei olisi saatukaan tai vaikkei olisi varma ongelman ratkaisemistakaan. Ennustaja on antanut ahdistuneelle ja rauhottomalle ”aina jonkin näkösen mielenrauhan” ja aavistukset ovat varmistuneet oikeiksi tai vääriksi. Ennustajalta haetaan helpotusta ahdistaviin tunteisiin ja rauhottomaan oloon. Tunteet ja elämä laitetaan järjestykseen korttipakan avulla. Ennustamisessa on kysymys tällöin eräänlaisesta tunteiden säätelystä, mikä liittyy tulevan pelkoon tai odotuksiin.

Rituaalit ovat olleet keskeinen osa strategiaa, jolla esimodernissa yhteiskunnassa on lievitetty tulevan pahan pelkoa (Salmi 1997, 47). Ennustajalla käyminen näyttäisi toimivan tällaisena rituaalina nykyäänkin. Se voidaan tulkita myös turvallisuuden, varmuuden ja (elämän)hallinnan kaipuuksi. Tunteet pahoina aavistuksina, ahdistuksena, ihmeellisenä tai inhottavana olona toimivat aineistossani jonkinlaisina merkkeinä tai enteinä tulevasta, hyvästä tai pahasta. Tunteita ei tulkita aineistossani omasta sisäisestä maailmasta käsin modernin psykologian mukaisesti. Ne pikemminkin mytologisoidaan kuin psykologisoidaan.

Tärkeitä päätöksiä

Pirkko on yrittäjä, joka kävi ensimmäisen kerran ennustajalla kaksi vuotta sitten. Yksi hänen naiskavereistaan kertoo jännittäviä ja hauskoja tarinoita ennustuksista ja ennustajalla käymisestä. Pirkko päätti lähteä, koska hän oli perustamassa yritystä ja häntä kiinnosti, mitä ennustaja siitä sanoisi ja oli hänellä muutakin kysyttävää. Ennustaja näkikin, että ”papereita kirjoitetaan”. Pirkko halusi tietää myös terveydestään, koska kaksi lähisukulaista oli sai-

rastunut vakavasti. Hän halusi monien muiden naisten tapaan tietää myös lastensa tulevaisuudesta. Avioeroakaan ei ollut ennustajan mukaan tulossa ja hän sai kuulla ”osaavansa elää”. Pirkosta ennustajalla käyminen on hauskaa ja jännittävää ja hän on ottanutkin yhteyttä jo toiseen ennustajaan. Pirkon mielestä on vain mukava kuulla, mitä ennustaja sanoo.

Ennustajalle mennessään asiakas voi pohtia parisuhteen aloittamista tai lopettamista, yrityksen perustamista, työpaikan vaihtoa, uraa tai ammatinvalintaa. Ne ovat ratkaisevia ja tärkeitä päätöksentekotilanteita. Valintatilanne on siis periaatteessa toimijan hallittavissa tai ratkaistavissa, mutta päätös on vaikea tehdä. Ennustajalta halutaan varmistaa onko päätös ja/tai valinta oikea tai tarkoitettu. Häneltä haetaan varmistuksia, vahvistuksia ja viittoja päätöksentekoon ja ratkaisuihin, tukea omiin juttuihinkin ja ajatuksiin. Toisaalta halutaan kuulla vain jonkun toisen, puolueettomaksi mielletyn tahon näkemys, kun ”itse ei näe metsää puilta”. Ennustaja varmistaa tai vahvistaa asiakkaan omaa päätöstä tai antaa siihen kokonaan uuden näkökulman tai vaihtoehdon.

Et sä vähään aikaan eroa kumminkaan, vaikka sulla pyörii nyt semmoset ajatukset...sä vaihdat...nyt työpaikkaa, et se helpottaa sua. H10

Kohtalokkaisesti hetkiin voi lukea myös tietyt kehitykseen liittyvät elämänvaiheet ns. kehityskriisit (nuoruus, kolmen- tai neljänkymmenen ikävuoden kriisit), jotka osa näyttää jonkinlaisiksi ”elämän virstanpylväiksi” mieltävän. Ne ovat myös seisakkeita, joilla arvioidaan elettyä elämää, nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Ennustajan kanssa tehdään eräänlaista elämän inventaariota. Aineistossani on ennustajalla käyty usein ensimmäisen kerran nuoruudessa. Nuoruus on elämäntilanne, jolle jo sinänsä on ominaista epävarmuus, valinnan pakot ja mahdollisuudet. Ennustaja näyttäytyy näin nuorelle asiakkaalle ”vanhempana ja viisaampana”, mutta usein vielä aikuisuudessakin.

Kun kaikki on hyvin – vai onko?

29-vuotias Elma oli halunnut pitkään käydä ennustajalla, mutta rohkeus ei riittänyt. Hän oli kuvitellut ennustajan ”karikatyyrien mukaiseksi noidaksi” ja lisäksi ”arastellut käyntiä huonojen uutisten pelossa”. Viimein hän uskaltautui ennustajalle hyvän ystävänsä houkuttelemana ja ennustaja kertoi, että

Sinulla on hyvä elämä, tulit vain tänne toteamaan sen.

Elma koki ennustuskäynnin miellyttävänä ja syväluotaavana keskusteluna hyvän ystävän kanssa.

Aineistossani kaksi kirjettä muodostaa elämäntilanteen kuvauksiltaan poikkeuksen siinä mielessä, että näistä kirjoituksista ei käy ilmi mitään elämänhistoriaan tai nykytilanteeseen liittyviä päätöksiä, onnettomuuksia, huolia tai vaikeuksia. He päinvastoin kertovat, että heidän elämässään on ollut kaikki hyvin ennustajalla käydessään. Nämä kaksi kirjeaineistossa ollutta tapausta poikkeavat siis haastatteluaineistosta, joten voi olla kysymys myös erosta aineistonkeruun menetelmässä.

Näyttäisi myös siltä, että kun epätoivoiset, yksinäiset tai valinnoistaan epävarmat menevät ennustajalle, he haluavat kuulla paitsi, miten he selviävät myös että jonakin päivänä vaikeudet loppuvat ja jotain parempaa on tulossa. Elämäntilanteeseensa tyytyväiset (K5, K15) taas haluavat kuulla, että asiat pysyvät ennallansa tai että tulevaisuudessa menee vielä paremmin.

Ehkä haluaa kuulla vielä positiivisempaa elämästään vaikka kaikki on hyvin. K15

Ennustajalta haetaan tällöin ikään kuin ´tulevaisuusvakuutus´ elämän epävarmuutta vastaan. Häneltä haetaan vahvistusta tai varmistusta ”hyvästä tulevaisuudesta”. Tätä tilannetta voisi pitää oikeastaan ongelmatilanteen kääntöpuolena, halutaan kuulla, ettei ongelmia tai onnettomuuksia ole tulossakaan.

Kaikkia ennustajalla kävijöitä yhdistää epävarmuus tulevasta, mikä korostuu tietyissä elämäntilanteissa. Tulevaisuus on kuitenkin kaikille yhtä tuntematon eikä siitä voi koskaan olla varma. Tulevaisuus voidaan yrittää ottaa kuitenkin haltuun erilaisilla tavoilla: rituaaleilla, usko (nnolla), elämänasenteella, todennäköisyyslaskelmilla jne. Ennustajalla kävijöiden voi tulkita pyrkivän hallitsemaan tai kontrolloimaan tulevaisuutta ennustamisen avulla. Magiaan ylipäänsä on tulkittu sisältyvän hallintapyrkimys. (Vrt. Lührman 1986)

Halutaanko tulevaisuus tietää?

Yleensä ennustajalla kävijöiden oletetaan menevän ennustajalle siksi, että he haluavat tietää tulevaisuuden. Halu tietää tulevaisuus vaikuttaa aineistossani kuitenkin ristiriitaiselta ja siihen suhtaudutaan eri tavalla. Osasta tuntuu, että he eivät ”oikeasti”, ”todella” halua tietää, mitä tulevaisuus tuo tullessaan.

Jos se menis aina nappiin. Sitä aina kävis, että sanoppas, mitä tänä vuonna tapahtuu. Sekin ois kauheeta. H19

Enemmistö haluaa kuulla ennustajalta vain hyviä asioita - jotain mukavaa. Jotkut heistä sanovatkin ennustajalle, etteivät halua kuulla mitään pahaa tai ”mistään kuolemista”. Usein ennustajat kysyvätkin asiakkaalta ennen ennustamista ”Saako kertoa kaikki, huonotkin?”. Osan mielestä ennustaja ei koskaan eikä missään tilanteessa saa sanoa ikäviä asioita. He haluavat vain kuulla, että

joku paska juttu, et se loppuu joku päivä, että tapahtuu jotain parempaa H21

Kolmannet taas haluavat kuulla myös ikävät asiat, koska ”Mitä sinne ollenkaa menee, jos ei saa sanoo?” (H15). Aineistossani yksi haluaa nimenomaan kysyä ”Onko jotain surua ja ikävää tulossa?”, koska haluaa kasvattaa itsessään henkistä vahvuutta kestävä asioita. Ikävien asioiden varalta halutaan olla valmiina. Tämä kolmas tapa kertoo mielestäni kaipuusta kontrolloida tulevaisuutta ennustamisen avulla. Kun asiakas on saanut ennustuksen, mistä hän ei pidä, hän voi yrittää välttää kohtaloa esimerkiksi siirtämällä matkan ajankohtaa tai pysymällä kotona kunnes ennustuksen määräpäivä on ohi.

Haastatteluaineistoni perusteella väitän, että ennustajalle menevät ”ne, joilla menee huonosti” tai joilla on jokin päätös tehtävänä. He voivat olla myös varmistamassa sitä, ettei mitään huonoa ole tulossakaan. Ennustajalle mennään silloin, kun on jokin pulma tai tarvitsee lohtua, tukea tai piristystä. Joskus ennustajan asiakkaat ovat jossain yksittäisessä ongelmatilanteessa: työttömyys uhkaa, työnantajan kanssa on vaikeuksia, paperi on kadonnut, on riitoja tai tilanne on kokonaisvaltaisesti kaottinen. Elämä on koettu vaikeaksi jo lapsuudesta alkaen ja aikuisena on kaiken sotkun keskellä yksin.

Miksi ennustajalle eikä terapeutille?

Ennustajalla kävijöiden elämä ei vaikuta helpolta, miksi he menevät nimenomaan ennustajalle eivätkä terapeutille tai psykiatrilille? Osa meneekin, mutta käy sen lisäksi ennustajalla ja osalle ennustaja on terapeutin korvike.

Haastatteluaineistossani yhdeksän on käynyt, käy edelleen tai on juuri aloittanut yksilö- tai perheterapian, osa käyttää psyykelääkkeitä ja yksi on turvautunut myös kriisipuhelimeen. Asiakkaat ovat hakeneet elämänsä varrella erilaisissa vaikeuksissa apua paitsi ennustajilta myös papeilta, henkiparantajilta, meedioilta, lääkäreiltä ja perheterapiasta. Näin ollen monien elämässä ennustaja on täydentämässä muuta tukiverkkoa. Yhdet vertaavat ennustajaa terapeuttiin omien kokemusten, toiset terapiasta olevien mielikuvien perusteella. Aineistossani Anniina kuvaa terapeutista suhdetta Marjaan (ennustajaan) seuraavasti vertaillen häntä erilaisiin tukijoihin.

Anniina kertoo Marjan ”osuneen” ratkaisevalla kohdalla hänen elämäänsä avioliittokriisin aikana kuusi vuotta sitten. Anniinalla on takanaan vaikea pitkään kestänyt avioliitto, johon on sisältynyt miehen väkivaltaa, alkoholiongelmaa ja uskottomuutta. Hän on kääntynyt erilaisissa vaikeuksissa perheneuvolan, ”armon kaatajapappien”, henkiparantajan, kirkkoherran sekä ennustajienkin puoleen. Anniinan mielestä Marjalla on kyky tuoda asiat esille hoitavasti. Marjan ohjeet ovat henkisesti vahvistavia ja myönteisiä asioita löytäviä ja tukevia. Anniina luonnehtii Marjaa ”kantavaksi voimavaraksi”. Suhdettaan Marjaan hän pitää ”terapeuttisena” tietäessään, että on olemassa ihminen, jonka kanssa voi tarvittaessa puhua. Hän vertaa Marjaa sukulaisiin ja perheterapiaan. Sukulaisiin ja ystäviin verrattuna Marja on puolueeton. Perheterapiassa taas Anniina tunsi olevansa ”suurennuslasin alla”. Hän koki myös olevansa pariterapiassa kuin kilpailutilanteessa puolisonsa kanssa odottaen, ”kumpi tässä nyt haukutaan ja kumpi keuhutaan”. Selvänäkijän terapeuttisuus verrattuna perheterapeuttiin piilee Anniinan mielestä siinä, että

tämä ihminen tietää selkeästi enemmän kuin minä itse minun elämästäni...puolijumala suorastaan. Terapeutti kyselee, on tarkka ja hyvä siinä suhteessa myöskin ja se psykologinen peli: se on puoli sanaa ja se tietää missä mennään, koska se on tottunut siihen... Ennustaminen...on osunut niin ratkaisevalla kohdalla mun elämään...ja sen sisältö on ollu semmonen, joka on selvästi auttanut. Toisin kuin perheterapia. Sehän oli suoranaista helvettiä alkuvaiheessa se prosessi... Alussa se oli suorastaan vaikeeta, tosi vaikeeta. Tätä ei oo vaikeeta sillä tavalla, mutta se on kiinni ihmisestä...ns. viisautta...nähdä, mitä toiselle voi sanoa...ja kuinka.

Anniina soittaa Marjalle nykyään kerran tai kahdesti vuodessa. Hän luonnehtii nykyistä suhdetta puhelinystävyydeksi. Marja on ehdottanut tapaamistakin, minkä ei tarvitsisi olla enää niin ”virallistakaan”. Hän luonnehtii ennustajan olevan eräänlainen välimuoto lääkäristä ja ystävästä. Hän turvautuu ennustajaan silloin, kun tarvitsee tietoa tai varmuutta siihen, mitä tehdä ja kuinka tässä tulee käymään ja kannattaako yrittää. Marjalta saa kuulla avoimesti, mitä mieltä hän on ja miten hän asian näkee. Anniina pitää ennustajalla käyntiä yhtä luotettavana kuin hammaslääkärisäkäyntiä ja rinnastaa ennustajalla käymistarpeensa siihen. Nykyään Anniina kysyy Marjalta erityisesti lapsista. Hänestä tuntuu kuin Marja olisi hänen ”pään sisässä” ja katselee hänen elämäänsä kuin elokuvaa. Marja rauhoittaa ja lohduttaa. Anniina varmistaa Marjalta, että hän toimii oikein. Ainut mikä Marjassa häntä epäilyttää on se, että tämä ottaa työstään palkkaa. Toisaalta hän ymmärtää, että jollakinhan Marjankin on elettävä tehdäkseen työnsä hyvin. Anniinalle ennustaja on ”tärkeämpi kuin kampaaja

tai kosmetologi”. Ennustaja antaa hänelle vähintään yhden näkökulman lisää. Ennustaja on luotettavampi ja puolueettomampi kuin lähipiiri ja terapeutin ”taksat on tuplat tänä päivänä” verrattuna ennustajiin.

Haastatteluaiheistossani yhdeksässä ja kuudessa kirjoituksessa rinnastetaan ennustaja suoraan terapeuttiin, psykiatriin tai sielunhoitajaan. Häntä verrataan myös ystävään. Toisten mielestä ennustaja ajaa saman asian kuin terapeutin luona käynti, toisten mielestä se on parempi vaihtoehto. Parempana vaihtoehtona ennustajalla käynti on ”halpaa, helppoa, kertaluonteista, ei ole pitkiä jonotusaikoja ja siitä on enemmän hyötyä.” Psykiatrit taas ovat

kalliita, hoidot usein pitkiä ja monimutkaisia eikä sittenkään oo varmaa, että se lopputulos tyydyttää sitä potilasta tai psykiatria. Ja kun minä oon käyny ennustajalla...oon saanu sen iloni välittömästi, jota mä oon tarvinnu. Se ei oo niin tärkeetä tapahtuuko niin, mitä on kerrottu vaan se tilanne, et mä oon saanu olla siinä ikään kuin vaaleanpunasessa pumpulissa sen ajan. H17

Ennustajan luona on lupa vaipua regressioon. Lisäksi istunnon vaikutus on välitön. Se on eräänlaista hetkien terapiaa -pikaterapiaa. Ennustajalla voi puhua ja kysyä mitä tahansa: hukkaan menneestä paperista ja tieriidasta aina ihmishuone- ja lastenkasvatuspulmiin asti. Ennustaja ei ole erikoistunut mihinkään tiettyyn pulmaan. Ennustustaito tekee hänet päteväksi vastaamaan mihin kysymykseen tahansa. Psykoterapia on luonteeltaan taas rajattua ja progressiivista. Se edellyttää työskentelemistä itsensä ja mahdollisesti muiden kanssa. Se vaatii ponnisteluja ja on vaikeaa. Ennustustilanteessa sen sijaan ennustaja tuottaa asiakkaalle hyvää oloa, elämänuskoa, toivoa ja lohtua. Asiakkaalta ei vaadita mitään ja soittaakin voi mihin vuorokauden aikaan tahansa. Asiakas kokee ennustajan olevan hintansa väärti.

Se satanen nyt ei tunnu pahalta, kun sen joskus laittaa tämmöseen omaan mielenvirkistykseen. H5

Vaikka ennustajalla käyminen maksaa, se ei ole niin suuri taloudellinen sijoitus, etteikö sitä voisi silloin tällöin sallia itselleen. Ennustamiseen ei tarvitse liioin sitoutua ja asiakas voi ottaa kontaktin ennustajaan silloin kun hän itse haluaa. Joillekin ennustajalla käyminen on korvannut muut auttajat.

Psykiatria en oo koskaan joutunu käyttämään, että nämä selvänäkijällä käymiset ja kanssakäyminen ennustajien ja sen tapasten ihmisten kans ja niinsanottujen huuhaa -asioitten harrastaminen on aina auttanut minua elämässä. Joku voi olla

uskovainen ja se on hänen tapansa selviytyä, kuka mitenkin. Tämä on minun tapa. H17

Ennustaminen voi riittää selviytymiskeinoksi. Ennustajalle voidaan mennä myös siksi, että

täällä ei osata sinne psykiatrille mennä, se on helepompi mennä ennustajalle. H5

”Täällä” viittaa eteläpohjalaiseen maaseutuun, jossa psykiatreja ei edes juuri olekaan. Ennustaja on se terapeutti, joka on saatavilla. Psykiatrille meno tuntuu vaikealta. Avun hakeminen psykiatrilta tai psykologilta voidaan kokea edelleen leimaavaksi. Ennustajalla käynti ei ole samassa mielessä häpeä vaan ennustajalla käymisestä, ennustajista ja ennustuksista voidaan keskustella (samanhenkisten) naisten kesken. Ennustamisen maailma näyttää pinnalta katsoen jännittävältä huvilta ja viihteeltä. Kynnys mennä ennustajalle on sen trivialisoimisen kautta matala. Ennustusten avulla voidaan käsitellä huumorilla vaikeita asioita ja avun hakemisen voi verhota tarvittaessa huvitteluksi.

Muutama on kokenut, ettei ole saanut apua virallisesta rationaalisesta terapiasta tai on pettynyt siihen, että kirkko ei ole auttanut kuoleman kohdattessa. Pettymystä viranomaistahoihin ja kirkkoon pitää kaksi syynä siihen, että ennustajalla käymisestä on tullut keskeinen osa heidän elämässään. Osalle ammatillinen terapia ja ennustaminen näyttäytyvät eri asioina liittyen eri tilanteisiin eikä niitä välttämättä edes verrata toisiinsa.

*Ensin on pitänyt saada tämä mieli kuntoon...ei se (ennustaminen) sellasiin asioihin tuo ratkasua...Kun elämä on menny normaaliin ratoihin...sitten tullu tarve (ennustajiin)... (ennustajilta on) saanu... uskoa...
auttanu jaksamaan taas jonkun pykälän eteenpäin...Siinä mielessä ollu (ennustajilla)... terapeutin vaikutus, vaikka siinä ei nyt varsinaista terapiaa oo. H12*

Ammatillinen terapia on ”varsinaista” ja ennustajalla käyminen ”eräänlaista” terapiaa. Ennustaminen tulee terapian jälkeen. Ennustajalle mennään ns. ”kevyemmissä asioissa” ja sen sisältö on toisenlainen. Ennen kuin mennään psykologin luokse, koetaan, että vaikeuksien olisi oltava suurempia kuin mitä itsellä on. Moni on sitä mieltä, että mieli järkkyyneen ei saakaan mennä ennustajalle, silloin pitää mennä varsinaiseen terapiaan. Vaikka haastelluilla on ollut välillä vaikeaa, he kokevat olleensa pohjimmiltaan kuitenkin tasapainossa.

Ennustajan ja asiakkaan välistä suhdetta voidaan verrata terapeuttiseen allianssiin, millä tarkoitetaan asiakkaan ja terapeutin muodostamaa liittoumaa. Vuorovaikutussuhdetta pidetään merkittävänä, ellei merkittävimpana psykoterapian tulostekijänä. Terapeutin allianssi sisältää asiakas-terapeutin suhteen affektiiviset puolet kuten asiakkaan kiintymyksen ja samastumisen terapeuttiin. Allianssin laatu ilmenee psykoterapian vaikuttavuutena. Allianssia on tutkittu kahdella tavalla: yhtäältä potilaan kokemuksina saadusta avusta ja tuesta ja toisaalta yhteistyön tunteena potilaan ja terapeutin välillä. Toimivaksi allianssi on tulkittu, kun ”potilas kokee terapeutin läheisenä, lämpimänä, validoivana ja tukea antavana, uskoo terapeutin auttamishaluun, tuntee muuttuneensa hoidossa, tuntee terapeutin kunnioittavan ja arvostavan itseään sekä uskoo terapian arvoon.” Turvallista ilmapiiriä kuvaavat edelleen tunne ymmärretyksi tulosta, tuesta ja rauhoittavasta yhdessäolosta, tunne terapeutin mukanaolosta sekä hänen kokemisensa läheiseksi. (Kallio 2002, 412–413) Kallion (mt. 418) mukaan terapeutin allianssi sinänsä jo lievittää kärsimystä. Monelle se on aiempiin suhteisiin verrattuna ja traumaattisten kokemusten jälkeen uusi kokemus.

Kuvaukset toimivasta allianssista ovat kuin suoraan monen aineistoni asiakkaan kuvauksia hyvistä ennustajista ja heiltä koetusta saadusta avusta. Terapeutin allianssin rakentamisen keinoina mainitaan mm. suora, yksinkertainen ja rehellinen puhetapa, asiakkaan hätään keskittyminen, luottamuksellisuudesta sopiminen, tuomitsevien kommenttien välttäminen, asiakkaan positiiviseen itsetuntoon vetoaminen, avoimet kysymykset ja hyvä kuunteleminen. Nykyään terapiassa pyritään käyttämään esimerkiksi tavoitteiden määrittelyssä asiakkaan omaa kieltä. (Kallio 2002, 414–415) Ennustukset ovat yksinkertaisia, asiakkaan hätään keskittyviä, vastauksia antavia, myönteisiä ja asiakkaan vahvuuteen vetoavia. Ennustaja kyselee myös avoimesti, käyttää mielikuvitusta ja metaforia. Hänen käyttämänsä kieli on kansanomaista ja helppo ymmärtää.

Ennustajaa verrataan paitsi terapeuttiin myös ystävään. Ystävänä hän vaikuttaa ylivertaiselta: hän malttaa kuunnella, ymmärtää, ei vähättele, pitää hänelle uskotut salaisuudet ja on puolueeton, mutta asiakkaan puolella. Ennustaja on maksettu ystävä: ”Rahalla voi ostaa oikeuden keventää sydäntään, kertoa syvimmit salaisuudet toiselle henkilölle ja saada kaivattu hyväksyntä omalle identiteetille” (Bauman 1997, 127). Ammattilaiset ja maksulliset palvelut korvaavat ystävyysuhteita, koska ne ovat juuri sellaisia kuin asiakas itse haluaa ja helposti luotavissa. ”Oikeita” ystäviä ei tarvitse rasittaa omilla huolillaan vaan ennustajalle voi vuodattaa omat huolensa ja pelkonsa koko rahan edestä. Asioissa ja tunteissa, jotka voisivat vaarantaa ystävyuden, voi ripittäytyä ennustajalla. Ennustajan luokse vie yksinäisyys vaikeissa tilanteissa.

Vanhempänä ja viisaampana ennustaja tuo väistämättä mieleen paitsi ystävän myös äidin. Hyvää ennustajaa on myös luonnehdittu äidilliseksi (kerran myös isähahmoksi) ja äiti tulee mieleen myös toistuvasta ennustajan luonnehdinnasta vanhempi ja viisaampi (nainen). Aineistossani myös toistuu lohdun ja turvan etsiminen ja saaminen ennustajalta, mikä sekin assosioituu äitiin. Vaikka äiti esiintyy muihin ennustusten henkilöihin verrattuna vähän, niin hänet mainitaan kuitenkin eri yhteyksissä. Äidistä puhuminen tapahtui haastatteluisissa spontaanisti. Ensinnäkin asiakkaiden elämänhistoriassa ilmenee jo varhain tosiasiallista äidittömyyttä: yksi on adoptoitu, yksi on äitinsä hylkäämä ja kahdelta äiti on kuollut heidän ollessa pieniä. Kaksi on kantanut äidistään myös huolta tämän vielä eläessä. Kaksi kertoo myös ikävöivänsä äskettäin kuollutta äitiään. Ennustajan kautta osa hakee yhteyttä kuolleeseen äitiinsä. Moni on myös tutustunut ennustajalla käymiskulttuuriin nimenomaan oman, tuttavansa tai puolison äidin kautta. Ystävänä ennustaja on äidillinen tai isällinen.

Ennustaminen myyttiterapiana⁴²

Ennustajalla käyminen määrittyy aineistossani ennen kaikkea terapeutiksi. Ennustajille mennään silloin, kun tarvitaan tukea, lohtua ja toivoa. Sen terapeutisuus liittyy myönteisiksi koettuihin ennustuksiin, ennustustilanteeseen ja ennen kaikkea ennustajan persoonaan tai rooliin. Terapeuttisuutta korostetaan suoraan tai se voidaan tulkita epäsuorasti aineistossani käytetyistä metaforista ja ydinsanoista, joilla ennustamisen merkitystä kuvataan: piristysruiske, koskenkorvapottu, epätoivoisen ihmisen viimeinen oljenkorsi, turva, selviytymiskeino, syväluotaava keskustelu jne. Ennustajalta kerrotaan saadun monia hyviä asioita: iloa, unelmia, elämänuskoa, juhlahetki, mielenrauhaa, turvallisuutta, tukea, toivoa, lohtua, ymmärrystä, osviittaa, varmistuksia ja näköaloja. Ennustajalle on saanut purkaa sisimpänsä pelkäämättä, että tämä kertoo asioista eteenpäin ja ennustaja on ymmärtänyt asiakkaan tunteet, tuskan ja hädän. Siellä on voinut selvittää asioita itselleen. Ennustajalta on yleensä saatu sitä, mitä on haettukin.

Ennustusten aikaperspektiivi kattaa tulevaisuuden lisäksi menneisyyttä ja nykyisyyttä, jossa periaatteessa ei ole mitään ennustettavaa. Menneisyyden ja nykyisyyden käsittely tuntuu silti selkeyttävän asiakkaiden näkemystä omasta tilanteestaan tai korjaavan syntyneen katkoksen aikajatkumoon. ”Olemme ajantajulla varustettuja olentoja, jotka ymmärtävät itseään ja maailmaa menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmien kautta.” (Niiniluoto 2003, 323) Ajalla operointi koetaan omia ajatuksia selkeyttäväksi ja helpottavaksi. Ennustuksista on saatu voimaa ja jotakin, mitä odottaa ja toivoa. Ennustaja voi

laittaa koko ennustamisen uskottavuuden peliin vahvistaessaan asiakkaansa uskoa parempaan.

Usko sie tyttö, kaikki siul viel hyväksi tulee. Ja lupaan, että jos niin ei käy kuin sinulle on ennustettu, koko maailma saa siitä tietää. Että humpuukia kaikki. Älkää uskoko, älkää heittäkö rahojanne hukkaan. E246/K19

Ennustukset koetaan pääsääntöisesti myönteisiksi, vaikka joskus on saatu myös huonoja tai pahoja ennustuksia. Viimeksi mainittuja ei sieltä mennä kuitenkaan hakemaan vaan niitä on saatu pyytämättä. Ennustajalta mennään hakemaan myönteisiä ennustuksia ja muutosta tilanteeseen tai varmistamaan ettei pahaa ole tulossakaan.

Lupauksina tulevaisuuden ennustukset ovat luonteeltaan lohduttavia ja toivoa antavia. Vaikka vaikeuksia on yrityskaupoissa, miessuhteissa eroja ja elämän varrella mutkia ja kuoppia, niin lopulta kuitenkin kaupat onnistuvat, eron jälkeen löydetään kunnollinen mies ja elämäkin iän myötä vähitellen seestyy ja rauhoittuu. Vaikeuksia kohdataan, mutta niistä selvittää.

Sanoi sen vaikean vaiheen kestävän lukkiutuneessa tilassa seuraavat kaksi vuotta, sitten helpottaa. Tämä ajatus lohdutti ja antoi voimaa. E245/K19

Kuvittaessaan tuntematonta tulevaisuutta myönteisillä mieli- ja kielikuvilla ennustaja luo asiakkaalle toivoa paremmasta. Ennustuksia voidaan pitää eräänlaisina unelmina ja unelmat puolestaan toimivat siirtymätilana realiteettien ja sisäisen maailman välisessä sfäärissä. (Flax 1990 Pohjolan 1999, 90 mukaan). Surrealistit, jotka jakoivat todellisuuden ulkoiseen ja sisäiseen maailmaan (ulkoisen edustaessa rationaalisuutta ja sisäisen unien aluetta) puhuivat oven avaamisesta unen ja kuvittelun salaperäiseen maailmaan, josta paljastuu ennen tuntematon ja tiedostamaton. Päiväunelmat ovat mielihyvän tuottajia, joilla voidaan ylittää kaikki sosiaalisen todellisuuden rajoitukset ja rakentaa kokonaan toisenlainen maailma, jota voi käsitellä haluamallaan tavalla. (Jalilinoja 1992, 92–93) Unelmat ovat unia valvetilassa. Ennustukset ovat ovi asiakkaiden sisäiseen todellisuuteen, jossa heillä on mahdollisuus ottaa tai jättää kuten romanttisessa kirjallisuudessa. (Vrt. Giddens 1992, 44). Se on fantasiamaailmaa, johon asiakas saatellaan kuvin ja symbolein.

Ratsastat komeella hevosella eli voimaa, hevonen symboloi voimaa ja vahvuutta, lujuuutta. Sä meet ruskean hevosen selässä kohti

*tulevaa ja sulla on valkonen satula, se on uudistuva merkki eli sä
meet kohti uutta hyvää. H10*

Asiakas saa hetken tuntea itsensä vahvaksi ja rohkeaksi tai kääriytyä ”vaaleanpunaiseen pumpuliin” eli kuulla hyviä asioita, todellisuutta parempaa. Sillä ei ole välttämättä niin suurta merkitystä, toteutuvatko unelmat vai ei. Pääasia, että niitä on. Jos ennustuksilta vaadittaisiin totuutta, ennustamisen ilo olisi pilalla. (Vrt. Kivivuori 2003, 135)

Ennustuksiin nivoutuu myös neuvoja tai ne ovat suoria neuvoja ja varoituksia sekä asiakkaan persoonallisuuden ja perheenjäsenten kuvauksia. Itse asiassa tulevaisuuden, so. tuntemattoman, kuvittaminen voidaan tulkita myös pohjimmiltaan asiakkaan neuvomiseksi: tiedosta, mitä tulevaisuudessa tapahtuu, ei ole pitkä matka ajatukseen siitä, mitä nyt kannattaa tai täytyy tehdä tai olla tekemättä.

Mökkiä ei ole tarpeen myydä, tilanne rauhoittuu. E226/K13

Ennustajat neuvovat ja varoittavat ihmissuhde-, talous-, terveys- ja henkittieteellisissä asioissa. He voivat neuvoa asiakasta myös ennustajalla asiointissa, elämään ja tulevaisuuteen suhtautumisessa. Neuvot voivat olla hyvin konkreettisia yleishyödyllisiä ”kannattaa syödä Piimaxia” (E183/H24), eettisesti arveluttavia ”ei sun nyt erotakaan kannata, että kyllä se tuosta pian kuolee” (E56/H9), filosofisia elämänohjeita sananlaskujen ym. kansanviisauksien muodossa kuten ”hätä ei ole tämän näköinen” (E201/K4) tai yksinkertaisia tokaisuja: ”mitä niitä lapsia tämmöiseen maailmaan tekee” (E41/H7). Tässä mielessä ennustaja on traditionaalinen neuvonantaja, joka ei käytä työssään modernia terapiakäsitteistöä vaan vetoaa konventionaalisiin kulttuurissa tavallisiin mielikuviin ja sanontoihin.

Vaikeudet elämässä ja ihmissuhteissa selitetään läheisten vaikealla karmalla tai kunkin tarkoituksella ja kohtalolla. Elämää kuvataan poluksi, jolle tulee esteitä jne. Ennustajat myös toivottavat Jumalan siunausta ja kertovat asiakkaalla olevan Luojan enkelien suojelus. Näin osa ennustajien ennustuksista, luonnehdinnoista ja neuvoista annetaan myös maagisin ja uskonnollisin käsittein. Ennustajat antavat asiakkailleen okkultistista tietoa, joka voi koskea asiakkaan henkisiä voimia, henkiolentoja, kirousta, karman läksyjä ja entisiä elämiä. He voivat kertoa myös siitä, mihin ennaltatietäminen perustuu. Nämä ennaltatietämismagian käsitteet voidaan rinnastaa uskontososiologian käsitteeseen teodikea, jolla pyritään osoittamaan Jumala oikeudenmukaiseksi tai ettei pahan olemassaolo ole ristiriidassa Jumalan kaikkivallan ja rakkauden kanssa. Teodikeat ovat sellaisia uskonnollisia selityksiä, jotka tuottavat merkityksiä elämän tarkoitusta ja järjestystä uhkaaviin tilanteisiin kuten kuolemaan ja

kärsimyksiin. Teodikeoiden avulla kerrotaan kärsiville ihmisille, että hänen kokemuksensa ei ole merkityksetön vaan osa suurempaa järjestystä. Teodikeat eivät välttämättä tee uskojasta sen onnellisempaa tai lupaa onnellisuutta tulevaisuudessakaan, mutta ne tarjoavat kokemukselle tarkoituksen. Teodikea vastaa kysymykseen, miksi kärsin. (McGuire 1992, 33)

Oon jaksanu sitten ihan eri lailla, kun on nähny ikään kuin laajemmasta perspektiivistä tän elämänsä täällä alhossa. H17

Ajatus, että elämä on sidoksissa laajempiin tai suurempiin asioihin antaa ole-massaololle uuden tarkoituksen. Se antaa uutta arvokkuutta ja näyttää, miten läheisesti yksilön elämä on sidoksissa koko universumiin. Esimerkiksi horoskoopin lukijasta tuntuu, että hän on valittu, joka erottautuu nimettömästä väkijoukosta. Kortit voivat tuoda järjestystä ja tarkoitusta modernin elämän kaaokseen ja tarkoituksettomuuteen. (Vrt. Eliade 1976, 61–65) Aili Nenola (1986, 54–55) on puhunut naisten luomasta kulttuurisesta koodista, jonka avulla erilaisiin käännekohtiin (syntymä, kuolema, avioliitto, sairaudet) sisältyvät yksilölliset kokemukset ja tunteet voidaan objektivoida, asettaa yleisimpiin kehyksiin (Vrt. teodikeat) ja siten ottaa haltuun uudella tasolla. Tällöin tapahtumat tulevat ymmärrettäviksi ja hyväksyttäviksi silloinkin, kun niihin liittyy surua ja kärsimystä. Esimerkkinä tästä kulttuurisesta koodista Nenola mainitsee rituaaliset itkuvirret. Hän päättelee patriarkaalisten yhteisöjen naisten kulttuurista olennaisen osan olevan kärsimyksen kulttuuria.

Monella ennustajalla on jonkinlainen ”uskonnollinen viritys”, jossa he käyttävät myyttistä tietoa apunaan. Näin ennustaja voidaan rinnastaa pappiin. Asiakkaiden kokemat onnettomuudet ja läheisen kuolema vievät yhtä lailla ennustajan kuin papinkin perimmäisten kysymysten äärelle. Kirkko ei välitä viestejä vainajilta, mitä moni läheisensä menettänyt kaipaa ja mikä heitä on lohduttanut ja rauhoittanut. Ennustajat ja meediat vastaavat tähän tarpeeseen. Kuoleman ennustukset puolestaan voivat toimia terapeutisesti siinä mielessä, että rituaalin aikana asiat laitetaan siihen järjestykseen, mihin ne kuuluisivatkin. Ilkeän aviomiehen kuolemassa toteutuisi huonosti kohdellun naisen näkökulmasta oikeudenmukaisuus. Rituaalin avulla kokemus voidaan muotoilla uudelleen. (Vrt. Douglas 2000, 114; 123)

Psykologit ovat olleet kiinnostuneita mielen terveyden ja taikauskaisuuden välisistä yhteyksistä. Eräissä tutkimuksissa on todettu, että usko paranormaaliin voi tuottaa hyvinvoinnin tunnetta. Esimerkiksi rintasyöpä -potilaat pystyivät parantamaan tilaansa antamalla sairaudelle jonkin tarkoituksen ja teorian sairauden syystä. (Vrt. teodikeat) Sen todettiin auttavan sopeutumaan sairauteen. Tutkimukset osoittavat myös, että ihmisellä on tarve kontrolliin, mikä on taikauskon motiivi ja stressin ja uhkan kohdatessa sillä on psykolo-

gista arvoa. (Vyse 1997, 132). Taikausko ei ole yhteydessä ennustamattomaan käyttäytymiseen tai kontrollin menetykseen, pikemminkin se on kontrollikeino. Vaikka tieteellisen ajattelun mielessä se on irrationaalialia, yksilön kannalta se voi olla rationaalialia. Traditionaalinen, sosiaalisesti jaettu taikausko (millaiseksi trivialisoiu ennustaminenkin voidaan lukea) ei ole myöskään epätavallista. Se ei myöskään herätä sosiaalisessa ympäristössä vaivaantuneisuutta vaan pikemminkin huvittuneisuutta. Taikauskoisuus ei yleensä vaikeuta sopeutumista toisiin sanoen sillä ei yleensä ole vaikutusta muuhun elämään. Taikauskon sosiaalinen stigma on vähäinen ja tietyissä taikauskoisissa alakulttuureissa se saattaa jopa parantaa sosiaalisia suhteita. Taikausko ei näyttäisi tuottavan kärsimystä. Siitä voi seurata Vysen mukaan oikeastaan vain taloudellisia vaikeuksia. (mt.174–176; 203–209)

Taikauskoisuus ei ole siis psykologienkaan mukaan riski mielenterveydelle vaan tutkimusten perusteella on merkkejä päinvastaisesta. Esimerkiksi Taylorin mukaan positiivinen itsepetos on tavallista kaikilla ihmisillä. Masentuneet näkevät asiat liian realistisesti. Masentumisessa on kysymys positiivisten illuusioiden menettämisestä. Taylorin mukaan optimismi on terapeuttisempaa kuin realismi esimerkiksi hyötyjen ja haittojen arviointi. (Taylor 1989 Vysen 1997, 132 mukaan). Kivivuoren (2003, 139) mukaan Taylor on kuitenkin korostanut, että hyvien illuusioiden vaikutukset ovat lieviä. Taylorin tutkimusten perusteella ”ihmisillä on ikään kuin kaksi vaihdetta: realistinen päätöksentekovaihe ja toimintavaihe, jolle epärealistiset itseä ja omia kykyjä koskevat luulot antavat potkua.” (mt.139) Kuitenkin itseä koskevan ylioptimismin hyödyllisyys ja normaalisuus vaikuttaa kulttuurisidonnaiselta siten, että esimerkiksi japanilaisilla ei näyttäisi olevan yhtä virheellisiä ja ylioptimistisia käsityksiä omista kyvyistään kuin amerikkalaisilla. Kivivuori varoittaakin Olavi Paavolaiseen (1961, 337) viitaten, ettei ”optimismi ole aina voimanlähde, vaan liian pitkälle vietyinä se johtaa tylsistymiseen, välinpitämättömyyteen ja omahyväisyyteen”. (mt.140)

Joka tapauksessa ennustamisen terapeuttisuus voi piillä juuri sen synnyttämässä optimismissa -myönteisissä illuusioissa. Ehkä pitäisi kuitenkin puhua pikemminkin unelmista kuin illuusioista. Illuusioiden sisältävät ajatuksen harhaluuloista, kun unelmat viittaavat asioihin, jotka ovat mahdollisia toteuttaa. Malinowski (1960, 96–97) on tiivistänyt magian kulttuurifunktioksi optimismin ritualisoimisen. Hänen mukaansa ”magia ilmaisee, että varmuudella ja luottamuksella on suurempi arvo kuin epäilyksellä, samoin lujudella verrattuna epäroimiseen ja optimismilla pessimismiin nähden. Se tekee ihmisen kykeneväksi suorittamaan tärkeät tehtävänsä varmasti, säilyttämään tasapainonsa ja henkisen ykseytensä suuttumuksen puuskissa, vihan, toivottoman rakkauden, epätoivon ja tuskan vaivoissa.”

Kuitenkin joihinkin vakaviin psyykkisiin sairauksiin sisältyy taikauskoa ja maagista ajattelua. Esimerkiksi psykiatriassa skitsoidisen persoonallisuushäiriön diagnoosin yksi kriteeri on taikauskoisuus kuten usko selvänäköön, telepatiaan tai kuudenteen aistiin. Kun on verrattu psyykkisesti sairaiksi diagnosoituja ja parapsykologisen seuran jäseniä on huomattu, että nämä eri ryhmät uskovat paranormaaliiin erilaisesta viitekehystä käsin. Seuran jäsenille parapsykologia on keino ohjata omaa elämää. Psykopatologisille ryhmille sama usko on ilmaus huonontuneesta psyykkisestä toiminnasta ja havaitusta sattuman roolista heidän elämässään. (Vyse 1997, 183–186)

Aphek ja Tobin (1990, 172–173) päätyivät ennustusistuntoja koskeneessa tutkimuksessaan siihen, että ennustajat ovat välineitä, joiden kautta ulkoistamme sisäistämämme johtopäätökset itsestämme ylläpitämästämme sisäisestä juonestamme. Myös Lührman (1986, 156) pohtii magian terapeuttisuutta, minkä hän näkee olevan siinä, että terapia toimii, kun joku ulkoistaa tai luokittelee jonkin sisäisen tunteen ja on siten kykenevä muuttamaan sitä. Narratiiveista, joiksi ennustuksetkin voidaan ymmärtää, tulee harjoittelukenttä uudelle tavalle käsitellä tunteita. Mielikuvituksellinen myyttien ja kuvien sisällyttäminen toimii parantavasti. Lührmania (mt.161–162) mukailien ennustukset narratiiveina ovat terapeuttisia siksi, että niihin voi sekä samastua että pitää tämän samastumisen piilossa. Symbolinen kuvasto (ja ennustukset sinällään) luo salaisuuksia itsestä sellaisiin tunteisiin samastumisen kautta, joita ei haluaisi itsessään tunnustaa olevan ja kuitenkin noiden tunteiden symbolismin kautta yksilö voi neuvotella niistä ilman, että hän ilmaisee niiden tuttuuden ulkomaailmalle tai edes itselleen. Samanaikaisesti jaettu yksityisyys mahdollistaa yksityisen tekemisen julkiseksi, eksternalisaation, mitä terapia vaatii.

Aineistossani osalle (ensimmäistä kontaktia lukuun ottamatta) ennustajat ovat sattumanvaraisesti valittuja lyhytaikaisia anonyymeja puhelinkontakteja, kun toiset valitsevat heidät tarkemmin esimerkiksi lukemalla lehdistä tai kuulemiensa suositusten perusteella ja osalle ennustajista tulee pitkäaikaisia tuttavuuksia tai ystävyyyksiä, jotka voivat kestää ennustajan kuolemaan saakka. Ennustajan haudalla voidaan käydä vielä vuosienkin jälkeen tämän kuolemasta. Ennustajalta saatu apu voidaan luokitella kolmenlaiseksi Geoffreyyn (1986) sekä Aphek ja Tobin (1989, 104) astrologisten istuntojen luokitusta mukailien. Se voi muodostua yhdestä yksittäisestä istunnosta, jossa ennustaja perinteisesti ennustaa asioiden järjestyvän ja muuttuvan paremmiksi. Se voi muodostua myös neuvonnasta, joka tukee ja vahvistaa asiakkaan päätöstä. Näissä edellämainituissa tilanteissa voidaan hakea apua eri ennustajilta ja joskus halutaankin samaan tilanteeseen saada nimenomaan useamman ennustajan näkemys. Ennustajalta saatu apu voi muodostua lisäksi useista yhteydenotoista rakentuvasta luottamuksellisesta ja terapeuttisesta suhteesta samaan ennustajaan, joka yhtäältä lähenee virallista terapiaa ja toisaalta ystävyyttä.

Ennustajalta haetaan terapiaa ja ennustajalla käynti on useimmiten terapeutista. Ennustaja on terapeutin lisä tai vaihtoehto. Ennustajalla käymisen yhteisöllisyys jo sinällään voi lisätä hyvinvointia, kun pääsee keskustelemaan muiden kanssa asioistaan. Ennustamisen terapeuttisuuden ydin piilee ennustajan kyvyssä luoda optimismia ja unelmia niitä tarvitseville. Sen avulla voidaan niin ikään muotoilla uudelleen koettuja epäoikeudenmukaisia kokemuksia. Ennustukset koetaan lupauksina, unelmina ja myönteisinä neuvoina terapeuttiseksi. Ennustamistilanteessa käsitelty elämä jatkumona menneisyydestä tulevaisuuteen sekä erilaiset luonnehdinnat ja okkultistinen sanasto saavat asiakkaan ymmärtämään itseään ja omaa elämäänsä, ehkä myös ”anoppia-kin” paremmin. Terapeuttisissa ennustuskokemuksissa ennustajien sanotaan tietäneen: ”Se tiesi, millaista on elämä”. Tietäminen voidaan kääntää joskus sanaksi ymmärtää. Tietämisessä on kysymys ymmärtämisestä. Ennustajat ovat luvanneet, lohduttaneet, neuvoneet, opettaneet, rohkaisseet, kuunnelleet ja varoittaneet asiakkaitaan. Terapeuttinen ennustaja on yhdistelmä äitiä, pappia, ystävää ja terapeuttia.

Ennustajalta haettu terapia ei ole varsinaista tai perinteistä (psyko)terapiaa, vaikka se sitä voi muistuttaaakin. Olen kehitellyt käsitteen myyttiterapia kuvaamaan tätä erityistä terapiamuotoa. Lähtökohtanani on myytin käsite.

Myytin käsitettä on käytetty useilla tavoilla. Vattimon (1989, 41) mukaan yleisin tapa luonnehtia myyttistä tietoa on kuvata se narratiiviseksi, mielikuvitukselliseksi, tunteisiin liittyväksi vähän tai ei lainkaan objektiivisuutta vaativaksi yhdistäen se uskontoon, taiteeseen ja magiaan. Myyttinen tieto tässä tarkoittaa rationaalille tieteelliselle tiedolle vastakkaista tai erilaista tietoa, joka olettaa tuonpuoleisen ja tuntemattoman maailman (Siikala 1984, 43; Vattimo 1989, 41-46) tai perustuu muutoin maagisiin uskomuksiin ja kokemuksiin. Se viittaa myös hahmotustapaan, jota luonnehtii kokonaisvaltaisuus, samanaikaisuus tai päällekkäisyys peruseräteenään analogioiden kokeminen eri ilmiöiden välillä kausaliiteetin sijasta. (Korte 1988, 131_132)

Myyttiselle tiedolle on ominaista myös visuaalisuus, mikä on ennustamisessakin keskeistä. Tulevaisuutta katsotaan ja kuvitetaan symbolikieltä käyttäen.

Siinä on nurmikkoo molemmill puolill eli hyvät asiat seuraa sua ja menet niitä vasten. Aurinko tulee sieltä oikealta viistos eli aurinkohan tietää voimaa, mahdollisuuksia, toteutumisia ja onnistumisia. Sulla on ryhmä ihmisiä tuolla oikealla puolella katsomassa...tää hevonen vaihtuu polkupyörään...kiireyttä eikä löysyyttä sun tässä kuvassa näy...Sulla on nauriita paljon vasemmalla puolella...H10

Selvänäkijät kertovat näkemästään. Ennustamisen apuvälineet perustuvat niin ikään usein kuvallisiin merkkeihin, väreihin ja symboleihin. Maffesolin (1995, 103-105) mukaan kuva ei tähtää täsmällisyyteen tai todenmukaisuuteen. Kuvat ovat vain mietiskelyn ja toisten kanssa yhteydessä olemisen kimmokkeita. Sillä, mitä voitaisiin kutsua ikoniseksi funktioksi, ei ole pätevyyttä itsessään, vaan se on ensisijaisesti toisten asioiden esille kutsumista tai paremminkin niiden tukemista. Ennustaminen luo tarinoita asiakkaalle mahdollisista ja mahdollottomistakin tulevaisuuksista, joiden avulla asiakas voi konstruoida omaa elämäänsä.

Myyttinen tieto ei ole siis tietoa klassisessa mielessä: kysymys ei ole ”tiedosta hyvin perusteltuna totena uskomuksena”. (Niiniluoto 1993, 55) Ennustamista koskevaa tietoa nimitetäänkin salatieteeksi eli okkultismiksi, henkityeteeksi, rajatiedoksi, esoteeriseksi tai maagiseksi tiedoksi. Kaikki nämä nimitykset viittaavat siihen, että ennaltatietäminen ei täytä uskomusten rationaalisuusehtoja. Uskonnot ja okkultismi ovat tieteen kanssa ristiriidassa joko suoraan väitteidensä tasolla tai joutuvat hyväksymään tieteellisen metodin kanssa ristiriitaisia uskomusten lähteitä. (mt. 56) Näin ollen tulisi puhua mieluummin uskomuksista kuin tiedosta. Kuitenkin esimerkiksi Lührman (1986) käyttää magiasta termiä tieto, koska sen piirissä kuitenkin opitaan jotain. Hänen (mt.147_155) mukaansa maagiselle tiedolle on ominaista kokemuksellisuus, symbolisuus ja se, että se koskee itseä. Tämä tieto ei ole joukko objektiivisia faktoja vaan ymmärryksen prosessi, tapa tuntea itsensä.

Terapeuttisuus ymmärretään tässä tutkimuksessa laajasti hoitavuutena ja terapeuttisuuden ratkaisee naisten omat tulkinnat ennustajien ja ennustusten hoitavuudesta ja kokemukset autetuksi tulemisesta. Etymologisesti terapia -termi on palautettavissa kreikan kielen sanaan therapéa < therapéúein so. olla palvelija, huolehtia, käsitellä ystävällisesti.⁴³ Terapialla on siis alun perin tarkoitettu palvelemista ja huolehtimista. Myöhemmin se on vakiintunut tarkoittamaan lääketieteellistä ja psykologia -tieteeseen perustuvaa hoitoa. Aineistoni yhteydessä terapian psykologinen ulottuvuus korostuu, mutta ennustajaa verrataan myös lääkäriin. Kuitenkin myyttiterapia on terapiaa kevyessä mielessä. Se on viihteellistä ja perustuu magiaan. Siinä liikutaan mielikuvituksen alueella. Ennustajalla käydessä kuvitelmat ja todellisuus muodostavat omalaatuisen kokonaisuuden. Myyttiterapia mytologisoi ja mystifioi elämäntulkintaa, vaikeuksia, ihmissuhteita ja tunteita: tehty tai tekemättä jäänyt on tarkoitettu, tunteet ovat merkkejä, enteitä ja vaikeudet tulosta vaikeasta karmasta, omasta osasta, kohtalosta maan päällä tai tässä elämässä suoritettavasta karman läksystä. Ylipäänsä toiminnan tarkoituksellistaminen ja merkityksellistaminen korostuu. Arki mystifioituu ja täyttyy merkityksistä. Myyttiterapian kautta asiakkaan elämä ja kokemukset kaunistuvat ja oikeudenmukaistuvat. Ennustaminen on kokonaisvaltaista ja ei-erikoistunutta, jossa voi käsitellä mitä ja millaisia ky-

symyksiä tahansa salamurhista rakkaushuoliin. Ennustamisen symbolit ja näyt ovat niin elastisia ja monitulkintaisia, että niitä voidaan muuttaa ja tulkita eri tavoin yhä uudelleen. Ennustamisessa käytetään arkisia ja kansanuskomuksellisia käsitteitä sekä mieli- ja kielikuvia erilaisten käännekohtien, onnettomuuksien ja tyhjyyden tarkastelemisessa ja ymmärtämisessä. Se on maallikkojen luomaa omaa terapiaa, jolla on omat teodikeansa tai ideansa. Myyttiterapia perustuu ennaltatietämismagiaan, myyttiseen tietoon ja maagiseen asioiden käsittelemistapaan ja mystisiin kokemuksiin.

9.

TOIVON KULTTUURI JA ENNUSTAMISSOPIMUS

Kaadoin heille öljyä veteen ja ennustin heille hyviä päiviä ja runsaita satoja, poikalapsia ja rikkaita naimakauppoja, sillä säälin heitä heidän köyhyytensä tähden enkä tahtonut ennustaa heille mitään pahaa. He uskoivat minua ja iloitsivat suuresti.⁴⁴ Mika Waltari

Aineistossani kaikki ennustuskokemukset eivät ole myönteisiä eikä ennustajalla käynti aina ole yksiselitteisen terapeutista. Asiakkaat ovat myös kärsineet luottamuksestaan ennustajiin. Lisäksi aineistossani esiintyy sellaista ambivalenssia ja epäröintiä ennustamista kohtaan, ettei sitä voi olla huomioimatta kuuluvaksi tämän kulttuurin erityispiirteisiin, vaikka epäily muodostaakin yleisen nykyaikaisen sosiaalisen maailman eksistentiaalisen ulottuvuuden. (Giddens 1991, 3) Ennustajalla kävijät luonnehtivat suhdettaan ennustamiseen negaatioilla ”en hae sieltä elämänohjeita” tai viittaamalla normeihin, jotka ilmaistaan usein kieltoina. Normeihin viittaamisen voi tulkita merkiksi tilanteista, joissa vallitsee ristiriitoja tai ainakin epävarmuutta. (Vrt. Sulkunen 1997, 30) Kävijät eivät kerro niinkään omasta suhteesta ennustuksiin vaan siitä, miten ennustamiseen pitäisi suhtautua – siis kulttuurisesti mahdollisesta suhtautumistavasta (Vrt. Suoninen 1997, 29). Kysyin siis aineistoltani, millaista on sopiva suhtautuminen ennustamiseen. Ennustuskulttuurissa normitetaan myös ennustajan toimintaa, mikä näkyy ennustajien luokitteluissa hyviin, huonoihin ja pahoihin. Hyvässä ennustajassa kiteytyvät ennustajiin liitetyt odotukset. Ennustamissopimuksella tarkoitan ennustajia ja asiakkaiden omaa sekä toisten ennustajalla kävijöiden suhtautumista koskevaa normistoa. Ennustamissopimus on luonteeltaan normatiivinen ja ennustamisen kokeminen mielekkäänä ja sen terapeutisuus edellyttää ennustamissopimuksen ”noudattamista”.

Ennustuskoukussa

Et voi koskaan tietää mikä on kylliksi, ellet tiedä, mikä on enemmän kuin tarpeeksi. Blake William

Ennustuskoukku on nimitys sopimattomalle suhtautumiselle ennustamiseen. Sitä vasten määritellään omaa ja toisten suhdetta ennustamiseen. Vaikka ennustamisen maailmaan tuleminen ja sieltä lähteminen on itse kunkin vapaassa tahdossa, sosiaaliselle maailmalle tyypillisenä pidetty jäsenyyden vapaaehtoisuus ja kevyt yhteisöllisyys (Noro 1991) sekä modernille yksilölle mahdollinen itsemäärääminen tai vapaus (Jallinoja 1997) ei ole ennustamisen maailmassa aina kovin selvää.

välillä mä päätän. Nyt mä päätin keväällä, että mä en enää lähe. Mutta kyllä mä oon senkin jälkeen käyny! (nauraa) Mä en voinu mitään, mun oli pakko...oon ajatellu sitä monta kertaa, että miksi mä meen...H10

Kokemus hallinnasta on yksi oleellinen tapa jäsentää omaa elämää (Ks. Roos 1987, Hänninen ja Koski-Jännes 1998, 224) ja itsekuri on kuluttajalle elintärkeää (Vähämäki 2000, 68). Ennustajalla asioimisessa hallinnalla on kuitenkin erityismerkitys. Siitä rakentuvat ennustuskulttuurin asiakkuutta määrittävät normit: ennustuksia ei saa ottaa liian vakavasti so. ei saa elää ennustusten mukaan ja ennustajalla ei saa käydä liian usein. Kumpaakin normia rikotaan. Liika on myös suhteellista: se, mikä on toiselle koukkuun jäämistä, on toiselle tuen saamista. Itseään arvioi ja ymmärtää myös toisella tavalla kuin toisen toimintaa. Kun ennustajalla käymätön saattaa pitää jo kerran ennustajalla käynyttä turistia ”hurahtaneena”, niin turisti puolestaan voi määritellä kanta-asiakkaan tai mystikon koukkuun jääneeksi. Hallintakysymys on myös uskomiskysymys.

Ennustamisen hallinta nähdään riippuvan siitä, kuinka heikko tai vahva asiakas itse on. Heikkous tarkoittaa aineistossani ennen kaikkea ns. ennustuskoukkuun jäämistä, mutta myös muunlaista lipsahtelua esimerkiksi puhumista ennustajan kanssa liian pitkään ja liian usein sekä ennustusten liiallista vaikutusvaltaa omassa päätöksenteossa. Jo puhelinennustajien olemassaolo vaatii monelta itsekuria, joka pettää heikkouden hetkinä⁴⁵

pannu eston näihin tavallisiin puhelimiin...se on niin helppo sillon, kun yön hiljaisina tuntina se tuska on suuri. H23

Moni ennustamisen maailman jäsen tunnistaa itsessään heikkoutta, jolloin vahvuuden ja vastuun kantamisen asenneilmapiirissä ennustajalla käyminen vaikuttaa ”passiiviselta ja puutteelliselta: kaikelta siltä, mitä kulttuurissamme ei arvosteta ja mihin samastumista halutaan viimeiseen saakka välttää”. (Ks. Husso 2003, 184) Ennen yhteydenottoa ennustajaan kävijä voi tuntea itsensä

pieneks lapseks ja tyhmäksi...onnettomaksi...eksyksis olevaksi, että auta mua...enhän mä voi olla tämmönen avuton ja raukka! H9

Itsemäärittelyssä on kysymys myös itsetuntemuksesta ja toisten heikkouksien kautta määritellään myös itseä ja omaa toimintaa. Toista heikkoa vasten minä näyttäytyy vahvana ja myönteinen itsemäärittely säilyy.

Tiedän yhden rouvan, jolle sanottiin, että hän eroaa, koska hän on niin kuin häkkilintu...että hänen miehensä ahistaa kauheesti. Niin sit se alko orottaa sitä, että koska se tapahtuu, tiiätkö?...Eikä yrittänykkään tehdä mitään sen asian hyväksi...otti sen tosissaan sillä tavalla, että rupes elämään sen mukaan, että ei niin saisi tehdä. H5

Ennustuskoukkuun jääneeksi nimeää itsensä aineistossani kaksi: Karoliina ja Soili. Karoliina on 45-vuotias entinen kanta-asiakas, mutta ei ole asioinut mitenkään poikkeuksellisen paljon ennustajilla. Hänelle on kerran ennustettu sattumalta torilla ja pari kolme vuotta sitten hän on ollut yhteydessä erääseen puhelinennustajaan muutamia kertoja. Hän pitää kuitenkin ”pääkeissinään” 15 vuoden takaista kahta ennustajalla käyntiään. Tämän ennustajan ennustukset kummittelevat hänen elämässä edelleen. Hän kääntyi tuolloin ennustajan puoleen, koska oli vaihtamassa työpaikkaa ja hänellä meni huonosti miehensä kanssa. Ennustaja ennusti hänelle,

kun nyt lähet täältä kotiin...yks ensimmäisiä asioita on, että sulle tulee kutsu työpaikkahaastatteluun ...puoli tuntia mä ehdin olla, niin tuli soitto, et tuuhan työhaastatteluun.

Ennustaja lupasi Karoliinalle vielä tyttären aviomiehen kanssa, joka sitten syntyikin muutaman vuoden päästä. Näiden toteutuneiden ennustusten vuoksi hän alkoi uskoa, että muutkin ennustukset toteutuvat. Hyvistä ennustuksista Karoliina sai voimaa ja ”ilman niitä hän olisi paljon surullisempi”, mutta ikävät ennustukset jäivät varjostamaan hänen elämäänsä. Varsinaiseksi pakkomielleeksi Karoliinalle muuttui ennustus ”nainen tulee itkien matkan takaa”.

Se sano, mitäs tää on, kun nainen tulee itkien matkan takaa? Sit mä, etten mä tiää. Sit se sano, että kukas tää on...Sit se ei enää sanonu mitään...mun isä ja äiti oli samoihin aikoihin lähtemässä etelään, niin mä kielsin kaikki etelän matkat niiltä siinä vaiheessa. Kun se sano, että vanhempi niin mä aattelin aina, et mun äiti tulee yksin sitte etelän matkoilta...Sen jälkeen mä pelkäsin jokaista matkaa. Kaikille mun läheisille...Kuitenkin aina taoin itelle päähän, et hei ensinnäkin ei tiedä, mitä tapahtuu...ja jos on jotain nähty, niin sit se tapahtuu...Lähin (matkalle) yksin, kun mä oon niin loppu ja mul on raskaat ajat, niinkuin sanottiin 'raskaita ovat ajat' ...Olin siellä etelässä ollut päivän, niin mä meinasin kuolla, mulla oli niin kauheeta...Itse pidän sitä jonkinlaisena lievänä hermoromahduksena...itkin ja itkin ja itkin...kävelin oppaan luo... Mulle oli paikka vapaana koneessa. Arvaa kuka tuli itkien matkan takaa? Mä tajusin vasta sen sitten kun mä olin tullu kotiin. Että minähän se olin, se nainen itkien matkan takaa! Todennäköisesti. Mut, jos mulle olis sillon sanottu, että sä tuut itkien matkan takaa, niin mä en ois tehny yhtään ainutta matkaa. (nauraa) Et mä oon onneksi siitä päässy, siitä painajaisesta mä oon nyt päässy...Ja eipä tuo `nainen itkien matkan takaa´ sinänsä ollu sitä. Kato kun mä rakensin sille erilaisen tarinan ympärille. Mä rupesin odottamaan sen jälkeen, että joku kuolee etelässä tai jossain matkalla tai jossain ja sit se muu porukka tulee itkien ja mulle tullaan kertomaan. Tämmösen tarinanhan mä siihen sitte kuvitteellisesti loin...mä maalasın sitten sen ikävämmäks tapahtumaks kuin se oli...kuinka monta juttua mä oon sillä selittäny! Mun sisareni tuli raskaana... sillon me kaikki sanottiin meidän perhees, et nyt se on tapahtunu... tääkin oli koukkuun jäämistä siihen, vaikka se ei sinänsä sitten vaikuttanu elämän suunnitelmiin ...Halusin sen (ennustuksen) pois, et se tapahtuis, että se ois pois tästä elämästä, että ei tarttis mieltää.

H20

Karoliina on jäänyt odottelemaan ennustusten toteutumista, vaikka on yrittänyt olla ajattelematta niitä. Häntä huolestuttaa se, että ”Siellä on vielä odottamas kolme asiaa.” Hän edelleen pelkää miehensä kuolemaa, vaikka he ovat jo eronneet eli toisin kuin ennustettiin. Karoliina on asioinut ennustajalla viimeksi noin vuosi sitten eikä aio mennä enää. Vaikka ennustamista pidetään leikkinä, Karoliinan mielestä ”harva meistä on niin vahva, että pystyy nonchaleeraamaan ne asiat”. Karoliina tunnistaa ja tunnustaa itsensä heikoksi suhteessa ennustamiseen.

Samalla tavoin kuin kaunokirjallinen teksti kerran synnyttyään alkaa elää omaa kirjailijasta ja kirjoitustapahtumasta irtautunutta elämäänsä, alkavat ennustukset elää ennustajan jo ”kuoltua”. Ennustuksia tulkitaan riippumatta ennustajan tarkoituksista tai mielentilasta. (Vrt. Sulkunen 1997, 33_34)

Ennustuksesta tulee joskus ikään kuin linssi, kartta tai kompassi, jonka avulla aletaan tarkastella muita ihmisiä ja tapahtumia. Ennustajan tekemät avoimet kysymykset tyyliin ”Kukas tää on?” ja ylipäänsä ennustajan käyttämä kieli saavat asiakkaan (joskus läheisiään myöten) keksimään useita variaatioita ennustuksesta. Aphek ja Tobin (1989) ovatkin todenneet istunnossa passiiviselta vaikuttavan asiakkaan itse asiassa toimivan omana ennustajanaan rakentaessaan omaa sisäistä juontaan samanaikaisesti ennustajan ulkoisen juonen kanssa.

Myös Soili määrittelee itsensä ennustuskoukussa olleeksi, mutta hän ei aio kuitenkaan lopettaa ennustajalla käymistä. Soili pitää itseään sellaisena, joka ”läpi elämän...saattaa joskus soittaa jollekin ennustajalle”. Hänen koukkuun jäämistään luonnehtii ylenmääräisyys.

*Soitin nit soittoja (ennustajalle) ihan hirveesti...yhteen aikaan
ihan sairaalloisesti...saman päivän aikanakin...näille eri...kahteen
kolmeenkin tai neljäänkin. H21*

Hän selittää ”sairaalloista” soittamistaan silloisella elämänvaiheellaan.

*hirvee hätä...Tiesin, et siitä (mies)suhteesta ei tuu ikinä yhtään
mitään, mut halusin sieltä (ennustajalta) saada jotain semmosta
vahvistusta...et se jatkus ja jatkus...*

Soili vertaa ennustajien äänensävyä ja puhetta huumeeseen, mitä hän on kuunnellut autuaallisena ja vertaa itseään narkkariin. Ennustuksia hän ei ole välttämättä edes jälkeenpäin muistanut, mutta toisaalta toimineensa ”pahimmassa vaiheessa” ennustajien ohjeiden mukaan. Soili selittää soittojensa paljoutta myös sillä, että on halunnut kuulla, sanooko seuraava ennustaja samaa kuin edellinen. Soili kuvaa ylenmääräistä asiointiaan sairaalloiseksi, hirveäksi vaiheeksi ja koukussa pahimmillaan olemiseksi. Hän kertoo eläneensä jonkin aikaa ”semmosessa ihmeellisessä maailmassa” ja ”tärisseensä” soittojen jälkeen. Soittelemisesta alkoi kuitenkin tulla huono omatunto ja tunne, että ”tää on yhtä tyhjän kanssa”. Hän alkoi vähentää soittamistaan jäätyään ennustussoitoista kiinni työpaikallaan. Soili vertaa ennustuskoukkuaan narkomaniaan, jonka pahin vaihe on takanapäin.

Kaikki liikakävijät eivät nimitä itseään koukkuun jääneiksi, vaan heille liika on merkinnyt lähinnä rahojen hupenemista. Vaikka useiden tuhansien markko-

jen puhelinlaskut ovat aiheuttaneet taloudellisia vaikeuksia, niin asianomainen voi kuitenkin pitää liiallista asiointiaan vaiheena, joka on ollut tarpeellinen ja saanut hänet selviämään pahimmasta. Kuten rangaistukset (Laine 1991, 124) myös kärsimykset ovat suhteellisia; vaikka on menettänyt paljon rahaa ennustajille, heidän avulla on kuitenkin jaksanut jatkaa elämäänsä. ”Ahkeraan soittelijat” ovat laittaneet itselleen soitoneston ja suurkuluttajat jättävät kertomatta osan ennustajakontakteistaan, jolloin säästyy ympäristön sanktioilta.

”Eläminen ennustuksen mukaan” on aineistossani ennustusten toteutumisen pakonomaista odottelua, aktiivista ”kohtalon välttämistä” tai yksinkertaista suoraa ennustuksen toteuttamista. Kuitenkin oleellista on, missä asioissa on toiminut ennustuksen mukaan. Jos on ennustettu opiskelemaan lähtöä ja sitten alkaa opiskella, sitä ei pidetä niin ongelmallisena kuin esimerkiksi miesystävän valintaa tai eroamista. Elämistä ennustusten mukaan pidetään vaarallisena silloin, kun asiakas heittäytyy passiiviseksi eikä yritä itse tehdä asioille mitään. Ennustajasta ei saa tulla liian voimakas kinalosauva tai keppi, jonka varassa eletään.

Se, miksi suhdetta ennustamiseen kuvataan addiktion⁴⁶ kaltaisena liittynee sekä siihen, että jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa toisto muuttuu pakoksi, addiktioksi (Giddens 1995, 101_102) ja siihen, että addiktiokertomus on tullut myös maallikkojen tavaksi jäsentää ongelmaksi koettua käyttäytymistä. (Sulkunen 1997, 215) Jälkimoderni yksilöllistyminen sekä tuottaa toistokäyttäytymistä että käsitteellistä (sosiaalisia) ongelmia addiktioiksi eli tietoisien kontrollin tahdon puutteeksi. Vastaavasti niin asiantuntijat kuin maallikotkin määrittelevät poikkeamat normaalisuudesta toimijaan itseensä viittaavien ominaisuuksien puutteena toisin sanoen osoituksena osaamisen ja tahtomisen puutteesta. (Ks. Sulkunen 1997, 216) Ennustajalla kävijät näkevät ennustajalla asioinnin hallinnan asiakkaan tahdon vahvuuden tai heikkouden asiana. He määrittävät itsensä ja/tai heidät määritellään heikoiksi, herkkäuskoisiksi ja epävarmoiksi.

Hallinta on viime kädessä se kriteeri, johon ennustajalla kävijät omaa suhdettaan ennustamiseen peilaavat. Ennustuskulttuurin normit palautuvat länsimaiseen keskiluokkaiseen individualismiin, jossa hallinnan menetys on kauhistus (mt.198). Ennustajan puoleen kääntyminen merkitsee itseparjäämisen eetoksen kyseenalaistumista ja itsensä avuttomaksi, heikoksi tunnustamista. Kynnys siihen voi olla kuitenkin korkealla. Ennustajalla käyminen voi olla uhka myönteiselle itsemäärittelylle.

Eläminen ennustusten mukaan tulkitaan kielteiseksi, koska se merkitsee passiivisuutta, alistumista kohtalolle. Tällöin yksilö tavallaan luopuu aktiivisesta hallintapyrkimyksestä, rikkoo keskeistä modernisuuden normia. Ennaltatietämismagian fatalismi on nimenomaan modernia eikä perinteistä fatalismia. Passiivisuudelta ja pysähtyneisyydeltä vaikuttavalla käyttäytymisellä voi

olla kuitenkin mielensä ja logiikkansa. Se voi olla psyyken suojausmekanismi, elämänvoiman ilmentymä tilanteissa, jotka ovat liian tuskallisia tai raskaita kohdattaviksi. (Husso 2003, 211; Jokinen 1997, 142; Granfelt 1998, 162–163) Passiivinen odottaminen tai fatalismi on ollut aiemmin myös feminiininen (Vrt. Herranen 1990, 86) ja köyhien (Vrt. Rahikainen 1991) hyve. Myönteisessä mielessä odottava ja passiivinen asenne elämää kohtaan voi merkitä elämän sisäistä hallintaa mitä parhaimmessa stoalaisessa mielessä: 'ottaa tyynesti vastaan se, mikä tulee' pyrkimättä hallitsemaan tapahtumia ja elämää. Ennustaja voi myös tuottaa fatalistista asennetta siten, että asiakas alkaa luottaa asioiden järjestyvän ennen pitkää tai "kahden vuoden kuluessa ainakin helpottavan". Fatalismi voi olla selviytymiskeino - eräänlaista progressiivista regressiota. Fatalismia pidetään kuitenkin nimenomaan vanhempien, sotien ja pulan sukupolvelle tyypillisinä reagoititapana "elämän pakkoraossa", joka olisi siten häviämässä. (Roos 1987, Helne ja Karisto 1993) Vaurastuneessa yhteiskunnassa olemme menettäneet kyvyn elää jatkuvassa epävarmuudessa (Rahikainen 1991). Ehkä ennustajalla käyminen kertoo juuri fatalistisen asenteen katoamisesta. Elämisessä ennustuksen mukaan sisältyy myös aktiivista pyrkimystä toimia tietyllä tavalla. Siinä voi tulkita olevan myös kysymys pyrkimyksestä kontrolloida elämää esimerkiksi minimoida riskejä tietämällä ne etukäteen. Esimerkiksi Wigzell (1998, 4) painottaa, ettei ennustaminen ei ole merkki passiivisesta elämänsenteestä vaan päinvastoin. Baumanin (1996, 272) sanoin "tulevaisuutta ei enää pystytä kontrolloimaan laskelmoimalla vaan pelaamalla uhkapeliä ja harjoittamalla taikuutta".

Hännisen ja Koski-Jänneksen (1998, 221–224) hallinnan tarinan avulla voidaan ymmärtää ennustajan asiakkaan suhdetta ennustamiseen. Hallinnan tarinassa on oleellista päähenkilön ymmärtäminen itse vastuulliseksi sekä riippuvuuden ylläpitämisestä että sen lopettamisesta. Hallinnan tarinan eetosena on ihmisen järjen ja tahdon käyttö sekä vastuun ottaminen omasta ja toisten hyvinvoinnista. Hallinnan kertomuksissa on siis kysymys heikkouksista. Heikkoudet ja ylenmääräisyydet taas rikkovat modernia rationaalisuuden, (elämän)hallinnan normia. Ennustuskulttuurin normit myötäilevät näin moderneja arvoja. Toisaalta se, että ennustukset otetaan vain hallittuna leikkinä ja hupina voi olla oman uskon suojelemista skeptisismiltä. Kuitenkin itsepäätämisen ja -pärjäämisen arvot voidaan ennustuskulttuurissa myös kiistää:

Epäilijöiden argumentti on, että "joo joo, sinulle kerrotaan, että näin ja näin tulee tapahtumaan ja sitten sinä alat toteuttaa sitä." Saattaa olla. Mitä siitä sitten? K19

Ennustajalla asioinnin pitäminen addiktiona on yhtä ongelmallista kuin addiktiivisen toiminnan määrittäminen yleensäkin. On vaikea määrittellä, mikä

riippuvuus on käyttäytymishäiriö ja mikä muuten vain elämäntapaan kuuluva tottumus, tapa tai kiintymys, joka voi joskus jostain näkökulmasta olla haitallista. (Sulkunen 1997, 196) Elämänhallintaa koskevassa kirjallisuudessa viitataan ylipäänsä hallinnan illusoriseen luonteeseen (Ruth 1998, 321). Myönteiset illuusiot antavat toivoa vaikeissa tilanteissa. Tällaisia ovat esimerkiksi epärealistisen myönteinen taipumus arvioida itseään tai valoisa kuva siitä, mitä tulevaisuudelta voi odottaa.

Hallinta voi olla illusorista myös siinä mielessä, että kokijan kokemus hallinnasta voi olla erilainen kuin ulkopuolisen havaittajan. Asiakas voi hylätä miesystävähakkaita ennustajan varoitusten perusteella, mutta ei pidä tätä itse millään tavalla ongelmallisena, vaikka ulkopuolisesta asianomainen yksinkertaisesti tottelee ennustajaa, siis ”elää ennustuksen mukaan”. Usko on refleктоimatonta, mutta toisaalta se voi olla strateginen päätös ottaa riski epävarmuuden tilassa (Misztal 1996, 15).

Usko, toivo ja valhe

”Millanen suhde sulla on näihin ennustuksiin?”

”Et uskonks mä vai?” H15

Ennustajalla käymisestä on ilmeisen mahdotonta puhua puhumatta uskomisesta. Mystikot luonnehtivat omaa suhdetta ennustamiseen uskomisella. Toiset ikään kuin samanaikaisesti uskovat ja eivät usko. Ennustajiin ja ennustuksiin ei saa ainakaan uskoa liikaa. Millaista on sitten sopiva uskominen? Kysymys on myös siitä, mitä uskomisella tarkoitetaan ennustajien ja ennustusten yhteydessä? Millaisesta uskomisesta on kysymys vai pitäisikö puhua luottamuksesta? Onko uskominen ennustuksiin samanlaista kuin uskominen mainoksiin vai kuin uskomista Jumalaan tai jumaliin?

Koska tarkastelen yksilöiden toimintaa, tarvitsen uskon käsitettä. Vaikka uskontotieteessä, kansanperinnetutkimuksessa sekä sosiaaliantropologiassa on tutkittu kansanusko (nto)a, uskontoja ja magiaa, en ole löytänyt sieltä uskon käsitettä. Teologian piiristä uskon käsite sen sijaan löytyy sekä myös psykologiasta taikauskon käsitteenä ja uskontopsykologiasta uskonnollisuutena. Sosiologiasta löytyy puolestaan uskon lähikäsitteet luottamus ja luottavaisuus. Kansanperinnetutkimuksessa taas on käytetty käsitettä kansanusko. (Virtanen 1991, 230) Kansanuskon käsitteestä tulee oletus kansasta uskon subjektina ja siihen liittyy muitakin rasiitteita, mutta sen tilalle ehdotettu käsite kansanuskonto viittaa edelleen yhteisölliseen. Uskontopsykologiassa puhutaan uskonnollisuudesta, mikä viittaa puolestaan yksilön ominaisuuksiin

tai uskon argumentteihin. Se tulee lähelle uskon käsitettä, mutta ymmärrän uskon pikemminkin inhimillisenä toimintana tai olemisena kuin ominaisuutena. Psykologiassa taas uskon liittäminen taikuuteen uskomiseksi tekee siitä virheellistä ajattelua tai lapsen kehitykseen kuuluvan ohimenevän ajattelun kehityskauden.

Teologisena käsitteenä usko viittaa sekä uskon transsendenttisiin kohteisiin että inhimilliseen toimintaan. Se viittaa pikemminkin joukkoon argumentteja ja vakaumuksia kuin todellisuuteen. (McGrath 2000, 823) Teologiassa on useita erilaisia näkemyksiä uskosta ja se on ajan kuluessa muuttunut.

Uskolla voidaan teologiassa kuitenkin tarkoittaa ”Jumalan lahjaa syntisille” tai ”vakaata ja varmaa tietoa Jumalan hyvästä tahdosta”. Fideistinen uskonkäsitelmä merkitsee subjektiivista luottamusta ja turvautumista Jumalaan. Usko voidaan ymmärtää myös kuuliaisuuksena Jumalalle tai kirkolle jumalallisen totuuden haltijana. Joissakin uskon käsitteissä on luovuttu uskon objektiivisista viittauskohteista ja nähty se inhimillisenä toimintana, mahdollisuutena, jota voidaan argumentoida metafysisesti, kokemuksellisesti tai eettisesti. Usko on siis vaihtoehtoisesti ymmärretty inhimillisenä tai Jumalan toimintana. Usko on myös liitetty kristillisen tradition varmoihin tosiasioihin kuten kieleen ja yhteisiin käytänteisiin esimerkiksi jumalanpalvelukseen eikä argumentteihin tai kokemukseen. (McGrath 2000, 823–826; Keskitalo 1997, 38)

Usko voidaan ymmärtää siis jo teologian sisällä monella eri tavalla. Yksinkertaistaen uskossa on kuitenkin pohjimmiltaan kysymys uskomisesta Jumalan tai jumalallisen voiman ja tuonpuoleisen olemassaoloon käsiteltiin ja perusteltiin tämä miten hyvänsä. Kun usko ymmärretään luottamuksena ja turvautumisena yliluonnolliseen voimaan ja ennustaja nähdään olevan eräänlainen puolijumala tai välittäjä, joka on yhteyksissä tuonpuoleisiin voimiin, niin häneenkin voidaan teologisessa mielessä uskoa.

(tuli) tunne, että pitää tehdä sillai, et mitä se (ennustaja) sanoo. H8.

Kuten Jumalasuhteeseen myös ennustajasuhteeseen sisältyy kuuliaisuus ja tällöin uskomisen merkitsee ennustajan tottelemista. Ennustajan asiakkaat kertovat vaihtaneensa ammattinsa, jääneensä odottamaan miehensä kuolemaa, ajoittaneet matkansa ja muuttaneet asuinpaikkaansa ennustajan näkemysten perusteella tai muuttaneet suunnitelmiaan ja toimintaansa välttääkseen ennustettua kohtaloa. Ennustaja koetaan yhteyksiensä ja kykyjensä vuoksi yliveritaiseksi ”paremmin tietäjäksi.” Ennustajiin voidaan turvautua luottaen yhtä lailla kuin uskossa Jumalaan. Ennustus voidaan ymmärtää myös uskonnolliseksi kieleksi, jossa viestin lähettäjän rooli saattaa olla tärkeämpi kielen pyhyiden määräävä tekijä kuin itse viesti. (Suojanen 2000, 152) Se, mitä sanotaan, ei ole niin tärkeää kuin se, mistä ja keneltä ennustajan viesti ymmärretään olevan

peräisin. Näin ollen on eri asia, sanooko terveydenhoitaja vai ennustaja ”terveyden olevan tärkeätä”. Kuulijan yhtä lailla kuin ennustajankin rooli voi olla eri istunnoissa erilainen. Aphek ja Tobin (1989, 26–27) luokittelivat asiakkaita heidän uskomisensa suhteen. Istunnoissa voi olla läsnä epäilijöitä, uskojia ja näiden välimuotoja. Oleellista ei olekaan välttämättä se, mitä sanotaan vaan kuka sen sanoo ja millaisessa roolissa kuuliija on.

Kuitenkin ennustaja on ennen kaikkea ihminen ja luottamuksen käsite on tarkoitettu kuvaamaan inhimillistä uskon kohdetta.

Kun ennustaja koetaan tavalliseksi ihmiseksi, persoonaksi tai ammattilaiseksi, on pikemminkin puhuttava luottamuksesta kuin uskosta.

*Eihän niitä nyt voi pilikullensa ottaa, että sä elät kuinka se sanoo...
vain ihminen kumminkin, joka siellä ennustaa ja puhuu. Eihän
se oo mikään sellanen ihminen, joka määrää, että sun pitää näin
tehrä...H25*

Uskossa uskon kohde on yliverlainen auktoriteetti, kun luottamus perustuu kummankin toimijaosapuolen toimijuuden tunnustamiseen; neuvottelemiseen. Simmelin (1964, 318) mukaan luottamus sijaitsee tiedon ja tietämättömyyden välissä. Henkilön, joka tietää täydellisesti ei tarvitse luottaa. Kun taas henkilö, joka ei tiedä mitään ei voi edes hankkia luottamusta millään rationaalisella perusteella. Uskoa Simmel pitää tiedon ja tietämättömyyden ulkopuolella olevana, joka kuuluu uskonnollisen uskon luokkaan. Uskomisen johonkin ihmiseen on täydellisen välitön ja tunteenomainen asenne. Henkilö uskoo tiettyyn ihmiseen oikeuttamalla uskoaan todisteilla ja usein jopa päinvastaisista todisteista huolimatta. Näin ollen Simmelin mukaan uskoa esiintyy vain uskonnon piirissä. Hän pitää uskoa fundamentaalina ja primäärinä asenteena. Myös Misztalin (1996, 15) mukaan uskoa voidaan pitää ymmärryksen vastakohtana, koska se lepää vain hämärän ja osittaisen kohteen ymmärryksen varassa. Toisaalta tähän perustuu myös luottamus (Seligman 1997, 44). Uskoa ja tietoa ei ole myöskään aina pidetty toisilleen vastakkaisina. Esimerkiksi useat filosofit näkivät ennen valistuksen aikaa uskon (filosofisen) tiedon täydentäjänä. Uskon ja järjen vastakkainasettelu on siten uuden ajan, valistuksen mukanaan tuoma moderni ilmiö. (Keskitalo & Kotkavirta 1997, 6).

Ennustuksia voidaan ”lukea” tai niihin voidaan uskoa tai luottaa kuten mainoksiin tai viihteeseen. (Vrt. Aphek ja Tobin 1990, 180). Ennustukset voidaan rinnastaa mainoksiin. Nekin viittaavat tulevaisuuteen. Vaikka mainosten lupaama tulevaisuus ei koskaan koita, ne pysyvät silti riittävän uskottavina sen vuoksi, että mainonnan totuudellisuutta ei arvioida sen lupauksen todellisen täyttymyksen perusteella vaan sen perusteella, missä määrin sen fantasiat vas-

taavat katsoja-ostajan fantasioita. Mainoksia ei sovelletakaan todellisuuteen vaan päiväuniin. (Berger 1991, 146).

Vastaanottotutkimuksissa on korostettu esimerkiksi television katsojien tai romanssiviihteen lukijoiden olevan omaa järkeään käyttäviä olentoja. Esimerkiksi Dallasin katsojien on havaittu reagoivan näkemäänsä kahdella tavalla joko referentiaalisesti tai kriittisesti. Referentiaalisissa luennoissa katsojat tarkastelivat sarjan hahmoja kuin todellisia ihmisiä ja suhteuttivat heidät omien elinympäristöjensä todellisiin ihmisiin. Kriittisissä luennoissa sarjaa taas katsottiin fiktiivisenä konstruktiona omine esteettisine sääntöineen, joissa joko epäiltiin tuottajia temppuiluista tai pohdittiin sitä, kuinka sarja heijastelee todellisuutta. Toiset pohtivat myös genren konventioita ja kaupallisia paineita sekä miettivät omia reaktioitaan. Nämä kaksi eri luentaa tuottavat toisistaan poikkeavia merkityksiä. Referentiaaliset lukutavat saavat katsojat kiinnittymään tiiviimmin ohjelmaan, jälkimmäiset taas ottamaan siitä etäisyyttä. (Lehtonen 1996, 208–209) Aineistostani löytyy esimerkkejä kummastakin tavasta suhtautua ennustuksiin. Referentiaalinen luenta voi tapahtua itsensä siitä tietämättä:

naureskeltiin, et hei soitetaanpa ennustajalle. Me soitettiin kummatkin. Ja sit mä sanoin, et mitä se (ennustaja) mulle sano ja että joo, se tarkotti varmaan sitä. Niin tää sisko sano mulle, että hei, sääkö tosiaan uskot niihin (ennustajiin), mitä ne sulle sanoo!... Ne (ennustajat) puhu siellä ihmisistä tai henkilöistä, et sä alat tunnistaa niistä! Se oli mulle vähä semmonen...et niinpä se tosiaan onkin...Herätyt, että hetkinen, missä mennään. H21

Uskoa siten, ettei huomaa uskovansa on Jon Elsterin (1986, 173–179) mukaan yksi itsepetoksen muoto, jossa henkilö jotenkin onnistuu salaamaan omaksumansa uskomuksen itseltään. Se, mitä itse ei havaitse, on kuitenkin ulkopuolisesta tarkkailijasta ilmeistä. Yhtä lailla aineistostani löytyy myös ennustusten kriittistä tulkintaa omasta suhteesta ennustuksiin.

Mun asenteet rupee muokkaantuun sen mukaan, mitä mä (ennustajalta) kuulen...huomaan väistämättä, että mun suhde tähän poikaan on muuttunut sen jälkeen. Että mulla on täys työ taistella pysyäkseni edes ulkoisesti sillä lailla, että se ei vaikuttaisi, mitä mä ajattelen hänestä ja mitä mä tunnen häntä kohtaan. H9

Uskomisen tapahtuu posttraditionaalisessa kontekstissa, mikä voisi tarkoittaa Vattimon (1989, 50) Nietzsche -siteerausta mukaellen mm. sitä, että uskominen (uneksimisen) jatkaminen tietäen uskovansa ei varmastikaan ole samaa

kuin yksinkertaisesti vain uskominen. Kokemus totuudesta ei voi olla sama kuin ennen demystifikaatiota. Modernisoituminen ei siis tapahdu tradition kieltämisen kautta, vaan sen eräänlaisen ironisen tulkinnan kautta, perinteen eräänlaisena turmeltumisena. (Vattimo 1989, 51–52) Ennustamiskokemuksista ja ennustuksista kertomista usein säestävä nauru voidaankin tulkita eräänlaiseksi ironiseksi uskoksi. Ennustusten samanaikaisesti sekä uskotaan olevan totta, että tiedetään olevan valhetta.

Totuuden puhuminen, lupausten antaminen ja pitäminen (Ilmonen 2000, 173) ovat ennustamisen kannalta kiinnostavat luottamuksen kriteerit. Asiakas, jolla menee huonosti, ei välttämättä toivo ennustajan puhuvan totta vaan todellisuutta parempaa. Voisi sanoa, että ennustajan asiakkaiden ja ennustajien välillä vallitsee eräänlainen ”valehtelusopimus”⁴⁷ hyvässä tarkoituksessa. Valehtelusopimus tarkoittaa sitä, että valehtelu perustuu yhteiseen sopimukseen, niin että osapuolet tietävät, mistä on kysymys.

Kukapa menee ennustajalle kuullakseen, että hänen köyhyytensä, työttömyytensä, risainen avioliittonsa jatkuu edelleen. K16

Ennustaja antaa asiakkaalleen lupauksia ja unelmia kummankin tietäessä, että ne eivät ole tosia. Asiakas voi kuitenkin toivoa, että ne olisivatkin totta. Hän voi olla myös täysin tai hämärästi tietoinen omasta osuudestaan ennustuksen muotoutumisesta ja jopa toteuttamisesta. Osa asiakkaista viittaa siihen, että ennustukset ovat pohjimmiltaan omia toiveita tai ennustajan ilmaisemat ajatukset ovat ikään kuin omia ajatuksia:

*Kun vain itse ois sanonu sen ääneen, niin sama asiahan se ois ollu.
H19*

Itse asiassa sitä, mitä itse on ilmaissut tai ajatellut ja mitä puolestaan ennustaja on ennustustilanteessa ilmaissut, on usein jälkeensä vaikea erottaa toisistaan. Sitä, mitä ennustusistunnoissa tapahtuu valottaakin israelilaisten lingvistikkojen Edna Apekin ja Yishai Tobinin (1989, 1990) semioottisesta näkökulmasta tekemä tutkimus.⁴⁸

Semioottisesta näkökulmasta tehdyn tutkimuksen perusteella ennustajan ja asiakkaan kohtaamisessa keskeisenä voidaan pitää merkkijärjestelmää, seremoniaa ja kieltä sekä asiakkaan ja ennustajan välistä suhdetta. Apekin ja Tobinin (1989, 10–13) mukaan jokaista ennustamissuuntausta voidaan tarkastella omana ainutlaatuisena semioottisena järjestelmänä, jolla on omanlaiset merkit ja merkkijärjestelmät. Merkit voivat olla asiakkaan ulkopuolella, sisäpuolella tai osana häntä. Esimerkiksi korteista ennustettaessa merkit ovat asiakkaan ulkopuolella ja ne voidaan yhdistää häneen vain istunnon aikana

asiakkaan valitessa kortin tai korttipakan. Astrologiassa ja kädestä ennustamisessa taas ”kortit” ovat asiakkaan sisällä tai olennainen osa hänen identiteettiään ja historiaansa. Astrologia yhdistetään asiakkaan syntymäaikaan ja paikkaan, kun taas kädestäennustamisen merkit ovat osa asiakkaan ruumista. Jokainen ennustamissuuntaus ja jokainen istunto kiertelee yksilöllisten merkien ja laajempien merkkijärjestelmien ympärillä sitoen yksilölliset merkit ja laajemmat merkit toisiinsa, olivatpa ne kuvia, numeroita, värejä, kahvin poroista muodostuneita kuvia tai viivoja asiakkaan kädessä jne. Erilaisista merkkijärjestelmistä huolimatta istuntoja yhdistää samanlaiset yleisimmät keskustelun aiheet, istunnon vaiheet ja yhtäläisyydet ennustajan ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa.

Aphekin ja Tobinin mielestä ennustajan käyttämä kieli on istunnon keskeisin elementti ja heidän mukaansa ennustamisessa on kysymys pohjimmitaan suostuttelevasta monologimaisesta kommunikaatiosta. Ennustajan omniskooppinen (omniscopus, kaikenkattava, kaikkitietävä/näkevä) kieli saa asiakkaan rakentamaan omaa sisäistä juontaan ennustajan rakentaessa ulkoista juonta istunnon aikana. Nämä kaksi samanaikaista juonta perustuvat kahteen itsenäiseen semioottiseen järjestelmään, vaikka ne rakentuvatkin yhteydessä toisiinsa. Ulkoinen juoni (ennustajan) perustuu tietyn ennustamissuuntauksen merkkijärjestelmään. Ennustaja käyttää näitä semioottisia järjestelmiä luodessaan laajan viitekehyksen perustuen yleiseen sisältöön käyttäen emotionaalista ja vetoavaa kieltä epätarkasti, monimerkityksellisesti ja omniskooppisesti. Asiakkaan etsimä erityinen informaatio tuotetaan taas sisäisen juonen kautta, joka perustuu kielen semioottiseen järjestelmään, koska asiakas ei ole yleensä tietoinen ennustamisen symbolien merkityksistä. Asiakas tuottaa erityisen sisällöllisen informaation etsimällä sen omista kokemuksistaan, uskomuksistaan ja muististaan. Sillä tavoin asiakkaasta itsestään tulee istunnossa sekä viestin lähde että päämäärä. Tämä edellyttää myös sitä, että sekä ennustaja että asiakas jakavat heidän yhteiskuntansa ja kulttuurinsa tietyt samat sosiaaliset ja moraaliset arvot ja uskomukset. (mt.29–30) Ennustusistunnon aikana asiakkaasta tulee tavallaan siis oma ennustajansa.

Aphek ja Tobin (1990, 172–173) päätyivät ennustusistuntoja koskeneessa tutkimuksessaan siihen, että ennustajat ovat välineitä, joiden kautta ulkoistamme sisäistämämme johtopäätökset itsestämme ylläpitämästämme sisäisestä juonestamme. Näin ollen päädyimme tekemään sitä, mitä alunperin tai alitajuisesti halusimmekin tehdä tai pelkäsimme tapahtuvan. Vaikka ennustaja puhuisikin enimmänsen osan aikaa molemmat osapuolet rakentavat yksilöllisiä ja toisistaan riippumattomia juonia, jotka konjunktioivat toistensa kanssa. Istunnot ovat keinoja, joiden avulla asiakkaat voivat paljastaa itsellensä erityiset toiveensa, halunsa, toivomuksensa tai pelkonsa koskien omaa tulevaisuuttaan. Näin ollen ennustajasta tulee väline, jonka kautta asiakas voi sallia itselleen

joko tehdä tai hyväksyä tulevaisuuden kohtalo siten kuin hän on sen alitajuisesti sisäistänytkin.

Sä saat omat toivees takas ennustuksina. H20.

Vaikka tietäisikin uskovansa, niin uskominen ei ole kuitenkaan välttämättä lainkaan leikkiä toden ja valheen välissä, vaikka se perustuisi regressioon: ponnistelua vaativasta pohdiskelusta luopumista. (Vrt. Kaplinski 1998)

Toivoisin, että voisin uskoa, mutta kun en minä oikeestaan usko mihinkään. Sen tähän järkytyin niistä, että kun ne (ennustukset) alkoi toteutua...niin sillonhan täytyy olla olemassa jossakin joku merkki... sitä on käsitelty kirjallisuudessa (itkee). H2

Shermerin (1997, 275–278) mukaan toivon hakeminen yhdistää kaikki outhoihin asioihin uskomisen motiivit. Shermeriä soveltaen ennustajalla kävijät uskovat ja luottavat ennustajiin siksi, että he haluavat uskoa. Usko tuntuu hyvältä. Se on mukavaa. Se saa voimaan paremmin. Joku voi epätoivoisesti toivoa uskovansa. Uskosta löytyisi lohtu.

Ennustamisen kannalta kiinnostavaa on teologiassa uskon ja toivon välisen suhteen pohdinta. Kirjavainen (1999, 47) pohtii sitä, onko usko toivoa, joka sisältää kohteenaan erään mahdollisen asiain tilan vai, että toivon kohteen toteutuessa toivo muuttuu uskoksi. Aineistossani ennustuksiin kerrotaan aletun uskoa vasta jälkeinpäin, kun ne ovat toteutuneet, mutta myös toteutumattomiin ennustuksiin uskotaan.

Toivo liittyy aina tulevaisuuteen tai poissaolevaan ja siitähän ennustamisessa on kysymys. Lupaus herättää toivoa ja tekee suopeaksi luvatuille mahdollisuuksille. Toivo on asenne, jossa kurottaudutaan sitä kohti, mikä on mahdollista, vaikkei se olisikaan aktuaalista. Toivoa voi myös ihmeen perusteella.

Kirjavainen (1999, 46) erottelee haluamisen ja toivomisen toisistaan. Kun kontingentissa maailmassa keinot ja päämäärät ovat toisistaan loogisesti riippumattomia, so. päämäärä voi olla olemassa ilman, että keinot siihen ovat olemassa tai että keinot ovat tunnettuja. Jos henkilö haluaa jotakin päämäärää, hän haluaa keinoja, vaikkei tietäisikään mitkä ne ovat. Halun rationaalisuus on suoraan riippuvaista siitä, kuinka tosia keinoihin kohdistuvat uskomukset ovat. Mutta jos henkilö toivoo jotakin, hänellä ei tarvitse olla minkäänlaista keinoihin kohdistuvaa episteemistä asennetta. Toivoessaan hän voi asettua käytännölliseen järkevyyteen pohjautuvan toiminnallisen minänsä ulkopuolelle, toimija ei ole varsinaisesti toiminnallinen agentti esimerkiksi toivoessaan kevättä. Toivominen ei ole rationaalista harkintaa haluttuun päämäärään. Toivomisasenne voidaan omaksua sekä silloin, kun voi tosiasiaa vaikuttaa toivon

toteutumiseen että silloin, kun siihen ei voi vaikuttaa. Koska toivo suuntautuu tulevaisuuteen, toivon mahdollisuudet ovat ajan kuluessa väheneviä.

Kirjavainen nimittää hartaaksi toivoksi tilannetta, jossa ei tiedä, mitä tekeillä toivo toteutuu. Erityisesti harras toivo implikoi odottavan tai valvovan siis joillekin vielä tuntemattomille mahdollisuuksille suopean asenteen. Henkilö ikään kuin tarkkailee merkkejä tai vihjeitä, jotka voisivat antaa aiheen toimia jollakin sellaisella tavalla, joka edesauttaisi toivon toteutumista. Toivon suopeus on mahdollisten maailmojen yhteensovittamista ja karsimista - eräänlaista kuvittelua. (Kirjavainen 1999, 48–49) Näin ennustajalla käyntikin voi antaa toivomisen kohteita ja vihjeitä sille, joka ei tiedä mitä tehdä päästäkseen tavoitteeseensa tai ei tiedä tavoitettaankaan. Kuvittelemalla mahdollisuuksia, joille toivo tulee suopeaksi, ennustaja antaa toivoa. Asiakas saa syyn pysyä valppaana polkunsa varrella odottavien mahdollisuuksien varalta. (Vrt. Douglas 2000, 142) Ennustamisesta käytetäänkin aineistossa synonyymina lupaamista ja suomen lähisukulaiskielessä inkeroisessa ennustaa -sanana yksi etymologinen merkitys on toivoa.⁴⁹ Näin ollen se, millainen suhtautuminen ennustamiseen asiakkaalle ennustuskulttuurin puitteissa on sopivaa, voitaisiin ilmaista: toivoa sopii, mutta uskoa ei saa. Kysyessäni aineistoltani, millainen uskominen on sopivaa, sain vastaukseksi toivon ja odotuksen. Ennustusten toivotaan toteutuvan, vaikka niiden samanaikaisesti tiedetäänkin olevan ”vain” omia toiveita, hupia tai valheita. Tässä mielessä voisi puhua ennustamisesta pikemminkin toivon kuin uskon kulttuurina.

Väittäisin, että asiakkaiden suhdetta ennustamiseen ja ennustuksiin voidaan luonnehtia toivoksi. Asiakkaat myös odottavat, että ennustaja suhtautuisi heihin ja heidän toiveisiinsa myönteisesti ja arvostavasti. Ennustaminen liikkuu imaginaarisen⁵⁰ alueella; tietoisena ja tiedostamattoman välimaastossa. Asiakas on tavallaan samanaikaisesti sekä tietoinen että ei-tietoinen omasta osuudestaan ennustusten muotoutumisessa ennustamissopimuksen mukaisesti. Hän samanaikaisesti sekä uskoo ja luottaa ennustuksiin että tietää niiden olevan valhetta.

Malinowskin (1960, 97) sanoin magiassa tulee nähdä ”toivon ylevin mietttömyys”. Kun toivo ymmärretään elämän perusolottuvuutena, joka tarkoittaa mahdollisuuksien tunnistamista omassa elämäntilanteessa ja uskomista elämisen arvoiseen elämään nykyisyydessä ja tulevaisuudessa (Kylmä 2000, 26–32), ennustamisen merkitys toivon kulttuurina ei ole siihen kuuluvalle vähäarvoinen.

Aineistossani hyvä ennustaja ei koskaan ennusta (tietämäänsä) tulevaa pahaa eikä hän rahasta tai hyväksikäytä asiakastaan. Hän on ennustaja, joka tietää tai lupaa jotakin hyvää sitä toivovalle asiakkaalle. Tästä rakentuu ennustuskulttuurin ennustamissopimus. Ennustussopimukseen sisältyvä luottamus (siihen, että ennustaja toimii asiakkaan parhaaksi) edellyttää kuitenkin, että asiakas

voi valita ryhtyykö hän tähän suhteeseen. (Vrt. Gambetta 2003, 267) Kun ennustajaan tai ennustuksiin muodostuu riippuvuussuhde eli ennustuskoukku, ennustamissopimus ei toimi.

10. LOPUKSI

Olen kuvannut suomalaista ennustajalla käymistä kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä ja tehnyt päätelmiä ennustajalla asioimisen merkityksistä siellä kävijöille. Tarkastelin ennustajalla käymistä lähtökohtaisesti naisten maagisena rituaalina. Rituaali korostaa maagisen toiminnallista ja käytännöllistä puolta (Honko ja Pentikäinen 1970, 58), mitä on pidetty myös nimenomaan naisten uskonnollisuudelle ominaisena. (Keinänen 2000, 178–179) Vaikka rituaalilla voi olla erilaisia merkityksiä, paikansin ennustamisen maagiseksi kulttuuriksi; maailmaksi, mikä neuvottelee rajoistaan yhtäältä tieteen ja toisaalta (kristin)uskonnon kanssa.

Parapsykologian tutkimuskohteena ennustaminen näyttäytyy viralliselle tieteelle huuhaana. Parapsykologiaan kohdistuvien kannanottojen kautta virallinen tiede myös määrittelee itseään. (Aho 1993, 9–13) Maagisen ja uskonnollisen välisen eron voi ymmärtää pyhän käsitteen ja (kristin)uskonnon valta-aseman avulla. Yhdet irrationaaliset uskomusjärjestelmät on legitimoitu hegemonisina uskontoina, toiset tuomittu taikuutena ja magiana. Kristinuskonto hegemonisena uskontona jakaa maailmaa pyhään ja epäpyhään. (Braun 2000, 8; Charpentier 2001, 26; 37) Pyhällä on sukupuoli. Naiset ja magia löytyvät epäpyhästä ja profaanista. (Heinämäki 2000, 155; 163–168; Keinänen 2000, 178–179) Ennustamista naisten magiana voidaan pitää kansanuskonnollisuutena, epävirallisena uskontona. (Vrt. McGuire 1992, 107) Ennustamisen maailma paikantuu tiedon, pyhän, ja terapian marginaaleihin.

Ennustamisen perinteet nivELYTYVÄT sekä arvostettujen tietäjien ja oppineitten maagikkojen, spiritualistien perustamien seurojen ja yhdistysten että köyhien ja muukalaisten historiaan. Wigzellin (1998) mukaan traditionaalisissa ennustuskäytännöissä korostettiin yhteyksiä tuonpuoleisiin voimiin, kun modernina aikana ennustaminen trivialisoitui viihteeksi ja piiloutui puolinäkyväksi naisten kulttuuriksi. Ennustajalla käymisen arkipäiväistymisestä huolimatta se ei kuitenkaan ole täysin irrallaan siihen liitetyistä maagisista uskomuksista. Ennustajalla käymiseen rituaalina liittyy enemmän tai vähemmän kiinteästi sekä

maallisia että maagisia käsityksiä ennaltatietämisestä. Tärkeimmät maagiset uskomukset ja käsitteet, millä ennaltatietämisen taitoa tai lahjaa voidaan kuvata ja ennaltatietämistä perustella ovat kohtalo, henkimaailma, -voimat, jumaluus/Jumala(t), ajatuksen voima ja/tai yliaisti. Ennaltatietämismagian keskeisin käsite on kohtalo, jota nimitetään myös johdatukseksi tai karmaksi. Ennustajalla kävijöiden ”kohtalo-oppi” on modernia ja aktiivista: kohtalon huomaan ei voi, eikä edes tule heittäytyä, vaan päätökset ja valinnat on kunkin tehtävä itse, vaikka elämän pohjapiirustukset olisivatkin jo valmiina. Näin käsitys kohtalosta ja ennaltamääräytymisestä sulautuu moderniin ajatusmaailmaan.

Omakohdaiset tai toisten oudot kokemukset kuten deja vu:t, enneunet, etiäiset, toteutuneet ennustukset saavat uskomaan ennaltatietämisen mahdollisuuteen. Ennustamista koskevat käsitykset muodostetaan elämyksellisesti ja keskustellen muiden ennustajalla kävijöiden kesken. Käsityksiä omaksutaan myös erilaisten yhdistysten tilaisuuksista, ennustajilta ja kirjallisuudesta. Ennustajalla kävijät ovat uskonnollisia siinä mielessä, että he uskovat tuonpuoleisiin voimiin ja olentoihin. He kuitenkin myös erottautuvat uskovaisista. Jotkut ennustajalla kävijät ovat pettyneet kirkkoon ja osa suhtautuu sen oppeihin kriittisesti. Suhde kirkkoon ja pappeihin on kuitenkin monimuotoinen: yhdet käyvät sekä kirkossa että ennustajilla eivätkä miellä tässä olevan mitään risiiriä, toiset taas erottautuvat uskovaisista ja kirkon opeista. Aineistossani suhtaudutaan myös myönteisesti erilaisiin eksoottista alkuperää oleviin uskomuksiin, ns. itämaisiin ajatuksiin, kuten karma, jälleensyntyminen, sielu tai vaihtoehtoihin hoitomuotoihin kuten akupunktioon. Ennustajalla kävijät vaikuttavat ennakkoluulottomilta pohtimaan erilaisia uskomisen tapoja. He sanovat erilaisille uskomuksille tai oudoille kokemuksille mieluummin ehkä kuin ei.

Osalle ennaltatietämiseen liittyvät kysymykset näyttävät hyvin tärkeinä, kun toiset eivät ole koskaan pohtineetkaan niitä, vaikka olisivatkin ahkeria ennustajalla kävijöitä. Olennaista heille on maaginen rituaali, eivät siihen liittyvät uskomukset. Ennustamiskulttuurista löytyy näin kaksi järjestystä: maallinen ja maaginen. Maaginen järjestys perustuu käsitykseen ennustamisesta annettuna (jumalallisena) lahjana, maallinen puolestaan näkemykseen opitusta ja hankitusta taidosta. Maagisessa järjestyksessä ennustaja ymmärretään välittäjäksi, jolla on passiivinen rooli, mutta hänet voidaan nähdä myös aktiivisena tapahtumiin vaikuttajana, joka saa asioita tapahtumaan. Aineistossani tehdään eroa korteilla ennustamisen ja selvänäkemisen välillä. Selvänäkijä yhdistetään maagiseen ja korteilla ennustaja maalliseen järjestykseen. Korteista ennustaja yhdistetään myös antikristilliseen toimintaan. Korteista ennustaminen mainitaan myös romaanien ennustustavaksi.

Tiivistin ennustajalla kävijöiden erilaiset kokemustarinat hyväksi, huonoksi, ja pahan ennustajaksi. Hyvä ennustaja on ennustaja, joka osaa ennustaa, tietää,

ymmärtää ja auttaa. Huono ennustaja huijaa, on taitamaton tai sellainen, joka kohtelee asiakasta välinpitämättömästi tai huonosti ja jonka ennustuksista asiakas ei pidä. Pahan ennustaja ennustaa pahaa, puhuu kirouksesta ja äärimuodossaan kiristää, uhkailee ja pelottelee asiakasta. Hyvän, huonon ja pahan ennustajan tyypit ovat niitä tarinoita, joita vasten ennustajalla kävijä peilaa omia kokemuksiaan ennustajista.

Ennustukset käsittelevät menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Näin ollen ennustajan puhe on paljon muutakin kuin varsinaista tulevaisuuden ennustamista. Ennustukset voivat koskea myös mitä tahansa aiheiden vaihdellussa salamurhasta migreeniin. Yleisin teema on asiakas itse: hänen terveytensä, minuutensa, työnsä, mutta ennen kaikkea ihmissuhteensa. Ennustuksissa käsitellään vaikeaa avioliittoa, mieshuolia tai –toiveita. Ennustukset koskevat myös lapsia ja lapsettomuutta. Asiakkaiden huolet ovat sekä valinnan että olemassaolon kysymyksiä. Parhaimmillaan ennustukset vahvistavat asiakasta, luovat luottamusta asiakkaan selviytymiseen, lisäävät ymmärrystä ja perspektiiviä elämäntapahtumille. Niiden avulla asiat laitetaan asiakkaan kannalta oikeudenmukaiseen järjestykseen.

Kaupallisena maailmana ennustuskulttuuri on näkyvissä: ennustajat mainostavat itseään ja ennustuskirjallisuutta kustannetaan ja myydään. Vuosittain järjestetään Hengen ja tiedon messuja ja Ultra –päiviä. Ennustajalla käymistä kuitenkin myös salataan. Siitä ei keskustella kenen kanssa tahansa, tosin pois-sulkemisen rajat hieman vaihtelevat. Ennustajalla käymisestä ei keskustella helposti uskovaisten, skeptikoiden ja miesten kanssa: niiden kanssa, joiden otaksutaan pitävän ennustajalla käymistä syntinä tai (naisten) hölmöytenä. Näin ollen ennustamisen kulttuuri myös piiloutuu. Se houkuttelee erityisesti naisia, jotka tuntevat muita ennustajalla käyviä naisia. Ennustajalle kutsutaan niitä, joiden uskotaan ymmärtävän ennustajalla käymistä ja niitä, joille on tapahtunut jotakin ikävää tai heillä on ongelmia. Se on samanhenkisten maailmana puoliksi näkyvää kulttuuria, jonne tullaan erilaisten neuvotteluprosessien kautta. Tässä mielessä olen päätenyt samanlaisiin johtopäätöksiin ennustajalla asioimista tutkineen Faith Wigzellin (1998) kanssa, joka näki ennustajalla käymisen Venäjällä muuttuneen yhteiskunnan modernisoituessa naisten puolinäkyväksi alakulttuuriksi. Kansan- ja naiskulttuurien tapaan ennustamisen maailma piiloutuu, soluttautuu ja mukautuu. Ennustamisen paikat voivat olla missä tahansa: kodeissa, hotellihuoneissa, asuntovaunuissa tai kampaamoissa yhtä lailla kuin kapakassa tai toreilla. Ennustajalla kävijät eivät näytä ulospäin keitä kannattavat, kehen ja mihin uskovat.

Vaikka miehet käyvät ennustajalla, he määrittyvät aineistossani erilaisiksi miehiksi. Miehillä ennustajalla käymiseen ei liittynyt myöskään vastaavanlaisia yhteisöllistä ulottuvuutta kuin naisilla. Ennustajalla käynti toimii monelle naisten välistä ystävyyttä vahvistavana riittinä. Se on naisille tapa juhlia, ottaa

omaa tilaa, hoitaa ja kehittää itseään. Naiset pohtivat omassa keskuudessaan ennustusten avulla itseään, omaa olemistaan ja ihmissuhteitaan. Huvittelun lomassa voidaan käsitellä enemmän tai vähemmän verhotusti vaikeita tai tabuluonteisia asioita ja toiveita. Naiset menevät ennustajalle miesten ylenkatseesta, vastustuksesta tai kielloista huolimatta miehen tietten tai tältä salaa. Ennustajalla käyminen on naistapaista ja sosiaalista toimintaa.

Tarkastelin ennustamista sosiaalisena maailmana, johon voidaan olla suhteessa eri tavoin ja erilaisella etäisyydellä. Ennustajalla kävijöiden väliset eroavuudet tyypittelin sen suhteen, millainen heidän suhteensa on ennaltatietämisen taitoon/lahjaan ja ennustajiin sekä miten laajasti ja keskeisellä sijalla ennustaminen on heidän elämässään. Turisti on käynyt ennustajalla uteliaisuuttaan. Hän on innostunut ensikertalainen ja miettii, josko ennaltatietäminen voisi olla mahdollista. Myönteiseen suhtautumiseen heillä voi sisältyä pieni epäily. Ennustajat ovat ja jäävät turisteille tuntemattomiksi, erilaisiksi ja hiukan erikoisiksi. Turistin kokemukset ennustajista ovat jännittäviä ja/tai hämmentäviä.

Kanta-asiakas käy ennustajalla usein ja ennustajalla käyminen on hänelle tärkeää. Hänellä voi olla oma ”luottoennustajansa” tai useita kontakteja moniin ennustajiin. Ennustajalla käymisellä on kanta-asiakkaalle monia merkityksiä. Hän voi kääntyä ennustajan puoleen erilaisissa kriisitilanteissa tai tuntemuksissa merkiten ensisijaisesti eräänlaista terapiaa. Kanta-asiakas voi painottaa myös erityisesti ennustajalla käymisen hauskuutta ja sosiaalisia merkityksiä: ennustusten yhteinen käsittely ja jakaminen sekä ennustamisesta keskusteleminen on hänelle olennainen osa ennustajalla käymistä. Kanta-asiakkaalle ei ole ensisijaista se, onko ennustaminen mahdollista vai ei. Oleellista ovat sen myönteiset seuraukset. Kanta-asiakkaalla on kuitenkin myös kielteisiä kokemuksia ennustajista. Hän pitääkin tärkeänä ennustajalla käymisen hallintaa, missä hänellä itsellään saattaa ajoittain olla ongelmia. Hän pyrkii pitämään kiinni ennustamisen maailman normeista: ennustajiin ei saa uskoa liikaa, ottaa liian vakavasti: hurauttaa eikä ennustajalla saa käydä liian usein, jäädä koukuun. Hyvät ja huonot ennustajat pitää osata erottaa toisistaan.

Mystikon suhdetta ennustajalla käymiseen voi luonnehtia uskon asiaksi. Ennaltatietäminen on hänelle totta ja mahdollista – vain ennustajia on erilaisia: vakavasti otettavia ja huijareita. Mystikolle ennustajalla käyminen on enemmän tai vähemmän johdonmukaisesti osa mystistä maailmankatsomusta ja identiteettiä. Oman toiminnan ja erilaisten tapahtumien tarkoituksellistaminen ja merkityksellistaminen korostuu. Unet, erikoiset tunteet, kokemukset, ajatukset, jonkun asian unohtaminen tai toisin tekeminen kuin oli aikonut jne., ovat annettuja merkkejä. Mystikko on usein jonkin henkítieteellisen tai parapsykologisen yhdistyksen jäsen. Hän on lähinnä ennaltatietämisen salai-

suutta. Mystikko ymmärtää ennustamisen lahjaksi, minkä tarkoituksena on palvella muita ihmisiä.

Kaiken kaikkiaan ennustajan asiakkaat määrittelevät itsensä uteliaiksi, kekeilunhaluisiksi, taikauskoisiksi, hauskoiksi, huuhaa-ihmisiksi jne. ja osa heistä peilaa ja vastakohtaistaa itsensä ennustajalla kävijänä miehiin, skeptikoihin, uskovaisiin ja tosikoihin. Osa asiakkaista pitää itseään varoittavana esimerkkinä liiasta uskomisesta ennustajiin: liian herkkinä tai heikkoina käymään ennustajilla. Näin ennustajan asiakkailla on myös suhteessa ennustajalla käymiseen erilaisia lähentymisen, pysähtymisen tai etääntymisen prosesseja.

Uskominen ennustuksiin ja ennustajiin näyttäisi olevan ennustuskulttuurin peruskysymyksiä, jolla asiakkaat määrittelevät omaa ja toisten suhdetta ennustajalla asioimiseen. Se on myös monelle jotain vältettävää (hurahtamista), josta halutaan itse sanoutua irti. Asiakkaat ovat myös täysin selvillä ennustamisen liiketoiminnallisesta luonteesta, mikä liikkuu paitsi lähellä luottamusta lisäävää pyyteettömyyttä ja hyväntekeväisyyttä myös hyväksikäyttämistä. He tietävät, että ennustajiin ei sinällään ole järkevää tai sopivaa luottaa: siinä maksetaan sellaisesta, mitä ei pidetä mahdollisena. Wigzell (1998, 187) on päättellyt, että ennustamisen suosio nyky-yhteiskunnassa perustuu siihen, että maallikot eivät erota toisistaan helposti tieteellistä ja uskomustietoa. Aineistoni perusteella näyttäisi olevan kuitenkin toisin: asiakkaat ovat selvillä tieteellisen ja uskomustiedon välisestä erosta. Näin ollen päädyin näkemään ennustajalla käymisen myös toivon kulttuurina, joka perustuu ennustamissopimukseen. Lähtökohtaisesti ennustajan asiakas on ennustajalla toivomassa, josko luvattu hyvä pitäisikin paikkansa eikä mitään pahaa ole tulossa. Ennustamissopimuksen mukaisesti hyvä ennustaja antaa asiakkaalle sitä, mitä tämä on hakemassa asiakkaan ollessa tästä enemmän tai vähemmän itsekkin tietoinen. Kysymys on eräänlaisesta valehtelusopimuksesta (Vrt. Airaksinen 2001), jossa ennustaja antaa asiakkaalleen lupauksia ja unelmia kummankin tietäessä, että ne eivät ole tosia. Ennustaminen antaa kuitenkin toivoa, vaikka valheellistakin, minkä varassa jaksaa eteenpäin. Kun ollaan riippuvuussuhteessa ennustamiseen eli ennustuskoukussa, luottamussuhde mutkistuu eikä enää voida puhua ennustamissopimuksesta.

Ennustajalle hakeudutaan usein vaikeissa elämäntilanteissa tai yksittäisten huolien vuoksi. Olen nimittänyt näitä kohtalokkaiksi ja harmaiksi hetkiksi. Kohtalokkaissa hetkissä (Giddens 1992, 112–113) on kysymys päätöksenteosta ja valinnasta, jossa on ryhdyttävä johonkin uuteen. Kuolema, ero ja sairaudet katkaisevat arjen jatkuvuuden. Ennustajat yhdistävät menneisyyden ja tulevaisuuden, joskus elävät ja kuolleet. Asiakkaat kokevat saavansa ennustajilta lohtua, tukea, toivoa ja uusia näkökulmia lohduttomalta ja toivottomalta tuntuvaan elämäntilanteeseen. Harmaissa hetkissä korostuu arjen ilottomuus, näköalattomuus ja ”ajan” pysähtyneisyys. Ennustaja tuo iloa, unelmia ja jän-

nitystä ankaraan harmaaseen nykyisyyteen: jotain todellisuutta parempaa. Yksinäiselle ennustaja on kuulija, ymmärtäjä ja huolien jakaja. Tieto siitä, että on olemassa joku - tuttu, luotettava ennustaja, jolle voi soittaa tai jonka luona voi käydä, kun tulee vaikeuksia, ahdistaa tai on pahoja aavistuksia, on jo sinänsä terapeutista. Kohtalokkaiden päätöksissä ja valinnoissa vanhemmalta ja viisaammalta vaikuttava ennustaja voi antaa vihjeitä, miten toimia.

Olen hakenut vastausta siihen, mistä ennustajalla käymisessä on kysymys jälkitraditionaalisen ajan naisten elämässä. Ennustajalla käymisen mielekkyyteen liittyy useita ulottuvuuksia. Turistin, kanta-asiakkaan, mystikon ja koukkuun jääneen näkökulmasta ennustajalla käyminen näyttäytyy eri tavoin. Väittäisin kuitenkin, että ennustajalla käymisen mieli löytyy sen terapeutisuudesta. Hyvä ennustaja on ennen kaikkea terapeutti. Tietämisessä on kysymys ymmärtämisestä. Terapeutiksi voidaan tulkita ennustajalla käymiseen liittyvä yhdessä kokeminen, ennustuksista, ennustajista ja ennustamisesta puhuminen. Osa käy ennustajalla kuitenkin yksin. Kukaan ei kertonut menevänsä ennustajalla siksi, että haluaisi tietää, mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Suhtautuminen tulevaisuuden tietämiseen on ristiriitaista. Ennustajien puhe on paljon muutakin kuin varsinaisia ennustuksia. Ennustustapahtuma rakentuu myös jonkin asteiselle vaikkakin monologimaiselle vuoropuhelulle. (Vrt. Aphek ja Tobin 1990, 27; 65–66) Niin ikään ennustajalla käymistä kuvaavien metaforien ja muiden luonnehdintojen sekä asiakkaan elämäntilanteen perusteella ennustajan asiakkaat ovat hakemassa itselleen eräänlaista terapiaa ja hyviä ennustuskokemuksia pidetään terapeutteina.

Ennustajalla käymisen voi tulkita kertovan huono-osaisuudesta, jossa ennustaja on se (ainut) turva, apu ja terapeutti, joka on saatavilla. Niin ikään ennustajien omakin historia niveltä osittain muokalaisten, yhteisössään hyljeksittyjen, ja köyhien perinteeseen. Aineistossani on asiakkaita, joita on kohdeltu alusta alkaen kohtuuttomasti. Osa on hylätty jo lapsena eikä matkan varrella apua ole löytynyt läheisten, kirkon tai viranomaisten taholta. Joidenkin ennustajalla kävijöiden elämänselämänsä kuuluu avioeroja, väkivaltaa, läheisten itsemurhia, vammaisuutta, sairautta ja äkillisiä kuolemia. Ennustaja on (ollut) heille se paikka, josta on saanut lohtua ja tunteen siitä, että selviää ja ”elämä kantaa”. Ennustajien olemassaolo vastaa epätoivoisiin tilanteisiin, ahdistustiloihin (pelkoihin, pahoihin aavistuksiin) ja yksinäisyyteen. Naisten magia vastaa naisten käytännön huoliin ja toiveisiin.

Kriisitilanteissa käytetyt subjektiivisen todellisuuden ylläpitämisessä käytettävät menetelmät ovat usein rituaaliluonteisia. (Berger ja Luckman 1994, 174–175) Rituaalien avulla koetaan asioita, joita muutoin ei koettaisi sekä uudelleen jäsenetään ja muotoillaan kokemuksia. (Douglas 2000, 118–123) Ennustusten avulla asiakkaan elämää voidaan kaunistaa ja koettuja vääryyksiä oikeudenmukaistaa. Ennustajalla lievennetään kärsimystä, saadaan tukea

kohtalokkaksiin hetkiin ja päätöksiin sekä piristystä harmaaseen arkeen. Ensimmäistä ei ole se, osaavatko ennustajat ennustaa. Ennustajalla näyttäisi edelleen olevan ennen kaikkea terapeutin rooli, kuten aiemmissakin tutkimuksissa on todettu. (Virtanen 1988; Wigzell 1998, 143)

Näin ollen olen päätenyt näkemään ennustamisen myyttiterapiana. Ennustaminen on myyttistä, koska se on lähtökohdiltaan maagista ja siten myös leikkimielistä, vaikka ennustusten teemat ja asiakkaiden asiat ovatkin usein vakavia. Kysymys ei olekaan varsinaisesta terapiasta vaan terapiasta kevyessä ja laajassa mielessä. Ennustaminen liikkuu vakavan ja hauskan, uskomisen ja leikin leikkauspisteessä. Ennustajalla käyminen on sekä arkista että maagista. Ennustaminen myyttiterapiana viittaa ongelmatilanteiden käsittelytapaan ja tietoon, joka on kuvallista, ei-täsmällistä ja ei-todenmukaista. Tietoon, joka pikemmin kutsuu mietiskelyyn ja neuvotteluun mahdollisista tulevaisuuksista ja minuuksista. Kysymys on symbolisesta ja itseä koskevasta tiedosta. (Vrt. Maffesoli 1995, 103–105; Luhrman 1986, 147–155) Jos ennustuksia arvioitaisiin totuudellisuuden perusteella, ennustamisen ilo olisi pilalla. Myyttiterapian avulla arkinen elämä mystifioituu ja täyttyy toivosta ja merkityksistä. Maaginen uskomusjärjestelmä antaa tunteen osallisuudesta johonkin suurempaan järjestykseen. Kokemuksille ja elämälle löytyy mieli ja tarkoitus.

Ennustamiskulttuuria kokonaisuudessaan voidaan tarkastella luottamuksen kautta. Toivo ja usko ovat luottamus –sanon konnotaatioita. (Esim. Misztal 1996, 15) Luottamus viittaa tulevaisuuteen. Ihmissuhteissa se merkitsee, että luottaa toisen hyvään tahtoon. (Misztal 1996, 176) Ennustamissopimuksen mukaisessa ennustajan ja asiakkaan välisessä suhteessa on kysymys luottamuksesta. Ennustajan hyvään tahtoon ja asiantuntijuuteen luottaminen perustuu asiakkaan ja ennustajan tosiasialliseen ja koettuun samankaltaisuuteen ja tuttuuteen. (Vrt. Seligman 2000, 48) Luottamus on läheisessä yhteydessä perinteiseen yhteisöllisyyteen. Ennustajalle mennään tuttujen naisten kanssa ja heidän suosituksista. Heidän kertomuksiin hyvistä ennustajista luotetaan. Ennustaminen ja ennustajalla käyminen on ”meidänlaisten naisten juttu”, naisille läheinen perinne ja siksi siihen luotetaan. Luottamus kiinnittää yksilön yhteisönsä. Luottamuksen funktiona yhteisötasolla on lisätä yhteisön jäsenten toimintamahdollisuuksia ja vapauttaa heidät uudenvälisiin luoviin ratkaisuihin. (Ilmonen ja Jokinen 2002, 98) Ennustajalla kävijällä itsellään voi olla samoja taitoja ja kykyjä kuin ennustajalla ja hän voi kehittyä/kehittää itseään vähitellen ennustajaksi. Ennaltatietämisen asiantuntijuus on tässä mielessä erikoislaatuista. Kukaan ei ryhdy lääkäriksi lääkärissä käytyään, mutta näin voi käydä ennustamiskulttuurissa. Niin ikään epävarmuus ja epäily ihmissuhteissa vie osan asiakkaista ennustajalle. Ennustamisen avulla rakennetaan luottamusta sekä yleisellä tasolla tulevaisuuteen että konkreettisten ihmissuhteiden tasolla, usein miehen ja naisen välille.

Ennustaminen ja ennustajalla käymisen kulttuuri näyttää elävän sitkeästi vuosisadasta toiseen, vaikka sen yleistymisestä tai vähenemisestä ei voikaan sanoa mitään varmaa. Jos johtoajatukseksi pitää Durkheimin ja myöhemmin Douglasin ajatusta siitä, että uskomusjärjestelmät syntyvät vastauksina kulloisiinkin sosiaalisiin huoliin, niin ennustamisen kysyntä voidaan ymmärtää eri aikoina perustuvan erilaisiin asioihin. (Douglas 2000, 135) Traditionaalisessa yhteiskunnassa ihmisen elämää määrittävät ennen kaikkea ulkoiset olot ja ennustamisen avulla pyritään välttämään ja ennakoimaan vaaroja. Ennustaminen toimii silloin ensisijaisesti rituaalina, jolla helpotetaan tulevan pahan pelkoa. (Vrt. Salmi 1997, 47)

Moderni yksilö toimii rationaalisen tiedon ja siihen perustuvan asiantuntijuuden varassa uskoen, että omalla toiminnallaan voi vaikuttaa ulkoisiin oloihin. Vaikeuksien tullessa hän kääntyy erikoistuneiden ja asianmukaisesti koulutettujen asiantuntijoiden puoleen. Näin ollen on ymmärrettävää, että ennustamisen ja ennustajalle menon ajatus on modernille yksilölle vieras ja merkki hölmöydestä. Modernissa yhteiskunnassa ennustaminen alakulttuuristuu ja trivialisoituu – ja naisistuu. Giddensin (1996, 83–84) käsite jälkitraditionaalinen yhteiskunta merkitsee mm. sitä, että erilaiset esimodernin yhteiskunnan traditiot nousevat uudella tavalla esille. Nykyään on luvallista rakentaa maailmankatsomustaan erilaisista lähteistä ja perinteistä käsin, yhdistellä sekä rationaalisia että irrationaalisia tulkintoja ymmärtääkseen omaa elämänsä kulkuaan.

Jälkitraditionaalinen tai postmoderni yhteiskunta on ennen kaikkea paitsi modernina myös riskiyhteiskuntana entistä monimutkaisempi ja ennakoimattomampi, missä eri asiantuntijoilla on toisistaan poikkeavia näkemyksiä ja hekin ovat entistä epävarmempia. Ennustaja voi olla se asiantuntija, joka uskaltaa antaa suoria neuvoja, miten toimia ja miten asiat ovat, vaikka tätä ei pidetä välttämättä (jälkeenpäin) hyvänä ennustajana. Kun epävarmuudesta ja epäilystä tulee jälkitraditionaalisen yksilön peruskokemus (Giddens 1991, 3), niin luottamus ennustajaan voi käänteisesti lisääntyä

enää ei voi suunnitella tulevaisuutta pysyvän työpaikan eikä edes ammatin tai taitojen varaan...ennemmin tai myöhemmin työpaikka katoaa...tulevaisuutta ei voi rakentaa myöskään kumppanuuden tai perheen varaan... pörssikursseissa tapahtuvat heilahdukset ja investointeihin katoavat omaisuudet...tulevaisuutta ei enää pystyttyä kontrolloimaan laskelmoimalla vaan pelaamalla uhkapeliä ja harjoittamalla taikuutta. (Bauman 1996, 272)

Jatkuvuuden tunne luo mielikuvan asioiden ennustettavuudesta ja liittyy perusturvallisuuteen. (Ilmonen ja Jokinen 2002, 99) Monen ennustajan asiakkaan

perusturvallisuus ja nimenomaan jatkuvuuden tunne on järkkynyt. Ennustaja paikkaa katkoksia liimaamalla mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta uudelleen toisiinsa. Ennustajalla käyminen on rituaali, jonka lupauksissa luottamusta luodaan. Jälkitraditionaalisen riskiyhteiskunnan epävarmuudet saattavat muistuttaa ”avomerenalastusta”⁵¹, vaikkei moderni elämä olisi sen riskialttiimpaa kuin aiemminkaan vaan pikemmin se, että varmuuden etsiminen tuottaa epävarmuutta (Bauman 1996, 291, Giddens 1991, 3–4.). Taikauskoiset alakulttuurit liittyvät riskialttiiseen toimintaan kuten uhkapeleihin ja vaarallisiin tilanteisiin. (Vyse 1997, 26–34) Niin ikään kiinnostuksen kasvu mediumisiin ym. spiritualistisiin ilmiöihin heti sodan jälkeisessä Suomessa voidaan ymmärtää epävarmuutena kadonneitten omaisten selvittämättömistä kohtaloista. (Aho 1993, 179) Turvattomuuden ja hallitsemattomuuden kokemukset lisännevät ennustajalla käymisen vetovoimaa, kun samaan aikaan kirkollisten instituutioiden vaikutusvalta on heikentynyt. (Esim. Taira 2003, 219)

Aineistossani on viitteitä epäluottamuksesta ja kapinallisuudesta vakavia, institutionaalisia asiantuntijajärjestelmiä kohtaan: virallinen terapia ja uskonto edustavat raskasta ja vaikeaa, vierastakin järjestelmää. Virallisesta terapiasta ei ole saatu apua tai sitä ei ole saatavilla. Kirkkoon on petytty tai sitä pidetään liian ahdasmielisenä. Kirkko ei välttämättä pysty tarjoamaan oikeanlaista apua, joka olisi tarpeeksi mystistä, elämyksellistä ja tarjoaisi mahdollisuuden kevyeen itsetutkiskeluun. Niin ikään kansanuskonnollisuuden ja tieteellistetyt uskonnon välille on syntynyt kuilu. Nykyteologia on huolissaan lähinnä siitä, että uskomuksia ei käytetä teologisesti korrektilla tavalla. Monet pitävät okkultistisia uskomuksia normaaleina, vaikka virallisen uskonnon näkökulmasta ne ovat poikkeavia. (Pyysiäinen 2001, 375)

Ennustajalle hakeutumisen mieltä voi hakea samoista suunnista kuin syitä eri terapiamuotojen ja uskontojen tarpeeseen. Terapian ja tuen tarpeen kasvu myöhäismodernissa ja terapian tulo rakkauden ja uskonnon korvikkeeksi (Bauman 1997, 27) on liitetty mm. yksilöllistymisprosessin tuomaan yksinäisyyteen ja lähiyhteisöllisen turvan katoamiseen. (Ahponen 1997, 193) Erilaisten terapioiden ammattilaiset ja maksulliset palvelut korvaavat ystävyysuhteita. Näin ollen vanha sanonta, että uskonnolla menee hyvin kun ihmisillä menee huonosti, soveltunee myös ennustamiseen. Yksilöllistymisen myötä yksilöt joutuvat näkemään, tulkitsemaan ja käsittelemään omina asioinaan ne mahdollisuudet, uhkat ja vaikeat elämäkerralliset valinnat, jotka oli aiemmin mahdollista ratkaista perhe- tai kyläyhteisössä tai tukeutuen yhteiskuntaluokkaan tai -ryhmään (Beck 1996, 20). Yksilöllistyminen antaa yhtäältä mahdollisuuksia valita, mutta toisaalta se merkitsee yksinäisyyttä päätöksenteossa. Näin ollen ennustajasta voi tulla kumppani, jonka kanssa pohtia ratkaisuja ja korteista suuntaa näyttävä kompassi. Modernin elämän paradoksi on, että samaan aikaan, kun yhteiskunta nähdään yksinäisenä väkijoukkona, tuen, kumppanin ja

varmuuden tarve ja etsintä on modernin kulttuurin hallitseva piirre. (Misztal 1996, 176)

Kuitenkin se, että henkisissä, terveydellisissä ja sosiaalisissa vaikeuksissa hakeudutaan nimenomaan ennustajalle, vaatii ennustuskulttuurin sosiaalista ja psykologista läheisyyttä. Se voidaan tulkita myös eräänlaiseksi toisinajatteluksi ja epäluottamukseksi virallisia terapia- ja uskonnonjärjestelmiä kohtaan. Ennustajan puoleen ei käänny kuka tahansa. Osalle ennustaja tulee myös ennen tai jälkeen varsinaisen terapian tai muun ammattiavun. Terapeutit, papit ja ennustajat eivät ole kuitenkaan välttämättä toisensa poissulkevia. ”Mitä enemmän yksilöllä on luotettuja, sitä enemmän hänellä on mahdollisuuksia kartuttaa tärkeitä tietoja ja saada sosiaalista tukea toimilleen”. (Ilmonen ja Jokinen 2002, 97) Mistztal (1996, 176) onkin kysynyt G.Eliotin sanoin: ”What loneliness is more lonely than distrust? (Mikä yksinäisyys on yksinäisempää kuin epäluottamus? vap.suom.tk)

Eriytymisen myötä erilaiset kokemukset ja minuudet koetaan eri paikoissa ja eri tahoja käytetään eri vaiheissa tai tarkoituksissa. Postmoderni subjekti tuottaa itse oman todellisuutensa valitsemalla todellisuudesta osia, jotka ovat toimivia hänen kannaltaan. Ennustajat auttavat nykyaista rakentamaan ja jäsentämään omaa todellisuutta neuvottelemalla erilaisista mahdollisuuksista, jotka eivät ole välttämättömiä, mutta eivät myöskään mahdottomia.

VIITTEET

LUKU 1. JOHDANTO

- 1 Kirkkomonitor 2001; N=2500. Kirkon tutkimuskeskus.
- 2 Wigzell 1998, 173–186; Virtanen 1988, *Gallup Ecclesiastica* 1995/1996, Kirkkomonitor 1999 ja 2001, Kääriäinen 2003, Vyse 1997, 36.
- 3 Tosin uskontotieteilijät ovat kiinnittäneet jo 1980 -luvulla huomiota okkultismin uuteen tulemiseen Yhdysvalloissa ja Euroopassa. (Heino 1997, 36; McGuire 1992, 108) Parapsykologeja tutkinut Aho (1993, 19) toteaa rajatieteiden nousun alkaneen Suomessa jo 1970 -luvulla.
- 4 www.skepsis.fi/palkinto 28.2.2003
- 5 Super 2/2002; Opettaja 1-2/2000.
- 6 Helsingin Sanomat 1.9.2001. Kysymys on Elisabeth Teissierin väitöskirja *Astrologian epistemologinen asema postmodernissa yhteiskunnassa kiehtovuus-hylkääminen ambivalenssin kautta tarkasteltuna*. Ks. myös Toimituksen pöydältä *Psykologia* (5/2001 ss. 356-357) -lehdessä.
- 7 Helsingin Sanomat 15.3.1999.
- 8 Keski-suomalainen 11.5.2001.
- 9 Esimerkiksi Helsingin Sanomien viikkoliite 22.4.2000 ja Keski-suomalainen 11.6.2001.
- 10 Esimerkiksi em. Sven Stenberg painottaa astrologin olevan eri asia kuin ennustaja (HS 29.12.2002) ja tarot-korttien lukija ei pidä itseään ennustajana. (Keski-suomalainen 15.12.2003)
- 11 Hengen ja Tiedon messuilla kävijämäärät ovat olleet korkeimmillaan noin 6500 henkilöä. (Kääriäinen 2003, 60)
- 12 Keski-ajan Englannissa tunnettiin Kohtalon kirja (Book of Fate) ja myöhemmin Kohtalon pyörä (Wheel of Fortune). Kansan ennustuskirjana tunnettiin siitä tehty muunnos ”Solomon”. Ensimmäinen kädestä ennustamista koskeva painettu eurooppalainen teksti on peräisin vuodelta 1448 ja ensimmäinen ennustuskirja julkaistiin Venäjällä vuonna 1765. Erittäin suosittuja ennustuskirjoja olivat 1850 -luvulla Englannissa, Amerikassa ja suuressa osassa Länsi-Eurooppaa tunnettu Napoleonin kohtalon kirja (Napoleon’s Book of Fate). Kirjalta kysyttiin jokin kysymys ja vastaus löytyi sen avulla. (Wigzell 1998, 30–34).
- 13 Helsingin Sanomat 29.12.2002.
- 14 Poikkeuksena osa astrologeista. www.astrologit.net. 12.7.2002.
- 15 Teemahaastattelut on toteutettu vuoden 1998 kesästä 1999 helmikuuhun. Ne kestivät tunnista neljään tuntiin, tyypillisimmillään reilun tunnin.
- 16 Yksi henkilö on sekä kirjoittanut että haastateltu.
- 17 Ilmoituksen ohjeistus oli lyhyt ja väljä: ”Oletko käynyt ennustajalla tai selvänäkijällä? Kerro kokemuksistasi ja ajatuksistasi.” Samassa ilmoituksessa pyysin heitä ilmoittamaan taustatietonsa (sukupuoli, ikä, koulutus, ammatti, perhesuhteet ja

asuipaikka). Haastateltavat etsin ensiksi ns. lumipallostrategian avulla (8) ja loput 17 edellämainitun ilmoituksen avulla.

LUKU 2. NÄKÖKULMIA ENNUSTAMISEEN

- 18 Book of Fate ja Wheel of Fortune sekä Solomon.
- 19 Suomen kielestä ei tietääkseni löydy vastaavanlaista eron tekoa, vaikka aineistossani selvänäkeminen liitetäänkin jumalallisiin voimiin toisin kuin esimerkiksi korteista ennustaminen.
- 20 Gallup Ecclesiastica 1995/1996. N=975. Kirkkomonitor 1999; N=2553. Kirkkomonitor 2001; N=2520. Kirkon tutkimuskeskus. Ks. myös Kääriäinen ym. 2003: 70-72; 277-281.
- 21 Toisenlaista pyhäteoriaa edustaa uskontofenomenologia. Transsendenttisesti painotunut uskontofenomenologia painottaa kokemusta pyhän määrittelyssä. Näkemys homo religiosuksesta perustuu ajatukseen transsendenttisestä todellisuudesta, joka antaa kokemukselle mielen ja sen tulkinnalle sisällön. Uskonnollisuus ei ole kokemuksessa vaan sen tulkinnassa. Fenomenologiassa pyhä on elämys. (Anttonen 1996, 12–13)
- 22 Esimerkiksi hakusanoilla enne, ennustaa, ennustaja, ennustajapappi ja enteiden selittäjä löytyy VT:stä kaikkiaan 102 jaetta ja Uudesta Testamentista 35 vastaavilla hakusanoilla. (Toivanen & Soinila 1993, osa 1:83–84; osa 2:61–62)
- 23 Iso Raamatun Tietosanakirja. Osa 1, 262.
- 24 Myös aineistossani on esimerkki siitä, kuinka ”Jeesuksen Kristuksen voimilla” taistellaan mustaa magiaa vastaan.
- 25 Iso Raamatun Tietosanakirja 1990, osa 1, 262.
- 26 Iso Raamatun Tietosanakirja 1990, osa 4, 253–254.
- 27 Kuitenkin esimerkiksi Douglas (2000, 135–157) pitää rationaalisen ajattelun ja primitiivisen mentaliteetin (johon sisältyy mm. uskoa taikuuteen) vertailun vievän harhapoluille. Kysymys ei ole ajattelun välisistä eroista vaan pikemminkin sosiaalisen rakenteen ja maailmankuvan välisistä eroista eli primitiivinen maailmankuva on subjektiivinen ja henkilökohtainen.
- 28 Riitta Jallinoja (1997, 19–31) luokitteli arvoja ja asenteita mittaavien tilastojen (vuodelta 1996) perusteella sukupuolineutraaleja, mies- ja naistyyppillisiä asenteita. Naistyyppilliset asenteet ovat niitä, jossa naiset poikkesivat selvästi miehistä myönteisyydellään. Naistyyppilliset asenteet ryhmittäytyivät kolmeksi aihealueeksi, joissa uskonnollisuutta koskevat asenteet ovat johdonmukaisuudessaan ja voimakkuudessaan yli muiden. Toiset kaksi arvoaluetta ovat ympäristön suojele ja tasa-arvo. Vastaavasti miestyyppillisiä asenteita ovat tiede- ja teknologiausko sekä familismi.
- 29 Esimerkiksi Nenola (1986, 53) on tulkinnut Inkerin naisten kulttuuriperinteen keskeiseksi arvoksi kärsimyksen, jolla mitataan naisen kestävyyttä ja hänen kykyään sopeutua ja voittaa usein ylivoimaisiltakin tuntuvia vaikeuksia.

LUKU 3. KÄSITYKSIÄ ENNALTATIIETÄMISESTÄ

- 30 Kirkkomonitor 1999 (N=2553) mukaisesti 15 % suomalaisista uskoo siihen, että meediat kykenevät välittämään viestejä vainajilta.
- 31 Uskonnollinen kokemus tarkoittaa kokonaisvaltaista tapaa asennoitua ylikuonnollisten ja yhteisöllisen elämän perusarvoihin. Uskonnollinen kokemus on emotionaalinen. Se ilmenee käsityksinä, käyttäytymisenä ja elämyksinä. (Holm 1992, 32). Holmin mukaan edellytykset uskonnollisen kokemuksen kokemiselle nousevat uskonnollisen perinteen sisäistämisestä. Attribuutioteorian mukaan ihminen tarvitsee merkitysrakenteita kokemalleen: siihen, mitä ei voi tulkita profaanissa viitekehyksessä, tarvitaan uskonnollinen attribuutiomalli. (mt.34) Mystiikka merkitsee voimakkaita ja intensiivisiä elämyksiä, jotka sisältävät sekä tunne että kognitiivisia oivalluksia. (mt.33)
- 32 Haastateltavista vain kuudella ei ole omakohtaisia outoja kokemuksia. Näistäkin yksi kertoo kuitenkin outojen kokemusten kulkevan suvussa.
- 33 Uskonnollisuuden ilmenemismuodot voidaan jaotella viiteen ulottuvuuteen. Yhteisöllinen uskonnollisuus eli kirkkoon kuuluminen. Ennustamiseen sovellettuna se tarkoittaisi esimerkiksi erilaisiin henkityieteellisiin yhdistyksiin kuulumista tai epäviralliseen ennustamiseen harrastavaan ryhmään kuuluminen. 2. Rituaalinen uskonnollisuus eli kirkossakäynti ja osallistuminen muihin hengellisiin tilaisuuksiin sekä rukoileminen. Vrt. ennustajalla käynti. 3. Elämyksellinen uskonnollisuus rakentuu erilaisten uskonnollisten kokemusten varaan. 4. Ideologinen ulottuvuus merkitsee keskeisten uskomusten ja opinkappaleiden sisäistämistä ja hyväksymistä. 5. Seuraamuksellinen uskonnollisuus tarkoittaa uskonnon näkymistä muissa asenteissa, mielipiteissä ja käyttäytymisessä. (Sihvo 1997, 33; myös McGuire 1992, 92–98)

LUKU 5. ENNUSTUKSIA

- 34 Määrällisellä tarkastelulla olen tässä yrittänyt varmistaa sen, että erilaiset ennustukset tulevat huomioiduksi. Niistä voi päätellä suuntaa-antavasti ennustusten painopistealueita. Yksi ennustuslauselema voi tulla esiin useassa eri asialuokassa esimerkiksi ennustus ”nainen tulee itkien matkan takaa” löytyy sekä matka- että nainen -ennustuksista.

LUKU 7. TURISTEJA, KANTA-ASIAKKAITA JA MYSTIKOITA

- 35 Poikkeus kertoo kohdanneensa ennustajan ensimmäisen kerran sattumalta.
- 36 Haastateltuaineistossa yksilöityjä ennustajia löytyi 116, joista miehiksi mainittiin 15 ja romaaneiksi 11.
- 37 Etiäisellä tarkoitetaan ihmisen haltijaa. Se on eräänlainen kaksoisolento. Etiäinen kulkee ihmisen edellä ja voi tehdä näkymättömänä isäntänsä tulevat liikkeet. (Koskinen 1986)
- 38 Telepatialla eli ajatuksensiirrolla tarkoitetaan kykyä aistia toisten ihmisten tai eläinten ajatuksia ilman tunnettuja/fyysisiä aisteja. Nimityksen otti käyttöön cambrid-

- gelainen kirjallisuuden professori Frederic W. Myers (1843–1901) vuonna 1882. (Selin 2002, 247)
- 39 Noron (1991, 240) mukaan posttraditionaalisissa yhteisöissä toiminnan itsetarkoituksellisuus on olennaista.
- 40 Reiki tulee japanilaisista sanoista ”rei”, joka tarkoittaa itseä tai henkeä ja ”ki”, mikä merkitsee universaalia elämänvoimaa. Reikillä tarkoitetaan tietynlaiseen uskonnonfilosofiaan pohjautuvaa vaihtoehtoista hoitomuotoa, jossa tätä elämänvoimaa siirretään, voimistetaan ja kanavoidaan joko kontaktihoitona tai kaukoparannuksena henkilöltä toiselle. (Heino 1997, 357)

LUKU 8. TERAPIAA?

- 41 Kaikki aineistossani esiintyvät nimet on muutettu tai jätetty mainitsematta.
- 42 Lisensiaatin tutkimuksessani käytin käsitettä mytoterapia, mutta vaihdoin tässä tekstissä käsitteen myyttiterapiaksi, mikä vastaa tarkoittamaani asiasisältöä paremmin. Tähän (kin) liittyen kiitän nimettömänä pysynyttä refereeä, joka toi tietooni myto –termiin liittyvät ongelmat. Mythos –sanan alkuperäinen merkitys olisi tavallinen tarina – jopa mahdollisesti miesten kertomus, jolloin se ei vastaisi lainkaan tarkoitustani.
- 43 Nykysuomen sanakirja. Osa 8. Vierassanojen etymologinen sanakirja.

LUKU 9. TOIVON KULTTUURI JA ENNUSTAMISSOPIMUS

- 44 Yksi aineistoni kirjoittaja siteeraa Mika Waltarin Sinuheä kirjoittaessaan siitä, mitä ennustaminen hänelle (ja muillekin) merkitsee. K16
- 45 Marita Husso (2003, 178) on kuvannut pahoinpideltyjen naisten kokemuksia heikkouden ja hajoamisen kokemuksina.
- 46 Addiktio on ”ilmiö, jossa elämän hallittavuus rikkoutuu ja osoittautuu illuusioksi ja joka muiden tabujen tavoin on tarttuva, siis pelottava voima” (Sulkunen 1997, 215). Kognitiivisessa psykologiassa addiktio määritellään pakonomaisena riippuvuutena, joka tuottaa välitöntä tyydytystä, mutta josta seuraa enenevästi haittaa ihmiselle itselleen ja josta on yrityksistä huolimatta vaikea päästä eroon. (Esim. Koski-Jännes 1996, 16–21) Sinänsä riippuvuus ennustajista ei välttämättä siis ole addiktiivista. Oleellista ovat kielteiset seuraukset ja kokemus hallinnan menetyksestä.
- 47 Timo Airaksinen käytti valehtelusopimus -termiä Raija Parikan haastattelussa: Valehtelu virkistää Iltalehdessä 10.3.2001. (Vainikkala 2001, 6)
- 48 Heidän tutkimusaineistonaan on 50 nauhoitettua ennustusistuntoa ja he selvittivät erityisesti kielen roolia ja ominaisuuksia ennustusistunnoissa vertaamalla viittä erilaista ennustamisen suuntausta toisiinsa. Nämä suuntaukset ovat korteista, kädestä, kahvista/teestä ennustaminen, astrologia ja numerologia. He kiinnostivat tutkimuksessaan huomiota seremonian ekstralینگivistisiin elementteihin, erilaisten merkkien käyttöön, keskusteltuihin teemoihin ja juonen rakenteluun keskusteluprosessissa, jotka ovat olennaisia osana tyypillistä istuntoa. (mt.10)
- 49 Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. SKS. 1992, 105.

50 Imaginaarinen on Gilbert Durandin luoma käsite. (Sulkunen 1997, 49)

LUKU 10. LOPUKSI

51 Malinowskin (1960, 150) mukaan magiaa esiintyy ennen kaikkea epävarmoissa ja vaarallisissa oloissa. Esimerkiksi trobriandilaisten laguunikalastuksessa, missä voi täysin luottaa tietoonsa ja taitoonsa, magiaa ei esiinny lainkaan. Sitä vastoin avomerenkalastuksessa vaikuttaa runsas maaginen rituaali.

LÄHTEET

- Adorno Theodor W. 1994: *The Stars Down to Earth and Other Essays on the Irrational in Culture*. Routledge: London & New York.
- Aho Jouko 1993: *Parapsykologit. Historiallisia tutkimuksia 176*. SHS: Helsinki.
- Ahponen Pirkkoliisa ja Heli Marttinen 1997: *Parisuhde riskiyhteiskunnassa teoksessa Ahponen Pirkkoliisa (toim.) Riskikirja. SoPhi: Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 9*.
- Alasuutari Pertti 1993: *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino: Tampere.
- Andersson Marja 2004: *Yhdistävä ja erottava kulttuuri teoksessa Kantola Ismo, Koskinen Keijo ja Räsänen Pekka (toim.) Sosiologiaa karttalehtiä*. Vastapaino: Tampere.
- Anttila Anna 1994: *Tyttöjen rakkaussennustukset. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, folkloristiikan laitos*.
- Anttila Anna 1999: *Elämyksiä ja ennustuksia varhaisnuorten seurustelussa teoksessa Näre Sari (toim) Tunteiden sosiologiaa. Osa I: Elämyksiä ja läheisyyttä. Tietolipas 156*. SKS: Helsinki.
- Anttonen Veikko 1996: *Ihmisen ja maan rajat. ”Pyhä” kulttuurisena kategoriana*. SKS: Helsinki.
- Aphek Edna ja Tobin Yishai 1989 (2.p 1990): *The Semiotics of Fortune-Telling*. John Benjamins Publishin Company: Amsterdam/ Philadelphia.
- Apo Satu 1995. *Naisen väki. Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta*. Hanki ja Jää: Helsinki.
- Bauman Zygmunt 1996: *Postmodernin lumo*. Vastapaino: Tampere.
- Bauman Zygmunt 1997: *Sosiologinen ajattelu*. Vastapaino: Tampere.
- Beck Ulrich 1996: *Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa teoksessa Beck Ulrich, Giddens Anthony ja Lash: Nykyajan jäljillä*. Vastapaino: Tampere.
- Berger John 1991: *Näkemisen tavat. Love -kirjat*: Helsinki.
- Berger Peter L. ja Luckman Thomas 1994: *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus: Helsinki.
- Braidotti Rosi 1993: *Riitasointuja*. Vastapaino: Tampere.
- Braun Willi 2000: *Religion teoksessa Braun Willi ja Russell T. McCutcheon (toim.): Guide to the Study of Religion, ss. 3–18*. Cassell: London.
- Burnham John 1988. *How Superstition won and Science Lost? Popularizing Science and Health in th United States*. New Brunswick.
- Charpentier Sari 2001: *Sukupuoliusko. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 69*. Jyväskylän yliopisto.
- Douglas Mary 2000: *Puhtaus ja vaara*. Vastapaino: Tampere.
- Durkheim Emile 1980 (5.p) *Uskontoelämän alkeismuodot*. Tammi:Helsinki.

- Eliade Mircea 1976: *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions: Essays in comparative religion*. University of Chicago Press: Chicago.
- Elster Jon 1984: *Ulysses and the sirens: studies in rationality and irrationality*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Eskola Jari & Suoranta Juha 1998 (2.p): *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino: Tampere.
- Frazer Sir James 1922. *The Golden Bough: A Study in Magic and Religion*.
- Gambetta Diego 1988: *Can we trust trust? teoksessa Gambetta (ed.) Trust, making and breaking co-operative relation*. Oxford: Basil Blackwell.
- Giddens Anthony 1991: *Modernity and Self-Identity*. Polity Press: Cambridge.
- Giddens Anthony 1992: *The Transformation of Intimacy: Sexuality, love and erotism in modern societies*. Polity Press: Cambridge.
- Giddens Anthony 1996: *Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa teoksessa Beck Ulrich, Giddens Anthony ja Lash: Nykyajan jäljillä*. Vastapaino: Tampere.
- Granfelt Riitta 1998. *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: SKS.
- Gronow Jukka 1998: "In Food We Do Not Trust". *Kulutuksen vaarat ja riskit*. Tiede & Edistys 1/1998.
- Grönfors Martti 1982. *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. WSOY: Helsinki.
- Hall Stuart 1999: *Identiteetti*. Vastapaino: Tampere.
- Heikkinen Kaija 1990: *Oma ja vieras arki teoksessa Nenola Aili & Timonen Senni: Louhen sanat*. SKS: Helsinki.
- Heino Harri 1997. *Mihin Suomi tänään uskoo?* WSOY: Juva.
- Heinämäki Elisa 2000: *Yhteisen alkuperät teoksessa Hovi Tuija, Nenola Aili, Sakaranaho Tuula ja Vuola Elina (toim.) Uskonto ja sukupuoli*. Yliopistopaino: Helsinki.
- Heiskala Risto 1995: *Moderni, jälkimoderni ja jälkitraditionaalinen yhteiskunta*. Tiede & Edistys 3/1995.
- Helne Tuula ja Karisto Antti 1993: *Syrjäytymisen ongelma ss. 517–532 teoksessa Riihinen Olavi (toim) Sosiaalipolitiikka 2017*. Sitra nro 123. WSOY: Juva.
- Helve Helena 1992: *Tyttöjen kriittinen maailmankuva teoksessa Näre Sari ja Lähteenmaa Jaana (toim. 1992) Letit liehumaan*. SKS: Helsinki.
- Herranen Gun 1990: *Kädetön tyttö teoksessa Nenola Aili ja Timonen Senni: Louhen sanat*. SKS: Helsinki.
- Hietala Veijo 1999: *Tunne ja elämys audiovisuaalisessa kulttuurissa teoksessa Näre Sari (toim) 1999: Tunteiden sosiologiaa. Osa 1. Elämyksiä ja läheisyyttä*. Tietolipas 156. SKS: Helsinki.
- Hietaniemi Tapani 1989: *Johdatus Max Weberin sanastoon ja käsitteistöön teoksessa Weber Max 1989: Maailmanuskonnot ja moderni länsimainen rationaalisuus*. Vastapaino: Tampere.
- Hiltunen Aino-Maija 2000: *Konversio, kertomus ja nainen teoksessa Hovi Tuija, Nenola Aili, Sakaranaho Tuula ja Vuola Elina (toim.) Uskonto ja sukupuoli*. Yliopistopaino: Helsinki.

- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena 1985. Teemahaastattelu. Tampere: Gaudeamus.
- Holm Nils G 1992: Uskonnollinen kokemus teoksessa Pentikäinen Juha ja Pentikäinen Katja (toim.): Uskonnot maailmassa. WSOY: Helsinki.
- Honko Lauri & Pentikäinen Juha 1970: Kulttuuriantropologia. WSOY: Helsinki.
- Husso Marita 2003: Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Vastapaino: Tampere.
- Hyvärinen Matti 1998: Lukemisen neljä käännettä teoksessa Hyvärinen Matti, Peltonen Eeva ja Vilkkö Anni (toim.): Liikkuvat erot. Gaudeamus: Helsinki.
- Hänninen Vilma ja Koski-Jännes 1998: Vapautumisen tarinat teoksessa Koski-Jännes Anja (toim.): Miten riippuvuus voitetaan? Otava: Helsinki.
- Ilmonen Kaj 2000: Epilogi teoksessa Ilmonen Kaj (toim.): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi: Jyväskylän yliopisto.
- Ilmonen Kaj ja Jokinen Kimmo 2002: Luottamus modernissa maailmassa. SoPhi: Jyväskylän yliopisto.
- Iso Raamatun Tietosanakirja 1990: Osa 1 ja 4. Raamatun tietokirja: Vantaa.
- Jahoda Gustav 1969: The Psychology of Superstition. Allen Lane The Penguin Press: London.
- Jallinoja Riitta 1984: Rakkauden kolmet kasvot. Tiede&Edistys 2/1984.
- Jallinoja Riitta 1991: Moderni elämä. SKS: Helsinki.
- Jallinoja Riitta 1997: Moderni säädyllyisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset. Gaudeamus.
- Jallinoja Riitta 1997: Naiset, miehet ja mielipiteet teoksessa Suhonen Pertti (toim.): Yleinen mielipide. Tammi/Hanki&Jää: Helsinki.
- Jauhainen Marjatta 1990: ”Viattomuus on naisen ensimmäinen kaunistus” teoksessa Nenola Aili & Timonen Senni: Louhen sanat. SKS. Helsinki.
- Jauhainen Marjatta 1999: Suomalaiset uskomustarinat. SKS: Helsinki.
- Jensen Rolf 1999: The Dream Society. How the Coming Shift from Information to Imagination Will Transform Your Buseiness. McGraw Hill: New York.
- Jokinen Eeva 1997: Vihjeet teoksessa Jokinen Eeva (toim.): Ruumiin siteet. Vastapaino: Tampere.
- Jokinen Eeva 1997: Kun äiti oli masentunut teoksessa Jokinen Eeva (toim.): Ruumiin siteet. Vastapaino: Tampere.
- Jokinen Eeva 2004: Sukupuoli tapana julkaisussa Kiili Johanna ja Närhi Kati (toim.) Tutkiva sosiaalityö. Talentia –lehti. Sosiaalityön tutkimuksen seura.
- Junnonaho Martti 1996: Uudet uskonnot -valtakulttuuria ja vaihtoehtoja. SKS: Helsinki.
- Järvinen 2000: Sydämiltään tahrattomat ja ruumiiltaan puhtaat teoksessa Hovi Tuija, Nenola Aili, Sakaranaho Tuula ja Vuola Elina (toim.) Uskonto ja sukupuoli. Yliopistopaino: Helsinki.
- Kallio Tarja 2002: Päihdeongelmaisen kiinnittyminen kognitiiviseen terapiaan. Psykologia 5/2002.
- Kaplinski Jaan 1998: Toden ja valheen välillä. Yliopisto 8/1998.

- Keinänen Marja-Liisa 2000: Kansanuskonto, naiset ja ruumis teoksessa Hovi Tuija, Nenola Aili, Sakaranaho Tuula ja Vuola Elina (toim.) Uskonto ja sukupuoli. Yliopistopaino: Helsinki.
- Kervinen Timo ja Nenonen Marko 1994: Synnin palkka on kuolema. Taikakynä ky. Otava: Helsinki.
- Keskitalo Jukka 1997: Usko ja valistus teokseensa Keskitalo Jukka & Kotkavirta Jussi (toim. 1997): Järki, usko, eettisyys. Filosofian ja teologian kohtaamisia. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 17. Sophi:JyY.
- Keskitalo Jukka ja Kotkavirta Jussi 1997: Filosofia, teologia ja nihilismin varjo teoksessa Keskitalo Jukka & Kotkavirta Jussi (toim. 1997): Järki, usko, eettisyys. Filosofian ja teologian kohtaamisia. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 17. Sophi:JyY.
- Ketola Kimmo 1997. Mitä on uskontotiede? teoksessa Ketola K. et al. (toim.) Näköaloja uskontoon. Yliopistopaino: Helsinki.
- Kirjavainen Heikki 1999: ”Viimeisenä kuolee toivo”. Teologinen Aikakauskirja 1/1999.
- Kivivuori Janne 1991: Psykokulttuuri. Hanki ja Jää. Gaudeamus. Oy Yliopistokustannus: Helsinki.
- Kivivuori Janne 1999: Psykokirkko. Hanki ja Jää. Gaudeamus. Oy Yliopistokustannus: Helsinki.
- Kivivuori Janne 2003: Paha tieto. Nemo: Helsinki.
- Klemettinen Pasi: Mellastavat pirut. Tutkimus kansanomaisista paholais- ja noituuskäsityksistä. SKS -toimituksia 687: Helsinki.
- Knuuttila Seppo 1989: Kansanomainen maailmankuva teoksessa Envall Markku, Knuuttila Seppo ja Manninen Juha (toim.): Maailmankuva kulttuurin kokonaisuudessa. Pohjoinen: Oulu.
- Koivunen Anu 1996: Sorto teoksessa Koivunen Anu ja Liljeström Marianne (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.
- Kolamo Sami 2002: Futisfanius ja tunteen kulttuuri. Kulttuurintutkimus 19 (2002):2, 19-28.
- Korhonen Anu 2001: Naurun teoriat ja historiantutkimus. Historiallinen aikakauskirja 99 (2001):2.
- Korkee Simo 1997: Kertokaa lisää jumalasuhteestanne teoksessa Ketola K. et al. (toim.) Näköaloja uskontoon. Yliopistopaino: Helsinki.
- Korte Irma 1988: Nainen ja myyttinen nainen. Yliopistopaino: Helsinki.
- Koski-Jännes Anja 1996: Addiktion vallassa. Hyvinvointikatsaus 2/1996 ss.16–21
- Koskinen Juha 1986: Muinaisusko ja kansanusko Suomessa. Sirius: Helsinki.
- Kristeva Julia 1992: Muukalaisia itsellemme. Gaudeamus.
- Kylmä Jari 2000: Dynamics of hope in adultu persons living with HIV/AIDS and their significant others -a substantive theory. Kuopion yliopisto.
- Kääriäinen Kimmo, Niemelä Kati ja Ketola Kimmo 2003: Moderni kirkkokansa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Kirkon tutkimuskeskus: Tampere.

- Labov William 1976. *Language in the Inner City: Studies in the black English Vernacular*. Oxford.
- Laine Matti 1991: Johdatus kriminologiaan ja poikkeavuuden sosiologiaan. Tietosanoma Oy. Wsoy: Helsinki.
- Lehtonen Mikko 1996. *Merkitysten maailma*. Vastapaino: Tampere.
- Liljeström Marianne 1996: Sukupuolijärjestelmä teoksessa Koivunen Anu ja Liljeström Marianne (toim.) *Avainsanat*. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.
- Luhrman T.M. 1986: *The Magic of Secrecy*. Ethos.
- Lähteenmaa Jaana 2000: *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri*. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 14. Helsinki.
- Lyotard Jean-Francois 1985: *Tieto postmodernissa yhteiskunnassa*. Vastapaino: Tampere.
- Maffesoli Michel 1995: *Maailman mieli*. Gaudeamus.
- Malinowski, Bronislaw 1960. *Magia, tie ja uskonto*. Wsoy: Helsinki.
- Mauss Marcel 1972. *A General Theory of Magic*. Routledge & Kegan Paul: London and Boston.
- McGrath Alister E. 2000: *Modernin teologian ensyklopedia*. Kirjapaja Oy: Helsinki.
- McGuire Meredith B. 1992: *Religion: teh social context*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Middleton John 1987: *Theories of Magic* teoksessa Eliade Mircea (toim.): *The Encyclopedia of Religion*. MacMillan: New York.
- Misztal Barbara 1996: *Trust in Modern Societies*. Polity Press. UK.
- Nenola Aili 1986: *Miessydäminen nainen*. *Naisnäkökulmia kulttuuriin*. Tietolipas 102. SKS: Helsinki.
- Nenola Aili 1990: *Sukupuoli, kulttuuri ja perinne* teoksessa Nenola Aili & Timonen Senni: *Louhen sanat*. SKS: Helsinki.
- Neonen Marko 1992. *Noituus, taikus ja noitavainot*. Helsinki:SHS. Historiallisia tutkimuksia 165.
- Niiniluoto Ilkka 1993: *Rationaalinen maailmankatsomus* teoksessa Pitkänen Pirkko (toim.): *Näkökulmia elämäntutkimuksen muodostamiseen*. Gaudeamus.
- Niiniluoto Ilkka 2003: *Totuuden rakastaminen: tieteenfilosofisia esseitä*. Otava: Helsinki.
- Nirkko Juha (toim.) 1991: *Lykyn avain: 999 vanhaa taikaa ja uskomusta*. SKS: Helsinki.
- Noro Arto 1991: *Muoto, moderniteetti ja 'kolmas'*. Tutkijaliitto. Gummerus: Jyväskylä.
- Nykyri Tuija 1998: *Naisen viha*. SoPhi: Jyväskylän yliopisto.
- Nykysuomen sanakirja 1984. Osa 8. *Vierassanojen etymologinen sanakirja*. Wsoy: Helsinki.
- Oinas Elina 2004: *Sukupuolen sosiologiaa* teoksessa Kantola Ismo, Koskinen Keijo ja Räsänen Pekka (toim.) *Sosiologisia karttalehtiä*. Vastapaino: Tampere.

- Paden William 2000: World ss.334–347 teoksessa Braun and Russell T. McCutcheon (eds): Guide to the Study of Religion. Cassell: London.
- Parrinder Geoffrey 1987: Charisma teoksessa Eliade Mircea (toim.) The Encyclopedia of Religion. Osa 3. ss. 218–222. MacMillan: New York.
- Peltonen Ulla-Maija 1990: ”Ja lesken leivät söivät” teoksessa Nenola Aili ja Timonen Senni (toim.): Louhen sanat. SKS: Helsinki.
- Pentikäinen Juha 1990: Suomalaisen lähtö. Kirjoituksia pohjoisesta kuolemankulttuurista. SKS: Helsinki.
- Pohjola Kirsi 1999: Naisten salaiset maailmat. SoPhi: Jyväskylän yliopisto.
- Pyysiäinen Ilkka 2001: Uskonto maallistuneessa yhteiskunnassa. Yhteiskuntapolitiikka 66 (2001):4.
- Relander Jukka 2000: Yksilön usko, yhteisön uskonto. Yhteiskuntapolitiikka 65 (2000):1.
- Rojola Lea 1996: Ero teoksessa Koivunen Anu ja Liljeström Marianne (toim.) Avain-sanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.
- Ronkainen, Suvi 1989. Nainen ja nainen -haastattelun rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa Anttonen A. et al. (toim.) Sosiaalipolitiikka 1989. Sosiaalipolitiikan yhdistys, Vol 14, ss. 65–77: Helsinki.
- Roos J.P. 1987: Suomalainen elämä. SKS: Helsinki.
- Ruth Jan-Erik 1998: Elämänhallinta ikäännyttäessä teoksessa Roos J.P.& Hoikkala Tommi: Elämänpolitiikka. Gaudeamus:
- Salmi Hannu 1997: Tulevan pahan pelko teoksessa Ahponen Pirkkoliisa (toim.) Riskikirja. SoPhi: Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 9.
- Salonen Heli 2000: Naisen myyttinen pahuus kansanperinteen naiskuvissa teoksessa Hovi Tuija, Nenola Aili, Sakaranaho Tuula ja Vuola Elina (toim.) Uskonto ja sukupuoli. Yliopistopaino: Helsinki.
- Seligman Adam B. 1997: The Problem of Trust. Princeton University Press, New Jersey.
- Seligman Adam B. 2000: Luottamuksen ongelma teoksessa Ilmonen Kaj (toim.): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi: Jyväskylän yliopisto.
- Selin Risto 1999: Yliluonnollista etsimässä. Psykologia 34 (1999):4.
- Selin Risto 2001: Ihmeellinen maailma. Skeptikon sanakirja. Skepsis ry: Helsinki.
- Shermer Michael 1997. Why People believe in Weird Things: Pseudoscience, Superstition and other Confusions of our Time. W.H. Freeman and Company: New York.
- Sjöblom Tom 2000: Rakkauskertomuksia teoksessa Hovi Tuija, Nenola Aili, Sakaranaho Tuula ja Vuola Elina (toim.) Uskonto ja sukupuoli. Yliopistopaino: Helsinki.
- Siikala Anna-Leena 1984. Tarina ja tulkinta. Tutkimus kansankertojista. SKS: Helsinki.

- Siikala Anna-Leena 1994. Suomalainen samanismi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 565. Karisto: .
- Sihvo Jouko 1997: Suomalaisen uskonnollisuus teoksessa Suhonen Pertti (toim.): Yleinen mielipide. Tammi/Hanki&Jää: Helsinki.
- Simmel Georg 1964: The Sociology of Georg Simmel (toim.Kurt Wolff). Free Press: New York.
- Stark-Arola 1998. Haastattelu 21.11.1998. Helsingin Sanomat.
- Stark-Arola 1998. Magic, Body and Social Order. Studia Fennica. Folkloristica 5. SKS: Helsinki.
- Sulkunen Pekka 1995: Esipuhe teokseen Maffesoli Michel: Maailman mieli. Gaudeamus.
- Sulkunen Pekka 1997: Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat teoksessa Sulkunen Pekka & Törrönen Jukka (toim.). Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Tampere: Gaudeamus.
- Sulkunen Pekka ja Törrönen Jukka 1997: Puhujakuva: enonsiaation rakenteet teoksessa Sulkunen Pekka & Törrönen Jukka (toim.). Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Tampere: Gaudeamus.
- Sulkunen Pekka 1997: Addiktio: Alkoholismi maallikkoajattelussa teoksessa Sulkunen Pekka ja Törrönen Jukka (toim.) Semioottisen sosiologian näkökulmia. Gaudeamus. Tammer-Paino Oy: Tampere.
- Sulkunen Pekka 1998. Johdatus sosiologiaan. WSOY: Helsinki.
- Sundback Susan 1996: New Age och religiositetens förändring i Norden. Sosiologia 33 (1986):3.
- Suojanen Päivikki 2000: Uskontotieteen portailla. Tietolipas 163. SKS: Helsinki.
- Suoninen Eero 1997: Selonteot ja oman toiminnan ymmärrettäväksi tekeminen. Sosiologia 1/1997.
- Suomen sanojen alkuperä 1992 ja 1995: Etymologinen sanakirja. SKS: Helsinki.
- Taira Teemu 2003: Maallistumisesta notkistumiseen – muuttuva uskonnollisuus ja uskontososiologian näkökulma. Sosiologia 40 (2003):3.
- Tamminen Susanna ja Lindeman Marjaana (2000): Wartegg -luotettava persoonallisuudesta vai maagista ajattelua? Psykologia 35 (2000):4.
- Thurman Roberta A.F. 1987: Magico-religious powers teoksessa Eliade Mircea (toim): The Encyclopedia of Religion. ss. 115–118.
- Toivanen Aarne & Soinila Sauli 1992 ja 1993: Uusi haku. Raamatun uusi hakusanakirja. Osa 2. WSOY: Helsinki.
- Unruh David 1979: Characteristics And Types Of Participation In Social Worlds ss.115–129 in Symbolic Interaction.
- Unruh David 1980: The Nature of Social Worlds ss. 271–296 in Pacific Sociological Review 1980 Volume 23 Number 3.

- Vainikkala Erkki 1998. Minä, lukijani, kaltaiseni! Ajatuksia kerronnasta, autobiografiasta ja Likasta. Teoksessa Eskola Katariina (toim.) Elämysten jäljillä. Taide ja kirjallisuus suomalaisten omaelämäkertoissa. Tietolipas 152. Helsinki: SKS.
- Valk Ülo 1997: Perkele. Johdatus demonologiaan. Vastapaino: Tampere. Esityö folkloristiikan alaan kuuluvalla väitöskirjalla Paholaiskuvitelma Viron kansanuskonossa.
- Vattimo Gianni 1989: Läpinäkyvä yhteiskunta. Gaudeamus:
- Vilko Anni 1997. Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. SKS: Helsinki.
- Virtanen Leea 1988. Nykymagian käsikirja. Tammi: Helsinki.
- Virtanen Leea 1990: Onni yksillä: kansanperinnettä ennen ja nyt. SKS: Helsinki.
- Virtanen Leea 1991 (2.p): Suomalainen kansanperinne. SKS:Helsinki.
- Vyse A. Stuart 1997: Believing in Magic. Psychology of Superstition. New York: Oxford University Press.
- Vähämäki Jussi 2000: Kaksi kulttuuria. Tiede&Edistys 1/2000.
- Weckroth Klaus 2000: Miten minusta tuli hullu? Yhteiskuntapolitiikka 65 (2000):5, 434–439.
- Wigzell Faith 1998: Reading Russian Fortunes: print culture, gender and divination in Russia from 1765. Cambridge University Press. UK.
- www.astrologit.net 12.7.2002
- www.skepsis.fi 28.2.2003.

Tilastot:

- Gallup Ecclesiastica 1995/1996. Kirkon tutkimuskeskus: Tampere.
- Kirkkomonitor 1999. Kirkon tutkimuskeskus: Tampere.
- Kirkkomonitor 2001. Kirkon tutkimuskeskus: Tampere.

LIITTEET

LIITE 1

HAASTATTELUTEEMAT

1. ENNUSTAJALLA ASIOIMISHISTORIA JA –TAPA
  - ensimmäinen/seuraava(t)/viimeinen kerta
  - useus
  - aiotko vielä mennä?
  - asioimistapa: kirje, puhelin, kasvokkain
  - sama (t) vai eri ennustajat
  - erilaiset ennustamistavat

2. ENNUSTUSTILANTEET
  - mitä tapahtui, miltä tuntui, millainen kokemus, mitä ajattelit...
  - mitä ennustaja sanoi ja miten se vaikutti sinuun
  - paras/huonoin kokemus

3. ENNUSTAJALLA KÄYMISEN SYITÄ, TAUSTOJA, ROOLI ENNEN JA NYT
  - mikä sinut sai ottamaan yhteyttä ennustajaan
  - miksi ja millaisissa tilanteissa...
  - mitä halusit tietää
  - miksi haluat tietää tulevaisuudesta
  - mitä sieltä haet/hait/olet hakenut ja mitä saat/sait/olet saanut
  - millaista osaa ennustaminen näyttelee tällä hetkellä elämässäsi
  - onko sen merkitys muuttunut
  - ennustatko itse
  - omakohtaisia outoja kokemuksia
  - okkultistinen kirjallisuus, lehdet...
  - seurat, yhdistykset...
  - muu outojen asioiden harrastaminen
  - ennustamisen vaarat
  - jos ollut vaikeuksia, onko hakenut muuta apua

4. YHTEISÖLLISYYS
  - mistä sait tiedon ennustajasta
  - kävitkö yksin vai jonkun kanssa – kenen

- oletko kertonut muille – keille – miksi et...
- ennustamisesta keskusteleminen – keille puhutaan keille ei
- ketkä muut käyvät – ketkä eivät
- muiden suhtautuminen – muutos
- muiden kokemuksia

5. ENNUSTAMISEN SUKUPUOLI

- tuntemasi kävijät – miten luonnehtisit
- keskustelu miesten kanssa
- miesten suhtautuminen
- miksi miehet eivät käy tai naiset käyvät enemmän...

6. MAAILMANKATSOMUS

- millaisiin asioihin uskot
- mistä ennustamisessa on kysymys
- mitä ajattelet ns. oudoista/yliluonnollisista ilmiöistä...
- suhde uskontoihin, uskotko jumalaan
- ajatuksia omasta elämästä
- miten teet päätöksiä
- miten suhtaudut tulevaisuuteen
- mitä ajattelet omasta tulevaisuudestasi

7. MUUTA?

- mitä haluaisit vielä sanoa, painottaa tai kommentoida?
- miltä haastattelu ja kysymykset tuntuivat
(- tiedätkö ketään, jota voisın kysyä haastateltavaksi?)

LIITE 2

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEET/TAUSTATIEDOT

Aineistoni nuorin ennustajan asiakas on 21-vuotias (haastatelluista 29-vuotias) ja vanhin 75-vuotias. Yli puolet haastatelluista (15/25) on 40–59-vuotiaita ja kirjoittaneistakin lähes puolet (10/23). Asiakkaan koulunkäynti voi olla jäänyt peruskouluun tai hän on akateemisesti koulutettu. Haastatelluista (18) ja kirjoittaneista (8) suurimmalla osalla on ammatillinen koulutus. Kirjoittaneista (18)osa on työssä käyviä ja heistä kolme toimii yrittäjinä. Eläkkeellä kirjoittaneista on kolme. Kahden suhde työelämään ei käy ilmi. Haastatelluista seitsemän on työelämän ulkopuolella: yksi opiskelee, viisi on eläkkeellä ja yksi sairaslomalla. Kukaan haastatelluista ei ollut haastatteluhetkellä työtön, mutta työttömyysuhan alla on yksi. Työttömyysuhkaa aiemmin oli kokenut kaksi. Yrittäjinä haastatelluista tällä hetkellä toimii seitsemän. Jos lasketaan mukaan aiemmin yrittäjinä toimineet, heitä on haastateltavista kaikkiaan 11. Aineistossani on siis yllättävän paljon naisyrittäjiä. Haastatelluista suurin osa on kohtuullisen hyvin toimeentulevia siinä mielessä, että työelämässä olevilla on tällä hetkellä vakinainen työpaikka yhtä lukuun ottamatta.

Haastateltujen entisiä (eläkkeellä olevat) ja nykyisiä ammatteja ovat seuraavat: perushoitaja, kamreeri, maatalon emäntä, myyjä, kampaaja, lähihoitaja, opettaja, pitokokki, suunnittelija, toimistos sihteeri, sihteeri, toimistotyöntekijä, koulutus-päällikkö, mielisairaanhoitaja, hieroja ja eri alojen yrittäjiä.

Kirjoittajista 21 ilmaisi ammatinsa tai alansa. Niitä ovat: taideala, matkatoimistovirkailija, erikoissairaanhoitaja, yliopiston assistentti, hoitoapulainen, maanviljelijä, sairaala-apulainen, lastenhoitaja, toimistovirkailija, kosmetologi, puhelintilausmyyjä, ravintolapäällikkö, toimittaja, myyjä, sihteeri, puhelunvälittäjä, kirjailija sekä yrittäjiä eri aloilta. Eläkkeellä heistä on kolme ja päätkötöitä ilmoittaa tekevänsä yksi. Jotkut kirjoittaneista ja haastatelluista ovat toimineet useammassa ammatissa. Aineistossani on näin ollen monenlaisten ammattilaisten ja asemien edustus apulaisista päälliköihin ja taiteilijoista varanotaareihin.

Kirjoittaneet asuvat eri puolilla Suomea. Maaseudulla kirjoittaneita asuu 10 ja kaupungeissa 11. Kaksi ilmaisi vain maakuntansa. Haastatelluista seitsemän asuu Etelä-Pohjanmaalla ja Etelä-Suomessa yhdeksän, loput kuusi eri puolilla Suomea. Maaseudulla heistä asuu kuusi ja loput 17 kaupungeissa, joista kuusi Helsingin seudulla. Kaupungeissa asuvista viisi asuu pienissä (alle 15 000 asukkaan) kaupungeissa.

Kirjoittaneista 20:n perhesuhteet käyvät ilmi. Neljä asuu yksin. Avo/avioitiossa elää enemmistö (16), joista seitsemän mainitsi lapset ja kaksi lapsetto-

muuden. Kukaan kirjoittajista ei maininnut olevansa yksinhuoltaja, avioerosta mainitsi kaksi. Avoleskeksi oli jäänyt äskettäin yksi. Haastatelluista enemmistö asuu yksin (11). Yhdeksän elää avo/avioliitossa ja lähes yhtä monta (7) eronneena. Kaikkiaan yhdeksän kertoo eronneensa, mutta kaksi elää nyt uudessa liitossa. Viisi asuu lastensa kanssa yksinhuoltajana. Kolmella haastatelluista ei ole lapsia. Haastatelluista kolme on jäänyt leskeksi alle 40-vuotiaana. Haastatelluista poikkeuksellisen moni elää siis yksin tai yksinhuoltajana ja heidän perhesuhteissaan on tapahtunut muutoksia.

